

Vest-Finnmark kommunerevisjon IKS
Oarje-Finnmárkku suohkanrevisiuvdna SGO

www.vefik.no

RAPPORT

FORVALTNINGSREVISJON

2021

Mobbing blant barn og unge

**GUOVDAGEAINNU SUOHKAN /
KAUTOKEINO KOMMUNE**

FORORD

På bakgrunn av bestilling fra kontrollutvalget i Guovdageainnu suohkan / Kautokeino kommune har VEFIK IKS gjennomført en forvaltningsrevisjon av fokusområdet *Mobbing blant barn og unge*.

Revisjonen har før igangsetting av prosjektet og ved gjennomføring av undersøkelsen vurdert sin uavhengighet overfor Guovdageainnu suohkan / Kautokeino kommune, jf. kommuneloven § 24-4 og forskrift om kontrollutvalg og revisjon §§ 16-19. Vi kjenner ikke til forhold som er egnet til å svekke tilliten til vår uavhengighet og objektivitet med hensyn til det arbeidet som har blitt utført.

Vi takker Guovdageainnu suohkan / Kautokeino kommune ved spesielt ledere og ansatte på tjenesteområdet kultur og oppvekst for samarbeidet i forbindelse med denne forvaltningsrevisjonen.

VEFIK IKS, 11.03.2022

Bjørn-Christian Johansen
Prosjektleder/Forvaltningsrevisor

Jørund Sagedal
Prosjektmedarbeider/Forvaltningsrevisor

Aud Synnøve Opgård
Revisjonssjef/Oppdragsansvarlig revisor

INNHold

0	SAMMENDRAG	1
0.1	FORMÅLET MED PROSJEKTET.....	1
0.2	REVISORS KONKLUSJONER OG VURDERINGER.....	1
0.3	ANBEFALINGER.....	8
1	INNLEDNING	9
1.1	PROSJEKTETS BAKGRUNN OG FORMÅL.....	9
1.1.1	<i>Bakgrunn</i>	9
1.1.2	<i>Formål</i>	9
1.2	PROBLEMSTILLINGER.....	10
1.3	AVGRENSNING OG REVISJONENS FORSTÅELSE AV OPPDRAGET.....	10
1.4	REVISJONSKRITERIER.....	11
1.4.1	<i>Kilder til revisjonskriterier</i>	11
1.4.2	<i>Om revisjonskriteriene</i>	12
1.4.3	<i>Utleddning av revisjonskriterier</i>	12
1.5	METODE	15
1.5.1	DATAINNSAMLING	15
1.5.2	<i>Dataenes gyldighet og pålitelighet</i>	15
2	BAKGRUNNSOPPLYSNINGER	16
2.1	MYNDIGHETSFORDELING OG ORGANISERING I OPPVEKSTSEKTOREN.....	16
2.2	OM GRUNNSKOLEN OG BARNEHAGENE I KAUTOKEINO.....	18
2.3	KVALITETSSYSTEM.....	19
2.4	DEN ÅRLIGE NASJONALE ELEVUNDERSØKELSEN.....	21
2.5	UTVALGTE SKOLER OG BARNEHAGE TIL NÆRMERE UNDERSØKELSE.....	23
2.5.1	<i>Om Kautokeino ungdomsskole</i>	23
2.5.2	<i>Om Máze skole</i>	23
2.5.3	<i>Om Beazedievvá barnehage</i>	23
3	HVORDAN ARBEIDER SKOLENE I KAUTOKEINO KOMMUNE MED Å FOREBYGGE, AVDEKKE OG BEKJEMPE MOBBING?	24
3.1	REVISJONSKRITERIER.....	24
3.2	DATA OG REVISORS VURDERINGER.....	25
4	HVORDAN ARBEIDER BARNEHAGENE I KAUTOKEINO KOMMUNE MED Å FOREBYGGE, AVDEKKE OG BEKJEMPE MOBBING?	94
4.1	REVISJONSKRITERIER.....	94
4.2	DATA OG REVISORS VURDERINGER.....	95
5	KONKLUSJONER	124
5.1	HVORDAN ARBEIDER SKOLENE I KAUTOKEINO KOMMUNE MED Å FOREBYGGE, AVDEKKE OG BEKJEMPE MOBBING?.....	124
5.2	HVORDAN ARBEIDER BARNEHAGENE I KAUTOKEINO KOMMUNE MED Å FOREBYGGE, AVDEKKE OG BEKJEMPE MOBBING?.....	126
6	ANBEFALINGER	127
7	KILDER OG LITTERATUR	128
	Vedlegg 1: Kommunedirektørens kommentarer.....	I
	Vedlegg 2: Metode og gjennomføring.....	III
	Vedlegg 3: Om revisjonskriteriene.....	VI

0 SAMMENDRAG

0.1 Formålet med prosjektet

Formålet med dette forvaltningsrevisjonsprosjektet har vært å undersøke hvordan det jobbes med å bekjempe mobbeproblematikk på både *grunnskole-* og *barnehagenivå* i Kautokeino kommune.

Utgangspunktet for undersøkelsen på grunnskolenivået er elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø jf. opplæringslovens bestemmelser, herunder spesielt kapittel 9 A.

På barnehagenivået er utgangspunktet barnehagebarns rett til et trygt og godt barnehagemiljø jf. barnehagelovens bestemmelser og forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

I dette ligger det videre å undersøke hvordan skolene og barnehagene i praksis arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing.

Undersøkelsestidspunktet for selve datainnsamlingen er skoleåret- og barnehageåret 2020/2021.

Virksomheter som har vært informanter i denne forvaltningsrevisjonen er Kautokeino ungdomsskole og Máze skole i tillegg til Beazedievvá barnehage som er den største kommunale barnehagen i kommunen.

På bakgrunn av resultatene i revisjonens undersøkelse, vil kommunen få belyst ulike sider ved egen praksis, og bli presentert områder hvor det er muligheter for forbedringer.

0.2 Revisors konklusjoner og vurderinger

Hvordan arbeider skolene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Hovedkonklusjon:

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen konkluderer revisjonen med at Kautokeino ungdomsskole og Máze skole legger ned en betydelig innsats for å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Skolene har de senere årene jobbet aktivt med systemer og rutiner som skal forebygge mobbing og at alle som arbeider på skolen skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø. Nulltoleranse for mobbing og krenkelser står sentralt. Det er blitt jobbet etter faglig anerkjente metoder med relasjoner elev-elev og lærer-elev. Det skriftlige rammeverket og den dokumentasjon som skolene i den forbindelse viser til, sammenholdt med intervju med rektorer og lærere, viser dette. I tillegg gir de positive besvarelsene og resultatene i spørreundersøkelser til elever og foreldre/foresatte indikasjoner på hvordan disse sentrale brukergruppene, sett fra et brukerperspektiv opplever skolens praksis.

Videre konkluderer vi med at rektorene i stor grad utfører arbeidsordre fra sektor-nivå med hensyn til å iverksette bestemte systemer og rutiner som forebygger mobbing og i tillegg

følger opp at alle som jobber på skolen har, eller får, kunnskap om at det er elevens subjektive opplevelse som avgjør om eleven har et trygt og godt skolemiljø. Rektorene dokumenterer at skolene skal jobbe i henhold til Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Dette er et plandokument som blant annet inneholder bestemte systemer, rutiner og framgangsmåter som skal følges i arbeidet med å oppfylle kravene i opplæringslovens bestemmelser, herunder spesielt kapittel 9 A og aktivitetsplikten med delplikter. Dette igjen for å sikre elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Da rektorene har vært sentrale aktører i utarbeidelse av handlingsplanen kan man også slutte at rektorene har deltatt i arbeidet med å fastsette framgangsmåtene som framgår av planen.

Funn i revisjonens undersøkelse tyder på at rektorene og lærerne har kunnskap om det subjektive aspektet knyttet til mobbeproblematikk og er bevisste på dette i møte med elevene. Det har både ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole foregått læringsprosesser med kompetanseheving i fellesskap for å utvikle denne kunnskapen. Handlingsplanen definerer også det subjektive aspektet. Revisjonen anser at skolens systemer og rutiner som skal forebygge, avdekke og bekjempe mobbing og deres skriftlige rammeverk som verktøy oppfyller opplæringslovens krav.

Når det gjelder pliktene til *å følge med og gripe inn*, sørger rektorene ved skolene for at de ansatte får opplæring i dette. Alle som jobber på skolen skal vite hvordan man skal følge med på elevenes skolemiljø, og gripe inn dersom det er mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektorene nevner også at de har sine egne arbeidsmetoder for å følge opp om de ansatte faktisk følger med og griper inn. Revisjonen konkluderer med at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole legger til rette for erfaringsdeling eller annen oppfølging som kan være med å sikre at de ansatte oppfyller disse delpliktene og at praksis ved skolene er i henhold til opplæringslovens bestemmelser. Skolens inspeksjonsrutiner og *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, sammenholdt med informasjon fra intervju med rektorer og lærere bekrefter dette.

Når det gjelder å innhente informasjon om hvordan elevene har det, anser vi at begge skolene i hovedsak har gode rutiner for gjennomføring av elevsamtaler og den årlige nasjonale elevundersøkelsen. I tillegg viser skolene til sitt interne evalueringsarbeid der praksis og tiltak er tilpasset skolemiljøenes størrelse og kompleksitet. Videre viser de ansatte ved skolene til kunnskap knyttet til å identifisere særskilt sårbare elever og at det er bevissthet i personalgruppene når det gjelder hva man bør være oppmerksom på.

Vår oppfatning er at de ansatte i Kautokeinoskolen kjenner sine elever godt og vet mye om sine elever.

Revisjonen merker seg imidlertid at det ligger noen utfordringer i skole-hjem – samarbeidet, herunder involvering av foreldre/foresatte i planlegging/gjennomføring av skolemiljøtiltak og evalueringsarbeid. Revisjonens undersøkelse viser også at skolene ikke benytter seg av kartleggingsverktøy som *Spekter* og *Innblikk* slik handlingsplanen legger opp til.

Det er også revisjonens konklusjon at skolene med fordel kan jobbe videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og styrke kompetansen til de ansatte på området. Dette støttes også av informantene i denne undersøkelsen.

Revisjonen konkluderer videre med at skolene i Kautokeino kommune har følgende forbedringspunkter som representerer risiko for avvik sett i henhold til lovverket, knyttet til arbeidet med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing:

- Samarbeid mellom skole og hjem, herunder elev og foreldremedvirkning
- Skolenes ordensreglement, herunder oppdateringer
- Formalisering og skriftliggjøring av varsel om mobbing og krenkelser (§9A-saker), herunder bruk av registreringsskjema del-1 og del-2 jf. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*
- Skolenes hjemmesider på kommunens internettside; herunder informasjon om/fra skolene, lovverk, rettigheter og digitalt varslingsystem
- Egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt
- Metoder for innhenting av informasjon hos involverte parter i konkrete saker
- Arkivsystem ved skolene og dokumentasjon av aktivitetsplikten, herunder formalisering og skriftliggjøring av skolenes arbeid med å oppfylle delpliktene i fasene med *å følge med, gripe inn og varsle*

Revisjonen har også gjort følgende funn i undersøkelsen som har blitt vurdert som avvik sett i henhold til lovverket:

- Manglende valg og konstituering av rådsorganer som elevråd og skolemiljøutvalg/samarbeidsutvalg ved Máze skole

Hovedkonklusjonen for skolene i Kautokeino kommune bygger på vurderinger knyttet til følgende revisjonskriterier:

Revisjonen vurderer at den delen av revisjonskriteriet som sier at ***Rektor skal sørge for at skolen har systemer og rutiner som forebygger mobbing, ikke fullt ut*** er oppfylt. Dette da lovpålagte rådsorgan som elevråd og samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg, ikke ble valgt og konstituert ved Máze skole 2020/2021. I tillegg viser revisjonens undersøkelse at skolene med fordel kan øke innsatsen for å styrke opplevelsen av elev og foreldremedvirkning, samt at ordensreglementene ved skolene bør oppdateres. Den delen av revisjonskriteriet som sier ***at alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø,*** anses som oppfylt så langt revisjonen har undersøkt skolene.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet ***Rektor skal sørge for at alle som arbeider på skolen, griper inn mot krenking som for eksempel utestenging, isolering, baksnakking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, dersom det er mulig,*** er oppfylt, men med en presisering av at vi ikke kan sannsynliggjøre at alle saker blir behandlet i henhold til lovverket.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet ***Rektor skal ha etablert en bestemt framgangsmåte for saksang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø,*** er oppfylt, og dersom framgangsmåtene etterfølges er dette godt egnet til å sikre at skolenes praksis er i tråd med opplæringslovens krav.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, ikke fullt ut** er oppfylt. Revisjonens undersøkelse viser at det er få saker som blir formalisert og registrert slik rutinen sier det skal gjøres. Dokumentasjon fra Kautokeino ungdomsskole viser at de ikke benytter registreringsskjema del-1 og del-2 jf. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Máze skole benytter imidlertid disse skjemaene. På grunn av få registrerte mobbe/krenkesaker, kan vi ikke sannsynliggjøre at plikten til å varsle rektor ved all mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, blir fullt ut oppfylt. Varsling skjer i stor grad muntlig. Revisjonen vurderer at årsaker til det lave antallet med skriftlige varsel om skolemiljø, herunder mobbing og krenkende adferd bør adresseres. Dette da det kan framstå som om at lista for når varsling skjer er lagt høyt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal varsle skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler direkte til skoleeieren dersom det er mistanke om eller kjennskap til at en i skoleledelsen, har krenket en eller flere elever**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal varsle skoleeieren straks det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sikre at det blir igangsatt nærmere undersøkelser i alle saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø**, er oppfylt. Revisjonen registrerer imidlertid at Kautokeino ungdomsskole 2020/2021 ikke benytter registreringsskjemaene slik *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* legger opp til. Denne praksisen må adresseres da det utgjør en svakhet og risiko for at skolen ikke utfører alle steg i saksbehandlingen i tråd med det som kreves i henhold til lovverket.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal sørge for at skolen setter inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt, ikke fullt ut** er oppfylt. På grunn av et fåtall registrerte saker ved skolene kan revisjonen ikke sannsynliggjøre at alle tiltakene som blir satt inn i saker (uregistrerte krenkeforhold), alltid vil være egnede. Det er revisjonens vurdering at det knytter seg noe usikkerhet til om det burde vært flere saker med aktivitetsplan med tiltak ved skolene enn hva som er status per 2020/2021.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sørge for at skolen utarbeider en skriftlig plan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjette ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sørge for at eleven får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sørge for at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal sørge for at skolen innhenter tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker**, er oppfylt. Revisjonen merker seg imidlertid uttalelsen fra enkelte lærere om at det kan oppstå utfordringer ved at spesielt gutter kan være tilbøyelige for å trekke seg unna problemløsningsprosesser, herunder arbeid med innhenting av informasjon.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Skolen skal informere elever og foreldre/foresatte, om at de kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten**, er oppfylt. Det er revisjonens oppfatning at foreldregruppen virker noe delt i sitt syn på skolens informasjonsarbeid, noe som kan tyde på at ikke alle får med seg den informasjon som skolen gir på ulike arenaer. Dette må adresseres slik at opplevelsen av informasjonstilgang blir bedre for de foreldre/foresatte det gjelder, og at usikkerhet knyttet til tjenestevei og hvordan gå fram blir eliminert.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at **Rektor skal sørge for at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten, ikke fullt ut** er oppfylt. Det er blitt registrert et fåtall av mobbe/krenkesaker ved skolene i skoleårene 2019/2020 og 2020/2021. Dette innebærer at revisjonen har et relativt begrenset grunnlag til å vurdere i hvilken grad saksbehandlingen ved håndtering av saker etter opplæringsloven kapittel 9 A blir utført. Det opplyses i flertall av rektorene og lærerne ved de to skolene at de søker å løse saker etter prinsipp om lavest mulig organisatorisk nivå. Arkivsystemene ved skolene har også tydelig forbedringspotensial.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sørge for at skolens arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø blir evaluert**, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet **Rektor skal sørge for at skolen endrer praksis dersom det er nødvendig**, er oppfylt.

Hvordan arbeider barnehagene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Hovedkonklusjon:

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt fra Beazedievvá barnehage, konkluderer revisjonen med at styrer og de ansatte legger ned en betydelig innsats for å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Vi finner det godt gjort at praksis i stor grad er i tråd med intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Revisjonen konkluderer imidlertid med at Beazedievvá barnehage har følgende områder hvor det er rom for forbedringer:

Barnehagen har hatt utfordringer med hensyn til å oppfylle pedagognormen (per 15.12.2020). Dette må adresseres, slik at styrer blir sikret en tilstrekkelig sammensetning av pedagogisk formell kompetanse i personalgruppen som er i tråd med barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Det må også jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing i Kautokeinobarnehagene sett i forhold til endringen av barnehageloven. Dette for å sikre at det skriftlige rammeverket og verktøyet som de ansatte skal nyttiggjøre seg av når de tar del i arbeidet, oppfyller kravet i regelverket.

Revisjonens undersøkelse viser i tillegg at barnehagen opplever varierende engasjement i fra foreldregruppen. Vi legger i den forbindelse vekt på styrers egen uttalelse om at hun har opplevd tilfeller der kun et fåtall i foreldregruppen svarer på brev, når barnehagen inviterer til å komme med forslag og innspill til barnehagens arbeid.

Videre viser revisjonens undersøkelse at et lavt antall saker i samarbeidsutvalget kan tyde på at foreldre/foresatte ikke deltar i tilstrekkelig grad i arbeidet med barnehagemiljøtiltak, herunder planleggings- og vurderingsarbeid. Dette kan føre til at opplevelsen av informasjon og medvirkning blir forringet. Resultatene i Foreldreundersøkelsen 2020 forsterker dette inntrykket.

Ifølge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver kan man slutte at et godt og tett samarbeid med barnas hjem er en vesentlig kvalitet ved en god barnehage. Den daglige kontakten er viktig, men formelle samarbeidsorganer skal i tillegg sikre at foreldre/foresatte som gruppe har en reell innflytelse på barnehagens drift. Foreldreråd og samarbeidsutvalg står sentralt i barnehage-hjem – samarbeidet og er viktige arenaer for brukermedvirkning. Det er barnehagen som skal ivareta foreldregruppens rett til medvirkning igjennom rådsorganene. Her legger vi i tillegg vekt på styrers egen uttalelse om at barnehagen også sikkert kunne blitt flinkere til å kommunisere til foreldregruppen hvilke formelle påvirkningsmuligheter man har igjennom barnehagens rådsorgan.

Barnehagen skal jevnlig vurdere det pedagogiske arbeidet. Vurderingsarbeidet skal bygge på refleksjoner som hele personalgruppa er involvert i. Barn og foreldre har rett til medvirkning og barns erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsarbeidet. Revisjonen konkluderer med at både de ansatte og barna medvirker til vurdering av arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø i Beazedievvá barnehage. Videre er det imidlertid revisjonens konklusjon at foreldre/foresatte ikke deltar i tilstrekkelig grad i vurderingsarbeidet.

Hovedkonklusjonen for barnehagene i Kautokeino kommune bygger på vurderinger knyttet til følgende revisjonskriterier:

Revisjonen vurderer at den delen av revisjonskriteriet som sier at *Styrer skal sørge for at personalgruppen tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø*, er oppfylt. Den delen av revisjonskriteriet som sier at *barnehagen skal ha en forsvarlig pedagogisk bemanning*, er ikke fullt ut oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal sørge for at barna medvirker i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø*, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at *Styrer skal sikre at foreldreråd og samarbeidsutvalg tas med i arbeidet med barnehagemiljøet*, ikke fullt ut er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal sikre at foreldre/foresatte får medvirke til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel*, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal jobbe for at personalet i barnehagen skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø*, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal følge opp dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø*, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal sikre at alle som jobber i barnehagen, følger med på og følger opp om barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø*, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal sørge for at alle som jobber i barnehagen forebygger, stopper og følger opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre*, er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet som sier at *Styrer skal sørge for at barnehagen vurderer arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø basert på blant annet synspunkter fra barna, foreldre og ansatte*, ikke fullt ut er oppfylt.

Revisjonen vurderer at revisjonskriteriet *Styrer skal sørge for at barnehagen endrer praksis dersom det er nødvendig*, er oppfylt.

0.3 Anbefalinger

Skolene i Kautokeino kommune

På bakgrunn av de funn som er gjort i undersøkelsen vil revisjonen anbefale at kommunen vurderer å iverksette tiltak som:

- Sikrer valg og konstituering av lovpålagte rådsorgan
- Oppdaterer ordensreglementet i grunnskolen
- Identifiserer muligheter for å videreutvikle skole-hjem - samarbeidet, slik at man kan øke involveringen av elever, foreldre/foresatte i arbeidet for et trygt og godt skolemiljø
- Elektronisk digital varslingsknapp på kommunens internettside for å melde ifra om mobbing/krenkelser (§9A-saker)
- Vedlikeholder og oppdaterer skolens internettsider

Det anbefales også at administrativ skoleeier følger opp skolene videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og at skolene videreutvikler systemer, rutiner og kompetanse på områdene varsling om skolemiljø samt dokumentasjon av aktivitetsplikten.

Barnehagene i Kautokeino kommune

På bakgrunn av de funn som er gjort i undersøkelsen vil revisjonen anbefale at kommunen vurderer å iverksette tiltak som:

- Sikrer tilstrekkelig sammensetning av pedagogisk formell kompetanse i barnehagene som er i tråd med kravene
- Identifiserer muligheter for å videreutvikle barnehage-hjem - samarbeidet, slik at man kan øke involveringen av foreldre/foresatte i arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø
- Sikrer økt formell foreldremedvirkning i arbeidet med barnehagemiljøtiltak, herunder planleggings- og vurderingsarbeid.

Selv om barnehageeier følger opp barnehagene i kommunen og stiller krav om at virksomhetene følger barnehagelovens intensjoner, anser vi at det er behov for ytterligere innsats, og at Beazedievvá barnehage med fordel kan få tettere oppfølging og støtte i barnehage-hjem – samarbeidet.

Det anbefales også at administrativ barnehageeier følger opp videre implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing i Kautokeinobarnehagene sett i forhold til endringen av barnehageloven.

1 INNLEDNING

1.1 Prosjektets bakgrunn og formål

1.1.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for dette forvaltningsrevisjonsprosjektet er *Plan for forvaltningsrevisjon 2017-2020*, vedtatt av kommunestyret i Kautokeino den 15. desember 2016 (sak 52/16). Det framgår av planen at det skal utføres en forvaltningsrevisjon av fokusområdet mobbing blant barn og unge. Under kommunestyrets behandling av kontrollutvalgets forslag til plan for forvaltningsrevisjon ble det fremmet forslag om å endre fokusområdets temanavn fra *Mobbing i grunnskolen* til *Mobbing blant barn og unge*. Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Plan for forvaltningsrevisjon er utarbeidet på bakgrunn av *Overordnet analyse 2017-2020¹* for Kautokeino kommune.

Den 1. august 2017 ble en endring av opplæringsloven satt i kraft ved at loven ble tilført et nytt kapittel 9 A. Denne lovendringen innebærer en forsterket regulering av elevenes skolemiljø samt en skjerpene tydeliggjøring av de plikter som skolen og skoleeier har med hensyn til å oppfylle elevers rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring.

Den 1. august 2017 ble også ny forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver satt i kraft. Rammeplanen er fastsatt av Kunnskapsdepartementet med hjemmel i barnehageloven § 2 syvende ledd.

Kautokeino kommune som skoleeier og Kautokeino barneskole som opplæringsvirksomhet, ble i perioden fra mars til september 2019 gjenstand for tilsyn fra Fylkesmannen. Temaet for tilsynet var skolemiljø og skoleeiers forsvarlige system, jf. opplæringsloven §§ 13-10 første ledd og kapittel 9 A. Tilsynet avdekket en rekke forhold som medførte pålegg om retting.

1.1.2 Formål

Formålet med dette forvaltningsrevisjonsprosjektet har vært å undersøke hvordan det jobbes med å bekjempe mobbeproblematikk på både *grunnskole-* og *barnehagenivå* i Kautokeino kommune. Utgangspunktet for undersøkelsen på grunnskolenivået er elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø jf. opplæringslovens bestemmelser, herunder spesielt kapittel 9 A. På barnehagenivået er utgangspunktet barnehagebarns rett til et trygt og godt barnehagemiljø jf. barnehagelovens bestemmelser og forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. I dette ligger det videre å undersøke hvordan skolene og barnehagene i praksis arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Undersøkelsestidspunktet for selve datainnsamlingen er skoleåret- og barnehageåret 2020/2021.

På bakgrunn av resultatene i revisjonens undersøkelse, vil kommunen få belyst ulike sider ved egen praksis, og bli presentert områder hvor det er muligheter for forbedringer.

¹ I forskrift om kontrollutvalg § 10 siste ledd er det slått fast at plan for forvaltningsrevisjon skal baseres på en overordnet analyse. (lovverket per 2016)

1.2 Problemstillinger

Undersøkelsen er gjennomført på bakgrunn av to hovedproblemstillinger vedtatt av kontrollutvalget i Kautokeino kommune den 29.05.2017 (sak 04/2017).

De vedtatte hovedproblemstillingene er som følger:

Hvordan arbeider skolene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Hvordan arbeider barnehagene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Det er i tillegg blitt utledet revisjonskriterier i tilknytning til de to ovenfornevnte hovedproblemstillingene.

Revisjonen har forholdt seg til vedtaket i sak 04/2017 med hensyn til problemstillinger der kontrollutvalget overlater til revisjonen å utarbeide underproblemstillinger og eventuelle tilleggspørsmål i tilknytning til de vedtatte hovedproblemstillingene.

1.3 Avgrensning og revisjonens forståelse av oppdraget

Undersøkelsen er i henhold til kontrollutvalgets vedtatte problemstillinger blitt avgrenset til å gjelde forebygging, avdekking og bekjempelse av mobbing. En normal språklig forståelse av vedtaket medfører at andre krenkelser enn mobbing i utgangspunktet faller utenfor bestillingens rammer.

Mobbing blir av Olweus² definert som adferd som er ment å skade eller påføre andre personer ubehag. Definisjonen innebærer at adferden skal være *bevisst*, ha en viss grad av *gjentakelse* og *ubalanse* i makt. Begrepet mobbing blir imidlertid i dagligtalen ofte brukt som et samlebegrep på flere forhold som faller utenfor denne definisjonen, men som likevel påvirker elevenes psykososiale miljø. Opplæringsloven § 9 A-2 fastslår at den enkelte elev i grunnskolen har krav på et «trygt og godt skolemiljø», mens § 9 A-4 pålegger skolene en aktivitetsplikt for å sikre at kravet blir oppfylt. Aktivitetsplikten er generell i den forstand at den inntreffer allerede når det er mistanke om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Selv om §§ 9 A-3 til 9 A-5 også nevner mobbing som eksempel på krenkelse som omfattes av bestemmelsene, har ikke loven egne særregler for håndtering av mobbing som definisjon alene.

Siden loven stiller samme krav til system og oppfølging av mindre alvorlige krenkelser som for mobbing, har revisjonen valgt å gjennomføre dette prosjektet som en systemrevisjon, der etterlevelse av opplæringslovens bestemmelser og spesielt aktivitetsplikten står sentralt å undersøke.

Barnehagene i Norge fikk 01.01.2021 også sin aktivitetsplikt ved at barnehageloven ved endring fikk tilført et nytt kapittel 8 med §§ 41, 42 og 43, som gir de rettslige føringene knyttet til de plikter som barnehagene må oppfylle i sitt arbeid med å fremme og sikre et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Med økt konsistens og harmonisering til opplæringslovens bestemmelser definerer barnehageloven sammen med rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, hvilke krav barnehagene må oppfylle på dette området med hensyn til barnehagebarns alder og modenhet.

² Olweus, Dan (1993). *Bulling at School: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell Publ.

Ved gjennomføringen av denne undersøkelsen har fokus derfor blitt rettet mot systemer og rutiner som skal bidra til å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing, slik at grunnskoleelevene og barnehagebarna i Kautokeino får oppfylt lovens krav om et trygt og godt skolemiljø og barnehagemiljø. Dokumentert praksis har blitt vurdert opp mot problemstillingene og revisjonskriteriene for undersøkelsen.

Revisjonen har foretatt gjennomgang av enkeltsaker relatert til mobbing ved de utvalgte skolene, men har ikke undersøkt alle forhold ved sakene som for eksempel involverte parter, bevisførsel, eller foretatt vurderinger av saksbehandling og utfall i saker som har blitt meldt til tilsynsmyndigheter. Herunder forhold som eventuelt angår saksbehandlingen mellom kommunen og Statsforvalteren.

Når det gjelder relasjonelle forhold mellom voksne og barn, så er prosjektet blitt avgrenset til å omfatte undersøkelse av praksis vurdert etter opplæringsloven §§ 9 A-2 til 9 A-5 samt barnehagelovens bestemmelser. Eventuelle arbeidsrettslige problemstillinger som kan oppstå i den forbindelse er ikke blitt behandlet i denne undersøkelsen. I forbindelse med gjennomgang av enkeltsaker har fokuset vært å innhente data for å kunne vurdere om revisjonskriteriene er oppfylt. Opplysninger som er egnet til å identifisere enkelthendelser og eller enkeltpersoner er ikke blitt gjengitt i denne rapporten. Prosjektets rammer har heller ikke gitt rom for å undersøke årsaker til mobbing blant barn og unge.

1.4 Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er samlebetegnelsen på de krav og forventninger som brukes i den enkelte forvaltningsrevisjon for å vurdere den reviderte virksomhet. Kriteriene holdes opp mot faktagrunnlaget, og danner basis for de analyser og vurderinger som foretas, og de konklusjoner som trekkes.

1.4.1 Kilder til revisjonskriterier

Revisjonskriteriene i denne undersøkelsen er blitt utledet fra følgende autoritative kilder:

Elevenes skolemiljø:

- Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) av 17. juli 1998 nr. 61. Endring med lov 9. juni 2017 nr.38 (ikr. 1. aug. 2017 iflg. res. 9.juni 2017 nr. 711)
- Prop. 57 L (2016-2017) Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)
- Utdanningsdirektoratet (2017) *Skolemiljø* - Rundskriv Udir-3-2017
- Utdanningsdirektoratet (2010) *Arbeid mot mobbing* - Veileder for ansatte og ledere i grunnskolen

Barnehagens innhold og oppgaver:

- Lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64 (barnehageloven)
- Kunnskapsdepartementet (2017) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*
- Utdanningsdirektoratet (2018) *Barns trivsel – voksnes ansvar* – Veileder for ansatte i barnehager

1.4.2 Om revisjonskriteriene

En nærmere redegjørelse for utledning av revisjonskriterier framgår av rapportens vedlegg 3.

1.4.3 Utledning av revisjonskriterier

Revisjonen har utledet følgende revisjonskriterier knyttet til problemstillingene for denne undersøkelsen:

Hvordan arbeider skolene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Tabell: Revisjonskriterier og kilder til revisjonskriterier

Revisjonskriterier	Kilder til revisjonskriterier
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal sørge for at skolen har systemer og rutiner som forebygger mobbing og at alle som arbeider på skolen, følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4, 9 A-8, 9 A-9, 9 A-10 og 9 A-11 samt §§11-1, 11-1a, 11-2 og 11-4
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal sørge for at alle som arbeider på skolen, griper inn mot krenking som for eksempel utestenging, isolering, baksnakking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, dersom det er mulig 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal ha etablert en bestemt framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø Rektor skal varsle skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4 Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler direkte til skoleeieren dersom det er mistanke om eller kjennskap til at en i skoleledelsen, har krenket en eller flere elever Rektor skal varsle skoleeieren straks det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4 og 9 A-5 Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4 og 9 A-5 Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4 og 9 A-5
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal sikre at det blir igangsatt nærmere undersøkelser i alle saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4 og 9 A-5
<ul style="list-style-type: none"> Rektor skal sørge for at skolen setter inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt 	Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4

<ul style="list-style-type: none"> • Rektor skal sørge for at skolen utarbeider en skriftlig plan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjettede ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak • Rektor skal sørge for at eleven får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen • Rektor skal sørge for at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen • Rektor skal sørge for at skolen innhenter tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker 	<p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4</p> <p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4</p> <p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4</p> <p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Skolen skal informere elever og foreldre/foresatte, om at de kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten 	<p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4, 9 A-5, 9 A-6, 9 A-8 og 9 A-9, samt §§11-1, 11-1a, 11-2 og 11-4</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Rektor skal sørge for at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten 	<p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3 og 9 A-4</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Rektor skal sørge for at skolens arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø blir evaluert 	<p>Opplæringsloven kap. 9 A-2, 9 A-3, 9 A-8, 9 A-9, samt §§11-1, 11-1a, 11-2, 11-4 og § 13-10</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Rektor skal sørge for at skolen endrer praksis dersom det er nødvendig 	<p>Opplæringsloven kap. 9 A-2 og 9 A-3 samt § 13-10</p>

Hvordan arbeider barnehagene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Tabell: Revisjonskriterier og kilder til revisjonskriterier

Revisjonskriterier	Kilder til revisjonskriterier
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sørge for at personalgruppen tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø og at barnehagen har en forsvarlig pedagogisk bemanning 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sørge for at barna medvirker i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sikre at foreldreråd og samarbeidsutvalg tas med i arbeidet med barnehagemiljøet 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sikre at foreldre/foresatte får medvirke til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal jobbe for at personalet i barnehagen skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Samt kap.8 §§ 41, 42, 43</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal følge opp dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Samt kap.8 §§ 41, 42, 43</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sikre at alle som jobber i barnehagen, følger med på og følger opp om barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø Styrer skal sørge for at alle som jobber i barnehagen forebygger, stopper og følger opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Samt kap.8 §§ 41, 42, 43</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p> <p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4 og 7</p> <p>Samt kap.8 §§ 41, 42, 43</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sørge for at barnehagen vurderer arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø basert på blant annet synspunkter fra barna, foreldre og ansatte 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4, 7, 9 og 10</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>
<ul style="list-style-type: none"> Styrer skal sørge for at barnehagen endrer praksis dersom det er nødvendig 	<p>Barnehageloven §§ 1, 2, 3, 4, 7, 9 og 10</p> <p>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</p>

1.5 Metode

1.5.1 Datainnsamling

Metode er samlebetegnelsen på de framgangsmåtene som benyttes for å samle inn og behandle data som kan gi svar på problemstillingene i en undersøkelse.

Datainnsamling ved gjennomføring av denne forvaltningsrevisjonen har i hovedsak vært å foreta en nærmere undersøkelse av Kautokeino ungdomsskole og Máze skole i tillegg til Beazedievvá barnehage som er den største kommunale barnehagen i kommunen.

Undersøkelsen har dermed omfattet både grunnskolen (1. – 10. trinn) og barnehagenivået i Kautokeino kommune. Utvalget ble gjort i dialog med kontrollutvalget i Kautokeino kommune for å oppnå et tilstrekkelig tilfang av mengde data, samt grunnlag for å gjennomføre undersøkelsen. Med dette utvalget lagt til grunn har revisjonen undersøkt forhold som berører om lag 120 elever og 45 barnehagebarn i Kautokeino kommune.

Undersøkelsestidspunktet for selve datainnsamlingen har vært skoleåret/barnehageåret 2020/2021.

Det er blitt gjennomført intervju og samtaler med relevante informanter ved skolene, utvalgt barnehage og hos skole/barnehageeier, samt foretatt dokumentanalyse av skriftlige systemer og rutiner ved skolene og utvalgt barnehage. Revisjonen har også fått forelagt enkeltsaker knyttet til mobbing og krenkelser som har vært til behandling ved de utvalgte skolene. Det er i tillegg blitt gjennomført statistiske analyser og bearbeiding av statistisk tallmateriale, herunder oppsummering av undersøkelser utført av Utdanningsdirektoratet og spørreundersøkelser som revisjonen selv har utarbeidet og gjennomført. Revisjonen vurderer at ovenfornevnte framgangsmåter har belyst problemstillingene, samt medvirket til å fremskaffe et relevant og tilstrekkelig grunnlag for å kunne konkludere på hvordan skolene og barnehagene i Kautokeino kommune arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing.

En nærmere redegjørelse for metode, framgangsmåte og kvalitetssikring framgår av rapportens vedlegg 2.

1.5.2 Dataenes gyldighet og pålitelighet

Med gyldige data menes at det skal være samsvar mellom formålet for undersøkelsen og de data som er samlet inn.

Dataenes gyldighet er sikret ved at data har blitt samlet inn med utgangspunkt i revisjonskriteriene. Dette gjelder både den dokumentasjon som er innhentet, hvem som har blitt intervjuet og svart på spørsmål og hvilke spørsmål vi har stilt. Alle innsamlede data er gruppert etter revisjonskriteriene.

Med pålitelige data menes at data skal være mest mulig presise og nøyaktige.

Dataenes pålitelighet er sikret ved at undersøkte områder er belyst med data fra flere kilder, gjennom intern kvalitetssikring og ved verifisering av data fra intervjuer. Data fra informanter er fremskaffet fra personer med overlappende kunnskap om områdene. Dokumentasjonen som er gjennomgått er kommunens interne dokumenter og må anses å inneholde pålitelige data. Dersom det har vist seg at det kan knyttes usikkerhet til data som vurderes i denne undersøkelsen er det gjort rede for i rapporten.

Undersøkelsen og rapporten for dette prosjektet er blitt kvalitetssikret av ekstern kvalitetssikrer, samt igjennom revisjonens interne rutiner for kvalitetssikring. Fakta i rapporten er blitt verifisert av aktuelle kontaktpersoner i Kautokeino kommune og data fra intervju er blitt verifisert av informantene.

2 BAKGRUNNSOPPLYSNINGER

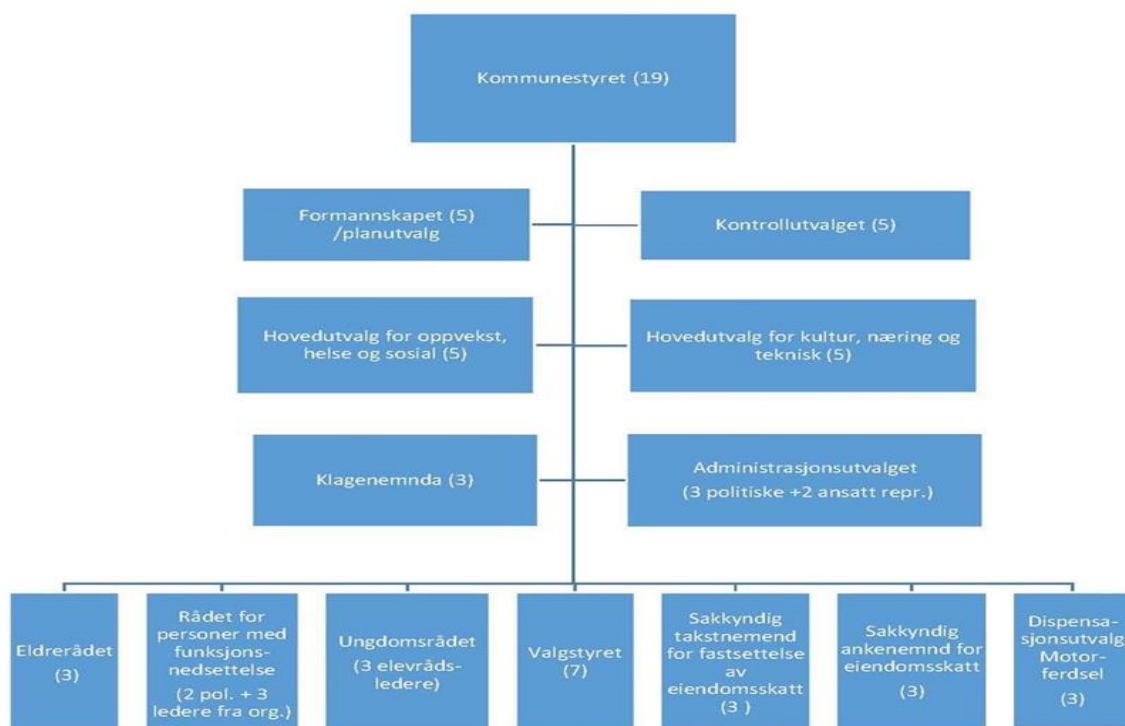
2.1 Myndighetsfordeling og organisering i oppvekstsektoren

Kommunestyret er politisk skoleeier og barnehageeier samt har det overordnede ansvaret for opplæringsvirksomheten i kommunen. Hovedutvalget for oppvekst, helse og sosial har sin plassering som det høyeste politiske fagutvalget for oppvekstsektoren.

Den politiske organiseringen i Kautokeino kommune følger formannskapsmodellen og illustreres av figuren nedenfor:

Figur: Politisk organisering i Kautokeino kommune

Politisk organisering fra november 2019:

Ansvar for opplæringsvirksomheten

Det operative ansvaret for opplæringsvirksomheten i Kautokeino kommune skal igjennom delegert myndighet fra kommunestyret ivaretas av kommunedirektør og kommunalleder for enhet kultur og oppvekst.

Myndighet til å ivareta ansvaret for økonomi, personal og drift av den enkelte skole er delegert til rektor. Skolene i Kautokeino kommune er egne virksomheter, og rektor er virksomhetsleder.

De kommunale barnehagene har hver sin styrer som er daglig leder med personalansvar for sin barnehage og disse rapporterer til kommunens virksomhetsleder for barnehager.

Ansvar for deler av myndighetsrollen og enkelte støttefunksjoner knyttet til opplæringsvirksomheten er også delegert til enhet kultur og oppvekst. Denne enheten har i tillegg ansvar for drift og utvikling av kommunens forsvarlige system i samarbeid med kommunedirektør og kommunalleder.

Administrasjonen i Kautokeino kommune er organisert etter en modell som består av et kommunedirektør-nivå med stab. Under dette nivået ligger fire administrative enheter; teknisk, helse og omsorg, sosiale tjenester og NAV, samt kultur og oppvekst.

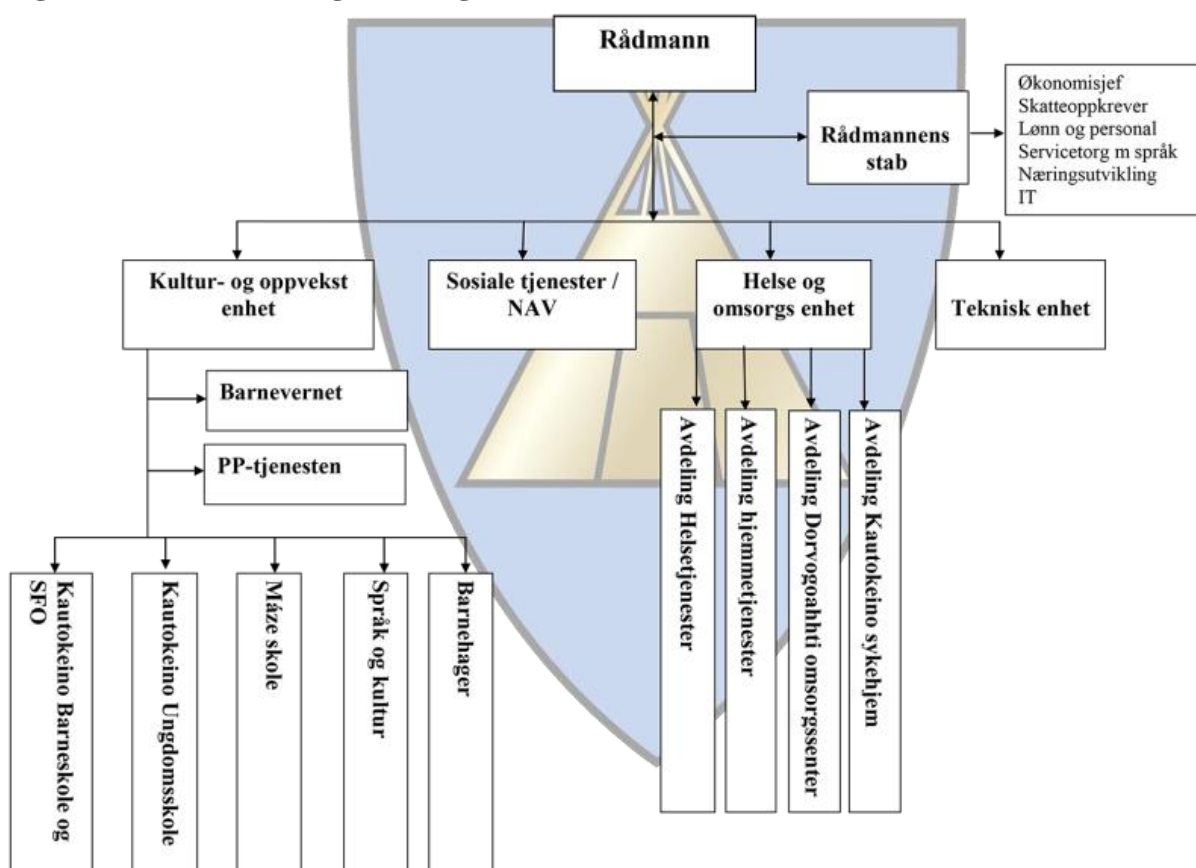
Lederne for enhetene og leder for kommunedirektørens stab bærer stillingstittelen kommunalleder, og har delegerte fullmakter innenfor egne fagområder. I tillegg til kommunedirektøren utgjør de ovennevnte kommunallederne kommunedirektørens ledergruppe.

Om enhet kultur og oppvekst

Enhet kultur og oppvekst er administrativ skoleeier og barnehageeier som består av skole- og barnehageavdeling med virksomhetsleder for barnehager, i tillegg til pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), voksenopplæring, barnevern, og språk- og kultur avdeling.

Kommunens administrative organisering illustreres av figuren nedenfor:

Figur: Administrativ organisering - Kautokeino kommune³

2.2 Om grunnskolen og barnehagene i Kautokeino

Grunnskolen i Kautokeino kommune hadde i skoleåret 2020/2021 rundt 360 elever fordelt på skolene Kautokeino barneskole, Kautokeino ungdomsskole og Máze skole. De siste tre årene har elevtallet vært noe økende. Antall årsverk lærere har vært stabilt i perioden. Kommunen har status som samisk språkforvaltningskommune, og i skoleåret 2020/2021 hadde 97 % av elevene i grunnskolen samisk som førstespråk.

Barnehagene i Kautokeino kommune hadde i barnehageåret 2020/2021 til sammen 106 registrerte kommunale barnehageplasser til barn mellom 0-6 år, fordelt på følgende barnehager; Gartnetluohkka, Máze, Gili og Beazedievvá barnehage. De siste 20 årene har barnehagevirksomheten i kommunen vært igjennom en stor utvikling, og det jobbes målrettet og fagintensivt med å optimalisere dette lovpålagte tilbudet.

³ <https://www.kautokeino.kommune.no/politikk-og-administrasjon/organisasjon-og-adminstrasjon/organisasjonskart-for-administrasjonen/>

2.3 Kvalitetssystem

Kvalitetssystem, kvalitetsarbeid, internkontroll og avvikshåndtering er begrep som vi ofte møter i organisasjoner og virksomheter, både i privat og offentlig sektor. Det er ulike definisjoner knyttet til begrepene, men felles er at det handler om systematiske tiltak for å ha kontroll på at arbeid utføres i henhold til lover, regler og faglige standarder.

Et kvalitetssystem kan på mange måter sees på som et dokumentsystem som skal stå sentralt i internkontrollarbeidet i en virksomhet. Kvalitetssystemet skal være til hjelp for å overholde de mange krav som stilles i forskjellige regelverk og som en virksomhet må etterfølge.

Kommunenes Sentralforbund har laget et hefte om internkontroll i kommunesektoren; «*Rådmannens internkontroll -hvordan få orden i eget hus?*». Her finner vi følgende:

Administrasjonssjefens internkontroll er en viktig del av egenkontrollen og er med på å sikre kvalitet og effektivitet i tjenesteproduksjonen, at lover og regler etterleves og at uønskede hendelser unngås. I sum betyr dette at kommunene har ansvar for å holde orden i eget hus. God internkontroll er viktig både for folkevalgt og administrativ styring. Utviklingen av internkontroll skjer kontinuerlig, og prosessen vil være ulik og tilpasset hver enkelt kommune. Internkontroll er fellesnevneren på de systematiske tiltakene som skal sikre at virksomheten planlegger, organiserer, utfører og vedlikeholder sine aktiviteter i samsvar med gjeldende regelverkskrav. Krav om internkontroll finnes på en rekke områder, for eksempel etter HMS-lovgivningen, helse- og omsorgslovgivningen, barnevernloven og etter lovgivning om personvern og informasjonssikkerhet.

I denne undersøkelsen har revisjonen rettet fokuset mot de krav til kvalitetssystem og internkontroll som skolene og barnehagene må oppfylle jf. opplæringsloven og barnehagelovens bestemmelser. Det vil si de dokumenter, tiltak, planer, systemer og rutiner som skolene og barnehagene må ha på plass i det kontinuerlige arbeidet med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Kommunen som skoleeier og barnehageeier har et overordnet ansvar for at skolene og barnehagene oppfyller lovens plikter og krav.

I Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler (Helsedirektoratet 2014, IS-2073), bekreftes forskriftens § 12, vedrørende psykososiale forhold som sier at; «*Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold*» og at forskriften sammen med barnehageloven og opplæringslovens bestemmelser skal sikre at virksomhetene i sitt arbeid ivaretar barnas rettigheter knyttet til psykososiale forhold.

Revisjonen har fra kommunen, i forbindelse med denne undersøkelsen, blant annet fått forelagt;

- Kautokeino kommunes *Kvalitetssikringssystem-Skoleeiers forsvarlige system*
- *Virksomhetsplan for enhet kultur og oppvekst*
- *Kvalitetsårshjul-planlegging, gjennomføring av tiltak, måling, vurdering og forbedring*
- *Kommuneplanens samfunnsdel*
- *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø og Handlingsplan mot mobbing i Kautokeinobarnehagene, som er plandokumenter som skal følges av skolene og barnehagene*
- samt *Etiske retningslinjer-Kautokeino kommune.*

Revisjonen har også fått forelagt beredskapsplaner og ordensreglement for skoler og barnehage, samt *Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune* for skoleårene 2019/2020 og 2020/2021, som er utarbeidet av administrativ skoleeier i samarbeid med skolene.

Tilstandsrapporten

Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune blir hvert år lagt fram for kommunestyret. Nedenfor gjengis det som administrativ skoleeier (skoleadministrasjonen) legger i arbeidet med denne rapporten:

Med bakgrunn i opplæringslovens § 13, siste ledd, så skal kommunalleder årlig utarbeide en tilstandsrapport som gir en samlet vurdering av tilstand og utvikling i Kautokeinoskolen innenfor definerte områder.

§ 13-10 Ansvarsomfang

(...) Som ein del av oppfølgingsansvaret skal det utarbeidast ein årleg rapport om tilstanden i grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa, knytt til læringsresultat, fråfall og læringsmiljø. Den årlege rapporten skal drøftast av skoleeigar dvs. kommunestyret, fylkestinget og den øvste leiinga ved dei private grunnskolane.

Formålet med tilstandsrapporten er:

1. Gi en beskrivelse av status på opplæringen i kommunen knyttet til læringsresultat, læringsmiljø, standpunkt- og eksamensresultater og andre definerte politiske områder.
2. Gi skoleeier et grunnlag for styring av opplæringen i kommunen.
3. Gi en beskrivelse av skoleeiers prioriterte innsatser for å videreutvikle kvalitet i opplæringen.

Innholdet i tilstandsrapporten skal:

- Analysere skolens resultater i lys av lokale forhold og forutsetninger
- Gi gode og utfyllende vurderinger av skolens resultater
- Framstille kunnskapsgrunnet og informasjon på en lettfattelig og forståelig måte
- Formulere mål og tiltak som er fundert i lokale forhold og forutsetninger
- Konkretisere og prioritere tiltak

Kunnskapsgrunnet i tilstandsrapporten hentes blant annet fra:

- Ressursdata fra grunnskolens informasjonssystem
- Resultater fra nasjonale prøver
- Resultater fra standpunkt/eksamen
- Resultater fra elevundersøkelsen
- Tall knyttet til resultater og ressursbruk innen spesialundervisning

Politisk behandling av tilstandsrapporten foregår i følgende rekkefølge:

1. Hovedutvalg for oppvekst, helse og sosial
2. Formannskapet
3. Kommunestyret

I forbindelse med kommunestyrets behandling av *Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune 2019/2020*, den 17.12.2020, sak 69/20, ble det blant annet fra skoleadministrasjonen rapportert om følgende lokale mål for arbeidet mot mobbing eller annen krenkende adferd:

«Alle grunnskoler i Kautokeino kommune skal være mobbefrie skoler. Alle skolene skal ha fokus på helse og trivsel, der skolens voksne skal fungere som gode rollemodeller for elever. Sentralt i skolens forebyggende arbeid mot mobbing er tydelig klasseledelse, fadderordning for barneskolens elever, temadager om sosiallæring, fokus på overganger mellom barnehage – barneskole, barneskole – ungdomsskole».

Utdanningsdirektoratets veileder *Arbeid mot mobbing* (2010), peker på følgende grunnleggende faktorer som bidrar til et godt læringsmiljø, som igjen forebygger mobbing:

- God ledelse, organisasjon og kultur for læring på skolen
- Lærerens evne til å lede klasser og grupper
- Positive relasjoner mellom lærer og elev
- Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene
- Godt samarbeid mellom skole og hjem

Det har derfor vært relevant i forbindelse med denne forvaltningsrevisjonen å se på noen av resultatene for Kautokeino kommune i den årlige nasjonale elevundersøkelsen som gjennomføres i regi av Utdanningsdirektoratet. Dette er gjort ved å bearbeide utdrag fra resultater relatert til læringsmiljø og for andelen av de som svarte at de opplever mobbing på skolen. Revisjonen har gjennomgått noen utvalgte tall for perioden som omfatter skoleårene mellom 2017/2018 og 2020/2021. Noen av resultatene er også blitt sammenlignet mot fylkesnivå og nasjonalt nivå. Tallene er hentet fra Utdanningsdirektoratet via udir.no og presenteres i neste punkt i denne rapporten.

2.4 Den årlige nasjonale elevundersøkelsen

Hvert år gjennomfører Utdanningsdirektoratet den årlige nasjonale elevundersøkelsen for elever på 7. trinn og 10. trinn i grunnskolen. Deltakelsen i prosent for Kautokeino kommune sin del, har i løpet av de siste tre årene ligget i gjennomsnitt på henholdsvis rundt 78% for 7. trinn og rundt 85% for 10. trinn. I undersøkelsen gir elevene sine subjektive svar i form av poengskår på hvordan de opplever læringsmiljøet ved sin skole og man får ut resultater på mobbing i form av prosent, ut ifra hvor mange som har svart at de blir *mobbet 2-3 ganger i måneden eller oftere*. Det er også en delskår i undersøkelsen med prosentandel for de som svarer at de er blitt *mobbet av andre elever de siste månedene, mobbet av voksne på skolen de siste månedene*, samt er blitt *mobbet digitalt de siste månedene*. Resultatene innad i kommunen kan variere fra skole til skole.

Skolestrukturen for grunnskolen i Kautokeino kommune var fram til og med skoleåret 2020/2021 bygd opp rundt tre separate virksomheter/skoler, der to av disse kan regnes for å være i størrelsesorden fådelte skoler. Revisjonen kan derfor ikke presentere alle tall fra den årlige nasjonale elevundersøkelsen, dette gjelder spesielt tallene knyttet til mobbing ved de enkelte skolene. Antallet som svarer at de opplever mobbing kan for enkelte skoleår og på noen års-trinn ligge under publiseringsgrensen. Skolene har likevel på sin side en konfidensiell tilgang til alle resultatene og erkjenner at det eksisterer en mobbeproblematikk i Kautokeinoskolen. Det vises i tilstandsrapporter til negative perioder de senere årene både på 7. og 10. trinn i grunnskolen, og tallene framgår av resultater for skolene presentert for kommunen samlet sett.

Utdanningsdirektoratets årlige nasjonale elevundersøkelse måler elevenes opplevelser med skolen på viktige og sentrale områder som skal fremme et trygt og godt skolemiljø. Revisjonen har derfor i forbindelse med denne forvaltningsrevisjonen behandlet et sett med resultater for Kautokeinoskolens arbeid med *Læringsmiljø*, som igjen forebygger mobbing og krenkelser.

Revisjonen har blant annet fulgt resultatene for elevene på 10. trinn (2005-årskullet) ved grunnskolen i Kautokeino kommune, skoleåret 2020/2021, og videre sammenlignet disse resultatene med hva de samme elevene svarte i skoleåret 2017/2018, da de var elever på 7. trinn. Tallene viser at skolen jevnt over fikk lavere score fra disse elevene på alle indikatorene knyttet til læringsmiljø i skoleåret 2020/2021, i forhold til resultatene i undersøkelsen for de samme elevene da de gikk i 7. trinn skoleåret 2017/2018.

Elevene ble spurt om deres opplevelser med skolen knyttet til følgende indikatorer:

Læringskultur

Elevdemokrati og medvirkning

Faglig utfordring

Felles regler

Trivsel

Mestring

Støtte fra lærerne

Motivasjon

Vurdering for læring

Støtte hjemmefra

Det var kun én indikator, *faglig utfordring*, som hadde positiv oppgang i score når det gjelder 2005-årskullet i perioden fra 7. til 10. trinn. Videre viser tallene for 2005-årskullet at det i perioden var en betydelig nedgang i score på indikatorene *Elevdemokrati og medvirkning*, *Trivsel*, *Motivasjon* og *Vurdering for læring*. Revisjonen har ikke analysert og vurdert resultatene videre, men legger til at ved skoleåret 2020/2021 var Corona-pandemien blitt et faktum som både lærere, elever og foreldre/foresatte i grunnskolen har vært nødt til å forholde seg til.

Selv om resultatene for disse elevenes opplevelser knyttet til indikatorene viser en fallende trend i perioden fra mellomtrinnet til ungdomstrinnet, så viser tallene likevel at 10. trinn ved grunnskolen i Kautokeino kommune, skoleåret 2020/2021, ved de fleste indikatorene, bortsett fra to, ligger over fylkesnivå og nasjonalt nivå. Revisjonen merker seg at resultatene for de to indikatorene *trivsel* og *motivasjon* ligger kun 0,1 scorepoeng under fylkesnivå og nasjonalt nivå.

Videre framgår det av resultatene fra den årlige nasjonale elevundersøkelsen⁴ at de som var elever på 7. trinn i skoleåret 2019/2020 hadde bedre opplevelser av skolen på alle indikatorer, bortsett fra en indikator, sammenlignet med dem som var elever på 7. trinn i skoleåret 2020/2021. Det var en betydelig nedgang i score på indikatorene *Læringskultur*, *Elevdemokrati og medvirkning*, *Trivsel*, *Motivasjon* og *Vurdering for læring*. Resultatene for 7. trinn i skoleåret 2019/2020 var også på alle indikatorer likt eller over fylkesnivå og nasjonalt nivå, mens for 7. trinn i skoleåret 2020/2021, var det kun indikatoren *Støtte hjemme fra* som var uendret og i tillegg likt med fylkesnivå og nasjonalt nivå.

⁴ Den nasjonale elevundersøkelsen skal gjennomføres hvert år ved alle grunnskolene i Norge. Les mer om resultatene for grunnskolen i Kautokeino kommune på [Elevundersøkelsen 7. trinn og 10. trinn – deltakelse \(udir.no\)](https://www.udir.no)

2.5 Utvalgte skoler og barnehage til nærmere undersøkelse

For å vurdere hvordan skolene og barnehagene i Kautokeino kommune arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing, har revisjonen foretatt en nærmere undersøkelse av skolene Kautokeino ungdomsskole og Máze skole, i tillegg til Beazedievvá barnehage som er den største kommunale barnehagen i kommunen.

Undersøkelsen har dermed omfattet både grunnskolen (1. – 10. trinn) og barnehagenivået i Kautokeino kommune. Med dette utvalget lagt til grunn har revisjonen undersøkt forhold som berører om lag 120 elever og 45 barnehagebarn i Kautokeino kommune.

Undersøkelsestidspunktet for selve datainnsamlingen har vært skoleåret/barnehageåret 2020/2021.

Skoleledelse, lærere, elever, elevrådsmedlemmer og foreldrerepresentanter i FAU ved skolene har i forbindelse med dette prosjektet levert viktig dokumentasjon og informasjon til revisjonen. Ved Beazedievvá barnehage har styrer, pedagogiske ledere og representanter fra personalgruppen stilt som informanter. Nedenfor følger en kort presentasjon av virksomhetene, med informasjon hentet fra udir.no og Kautokeino kommunes informanter.

2.5.1 Om Kautokeino ungdomsskole

Kautokeino ungdomsskole var i skoleåret 2020/2021 en egen virksomhet/8-10 – skole med til sammen 100 elever. 95 elever hadde samisk som 1. språk, mens det var 5 elever som hadde samisk som 2. språk. De siste tre årene har det ved skolen i gjennomsnitt vært rundt seks lærere med funksjon som kontaktlærer, antall lærerårsverk har ligget på rundt mellom 16 til 18. Lærertettheten i ordinær undervisning har de siste tre årene utgjort 12 elever per lærer.

Andel undervisning ved skolen som blir gitt av personale med godkjent utdanning har vært noe fallende, og var i skoleåret 2020/2021 på 87,8 %.

Skolens visjon er:

«Vi kan - vi skal - og vi klarer det!»

2.5.2 Om Máze skole

Máze skole var i skoleåret 2020/2021 en 1-10 – nærskole med 19 elever. Alle elevene hadde samisk som 1. språk og undervisningen ble organisert i tre klasser etter trinnene; 1.-3., 6.-7. og 8.-10.

De siste tre årene har det ved skolen i gjennomsnitt vært rundt tre lærere med funksjon som kontaktlærer, antall lærerårsverk har ligget på rundt mellom 7 til 8. Lærertettheten i ordinær undervisning har de siste tre årene utgjort 4 elever per lærer.

Andel undervisning ved skolen som blir gitt av personale med godkjent utdanning var i skoleåret 2020/2021 på 100 %.

Skolen følger kommunens vedtatte visjon som er:

«Kautokeino – Veiviseren i Sápmi»

2.5.3 Om Beazedievvá barnehage

Beazedievvá barnehage hadde i barnehageåret 2020/2021, 46 plasser til barn mellom 0-6 år. Grunnbemanningen var på 10 ansatte, pluss 3 ekstraressurser. Samisk er hovedspråket og barnehagen bygger sin pedagogikk på samisk barneoppdragelse. Sentralt står samisk språk, kultur, tradisjoner, arbeid og gjøremål. Barnehagen, vektlegger spesielt arbeid for den enkelte barns språkutvikling, og at alle barn skal få mange og gode naturopplevelser.

3 HVORDAN ARBEIDER SKOLENE I KAUTOKEINO KOMMUNE MED Å FOREBYGGE, AVDEKKE OG BEKJEMPE MOBBING?

Revisjonen har på bakgrunn av forelagt dokumentasjon og informasjon gjeldende for skoleåret 2020/2021, undersøkt hvordan skoleledelse og lærere ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Revisjonskriteriene i neste punkt 3.1 er ved gjennomføringen av undersøkelsen blitt holdt opp mot et samlet datagrunnlag som har vært tilgjengelig for revisjonen og danner basis for de vurderinger og konklusjoner som trekkes.

3.1 Revisjonskriterier

- Rektor skal sørge for at skolen har systemer og rutiner som forebygger mobbing og at alle som arbeider på skolen, følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø
- Rektor skal sørge for at alle som arbeider på skolen, griper inn mot krenking som for eksempel utestenging, isolering, baksnakking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, dersom det er mulig
- Rektor skal ha etablert en bestemt framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø
- Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø
- Rektor skal varsle skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak
- Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever
- Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler direkte til skoleeieren dersom det er mistanke om eller kjennskap til at en i skoleledelsen, har krenket en eller flere elever
- Rektor skal varsle skoleeieren straks det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever
- Rektor skal sikre at det blir igangsatt nærmere undersøkelser i alle saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø
- Rektor skal sørge for at skolen setter inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt

- Rektor skal sørge for at skolen utarbeider en skriftlig plan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjette ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak
- Rektor skal sørge for at eleven får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen
- Rektor skal sørge for at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen
- Rektor skal sørge for at skolen innhenter tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker
- Skolen skal informere elever og foreldre/foresatte, om at de kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten
- Rektor skal sørge for at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten
- Rektor skal sørge for at skolens arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø blir evaluert
- Rektor skal sørge for at skolen endrer praksis dersom det er nødvendig

3.2 Data og revisors vurderinger

Rektor skal sørge for at skolen har systemer og rutiner som forebygger mobbing og at alle som arbeider på skolen, følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at hun har lang erfaring på området igjennom å ha jobbet mange år i skolen. Hun er som skoleleder tydelig i sin kommunikasjon til både foreldre/foresatte, elever og ansatte på at mobbing og krenkende adferd ikke aksepteres ved deres skole. Denne nulltoleransen forsøker hun blant annet å få fram i formelle møter med de ansatte og i forbindelse med møter i skole-hjem – samarbeidet. Viktigheten og ansvaret for å følge med tas også opp i medarbeidersamtaler og blir adressert til hver enkelt ansatt.

Rektor sier hun orienterer de ansatte om muligheter for å øke sine kunnskaper og ferdigheter gjennom tilgjengelige kurs og seminarer som er relevant for området, samt at det gjennomføres forskjellige kompetansetiltak i regi av skolen. Hun sier at opplæringsloven kapittel 9 A er gjennomgått med de ansatte i ulike sammenhenger slik at lovgrunnlaget skal være kjent for alle, men at det nok sikkert er variasjoner i kunnskapsnivået mellom lærerne.

Rektor sier videre at ingen skal oppleve eller godta krenkelser, og viser til at hun holder en klar tale for alle ved skolestart hver høst for å tydeliggjøre hva hun mener. Hun bekrefter sin kunnskap rundt det subjektive aspektet knyttet til mobbeproblematikk. De ansatte skal i ulike sammenhenger ha fått opplæring i at det er hvert enkelt menneskes opplevelse som skal

legges til grunn i vurderingen om man føler seg krenket, såret, eller over tid opplever å ikke ha et trygt og godt skolemiljø. Slik uønsket adferd skal ifølge rektor slås ned på umiddelbart og stoppes.

Rektor forteller at hun og de ansatte er bevisste på at elevene er forskjellige og at de er oppmerksomme på sårbare elever, samt at de har sårbare elever ved Kautokeino ungdomsskole som de må følge spesielt med på. Jobben med å følge med elevene i det daglige skjer på mange måter. Skolen har inspeksjonsrutiner etter fastsatt plan der man til enhver tid følger opp om det er tilstrekkelig antall voksenpersoner som følger med elevene. Uteinspeksjonen skal dekke alle områder av skoleanlegget hvor elevene oppholder seg i friminuttene.

Rektor og lærerkollegiet gjennomfører jevnlige møter der blant annet tema trygt og godt skolemiljø og arbeidet knyttet til håndtering av mobbeproblematikk er oppe til behandling. Det gjennomføres møter på hvert trinn der teamene møtes ukentlig. Skolen jobber aktivt etter PA-modellen⁵ som blant annet består av arbeid med og analyse av læringsmiljø og trivsel. Skolen har i tillegg et spesialpedagogisk team bestående av enkeltlærere og der undervisningsinspektør er koordinator for arbeidet.

Et prioritert fokusområde i skoleåret 2020/2021 har vært bevisstgjøring rundt digital mobbing. Dette er et område hvor det kan oppstå utfordringer for skolen med hensyn til å følge med alt som skjer mellom elever på digitale flater, samt at det er utfordringer knyttet til skjult mobbing. Her kan det gjerne tilføres flere verktøy som skolen kan nyttiggjøre seg av. Politiet har vært på besøk ved skolen og orientert om nettvett.

Et annet fokusområde og tema ved skolen er å jobbe med begrepet vennskap. Dette har foregått i ulike sammenhenger og er en del av tiltakene i det forebyggende arbeidet mot mobbing og krenkelser. Rektor jobber for at Kautokeino ungdomsskole skal være en «vi-skole». Kautokeino kommune har i tett samarbeid med rektorer og resurspersoner utarbeidet en *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Denne planen skal være en veileder for alle som jobber med elever i grunnskolen. På planleggingsdager, fellesmøter og personalmøter blir denne planen gjennomgått og vurdert opp mot erfaringer som de ansatte gjør i hverdagen. Planen beskriver hva en skal følge med på i elevenes psykososiale miljø og gir definisjoner av begrepene mobbing og krenkelser. I tillegg til de formelle møtene ved skolen, har rektor uformelle samtaler og daglig kontakt med de ansatte om forhold som angår det å følge med om mobbing og krenkende adferd foregår. Det er også en tett kommunikasjon mellom undervisningsinspektør, kontaktlærere og rektor.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Informantene i fokusgruppen med seks lærere ved skolen bekrefter overfor revisjonen at de har en *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. De viser også til kunnskap om opplæringsloven kapittel 9A og aktivitetsplikten. De forteller at det de gjør i friminuttene med gode inspeksjonsrutiner er viktig når de følger med elevene i det daglige. Ved Kautokeino ungdomsskole er det for eksempel alltid to inspeksjonslærere på vakt i de korte friminuttene. De opplever at de har klare retningslinjer og at det følges opp at det til enhver tid er tilstrekkelig antall voksenpersoner tilgjengelig til å utføre daglig inspeksjon. Det utføres inspeksjon etter vedtatt plan og det gjøres observasjoner både inne i skolebygget og på uteområdene. De sier de fanger opp mye, noe som gir en trygghet for at man har oversikt.

⁵ PA står for pedagogisk analyse. Tidligere kalt LP-Modellen.

En av informantene forteller at før første time om morgenen foretar undervisningsinspektør ved skolen en inspeksjonsrunde og prater med elevene på korridoren, som en del av rutine for oppstart av skoledagen. Undervisningsinspektøren og de andre lærerne kjenner elevene godt. En annen av informantene føyer til at de har for vane å minne hverandre på dersom noen i en til tider travel arbeidshverdag glemmer at de har inspeksjon. Dette bekreftes også av de andre informantene i fokusgruppen. De deler også at de opplever at de er trygge på hverandre og at de har en kultur som er preget av nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd. Dette er et utgangspunkt som også rektor er tydelig på når hun leder de ansatte i arbeidet med mobbeproblematikk.

Informantene er samstemte om at arbeid mot mobbing begynner med forebyggende arbeid. Det starter opp i klassen med involvering av elever og foreldre/foresatte. Det utarbeides klasseregler ved skolestart. Man prioriterer høyt å sette standard tidlig i skoleåret og bruker ekstra tid på å snakke med elevene om hvordan man skal oppføre seg mot hverandre og hva som er greit og ikke greit. De mener rektor tar ansvar og tar mobbing på alvor. Hun har en klar tale til alle ved skolestart hvert år der spesielt skolens holdning og nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd blir presisert. Skolens nulltoleranse for mobbing tas også opp i samtaler med foreldre/foresatte i formelle møter. Elevsamtaler gjennomføres minimum to ganger i året.

Informantene sier videre at skjult mobbing og digital mobbing er en utfordring. Saker som har oppstått på fritida kan eskalere på skolen. Det kan være vanskelig for lærerne å følge med det som skjer på sosiale medier og som i neste omgang kan prege relasjonene mellom elevene i skoletida.

Det jobbes også med avklaring av begreper med elevene. En av informantene opplever at det kan oppstå språklige misforståelser eller ulike begrepsoppfatninger ettersom det er noe forskjell mellom samisk og norsk med hensyn til innhold i begrepene mobbing/krenkende adferd.

Alle i fokusgruppen viser til kunnskap om det subjektive aspektet ved mobbeproblematikk. De sier det subjektive er viktig og står sentralt, det vil si at lærerne følger med på hvordan den enkelte elev opplever sitt skolemiljø. De forteller at det er viktig å jobbe ut ifra hvordan den enkelte elev opplever sitt psykososiale miljø og at de som lærere må sette seg inn i dette. Det subjektive kan også være utfordrende. For eksempel kan ord og uttrykk som utveksles mellom mennesker oppfattes ulikt.

Lærerne i fokusgruppen kjenner også til hvilke elever de har som er særskilt sårbare og de sier de forsøker å legge forholdene til rette for dem, og de setter inn ekstra ressurser når man ser elever som er alene. Inspeksjon skjerpes når sårbare elever er alene. Det tas notater fra situasjoner og hendelser der de observerer og vurderer at relasjoner mellom elever ikke er gode. Det kan også oppstå gruppeutfordringer som må ordnes opp i og som omfattes av flere elever som må følges opp.

Lærerne i fokusgruppen ved Kautokeino ungdomsskole 2020/2021 forteller om ukentlige møter på trinnene der det deles erfaringer. Det gjennomføres PA-møter og det jobbes etter PA-modellen som blant annet kartlegger elevenes samspill og gir indikasjoner som er til god hjelp i arbeidet med å følge med elevenes psykososiale miljø. Informantene forteller at det gjennomføres årlige elevundersøkelser i regi av Utdanningsdirektoratet og resultatene for

trivsel og mobbing evalueres. Kollegiet tar i felleskap opp utfordringer og saker som må løses.

Lærerne opplever at de kommer tett på elevene, og presiserer at ungdomstrinnet (8. til 10. trinn) i Kautokeino er å regne som en fådelt skole. Med dette ligger også forholdene godt til rette med hensyn til å følge med. En lærer i fokusgruppen viser til en konkret sak der det ble observert at en elev var mye alene. Læreren tok da kontakt med rektor, og de lagde aktivitetsplan sammen med eleven og foreldre/foresatte med mål om å få vedkommende elev inkludert inn i skolemiljøet. Informantene bekrefter at inkludering er et fokusområde som har fått økt oppmerksomhet de senere årene.

Fokusgruppen er ikke spesielt kjent med kartleggingsverktøyet Spekter⁶. Noen av lærerne i fokusgruppen sier at de ikke har vært borti så mange konkrete mobbesaker som må registreres som 9A-sak. En lærer forteller at hun var med på å gjennomføre en elevundersøkelse for et par år siden som de lagde selv. Undersøkelsen ble bygget på metode relevant for det området de ville undersøke nærmere. Dette var et tiltak for å kartlegge og følge opp klassemiljøet etter en tid med utfordringer. Ellers bekrefter informantene at møtene på teamene hver onsdag er gode arenaer for å dele erfaringer fra det som observeres i det daglige.

En annen informant i fokusgruppen forteller at det gjennomføres sosiale turer hver høst. Særlig turen i 8. klasse oppleves som viktig. Her forsøker man å bygge relasjoner mellom lærere og elever i tillegg til at elevene knytter sosiale bånd. De erfarer at sosiale aktiviteter og samvær hvor man kommer tett på hverandre forebygger mobbing og reduserer risiko for utenforskap. En tredje informant legger til at det ved skolen jobbes strategisk med «relasjonsbygging i fredstid» mellom skole og hjem, noe som har vist seg å være til stor hjelp dersom en utfordrende situasjon skulle oppstå på et senere tidspunkt. Kommunikasjonen mellom skole og hjem blir framhevet som viktig og høyt prioritert. Her har kontaktlærerne en sentral rolle som bindeledd.

Videre forteller en informant at det jobbes mye i klassene med tematikken rundt at det er lov å være annerledes. At det er lov å være annerledes er en del av mottoet i det holdningsskapende arbeidet. Informantene forteller om innføring av tverretattlig team med politi og helse som kan involveres ved behov. Skolen har digital mobbing som et viktig fokusområde for tiden og Nettvett er blitt tatt inn som en del av undervisningen. Kautokeino kommune har også to psykologer som gir et lavterskeltilbud til barn og unge. Lærerne sier at dette er en del av det forebyggende arbeidet og kan bidra positivt til elevene. Fokusgruppen bekrefter overfor revisjonen at det er satt av fast tid hver uke ved skolen hvor elever kan gå til psykolog. Skolen har også et kontor der elevene kan avtale time med helsesøster ved behov.

Status for lovpålagte rådsorgan ved Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

- Elevrådet, SMU/SU⁷ og FAU⁸ ble konstituert og formelt valgt etter skolestart og har oversendt bekreftelser til revisjonen på gjennomførte møter der blant annet saker relevant for elevenes skolemiljø og opplæringsloven kapittel 9 A har vært til behandling. Herunder også kategorien saker av viktighet, forelagt av skolen ved rektor.

⁶ Kartleggingsverktøy som undersøker det psykososiale skolemiljøet og elevenes relasjoner

⁷ Skolemiljøutvalg/Samarbeidsutvalg

⁸ Foreldrearbeidsutvalg

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hun har jobbet mange år i skolesektoren og at hun som skoleleder er tydelig i møte med både ansatte, elever og foreldre/foresatte på at mobbing og krenkende adferd ikke aksepteres ved Máze skole. Hun sier videre at skolen er en fådelt 1-10 – skole med opp mot om lag 20 elever i gjennomsnitt de senere år. For skoleåret 2020/2021 består pedagogisk personell av seks lærere (to ufaglærte og fire med lærerutdanning) i tillegg til rektor.

Alle ansatte og elever kjenner hverandre godt og rektor vurderer at de har et oversiktlig skolemiljø med hensyn til å etterleve delplikten å følge med. Internt på skolen har rektor ledet flere arbeidsmøter i skoleåret 2020/2021, der tema har vært trygt og godt skolemiljø etter opplæringsloven kapittel 9 A. Rektor sier at lærerne har i ulike sammenhenger og i formelle møter på skolen også hatt spesiell gjennomgang av Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. De har jobbet med forståelsen av hva det innebærer å arbeide i henhold til aktivitetsplikten.

Rektor sier hun jobber for at Máze skole skal være en «vi-skole» med ansatte som har lik praksis på områder der det kreves. Hun prioriterer å gi ekstra faglig oppfølging og støtte til de ufaglærte i personalet eller dersom de selv ser behov for det. Rektor legger stor vekt på at *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* representerer retningslinjer som skal følges, i tillegg til at planen skal være et verktøy på området for alle som jobber i grunnskolen i Kautokeino kommune. Handlingsplanen er under implementering på Máze skole. De har hatt gode prosesser i kollegiet der alle har blitt involvert i å løse øvingsoppgaver relevant for handlingsplanen og aktivitetsplikten.

De har gjennomført gruppearbeid der hver gruppe har fått sin del av handlingsplanen å jobbe med. Gruppene presenterte sitt arbeid i plenum med påfølgende faglige diskusjoner og vurderinger med kobling til egen arbeidshverdag. Sentralt har vært både å kartlegge hva man er gode på i dag i tillegg til å finne ut hvor det er rom for forbedringer og øket opplæring sett mot de krav som stilles i lovverk og kommunal handlingsplan.

Rektor sier at de i felleskap har diskutert moralske og juridiske plikter knyttet til det å følge med på, og fremme elevenes skolemiljø samt hvordan de skal jobbe forebyggende ved skolen. Hun følger med på om de ansatte er årvåkne med å for eksempel følge med elevene, høre og se hver enkelt elev, om de ansatte stopper og prater med elevene i det daglige osv. Rektor har tett dialog med kontaktlærerne som er bindeledd mellom skolen og hjemmet.

Skolen har et prinsipp om at problemer skal løses på lavest mulig nivå. Det betyr at skolens sosiallærer ofte har informasjon om saker som har oppstått, men er blitt løst av de ansatte ved inngripen. Praksis skal likevel alltid være å holde rektor orientert. Dersom saker er av en karakter som krever formell behandling så skal det registreres en 9A-sak på forholdet og det skal utarbeides krenkeskjemaer som skal leveres til rektor.

Dersom foreldre/foresatte ringer til skolen og er bekymret eller har mistanke om uønsket adferd blant elevene, så følger personalet ekstra godt med og har forsterket inspeksjon basert på de meldinger som kommer inn. Rektor sier de følger godt med de yngste elevene da de gjerne er noe mer usikker enn de litt eldre elevene. Skolen vektlegger å skape trygghet når de tar imot de yngste elevene og har en egen oppfølging av disse de første årene som ny ved skolen. Rektor sier også at de har elever på skolen som kan være særskilt sårbare. Rektor og personalet følger godt med på disse elevene da de har ekstra behov for støtte og veiledning

Rektor sier videre at inspeksjonsrutinene står sentralt i det å følge med elevene. Hun opplever det som positivt at de er en liten skole ved at arbeidet med å gjøre observasjoner til en viss grad er noe enklere sammenlignet med større skoler. Hun sier at skolegården også er veldig oversiktlig med et fåtall elever ute i friminuttene og at det ikke er så mange usikre områder rundt skoleanlegget. Det er iverksatt systemer og rutiner som sikrer en god uteinspeksjon.

Inspeksjonsrutiner organiseres etter et system som heter *Min timeplan*, rektor organiserer oppsett av planen og påser at det alltid er tilstrekkelig med voksenpersoner på vakt i friminuttene. Rektor har inntrykk av at de ansatte minner hverandre på om inspeksjon og at samarbeidet oppleves i hovedsak som godt. Rektor tar også selv «rundvandring» ved skolen ved å besøke klassene og følge med uteområdet. Da følger hun blant annet med på samspillet mellom elevene. Som tiltak for å forebygge støy, unødig tidsbruk og uønskede situasjoner i forbindelse med friminuttene, har rektor bestemt en framgangsmåte ved å holde inngangene avskilt mellom småtrinnet, mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Elevene skal også oppholde seg i egne soner etter hvilket trinn de går på. Rektor sier de også følger med elevenes psykososiale miljø ved å følge opp den årlige nasjonale elevundersøkelsen i regi av Utdanningsdirektoratet, med gjennomgang av resultatene i personalet. Her får skolen en del informasjon som brukes til styring av virksomheten.

Rektor er trygg på at de ansatte vet hva da skal gjøre når de følger med og at de er satt i stand til å følge med alle elevene. Hun nevner at naturlige måter å følge med på kan være uformelle samtaler med hver enkelt elev eller sammen med elevgrupper i tillegg til å komme tett på elevene i hverdagen. Rektor viser til kunnskap om det subjektive aspektet knyttet til mobbeproblematikk. Hun sier at hun har kommunisert til de ansatte at det er hver enkelt elevs opplevelse og følelser som skal legges til grunn når man går inn i en mulig krenkesituasjon og må foreta vurderinger. Sentralt videre står skolens nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd. Rektor sier det skal reageres straks dersom man observerer at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene i fokusgruppen med to lærere bekrefter sammenfallende at ved Máze skole kommer de ansatte veldig tett på hver enkelt elev og man blir veldig godt kjent med hverandre i løpet av et skoleår. Det betyr at voksentetthet og god oversikt over elevene kjennetegner hverdagen i stor grad. Informantene er enige i at dette gir et godt utgangspunkt når de som lærere skal etterleve delplikten å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø. De forteller at når de følger med så legger de andre ting til side og prioriterer elevene alltid først.

Informantene har et inntrykk av at rektor ved Máze skole prioriterer at de ansatte får opplæring i aktivitetsplikten og veiledning ved behov i hvordan man skal jobbe for et trygt og godt skolemiljø. De bekrefter at de igjennom ulike arbeidsprosesser har jobbet med innholdet i Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Denne planen skal være retningsgivende for arbeidet med å fremme det psykososiale miljøet for elevene ved skolen. De forteller at de har gjennomgått planen kapittelvis med oppgaveløsning, faglig diskusjon, øvelse og fremføring i plenum. De har jobbet i grupper og sentralt i dette arbeidet står aktivitetsplikten og delpliktene.

Informantene sier de er trygge på hva de skal følge med på og se etter når de følger med elevene i daglige. De drøfter i kollegiet dersom det oppstår hendelser og hvordan man skal løse ulike situasjoner eller saker. De viser videre til en felles holdning knyttet til viktigheten av å lytte til elevene og se elevene i forbindelse med observasjon av klassemiljøet og ved inspeksjon i friminuttene. Informantene forstår det subjektive aspektet knyttet til

mobbeproblematikk. De svarer sammenfallende med at tydelighet og respekt i møte elevene, samt at hver enkelt elev føler at de blir sett og hørt i interaksjonen med voksenpersoner, er grunnsteiner for å lykkes i arbeidet med skolemiljøet. De opplever også at relasjonene de bygger med elevene i det daglige gir et fortrinn med hensyn til å følge med.

Informantene forteller videre at de er oppmerksomme på særskilt sårbare elever og bekrefter at de har elever som de gir ekstra støtte til. De følger med elever som kan være usikre og som trenger forsterket oppfølging. De sier de er oppmerksomme på at mennesker er ulike og har forskjellige behov.

En av informantene opplyser at skolen også har jobbet med innholdet i aktivitetsplikten og opplæringsloven kapittel 9 A da lovendringen trådte i kraft høsten 2017. Arbeidet ble organisert i felles personalmøter blant annet ved skolestart og i forbindelse med planleggingsdager. Det ble gjennomgått hva som vektlegges i lovverket og hvordan skolen må forholde seg med hensyn til etterlevelse. Informanten er tydelig på at aktivitetsplikten gjelder for alle ansatte. Senere har skolen i 2020/2021 jobbet videre med aktivitetsplikten i praksis med oppgaver og eksempler fra hverdagen koblet opp mot forståelse av lovverket. Hele staben har vært involvert og rektor har på den måten videreført arbeidet med å sette trygt og godt skolemiljø på dagsorden.

Informantene forteller at de har et inntrykk av at aktivitetsplikten nå er løftet opp i lærerkollegiet, men at de ikke kan svare fullt ut for de andre kollegaene med hensyn til etterlevelse, kunnskap og ferdigheter. De medgir imidlertid at alle kan være tjent med å jobbe videre med bruken av handlingsplanen i praksis. Skolen har også noen ufaglærte som rektor gir ekstra støtte til. En informant sier det med fordel kunne vært enda mere kollegaveiledning i formelle former ved skolen.

Videre bekrefter informantene at det ellers også blir gitt informasjon til foreldregruppen om elevenes rettigheter og om skolens plikter etter opplæringsloven kapittel 9 A. På punktet skole-hjem – samarbeid mener imidlertid informantene at skolen har utfordringer med å få satt dette godt nok i system. De uttrykker at det er vanskelig å engasjere rådsorgan og foreldregruppen når det kommer til felles arbeid for skolemiljøet. Skolen involverer hjemmet og gir informasjon, men engasjementet fra foreldre/foresatte kunne vært mye større. De oppfatter at antall møter er lavt i FAU og SMU/SU. Informantene gir et felles uttrykk for at velfungerende rådsorgan i foreldregruppen ville gitt skolen ekstra drahjelp i arbeidet med nettopp å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø.

Status for lovpålagte rådsorgan ved Máze skole 2020/2021:

- FAU ble konstituert og formelt valgt etter skolestart høst 2020, og har oversendt bekræftelser til revisjonen på gjennomførte møter der blant annet saker relevant for elevenes skolemiljø og opplæringsloven kapittel 9 A har vært til behandling. Herunder også kategorien saker av viktighet, forelagt av skolen ved rektor i forbindelse med konstituering.
- SMU/SU ble ikke konstituert og formelt valgt etter skolestart høst 2020, og har derfor ikke vært operativt i skoleåret 2020/2021. Rektor bekrefter med dokumentasjon overfor revisjonen at innkallelser per e-post ble sendt, men at det ikke lyktes for skolen å samle aktørene til konstituering av rådsorganet.
- Elevrådet ble ikke konstituert og formelt valgt etter skolestart høst 2020, og har derfor ikke vært operativt i skoleåret 2020/2021. Rektor uttaler overfor revisjonen at det ikke lyktes for skolen å få etablert kontaktlærer-funksjon for rådsorganet og at arbeidet med å få på plass elevrådet stoppet opp.

Revisjonen er blitt forelagt journal for aktivitet og referater fra avholdte møter i FAU skoleåret 2020/2021 ved Máze skole, og finner et utvalg som jobber aktivt med saker som angår elevenes skolehverdag. Ifølge det revisjonen er kjent med ble det avholdt fire møter igjennom skoleåret i tillegg til løpende aktivitet og behandling av henvendelser fra foreldregruppen. Et utdrag av aktiviteter og saker viser til følgende arbeid i utvalget;

- Oversendelse av varsel til kommunen om manglende svømmeopplæring
- FAU gir uttalelse til kommunen om skolerute 2020/2021 med presisering om at sosiale aktiviteter som høstturer og julefest kalenderføres
- Behandling av økonomiplanens kuttforslag med innvendinger fra FAU Máze skole
- FAU mottar sak fra rektor om at «elever banner når de sparker fotball» og leder ber om mer informasjon slik at saken kan behandles. FAU får ikke svar og saken blir av utvalget ved leder vurdert som løst fra skolens side, da det ikke følger med videre informasjon fra skolen i sakens anledning
- FAU-leder og nestleder arrangerer skøytekvelder for barn og voksne fra november til februar og Santa Lucia-tog som erstatning for avlyst julefest
- FAU påser at midler blir brukt på innkjøp av leker og diverse utstyr til elevene ved skolen
- Oversendelse av varsel til kommunen om manglende gatelys på skoleveien, FAU Máze skole venter på svar
- FAU gir uttalelse til forslag om at elever i Kautokeino skal pendle til Máze ett helt skoleår, utvalget er kritisk og viser blant annet til Barnekonvensjonen
- Oversendelse av varsel til rektor om manglende foreldre og elevmedvirkning

Revisjonens gjennomgang viser at møtereferater og uttalelser fra de som er representanter for foreldregruppen ved Máze skole bærer preg av noe misnøye med skolen som institusjon og til dels mistillit til hvordan skolens ledelse håndterer lovpålagte oppgaver. Revisjonen registrerer at foreldre/foresatte på den ene siden mener at det er lett å ta fysisk kontakt med rektor eller lærere for eksempel ved personlig oppmøte på skolen, men på den andre siden likevel ikke får tilstrekkelig informasjon forelagt gjennom formelle rådsorgan.

Det pekes mot manglende kommunikasjon og måtene informasjon blir gitt på, samt at det oppleves som vanskelig å få svar på skriftlige henvendelser som gjøres til skolen og kommunen. Revisjonen merker seg også at det har hendt at foreldre/foresatte selv har vært nødt til å etterlyse gjennomføring av elevsamtaler og foreldremøter klassevis. Det legges imidlertid til at også foreldregruppen sikkert kunne tatt initiativ til mer samarbeid.

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø

Skolene i Kautokeino kommune skal etter beslutning tatt på skoleeier-nivå ha ett planverk som skal stå sentralt og være en verktøykasse i arbeidet med elevenes skolemiljø og det er *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Handlingsplanen skal være rettesnor for å sikre en felles praksis og at skolenes arbeid med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing blir utført i tråd med bestemmelsene i opplæringsloven kapittel 9 A.

I intervju og samtaler med rektorer ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole for skoleåret 2020/2021, svarer begge rektorene at handlingsplanen er initiert på sektor-nivå og videre utarbeidet av kommunalleder for kultur og oppvekst i tett samarbeid med rektorer og ressurspersoner i Kautokeinoskolen. Av dette kan man slutte at rektorene har vært sentrale aktører i å fastsette hvilke bestemte framgangsmåter som skal gjelde i arbeidet med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing i Kautokeinoskolen. De jobber nå med implementering av planen i skolene ved å gjøre den kjent blant alle ansatte, elever og

foreldre/foresatte. De svarer videre sammenfallende at det nok fremdeles er litt variasjon blant for eksempel lærerne knyttet til hvorvidt de har gjort seg kjent med handlingsplanen som en del av skolens systemer og rutiner. De har gjennomført prosesser i personalet som blant annet går på å adressere ansvaret for å følge skolens instruks for felles praksis og å sette seg godt inn i handlingsplanen. Revisjonen har mottatt dokumentasjon fra skolene i form av møteinnkallelser med agenda til lærerne og plenumspresentasjoner som viser dette.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir i kapittel 1 *Definisjoner*, en forklaring av begrepet krenkende adferd som en fellesbetegnelse for alle former for adferd som tilsiktet eller utilsiktet rammer andre mennesker fysisk eller psykisk, med videre definisjon av *krenkende ord, krenkende handlinger, mobbing som betyr at krenkelser utføres mot en eller flere personer med gjentatt hyppighet over en viss tidsperiode, diskriminering, trakassering, vold, rasisme, utestenging og uthenging*. Det subjektive aspektet knyttet til psykososiale forhold nevnes med en tydelig føring på at det er elevens subjektive opplevelse som skal legges til grunn i håndtering av skolemiljøsaker. Her framgår også at skolen har nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd og ikke aksepterer noen form for krenkelser.

Plikten til å følge med

Revisjonen har undersøkt i hvilken grad rektor følger opp at de ansatte følger med på elevenes skolemiljø og hvorvidt denne første delplikten i aktivitetsplikten oppfylles i praksis ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole i skoleåret 2020/2021.

Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole viser begge til planverket *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som er et skriftlig rutinedokument som skal stå sentralt i arbeidet relatert til aktivitetsplikten. Handlingsplanen skal bidra til å sikre at elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø blir oppfylt, og formidler i kapittel 2 *Aktivitetsplikt*, målsettingen for Kautokeinoskolen som sier at alle elever skal oppleve et trygt og godt skolemiljø fritt for mobbing og krenkelser. Dette skal oppnås ved at alle ansatte i sitt arbeid ved skolen etterlever aktivitetsplikten med delpliktene jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 og 9 A-5. Videre i handlingsplanens kapittel 2.4 *Plikten til å følge med, jf. § 9 A-4 første ledd*, under punktet «*Slik kan vi følge med*», defineres fremgangsmåter som ansatte skal bruke når de følger med elevenes skolemiljø. Her forklares følgende;

- *Jevnlige elevsamtaler*
- *En ser noe eller fanger opp noe i samtaler med andre elever*
- *Jevnlige trivselsundersøkelser*
- *Gode inspeksjonsrutiner*
 - *ute - i skolegården, på alle 3 inspeksjonsområder,*
 - *inne - i korridorer, toaletter, garderober, gymsal, SFO, skolevei, skolebuss, mm.*
 - *følge med, spesielle tidspunkter, arrangementer, aktiviteter, overgangssituasjoner, mm.*
- *Om enkeltelever utfordrer i skolemiljøet styrker vi inspeksjonen slik at vi kan følge med*
- *Vi er årvåkne og observerer aktivt hvordan elevene agerer hver for seg og seg imellom*
- *Lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med*
- *Bruke skolens spørreundersøkelsesskjemaer jfr. mobbing.*
- *Bruke den ikke-anonyme mobbeundersøkelsen SPEKTER jevnlig på elever ned til 4. trinn (se vedlegg 5). Den er lett å gjennomføre og gir god informasjon om hva som rører seg i klassen.*
- *Bruke Innblikk - et sosial-analytisk verktøy for å forebygge og avdekke skjult mobbing. Denne ligger på læringsmiljøsenteret.uis.no.*

Under punktet «*Hva skal vi se etter*» viser handlingsplanen videre til eksempler på hvilke faktorer som kan gjøre en elev særskilt sårbar og det gis en klar føring på at skolen har et skjerpet ansvar for å ivareta elever med særskilt sårbarhet. Her framgår følgende;

- *Endringer i grupperinger*
- *Endringer i sosialt samspill i grupper/klasser*
- *Elever som er alene- det er viktig å ha venner*
- *Elever som endrer adferd, blir stille og trekker seg tilbake i lek eller deltar ikke i lek og aktiviteter.*
- *Økt elevfravær*
- *Skolen har et skjerpet ansvar for å ivareta og følge med elever med særskilt sårbarhet. Slik sårbarhet kan være knyttet til eksempelvis elevenes: religion, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, atferdsvansker, sosio-emosjonelle vansker, hjemmesituasjon, familie, tidligere erfaringer med å bli utsatt for krenkelser, mm.*

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* omtaler også hva som skal være støttefunksjoner og drivere i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Kautokeinoskolen skal ha et tett samarbeid med;

- BUP
- Skolehelsetjenesten
- Barneverntjenesten
- PPT
- Politiet

Revisjonen har fått forelagt dokumentasjon på at ovennevnte samarbeid er formalisert blant annet igjennom månedlige felles-møter og tverrfaglige team som forum for drøftinger knyttet til elevenes psykososiale miljø. Samarbeidet skal også representere en ekstra ressurs ved behov for løsning av mobbeproblematikk som avdekkes. Videre peker *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* på at aktivitetsplikten satt i system og etterlevelse av delpliktene, forebygger mobbing og krenkelser. Forhold som angår mobbing og krenkelser utført av ansatte mot elever, blir også eksplisitt omtalt med en tydelig henvisning til opplæringsloven § 9 A-5, som presiserer fremgangsmåtene som skal følges i saker som utløser *skjerpet aktivitetsplikt*.

Alle ansatte blir igjennom handlingsplanen ansvarliggjort med hensyn til å «*si ifra om mobbing de vet om eller er vitne til*», «*bry seg, stå opp for andre og passe på de som er små*», «*ta med hverandre i leken -ingen skal gå alene*» og «*trøste når noen er lei seg eller blir plaget*».

Hva sier elevene?

Revisjonen har i forbindelse med gjennomføringen av denne forvaltningsrevisjonen sendt ut en spørreundersøkelse til elevrådsmedlemmer ved Kautokeino ungdomsskole og elever ved Máze skole for skoleåret 2020/2021. Det var til sammen 17 elever som svarte på spørreundersøkelsen og av besvarelsene kan man lese sammenfallende beskrivelser som i sum indikerer at både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole prioriterer en rekke viktige oppgaver som forebygger mobbing og krenkelser.

Elevene som svarte, kommenterer følgende relatert til holdninger og adferd:

«*Vi inkluderer hverandre*», «*Vi er snille med hverandre*», «*Vi hjelper hverandre og prøver å være positive*», «*Være venner*», «*Være sammen i friminuttene*», «*Passe på at alle har noen å være sammen med*», «*Vi er snille med hverandre*», «*Være snill*», «*Være imot mobbing og slåssing*», «*Vi leker med hverandre*», «*Smile til hverandre*», «*Spørre andre om de vil være med å leke*», «*Være venner og være snille med hverandre*», «*Vi leker sammen*», «*Tar*

hverandre med på leker», «Er snille med hverandre», «Være snill», «Gjøre noe snilt», «Ikke mobbe, være snill», «Vi smiler til hverandre», «Hvis noen er alene spør vi om de vil være med å leke», «Snakke med hverandre».

Videre kommenterer elevene følgende som kan kobles mot aktiviteter som er formelt initiert av skolen:

«Vi er med på å bestemme hvordan vår skolehverdag skal se ut», «Vi får være med å bestemme og planlegge», «Aktivitetsrom», «Vi lager mat sammen i mat og helse», «Hjelper til med oppgaver hvis noen ikke forstår», «Vi jobber sammen».

Besvarelsene viser også at elevene forstår innholdet i begrepene *krenkende adferd* og *mobbing*. Ikke alle var bevisste på forskjellen mellom de to begrepene, men felles er at alle elevene som svarte forstår begrepene som enten fysisk og eller psykisk ubehag som skapes av en eller flere personer overfor en annen person eller flere personer, for eksempel sårende ord og eller handlinger. Elevene framstår også som opplyst på at det er hver enkelt elevs subjektive oppfatning som skal legges til grunn i vurderingen av om en elev føler seg krenket eller mobbet. Revisjonen merker seg i tillegg at det er elevene på ungdomsskoletrinnet som skiller begrepene, og at disse ovennevnte funn gjelder både for Kautokeino ungdomsskole og Máze skole.

Krenkende adferd defineres i Kautokeino kommunes Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø som *«en fellesbetegnelse for alle former for atferd som tilsiktet eller utilsiktet rammer andre mennesker fysisk eller psykisk. Krenkende atferd kan også være enkeltstående handlinger, eller enkeltstående ytringer som for eksempel utseende eller funksjonshemminger. Hva som oppleves som krenkende er en subjektiv opplevelse.»*

Mobbing defineres i Kautokeino kommunes Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø som *«når en person gjentatte ganger eller over en viss tid blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer. Dette kan dreie seg om vold, trakassering, plaging, utfrysing, sårende erting og lignende. Det er typisk for situasjonen at offeret ikke er i stand til å forvare seg. Mobbing kan være på ulike arenaer, også digitalt – i sosiale medier på internett eller via SMS og lignende.»*

Noen av elevene som svarte på spørreundersøkelsen, kommenterte følgende relatert til begrepet *krenkende adferd*:

- *«Krenkende adferd er å trykke andre ned, for eksempel sparke når noen går forbi»*
- *«Krenkende adferd er å ikke behandle noen bra og snakke dårlig om noens interesser»*
- *«Krenkende adferd er om noen sier noe stygt, for eksempel over internett eller fysisk én gang»*
- *«Krenkende adferd kan være negative enkelthandlinger»*
- *«Krenkende adferd er når noen gjør eller sier noe stygt én gang»*
- *«Krenkende adferd er å slå eller si stygge ting»*
- *«Krenkende adferd er å si stygge ting og ikke være snill»*
- *«Krenkende adferd er å krenke folk gjennom ord eller fysiske handlinger»*
- *«Krenkende adferd er at noen gjør at man føler seg skuffet eller dårlig»*

Videre nedenfor følger et utdrag av hva elevene svarte om begrepet *mobbing*:

- *«Mobbing er hvis jeg sier stygge ting eller slår andre»*
- *«Mobbing er å bli mobbet over tid, gjentatt negativ handling»*

- «Mobbing er hvis du sier noe frekt til noen hver dag og dytter dem eller slike typer ting»
- «Mobbing er negative handlinger over tid»
- «Mobbing er når noen plager deg hver dag i lang tid»
- «Mobbing er når andre ikke er snill mot en person, som å si ting om dem eller kaste noe på dem»
- «Mobbing er når man erter og for eksempel sier noe stygt om klær andre bruker»
- «Mobbing er når noe sårende eller vondt gjentas over lengre tid»
- «Mobbing er å trykke ned folk over lange perioder»
- «Mobbing er negativ adferd som skjer gjentatte ganger over tid»
- «Mobbing kan være både fysisk og psykisk. Andre kan mobbe andre ved å slå dem, snakke dårlig til dem og være slem»

Videre i spørreundersøkelsen til elevene oppgir 16 av 17 elever (helt enig/enig) at de har snakket om temaet mobbing i sine respektive klasser.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Vi har snakket om mobbing», «Vi har snakket om at ingen skal bli mobbet på skolen», «Vi har snakket litt om det», «Vi har snakket om at mobbing ikke er lov», «Husker ikke».

Alle de 17 elevene som svarte, (helt enig/enig) sier at lærerne motiverer elevene til å hjelpe hverandre.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Hvis noen blir igjen og andre går, så sier læreren at man må vente på andre», «Ber andre om å være med», «De pleier å ta det opp noen få ganger», «Vi har snakket om å støtte hverandre».

Det var 14 elever (helt enig/enig) som svarte positivt på at elevene får være med og delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, mens det var tre elever som ikke var enig i dette.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Hver klasse har ønsker», «Vi pleier å planlegge sammen», «Vet ikke», «Vi får være med å planlegge».

På oppfølgingsspørsmål knyttet til elevmedvirkning svarte 10 elever (helt enig/enig) positivt på at skolen hører på elevenes innspill og forslag. Det var imidlertid varierende oppfatning blant de resterende syv respondentene. Revisjonen merker seg at det var elevene ved Máze skole som svarer i negativ retning knyttet til deres opplevelse av om skolen hører på elevenes innspill og forslag.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Vi har ikke hatt elevrådsmøte på lenge, men ja skolen hører på oss noen ganger», «Vi får være med å forbedre skolen», «Noen ganger er det ikke mulig å oppfylle ønskene våre».

Hva sier foreldrene?

Revisjonen har i forbindelse med gjennomføringen av denne forvaltningsrevisjonen også sendt ut en spørreundersøkelse til foreldrerepresentantene i FAU ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole for skoleåret 2020/2021. Det var seks foreldre som besvarte spørreundersøkelsen og de oppgir følgende eksempler på hva skolen gjør i arbeidet med å fremme trivsel og et godt skolemiljø;

«Skoleturer», «Samtaler og temaer om mobbing, se på film og div.», «Fokusoppfølging etter mange uønskede hendelser», «Har ikke hørt at det har trengtes ekstra tiltak på grunn av

mobbing», «Vennskapsuke», «Styrket inspeksjon», «Løser problemer når de oppstår», «Mange turer ute i friluft, kjempebra!», «Lekegrupper der alle har minst 1-2 venner hver dag», «Skolen har en egen stilling til sosiallærer».

Kunnskapen om innholdet i begrepene «krenkende adferd» og «mobbing» bekreftes av foreldrene ved at alle forstår at dette handler om fysisk eller psykisk ubehag som skapes av en eller flere personer overfor en annen person eller flere personer. Noen skiller også begrepene i tillegg til at noen peker på det subjektive aspektet.

Foreldrene som besvarte spørreundersøkelsen legger følgende innhold til begrepet krenkende adferd:

- *«Krenkende adferd er enkelthandlinger som oppleves negativt for den som blir utsatt eller noen andre som ser det»*
- *«Krenkende adferd er det den enkelte elev mener er krenkende adferd»*
- *«Krenkende adferd er ubehagelige og spydige kommentarer»*
- *«Krenkende adferd er kroppsspråk og himling med øynene»*
- *«Krenkende adferd er å peke på andre uansett hva det gjelder, for eksempel klær, utseende, talemåte osv.»*
- *«Krenkende adferd er å sjikanere gjennom ord og handlinger»*
- *«Krenkende adferd er hvis en elev føler seg krenket så er dette krenkende adferd»*

Foreldrene svarte følgende om mobbing:

- *«Mobbing er å fysisk og psykisk nedlate personer»*
- *«Mobbing er enkelthandlinger som oppleves negativt over tid eller gjøres gjentatte ganger mot samme person(er)»*
- *«Mobbing er etter min mening subjektivt, mobbing er det den enkelte elev mener er mobbing»*
- *«Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger»*
- *«Hvis en elev føler seg mobbet så er dette mobbing»*

Videre viser besvarelsene at foreldrene var noe delt i sin opplevelse om at skolemiljø ofte er tema i skolens FAU-møter.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Mobbing er ofte tema da dette hele tiden må jobbes med», «Usikker», «Lite i FAU om temaet mobbing»

På oppfølgingsspørsmål for å få en indikasjon på foreldrenes opplevelse av skolens informasjonsarbeid, svarte likevel en overvekt, men ikke alle foreldrene, positivt enig om at skolen har informert foreldre/foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/skolemiljø/psykososialt skolemiljø. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole også svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Jeg synes rektor gjorde det klart og tydelig at mobbing tolereres ikke», «Ja, ved skolestart»

På spørsmål relatert til skole-hjem – samarbeid svarte en overvekt av foreldrene negativt, og var uenig i at skolen legger til rette for at foreldre/foresatte får være med å delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Revisjonen må presisere at ikke alle var uenig her.

Foreldre som svarte spørreundersøkelsen var gjennomgående enig i at de opplever at skolen prioriterer å skape et godt psykososialt skolemiljø, og tar elevenes trivsel på alvor. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole også svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Noen ekskluderes», «Jeg vet om flere episoder hvor det har vist seg at skolen ikke tar elevenes trivsel på alvor»

Videre svarte i tillegg en overvekt av foreldrene enig og positivt på at skole-hjem – samarbeidet totalt sett fungerer godt ved skolen. Det ble imidlertid både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole også svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø har også et Årshjul for skolens systematiske arbeid med opplæringsloven kapittel 9 A som angir at skolens ordensreglement og *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* skal gjennomgås i forskjellige fora i løpet av august. Her framgår det også at den årlige nasjonale elevundersøkelsen i regi av Utdanningsdirektoratet (behandlet i kapittel 2 i denne forvaltningsrevisjonsrapporten) skal gjennomføres årlig slik regelverket krever.

Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole viser i tillegg videre til skolens egne årshjul/aktivitetsplaner for skoleåret 2020/2021 der ovennevnte er inntatt. Begge skolene dokumenterer overfor revisjonen at informasjon om elevenes rettigheter i henhold til opplæringsloven kapittel 9 A også blir gitt til elevenes hjem ved foreldre/foresatte. Orientering om Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* og arbeidet knyttet til skolemiljø har også vært på sakliste i foreldremøter og ved konstituering av rådsorganene ved skolene. Dette gjelder også ved Máze skole, selv om elevråd og SMU/SU ikke formelt har fungert i skoleåret 2020/2021. Rektor viser her til skolens informasjonsarbeid på dette området og som er rettet mot elever og foreldre/foresatte. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* angir også i årshjulet at rektor er ansvarlig for å gi andre ansatte ved skolen som vaktmestere, renholdere, PPT og helsesøster informasjon om ordensreglement og handlingsplikten knyttet til å følge med, gripe inn og varsle dersom de har mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø.

I tillegg bruker alle skolene i Kautokeino kommune et system som kalles *Visma Flyt skole*, som er en moderne skytjeneste for skoleadministrasjon. Løsningen digitaliserer en rekke prosesser knyttet til læreres og elevers skolehverdag, og bidrar til et bedre samarbeid mellom skole og hjem. Revisjonen har ikke vært inne i selve systemet, men er blitt forklart at *Visma Flyt skole* brukes aktivt i hverdagen. Foreldre/foresatte logger seg på via kommunens hjemmeside på nett og ID-porten. Systemet gir skolens ansatte, foreldre/foresatte og elever mulighet til en digital skole-hjem - dialog. Her føres bl.a.:

- Elevfravær
- Merknader
- Vurdering
- Karakterer
- Meldinger mellom skole-hjem kan gjøres via *Visma Flyt skole*

Ordensreglement ved skolene:

Ved Kautokeino ungdomsskole innledes ordensreglementet med følgende i første paragraf; «*Vær høflig, hjelpsom og vis hensyn og respekt for andre*», og ved Máze skole er ordensreglementet merket med mottoet «*Vær mot andre som du vil at de skal være mot deg*».

Revisjonen har fått forelagt de gjeldende ordensreglementene for skoleåret 2020/2021 ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole. Begge ordensreglementene kommuniserer nulltoleranse for mobbing og krenkelser samt bygger på verdier som skal bidra til å ivareta et trygt og godt skolemiljø. Det oppgis imidlertid av rektorene at ordensreglementene for disse skolene ikke har vært gjenstand for de helt store endringene de senere årene, men at reglene blir gjennomgått årlig. Dette bekreftes også av lærerne som har vært til intervju med revisjonen. Rektor ved Máze skole sier de er en mobilfri skole og har tatt dette inn som en del av retningslinjene. Revisjonen merker seg at det ved Kautokeino ungdomsskole ikke er et totalforbud her, men at man har retningslinjer for bruken av mobiltelefon i skoletiden, som igjen er nedfelt i ordensreglementet. Flere elever svarer i spørreundersøkelsen at de synes det er positivt at de får lov å bruke mobiltelefon i regulert omfang.

Ordensreglementene ved begge skolene inneholder følgende elementer;

- Navn på skolen som ordensreglementet gjelder for
- Formål
- Virkeområde for hvor reglene gjelder
- Elevens rettigheter
- Elevens plikter
- Ordensregler/Regler for adferd
- Sanksjoner/Konsekvenser ved brudd på ordensreglementet
- Saksbehandlingsprosedyrer ved sanksjoner
- Henvisning til opplæringslovens bestemmelser

I spørreundersøkelsen til elevene bekreftet 16 elever av 17 elever (helt enig/enig) positivt på at de kjenner til hvilke regler skolen har for hvordan elevene skal være mot hverandre på skolen.

Følgende kommentarer ble gitt:

«*Vi har klare regler her, og jeg skjønner dem*», «*Ikke si noe om du ikke har noe fint å si*».

I spørreundersøkelsen til foreldrene svarte en overvekt av respondentene (helt enig/enig) positivt på at de kjenner til skolens ordensreglement. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole også svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Revisjonen registrerer imidlertid at ordensreglementene ved begge skolene henviser eksplisitt til hjemmel i den tidligere opplæringsloven § 2-9, som ble opphevet ved ikrafttredelse av nytt kapittel 9 A i Opplæringsloven 01.08.2017.

På spørsmål stilt i fokusgruppeintervju svarer alle lærerne ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole positivt på at de følger med elevenes psykososiale skolemiljø og at dette også er en naturlig del av det å være lærer. Lærerne som revisjonen har snakket med har også i ulike sammenhenger fått opplæring i hvordan de kan gjenkjenne tegn på at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole sier i sine intervju med revisjonen at de jobber med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* og at målet er at alle skal benytte planen som et verktøy i arbeidet med å

forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Dette bekreftes også i fokusgruppeintervju med utvalgte lærere ved skolene.

I intervju med rektorene ved skolene kommer det videre frem at skolene har særskilt oppmerksomhet rundt inspeksjonsrutiner, og at de har ansvarlige som sørger for at inspeksjon blir gjennomført også ved fravær i personalgruppa. Rektorene dokumenterer med sine inspeksjonsplaner hvordan arbeidet organiseres. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir også en føring på hvordan vakt og tilsynsordningen skal legges opp, at rektor er ansvarlig og at målet er «*Å ha en så god vakt- og tilsynsordning at mobbing eller tilløp til mobbing blir avdekket*».

I spørreundersøkelsen til elevene svarer 11 av 17 elever (helt enig/enig) at de klarer å legge merke til dersom noen ikke har det bra på skolen. De resterende respondentene var usikre/uenige her.

Følgende kommentarer ble gitt:

«*Vi pleier å spørre om de har det bra*», «*Man ser når noen er lei seg*».

Videre svarte 13 av 17 elever (helt enig/enig) positivt på at de vet hva de voksne på skolen gjør for å følge med at elevene ikke plager hverandre. De resterende respondentene svarte i retning uenig på spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«*Noen voksne er alltid ute i friminuttene*», «*De følger med i friminuttene*».

Sanksjoner ved brudd på skolens ordensreglement:

Revisjonen har via forelagt dokumentasjon og informasjon undersøkt hvilke sanksjoner som følger ved brudd på ordensreglementene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole.

Ved begge skolene defineres mobbing og krenkelser som brudd på ordensreglementet og at slik uønsket adferd ikke aksepteres.

Sanksjonene ved brudd på ordensreglementet er ved begge skolene konsekvensbaserte, der også hjelpe-tiltak og involvering av elevenes hjem står sentralt som en del av oppfølgingen. Elevens rett til å uttale seg og fortelle sin versjon av en sak kommer også fram av ordensreglementene med sanksjonsrekker som inneholder følgende elementer:

- Bortvisning fra undervisningen for timer eller dager
- Flytting av elev til annen skole eller mellom klasser
- Muntlig/skriftlig advarsel og samtale med lærer
- Muntlig/skriftlig advarsel og samtale med rektor/inspektør
- Nedsatt karakter i orden og oppførsel
- Kontakt med hjemmet og involvering av foreldre/foresatte som virkemiddel
- Melding til hjemmet via kommunikasjonssystemet Visma Flyt skole
- Tiltak på aktuelle elever for å korrigere uønsket adferd
- Spesialkompetanse kobles inn for å løse situasjonen, for eksempel PPT eller andre samarbeidende instanser i det forebyggende arbeidet

I spørreundersøkelsen til elevene svarte 14 av 17 elever (helt enig/enig) positivt på at de vet hva som skjer hvis man bryter ordensreglene ved skolen. De resterende respondentene svarte i retning uenig på spørsmålet.

I spørreundersøkelsen til foreldrene svarte en overvekt av respondentene (helt enig/enig) positivt på at de kjenner til skolens ordensreglement. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole også svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø omtaler videre det som skal være skolens framgangsmåter ved håndheving av ordensreglementet og sanksjonering overfor elever som utøver mobbing og krenkelser:

- *Endre friminutt med hensyn til tidspunkt og lengde.*
- *Skjermes fra aktivitet/område hvor krenkelsen kan forekomme.*
- *Oppmøte tidligere på skolen.*
- *Holdes igjen etter skoleslutt jfr. skolens ordensreglement. Hjemmet varsles.*
- *Følges til og fra skolen av foresatte.*
- *Bortvisning resten av dagen kun når andre tiltak er vurdert eller prøvd. Foresatte til elever skal varsles før det blir satt i verk bortvisning. Elever hentes av foresatte om ikke annet avtales. Ved bortvisning skal rektor skrive enkeltvedtak. Se Oppl. § 9 A-11 og kommunens forskrift til ordensreglement § 6.*
- *Ved enkeltvedtak om bortvisning og/eller melding til politiet, skal det fra skolens side, alltid ligge en konkret aktivitetsplan for hjelpetiltak (se vedlegg 4)*
- *Erstatningsansvarlig etter nærmere regler (Lov om skade -erstatning §§1-1,1-2 og 5-2).*
- *Bekymringsmelding til barnevernet, jfr.r. Oppl. §15-3 og/eller bekymringssamtale med politi.*
- *Klassebytte for krenker*
- *Skolebytte for krenker i henhold til Oppl. § 8-1.*
- *Eleven som krenker, skal nødvendigvis ikke ha straff, men få hjelp til å endre adferd eksemplvis gjennom bruk av:*
 - *Avtalte samtaler med kontaktlærer, sosiallærer, tiltaksteam, andre*
 - *Gjennomføre sinne-mestringsprogram*
 - *MST*
 - *Konfliktrådet*
 - *Andre oppgaver for eleven i en periode*

I intervju med lærerne framgår det at skolene avholder minimum to elevsamtaler og to foreldresamtaler i året. Dette skjer etter fastsatt plan og her tas blant annet elevenes trivsel opp. Andre forhold relatert til trygt og godt skolemiljø kan også bli behandlet. Kontaktlærerne blir ansvarliggjort igjennom handlingsplanen med hensyn til gjennomføring av samtalene og de har en sentral rolle som bindeledd mellom skole og hjem. Revisjonen har fått dokumentasjon på at foreldremøtene har fått forelagt dokumentet *Mobben* som viser hvordan skolene inviterer foreldregruppen til refleksjon, diskusjon og begrepsavklaringer knyttet til mobbing som fenomen. Sentralt står å kommunisere hva som kjennetegner mobbing, ulike former for mobbing, regler for håndtering av mobbeproblematikk, nulltoleranse samt en bevisstgjøring rundt hva mobbing gjør med de som blir utsatt for det. Forhold knyttet til voksenpersoner som krenker barn blir også tematisert i dokumentet *Mobben* og foreldregruppen får presentert relevant regelverk.

Revisjonen merker seg imidlertid uttalelsen fra foreldregruppen ved Máze skole som går på at det har hendt at foreldre/foresatte selv har vært nødt til å ta initiativ/sende forespørsel for å få gjennomført elevsamtaler og foreldremøter klassevis.

Når det gjelder opplæring i hvordan følge med, oppgir lærerne som revisjonen har snakket med i fokusgruppeintervju at de har blitt orientert om plikten til å følge med gjennom skolen. De har fått kommunens handlingsplan presentert, slik årshjulet angir. Skolen har også initiert arbeidsprosesser som er godt egnet til å gjøre de ansatte kjent med aktivitetsplikten, herunder delpliktene som følger av opplæringsloven § 9 A-4.

Når det gjelder kunnskap om hva som kan gjøre elever særskilt sårbare, bekrefter lærerne at de i ulike sammenhenger har fått opplæring på dette. I tillegg er temaet blitt aktualisert igjennom diskusjoner i personalet.

Lærerne beskriver at de også følger med på hvordan elevene har det ved å observere hva som skjer i elevrelasjonene igjennom skoledagen og ved å snakke med elevene. Selv om det rettes en del kritikk til Máze skole, så presiseres det også fra foreldregruppen ved skolen at det observeres at lærerne skaper et godt psykososialt miljø ved måten de gjennomfører undervisningen på. Turer ved skolestart og ulike opplegg igjennom skoleåret vurderes også som positivt og er med på å fremme elevenes trivsel, i tillegg til at elevene blir mer trygge på hverandre og på lærerne.

Revisjonens undersøkelse viser imidlertid at verken Kautokeino ungdomsskole eller Máze skole benytter seg av kartleggingsverktøy som *Spekter og Innblikk* i arbeidet med å følge med elevenes psykososiale skolemiljø. Ved Kautokeino ungdomsskole sier en informant at *Spekter* som er en ikke-anonym undersøkelse som skal besvares av elevene, ble forsøkt gjennomført ved skolen, men ble stoppet av foreldregruppen.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen har systemer og rutiner som forebygger mobbing og at alle som arbeider på skolen, følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021 legger ned en betydelig innsats i å sørge for at skolene har systemer og rutiner som forebygger mobbing og at alle som arbeider på skolen følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø. Nulltoleranse for mobbing og krenkelser står sentralt. Det skriftlige rammeverket og den dokumentasjon som skolene i den forbindelse viser til, sammenholdt med den informasjon som kommer ut av intervju med rektorer og lærere, viser dette. I tillegg gir de positive besvarelsene og resultatene i spørreundersøkelser til elever og foreldre/foresatte indikasjoner på hvordan disse sentrale brukergruppene, sett fra et brukerperspektiv opplever skolenes praksis.

Videre i vurderingen av dette revisjonskriteriet, ser vi på om rektor utfører arbeidsordre fra sektor-nivå med hensyn til å iverksette bestemte systemer og rutiner som forebygger mobbing og i tillegg følger opp at alle som jobber på skolen har, eller får, kunnskap om at det er elevens subjektive opplevelse som avgjør om han/hun har et trygt og godt skolemiljø. Rektorene dokumenterer at skolene skal jobbe i henhold til Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, som er et plandokument som blant annet inneholder bestemte systemer, rutiner og framgangsmåter som skal følges i arbeidet med å oppfylle kravene i opplæringsloven kapittel 9 A og aktivitetsplikten med delplikter. Dette for å sikre elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Da rektorene har vært sentrale aktører i utarbeidelse av handlingsplanen kan man slutte at rektorene har deltatt i arbeidet med å fastsette framgangsmåtene som framgår av planen.

Funn i revisjonens undersøkelse tyder på at lærerne har kunnskap om det subjektive aspektet knyttet til mobbeproblematikk og er bevisste på dette i møte med elevene. Det har både ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole foregått læringsprosesser med kompetanseheving i

fellesskap for å utvikle denne kunnskapen. Handlingsplanen definerer også det subjektive aspektet.

Revisjonen vurderer at skolenes systemer og rutiner som skal forebygge mobbing og deres skriftlige rammeverk som verktøy oppfyller opplæringslovens krav. Den samme vurdering gjelder også de ansattes praksis knyttet til det subjektive aspektet. Vår oppfatning er at de ansatte i Kautokeinoskolen kjenner sine elever godt og vet mye om sine elever. Det kan likevel med fordel jobbes videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og styrke kompetansen til de ansatte på området. Dette støttes også av informantene i denne undersøkelsen.

Når det gjelder *plikten til å følge med* på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, som omfatter alle som jobber på skolen, viser revisjonens undersøkelse at rektorene ved skolene sørger for at de ansatte får opplæring og får tilbud om opplæring, og at de forsøker å sikre at alle som jobber på skolen kjenner til delplikten til å følge med og hvordan de skal gjøre det. Revisjonen vurderer at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021 legger til rette for erfaringsdeling eller annen oppfølging som kan være med å sikre at de ansatte oppfyller delplikten og at praksis ved skolene er i henhold til opplæringslovens bestemmelser. Skolenes inspeksjonsrutiner og *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, sammenholdt med informasjon fra intervju med rektorer og lærere bekrefter dette.

Når det gjelder å innhente informasjon om hvordan elevene har det, vurderer vi at begge skolene i hovedsak har gode rutiner for gjennomføring av elevsamtaler og den årlige nasjonale elevundersøkelsen. Revisjonen merker seg imidlertid at skolene ikke benytter seg av kartleggingsverktøy som *Spekter* og *Innblikk* slik handlingsplanen legger opp til. Videre viser de ansatte ved skolene til kunnskap knyttet til å identifisere særskilt sårbare elever og at det er bevissthet i personalgruppene når det gjelder hva man bør være oppmerksom på.

Revisjonen vurderer på bakgrunn av dokumentasjon fra personalmøter og planleggingsdager samt skolenes arbeid med implementering av handlingsplanen, at rektorene har satt inn tiltak som skal bidra til sikre seg at alle ansatte ved skolen vet hva de skal se etter. Rektorene nevner også at de har sine egne arbeidsmetoder for å følge opp om de ansatte faktisk følger med. Det kan likevel med fordel jobbes videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og styrke kompetansen til de ansatte på området. Dette støttes også av informantene i denne undersøkelsen.

Det er i tillegg rom for forbedringer. Forhold ved Máze skole trekker vurderingen av dette revisjonskriteriet i negativ retning. Der Kautokeino ungdomsskole hadde alle lovpålagte rådsorgan etablert, er det et faktum at Máze skole ikke hadde et operativt elevråd og samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg i skoleåret 2020/2021. Dette er et avvik sett i forhold til loven og må adresseres. Intensjonen med både elevråd og samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg er at disse organene skal ha mulighet til å ivareta elevenes og foreldre/foresattes kontakt med skolen og sikre deres medvirkning. Godt og tett samarbeid med elevenes hjem er også en vesentlig del av arbeidet med å etterleve delplikten å følge med elevenes skolemiljø. Den løpende kontakten med hjemmet er viktig, men formelle samarbeidsorganer sikrer også foreldre/foresatte som gruppe en reell innflytelse på skolens arbeid med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Rådsorganene er lovpålagt og er sentrale arenaer for brukermedvirkning.

Videre i denne delen av vurderingen legger vi også vekt på signaler fra foreldregruppen ved Máze skole og referater fra møter i FAU skoleåret 2020/2021, som blant annet peker på manglende foreldre og elevmedvirkning ved skolen.

Revisjonens undersøkelse viser at møtreferater og uttalelser fra de som er representanter for foreldregruppen ved Máze skole bærer preg av noe misnøye med skolen som institusjon og til dels mistillit til hvordan skolens ledelse håndterer lovpålagte oppgaver. Revisjonen registrerer at skole-hjem – samarbeidet ved Máze skole har noen utfordringer. Foreldre/foresatte mener på den ene siden at det er lett å ta fysisk kontakt med rektor eller lærere for eksempel ved personlig oppmøte på skolen. Likevel mener de på den andre siden at de ikke får tilstrekkelig informasjon forelagt gjennom formelle rådsorgan.

Det pekes mot manglende kommunikasjon og måtene informasjon blir gitt på, samt at det oppleves som vanskelig å få svar på skriftlige henvendelser som gjøres til skolen og kommunen. Revisjonen merker seg også opplysningen at det har hendt at foreldre/foresatte selv har vært nødt til å etterlyse gjennomføring av elevsamtaler og foreldremøter klassevis.

Selv om skoleeier følger opp Máze skole og stiller krav om at skolen følger lovens krav, anser vi at skoleledelsen har behov for tettere oppfølging og økt støtte i skole-hjem – samarbeidet.

Generelt når det gjelder foreldre og elevmedvirkning ved både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, tyder de besvarelsene i spørreundersøkelsene som trekker i negativ retning, at det er behov for ytterligere innsats for å styrke opplevelsen av medvirkning.

Revisjonen registrerer også at ordensreglementene ved begge skolene henviser eksplisitt til hjemmel i den tidligere opplæringsloven § 2-9, som ble opphevet ved ikrafttredelse av nytt kapittel 9 A i Opplæringsloven 01.08.2017. Revisjonen vurderer her at selv om det materielle innholdet i ordensreglementene med sanksjoner er i tråd med opplæringslovens krav, så bør kommunen og skolene nå vurdere en oppdatering og faglig revidering av disse.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

Rektor skal sørge for at alle som arbeider på skolen, griper inn mot krenking som for eksempel utestenging, isolering, baksnakking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, dersom det er mulig

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at hun er trygg på at de ansatte ved skolen tar sitt ansvar og griper inn i umiddelbare krenkesituasjoner som kan oppstå mellom elever og når det er mistanke eller kjennskap til at mobbing og krenkelser foregår. Rektor nevner skolens visjon som er «Vi kan - vi skal - og vi klarer det!». Hun sier at inngripen står sentralt når det gjelder skolens nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd samt defineres i den kommunale handlingsplanen. Det ligger imidlertid visse utfordringer i grensegangen mellom skoletid og fritid når det kommer til inngripen og rektor sier at det nok foregår en del skjult mobbing mellom elever. Hun medgir også at de senere årene har antall hendelser med fysiske krenkelser gått ned. Dette gjelder også forhold som ligger i kategorien alvorlige tilfeller. Videre på dette punkt presiserer rektor at hun i sin ledelse av skolen har innarbeidet en klar instruks om hvilken holdning og arbeidsform alle ansatte må rette seg etter. Dette går på at rektor jobber for at Kautokeino ungdomsskole skal være en «vi-skole» der alle ansatte følger med alle elevene når det kommer til trygt og godt skolemiljø. Hun sier at hun kommuniserer

til de ansatte at når saker oppstår handler det ikke om «mine eller dine elever», men «våre elever».

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

En informant i fokusgruppen forteller at å gripe inn handler om å være gode voksne rollemodeller som ser elevene og ved sin inngripen signaliserer at mobbing og krenkende adferd ikke tolereres ved skolen. Inngripen har en preventiv effekt i det at elevene får definert rammene for adferd og konsekvenser for uønsket adferd.

En annen informant forteller at ved inngripen må man samle partene som er involvert i saken for å forsøke å løse den. Alle i fokusgruppen føler at de har kunnskap om hvordan man skal gripe inn. De må ved inngripen vurdere om det er en enkelthendelse de har observert eller noe som har pågått over lengre tid. De må finne ut av hva som har skjedd. Informantene svarer sammenfallende på at de er trygge på egen kunnskap og ferdigheter når det kommer til inngripen. Dette selv om det er varierende erfaring blant informantene når det gjelder behandling av konkrete enkeltsaker. De sier at det er den som har observert som må gripe inn og eventuelt avverge en umiddelbar oppstått situasjon, og videre involvere partene til en løsning av det som har skjedd. Alle informantene forteller at de har handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø i Kautokeino kommune som et skriftlig formelt verktøy og rammeverk som skal følges ved inngripen i en mobbe/krenkesak. De bekrefter at de har lest handlingsplanen og at de har jobbet med den i møter ved skolen. Når en sak krever det så skal de fylle ut skjemaer for å registrere forholdet og hendelsen. Skjemaene ligger i handlingsplanen. Alle informantene i fokusgruppen forteller at de føler seg trygg på hvem de skal kontakte når det har oppstått en sak og de gir uttrykk for en felles forståelse om at alle saker skal meldes til rektor.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, står sentralt som et verktøy som skal brukes i hverdagen og hun sier at Máze skole identifiserer seg med kommunens vedtatte visjon; *Kautokeino – Veiviseren i Sápmi!*

Skolens virksomhetsplan er blant annet merket med denne visjonen. Rektor forteller videre at hun sammen med de ansatte ved Máze skole har jobbet med aktivitetsplikten i praksis med øvingsoppgaver og da ble også inngripen drøftet samt diskutert. Rektor tok ansvar og involverte alle ansatte i dette arbeidet. Rektor mener at prosessen med de ansatte var god og at man fikk løftet opp i personalet viktige momenter med hensyn til hvordan og når man skal gripe inn i situasjoner mellom elever. De har tatt opp i plenum hva som skal være framgangsmåten når man må gripe inn.

Rektor sier at arbeidsformen skal være å ta grundige observasjoner og hurtig danne et bilde av hva som har skjedd eller pågår. Sentralt står blant annet å gripe inn raskt og stoppe situasjonen dersom det er en fysisk hendelse, videre skal de ansatte ta notater og loggføre observasjoner. Ved mistanke eller bekreftelse av at mobbing eller krenkende adferd pågår skal de ansatte umiddelbart innkalle til møte eller samle de involverte for å avklare hva som har skjedd eller pågår. Undersøkelser starter gjerne på samme dag som mistanke eller hendelsen blir varslet og blir en del av inngripen i saken. Dersom saken ikke løses etter prinsipp om laveste organisatoriske nivå, så involveres hjemmet ved foreldre/foresatte.

Rektor opplever at de ansatte er i stand til å gripe inn når de foretar observasjoner gjennom å følge med, og sier de evaluerer alle saker sammen med rektor. Lærerne fører samtaler med hverandre og det gjøres debriefing etter opprydding i situasjoner. Rektor sier at på lærerrommet kan det bli diskutert saker, og da gjerne snakkes det ut om hva som skjedde, hva

man gjorde som lærer osv. Krenkeskjema skal fylles ut dersom ikke en sak kan avsluttes etter inn gripen. Rektor sier videre at morgenmøter hver dag, med samtaler om trygt og godt skolemiljø er en god arena for deling av informasjon, der kan også meldinger, mistanker og klager relatert til mobbeproblematikk bli diskutert. Som tiltak kan forsterket inspeksjon settes inn for å stoppe uønskede samspillsmønstre. Rektor føler det er en god kommunikasjon mellom alle ansatte og rektor, hun får informasjon om det som skjer og har god oversikt.

Videre forteller rektor at hun jobber for å utvikle en åpenhetskultur ved skolen og at handlingsplanen står sentralt i arbeidet med å formalisere arbeidsformene knyttet til etterlevelsen av opplæringsloven kapittel 9 A. Definisjoner av begreper og hvordan man skal gripe inn står nedfelt i planen. Ellers sier rektor også at det ved skolen jobbes med holdninger som går på at barn også skal lære å tenke kritisk og respektere at mennesker er forskjellige samt har ulike meninger. Her peker rektor videre på fagfornyelsen som de er i gang med og som også kommer inn her. Ikke all opplevd uenighet trenger å være mobbing eller krenkelser.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at de opplever at de er trygge på hvordan de skal gripe inn og at de har en framgangsmåte som skal følges. De sier de har lav terskel for å gripe inn og at nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd står sentralt. Det lages klasseregler i samarbeid med elevene og skolen har ordensreglement som danner føringer for hvordan man skal være mot hverandre. Dette deles med elevene og hjemmet. Skolen har også inspeksjonsrutiner med tilsyn av elevene som igjen skal følges av de ansatte. Rektor gir god info og veiledning ved behov i saker som må håndteres. Informantene gir uttrykk for at de observerer elevene i det daglige og griper inn dersom uheldige samspillsmønstre tiltar eller dersom de ser at relasjoner mellom elever ikke er gode. En informant sier at holdningen må være helt klar, og at man som ansatt i skolen har skrevet under på en arbeidskontrakt som regulerer tydelig det ansvar som påligger de som skal jobbe med barn og unge i kommunen.

Videre peker informantene på at handlingsplanen representerer en framgangsmåte og et felles verktøy som skal benyttes ved behandlingen av en mobbe/krenkesak. Ved inn gripen skjer det også undersøkelser for å få oversikt over hva som har skjedd eller foregår. Det å dokumentere står sentralt når observasjoner gjøres. Informantene er enige i at det viktigste som gjøres ved inn gripen og behandling av en sak er å raskt kartlegge hva som har skjedd og stoppe situasjonen dersom det er snakk om en fysisk hendelse. Videre står det sentralt å vurdere hva som kan endres og gjøres for at en uønsket situasjon ikke skal skje igjen. Informantene deler sin erfaring ved at logg føres dersom uønskede hendelser observeres i forbindelse med inspeksjon, som de gjennomfører daglig etter oppsatt plan. De sier videre at mange saker som oppstår mellom elever løses på et lavt nivå etter pedagogiske vurderinger av lærerne og i samtaler med de involverte elevene. De forteller at utfordringene knyttet til å gripe inn gjerne ligger i grensegangen skole og fritid og dersom mobbing og krenkelser foregår i det skjulte, og skolen ikke får kjennskap til det som eventuelt pågår. Informantene sier ellers at ufaglærte får ekstra oppfølging av kollegaene, men et løft kan altså være å innføre økt kollegaveiledning i formelle former.

Plikten til å gripe inn

Revisjonen har undersøkt om rektor har sørget for riktig kompetanse og om rektor følger opp at de ansatte etterlever aktivitetspliktens andre delplikt som er *å gripe inn* i situasjoner der det observeres at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor ved Kautokeino ungdomsskole sier hun følger opp sine ansatte med en klar og tydelig holdning til nulltoleranse for mobbing og krenkelser. Dette bekreftes også av lærerne som

revisjonen har snakket med i fokusgruppeintervju. De sier at de jobber aktivt med å følge med elevene i det daglige og at de forsøker å gripe inn før saker får utvikle seg. Rektor ved Máze skole sier det skal reageres hurtig dersom man observerer at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø.

«Det forekommer at jeg gir «litt personalmessig refs» dersom jeg får inntrykk av at de ansatte ikke er tilstrekkelig årvåken i arbeidet med å følge og gripe inn dersom mobbing og eller krenkelser foregår»

Rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021

«Det er forbudt å ignorere og situasjoner som oppstår må ryddes opp i så tidlig som mulig»

Rektor Máze skole 2020/2021

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø, er hoveddokumentet som rektorene viser til som det skriftlige rammeverket som alle ansatte skal forholde seg til i arbeidet med å sikre og fremme elevenes psykososiale skolemiljø. Handlingsplanen forankrer det faglige og det juridiske aspektet på området knyttet til aktivitetsplikten ved å beskrive når man skal gripe inn og hva som er aksepterte framgangsmåter. Terskelen for å gripe inn skal være lav. Dette er kjent blant de lærerne som revisjonen har snakket med i fokusgruppeintervju og det svares fra begge skolene som har vært til nærmere undersøkelse at de griper inn både med sin pedagogisk faglige intuisjon og i henhold til den vedtatte felles praksis som er blitt aktualisert igjennom ulike prosjekt og arbeidsprosesser ved skolene. Det framgår av handlingsplanen at rektor også er ansvarlig for at ikke-pedagogisk personale blir gjort kjent med delplikten å gripe inn. Rektorene sier at dette er noe som blir gjort i forbindelse med skolestart.

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø, definerer i kapittel 2.5 *Plikten til å gripe inn*, jf. § 9 A-4 første ledd, under punktene «Vi skal gripe inn» og «Dette må vi huske på når vi griper inn», følgende føringer til de ansatte;

«Vi skal gripe inn ved:

- Å stoppe knuffing eller slåssing
- Å stoppe negativ språkbruk
- Å stoppe nedsettende kommentarer
- Å stoppe baksnakking
- Å stoppe utfrysningssituasjoner/utestengelser
- Å stoppe krenkelser på sosiale medier

Dette må vi huske på når vi griper inn:

- Å gi støtte til den som krenkes er alltid en del av det å gripe inn
- Når de voksne på skolen griper inn, er de modeller for hvordan vi skal være mot hverandre
- Plikten til å gripe inn begrenser seg til inngrep som er mulige for den ansatte å gjennomføre, både av hensyn til eleven og seg selv
- Grensen for å gripe inn er at den ansatte ikke selv ikke må krenke elever for å få stanset situasjonen, eller at det forutsetter en handling som er straffbar. Den ansatte skal heller ikke sette seg selv eller andre i fare for skade»

Vurdering

Rektor skal sørge for at alle som arbeider på skolen, griper inn mot krenking som for eksempel utestenging, isolering, baksnakking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, dersom det er mulig

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, sørger for at alle som arbeider på skolen, griper inn mot krenking som for eksempel utestenging, isolering, baksnakking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, dersom det er mulig. Vi kan ikke sannsynliggjøre at absolutt alle situasjoner blir behandlet like godt, men så langt revisjonen har undersøkt dette området, så viser skolene til kunnskap, intensjoner og praksis som er i tråd med opplæringslovens bestemmelser.

Det er revisjonens vurdering at systematikk, felles tilnærming og tydeliggjøring av de ansattes ansvar prioriteres, samt at handlingsplan for trygt og godt skolemiljø gir nyttige føringer og rammer som de ansatte kan støtte seg til når det gjelder hvordan man skal gripe inn. Det kan likevel med fordel jobbes videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og styrke kompetansen til de ansatte på området. Dette støttes også av informantene i denne undersøkelsen.

Revisjonskriteriet vurderes oppfyllt.

Rektor skal ha etablert en bestemt framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at skolen følger en oppskrift for hvordan de skal håndtere mobbe/krenkesaker. Det vil si fra mistanke eller kjennskap oppstår via å følge med, og videre via å gripe inn og behandle saken til den kan avsluttes. Oppskriften bygger på den kommunale handlingsplanen og rektor har ledet arbeidsprosesser ved skolen i samarbeid med de ansatte, slik at alle er kjent med hva de skal gjøre når saker oppstår. Rektor beskriver at hun står sentralt i behandling av hver sak. Varsel skjer til rektor direkte eller via eventuelt undervisningsinspektør eller kontaktlærere som tar saken videre til rektor. Skolen innkaller straks de involverte til samtale om saken og tar videre kontakt med elevenes hjem ved foreldre/foresatte. Dette for å igangsette videre prosess med å rette opp det psykososiale skolemiljøet for den eller de det gjelder. Rektor sier at hun er tydelig i instruksjonen til de ansatte på at varsling skal skje raskt og at hun følger opp om de ansatte gjør dette. Rektor avholder et felles møte med elevene og lærerne første skoledag ved hver oppstart av nytt skoleår og da presiserer hun klart og tydelig skolens nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd.

Krenkeskjemaer for 9A-sak skal fylles ut ved registrering av konkrete saker som må behandles i tilfeller der det varsles om at elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Kautokeino ungdomsskole følger også et prinsipp om at saker skal løses på lavest mulig nivå og rektor sier at mange saker løses på et tidlig tidspunkt ved at de ansatte foretar inngripen og gjennomfører samtaler med partene. Det innebærer at det i enkelte tilfeller ikke blir vurdert som nødvendig å foreta skriftlig registrering av mobbe/krenkesak, også kalt 9A-sak på forholdet.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Alle informantene i fokusgruppen forteller at de føler seg trygg på hvem de skal kontakte når det har oppstått en sak og de gir uttrykk for en felles forståelse om at saker som registreres skal meldes til rektor. Alle bekrefter at de kjenner til at handlingsplanen skal være et verktøy i arbeidet for å fremme et trygt og godt skolemiljø, og til å løse mobbe/krenkesaker. Informantene forteller at måten de jobber på er at rektor skal varsles ved mistanke eller kjennskap til at mobbing eller andre krenkelser foregår. Ved mistanke vil det i praksis bety at først blir kontaktlærer koblet inn, i tillegg kan eventuelt også sosiallærer være med i prosess. Det blir tatt notater i tillegg til at observasjoner gjøres knyttet til mistanken. En av informantene legger til at det undersøkes hvordan elevene har det både på, og utenfor skoletiden, men at det er krevende å gjøre undersøkelser utenom skoletid. Rektor får alltid en orientering og dersom alvorlighetsgraden tilsier det så registreres det en formell krenkesak på forholdet. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* skal følges og der ligger krenkeskjemaene som skal fylles ut ved registrering av 9A-saker. Det medgis at fokusgruppen ikke har vært på egne kurs i senere tid for håndtering av mobbing og krenkelser, men at de har jobbet en del med handlingsplanen i personalet. De som har vært ansatt over tre år ved skolen bekrefter å ha vært på kurs i forbindelse med endringer i opplæringsloven kapittel 9 A.

En informant forteller at aktivitetsplanen er et verktøy og et dokument som skal formalisere arbeidet med å rette opp forholdet dersom en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. I slike prosesser tar skolen kontakt med hjemmet raskt. Alle lærerne i fokusgruppen svarer sammenfallende på at de får støtte og veiledning fra rektor ved behandling av mobbe/krenkesaker samt at ingen skal være alene når en sak må håndteres. En annen informant legger til at kontaktlæreren ofte står sentralt og fører samtaler med eleven og hjemmet. En tredje informant bekrefter dette i forbindelse med fokusgruppeintervjuet i tillegg til at alle informantene opplever det som nyttig å spille på lag og være løsningsorientert i møter med foreldre/foresatte. De jobber for å styrke relasjonene både til elevgruppen og til foreldregruppen som en del av arbeidet med håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det er imidlertid variert erfaring fra konkrete mobbe/krenkesaker blant informantene.

En informant forteller at det benyttes skjemaer i konkrete mobbe/krenke-saker som blir levert til rektor og bekrefter videre at Kautokeino ungdomsskole har elevmapper. Tematikken rundt ansatte ved skolen som kan komme i en krenkesituasjon overfor en elev er behandlet i kollegiet. To av informantene forteller videre at gamle oppdragelsesformer som er en del av den samiske kulturen også er drøftet i personalet og at man må være veldig balansert i den pedagogiske tilnærmingen. Lærerne må bli godt kjent med hver enkelt elev og sjekke ut i hvilken grad eleven forstår de gamle metodene og kodene for læring og oppdragelse som er kulturelt nedarvet i det samiske samfunn. Det varierer en del fra familie til familie med tanke på hvor mye oppmerksomhet de mener som skal vies til gamle oppdragelsesformer. Metodene og kodene er en del omdiskutert, og det blir hevdet at noe av innholdet i virkemidlene for læringen består av elementer som kan oppleves krenkende. Det er delte meninger i det samiske samfunn hvorvidt man skal praktisere gamle oppdragelsesformer i vår tid. Gamle skikker er på den ene siden en viktig del av den samiske kulturarven som må ivaretas samtidig som de ansatte må være tydelige på at den opplæringen som gis ikke skal være krenkende for eleven. Informantene bekrefter sammenfallende på at mobbesaker prioriteres og at man skal varsle direkte til skoleeier når en i ledelsen ved skolen mobber eller krenker en elev.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at de har jobbet med delpliktene i aktivitetsplikten om hvordan de skal følge med og hva de skal gjøre ved inngripen i situasjoner som kan oppstå mellom elever. Rektor forklarer framgangsmåten og saksgangen som er beskrevet i handlingsplanen. Sentralt står å ta tak i saken med det samme og holde rektor orientert. Varsel skal formaliseres ved bruk av krenkeskjemaene ved å opprette 9A-sak. Videre har øvingsoppgavene som de har jobbet med også omhandlet opplæring i dokumentasjonsarbeid i tidlige faser som ved observasjon og undersøkelser ved mistanke, men også videre hvordan fylle ut krenkeskjemaer som er vedlagt i den kommunale handlingsplanen. De har også hatt gjennomgang i hvordan de skal utrede tiltak som skal følges dersom det må lages aktivitetsplaner for å hjelpe elever som er utsatt for mobbing og krenkelser, eller ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor sier at det har vært jobbet med å bygge holdningen «slik gjør vi det på vår skole», med mål om en felles tilnærming i arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Rektor sier hun prøver å skape en innstilling blant alle ansatte som går på at arbeidet som gjøres med å fremme trygt og godt skolemiljø handler om «våre elever» og ikke «mine eller dine elever».

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* representerer en fremgangsmåte og et felles verktøy som skal benyttes ved behandlingen av en mobbe/krenkesak og at de kjenner til saksgangen. Rektor har ledet arbeidsprosessene med implementering av handlingsplanen på Máze skole. De sier at delpliktene er definert i forhold til hva som skal gjøres når man følger med og må gripe inn. En av informantene legger til at alle ansatte i skolen må være bevisst i sin tjeneste, og at alle ansatte både har en moralsk og en juridisk plikt til å gripe inn dersom elever utsettes for mobbing og eller krenkede adferd.

Jobben som gjøres i skolen handler også om ivareta sikkerheten for barn og unge i kommunen. Når en konkret mobbe/krenkesak mellom elever avdekkes ved et varsel fra eleven, foreldre/foresatte eller via observasjon av lærerne, så skal saken videre undersøkes og kartlegges. Dette gjelder også dersom man må stoppe eventuelle andre negative fenomener i skolemiljøet som er i utvikling. De sier de har registreringsskjemaer også kalt krenkeskjemaer som skal fylles ut for å dokumentere sakene og at rektor alltid skal varsles.

Sosiallærer og kontaktlærere har en dialog med rektor ved behandling av 9A – saker dersom det er mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det samme gjelder også dersom en sak dreier seg om et varsel der en ansatt kan komme i en krenkesituasjon overfor en eller flere elever. Alle partene i en sak inkludert foreldre/foresatte innkalles for å drøfte og løse situasjoner som oppstår. Informantene legger til at saker kan oppstå utenom skoletid og at det kan være utfordringer i en liten bygd der man møtes i mange forskjellige sammenhenger å skille om en sak tilligger skolemiljøet eller om det dreier seg om forhold i privatlivet. Likevel er informantene enige om at saker kan oppstå utenom skolens område og senere prege det psykososiale skolemiljøet for elevene. Sakene må håndteres og elevene må ivaretas.

Framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der elever ikke har et trygt og godt skolemiljø

Det framgår av dokumentasjon og informasjon framlagt av skoleeier og de to skolene som er undersøkt nærmere at det er nulltoleranse for adferd som krenking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Det skal reageres umiddelbart ved mistanke eller bekreftelse om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal alltid varsles og det skal fylles ut registreringsskjema, også kalt krenkeskjema, for den aktuelle saken. Ett skjema del-1 for

den eleven som er krenket (eller det er mistanke om ikke har et trygt og godt skolemiljø) og ett skjema del-2 for den eleven som skolen vurderer har krenket en eller flere elever. Dersom det bekreftes at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, så utløses plikt til å utarbeide aktivitetsplan med tiltak for rette opp det psykososiale skolemiljøet for den eller de det gjelder.

Kautokeino kommune hadde på undersøkelsestidspunktet ingen fullelektronisk saksbehandling mellom skolene og sektor-nivå, eller en etablert digital løsning på kommunens internettsider for å melde ifra om skolemiljø. Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Mazé skole, sier i intervju med revisjonen at de skal rapportere på skjema hver uke til kommunalleder kultur og oppvekst om de har varslede 9A-saker ved skolene. Kommunallleder kultur og oppvekst bekrefter overfor revisjonen at hun fører kontroll på overordnet sektor-nivå over sakene som meldes fra skolene og skal også ha kopi av all dokumentasjon i de sakene der skolene har vært nødt til å sette inn tiltak og utarbeide aktivitetsplaner.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, angir i kapittel 2.3 *Krenkelsesmeldinger*, følgende føringer til framgangsmåte og saksgang ved mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø;

Mål: Å få bekreftet/avkreftet mobbing og korrigering av uønsket atferd.

Ansvarlig: Alle ansatte (også vaktmestre og rengjørings personell) er ansvarlig for å melde ifra om krenkelser.

Når skal det meldes?

- når en elev føler seg krenket av ord eller handling

Hvem skal man melde til?

- Registreringsskjema for krenkelser leveres til kontaktlærere og til de berørte parter
- Kontaktlærer/SFO leder kontakter foreldre/foresatte
- Etter at kontaktlæreren/SFO lederen har kontaktet foreldre/foresatte og arbeidet med saken, leveres krenkelse meldingen til sosiallærer
- Sosiallæreren varsler rektor umiddelbart
- Gjentatte krenkelser fra eller mot samme elev (mer enn 3 ganger innen 1 månedsperiode) arbeider sosiallærer videre med saken, og aktivitetsplikten utløses.

Videre angir *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, kapittel 3.3.1 *Skolens prosedyrer når mobbing er meldt eller avdekket*, følgende føringer for arbeidet;

«Mål: Mobbingen stoppes, aktivitetsplikten inntreter og tiltak iverksettes innen 5 virkedager.

Prinsipper

- Skolen må gripe raskt inn og innhente opplysninger fra de som har observert mobbing eller når mobbing er rapportert.
- Kontaktlærer/ledelsen informeres. Nødvendige samtaler må tas umiddelbart.
- Skolen må ta kontakt med involverte hjem snarest mulig, helst samme dag for å informere om sakens fakta så langt.
- Rektor har ansvar for at det blir satt av tid slik at samtalene lar seg gjennomføre.
- Førstegangssamtaler må foregå med partene hver for seg.

- Samtalene må tas uten at partene får anledning til å snakke sammen om hendelsene/mobbingen.
- Det føres referat fra alle samtaler. Dette skal arkiveres i skolens arkiv. Kontaktlærerne /sosiallærer gjennomfører samtaler.
- De voksne skal ha oppfølgingsamtale med offeret hver uke så lenge det pågår en mobbesak. Samtalen skal loggføres til arkivet.
- De voksne skal ha ukentlige oppfølgingsamtaler med mobberen/mobberne hver uke så lenge der pågår en mobbesak. Samtalen skal loggføres til arkivet.
- Dersom mobbesituasjonen har direkte tilknytning til SFO, må leder gjennomføre samtaler etter samme prinsipper.
- Ved mistanke, uten konkrete observasjoner, utløses aktivitetsplikten og tiltak settes i gang.
- Det må gis informasjon til skolens personale.

Samtale med krenkede

- Den voksne må få oversikt og et mest mulig detaljert bilde av situasjonen, hendelsesforløp og deltakere.
- Det er viktig at referatet leses opp for berørt part når samtalen er over.

Ansvarlig: Kontaktlærer/SFO leder, sosiallærer.

Samtale med krenker

- Den voksne må få oversikt og mest mulig detaljert bilde av situasjonen, hendelsesforløp og deltakere.

Hva skjer? Hvor skjer det? Når skjer det? Hvem er med? Hva er din rolle i dette? De andres? Har det skjedd før? Hvor mange ganger? Hvordan begynner det? Hvorfor skjer det, tror du? Har du fortalt om dette hjemme?

Trinn 1: Kontaktlæreren/SFO lederen har samtale med mobberen.

Den voksne skal presisere at all mobbing, krenkende ord og handling ikke er tillatt på skolen eller SFO.

Det skal presiseres overfor eleven, hvis mobbingen gjentar seg, innkalles foreldre til møte, der mobberen redegjør saken overfor sine foreldre.

- Det er viktig at referatet leses opp for berørt(e) part(er) når samtalen er over.

Ansvarlig: Kontaktlærer/ SFO leder, sosiallærer.

Samtale med foreldrene til krenkede

- Redegjøre om saken.
- Innspill fra offer og foresatte.
- Skriftliggjøring av inngåtte avtaler og nye opplysninger.
- Skolen snarest mulig behandle saken etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Se vedlegg.

Ansvarlig: Kontaktlærer/ rektor/SFO leder/sosiallærer.

Samtale med foreldrene til krenker

- Redegjøre om saken
- Innspill fra mobber og foresatte
- Skriftliggjøring av inngåtte avtaler og nye opplysninger

Ansvarlig: Kontaktlærer/SFO leder/sosiallærer/rektor

Samtale med krenkede og krenker med foreldre/foresatte

- Redegjøre om saken
- Innspill fra de involverte partene med fokus på problemløsning
- Inngå forpliktende skriftlige avtaler mellom de berørte partene
- Avtalene må være forankret i vilje til positiv endring av atferd
- Avtalen må inneholde en tidsramme med evaluering av målene
- Aktivitetsplan med tiltak, tidsperspektiv og evaluering

Ansvarlig: Rektor/kontaktlærer/sosiallærer».

Vurdering

Rektor skal ha etablert en bestemt framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

På dette revisjonskriteriet vurderer revisjonen om skolene har etablert et skriftlig rammeverk med retningslinjer og prosedyrer som alle skal forholde seg til, og i hvilken grad de ansatte kjenner til vedtatte framgangsmåter for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. I neste revisjonskriterium vil de ansattes praksis og grad av etterlevelse av framgangsmåte knyttet til varsling, bli undersøkt og vurdert.

Revisjonen merker seg at rektorene ved både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole svarer at *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, er det skriftlige hoveddokumentet som alle ansatte skal nyttiggjøre seg av ved behandling av forhold knyttet til mobbing og krenkelser, samt at rektorene igjennom skoleåret 2020/2021 gjennomfører en løpende prosess med implementering av denne planen på sine respektive skoler.

De sier videre at handlingsplanen inneholder framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Lærerne som revisjonen har snakket med i intervju viser også til kunnskap og felles forståelse av hvilken framgangsmåte som skal følges, samt viser til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og innarbeidet praksis. Revisjonen vurderer at handlingsplanen dersom den etterlevs, er godt egnet til å sikre at skolenes arbeid på dette området er i tråd med de krav som stilles i opplæringsloven kapittel 9 A.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at skolen har hatt arbeidsprosesser i personalgruppen med tydelig informasjonsgivning knyttet til varsling av forhold dersom ansatte observerer at elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor sier varsling kan skje skriftlig, på telefon eller personlig oppmøte. Det er mest vanlig at saker starter med muntlig varsel. Innkalling i VISMA kan også gjøres. Anonymisering og personvern skal ivaretas. Hun bekrefter at varsling skjer og er kjent med at skolen da har fem virkedager på å starte prosessen med å løse saken. Rektor sier hun er tydelig med de ansatte på at alle plikter å varsle rektor så raskt som mulig.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Alle i fokusgruppen gir uttrykk for en felles forståelse om at mobbe/krenkesaker skal meldes til rektor og at de vil gjøre det dersom de har mistanke om eller kjennskap til at elever blir utsatt for mobbing eller krenkende adferd. De viser i tillegg til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Drøftinger og faglige diskusjoner blir gjennomført i kollegiet når det er mistanke eller kjennskap til uønsket adferd blant elevene. Rektor blir videre koblet inn. Ellers er møtene på teamene viktige arenaer for deling av faglige spørsmål og utfordringer knyttet til saker som omhandler elever som ikke har et trygt og godt skolemiljø. Disse møtene avholdes hver onsdag i tillegg til at de har morgenmøter hver dag. Informantene erkjenner at det med fordel kan jobbes mere med handlingsplanen og aktivitetsplikten. Kurs ble holdt i 2017 da endring av opplæringsloven kapittel 9 A ble ikraftsatt. De sier også at nyansatte med fordel kunne ha fått tilrettelagt formelle kurs og økt oppfølging i større grad enn hva som er tilfelle i dag. Det er ulik erfaring blant informantene med hensyn til arbeid med konkrete 9A-saker.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at arbeidsprosessene de har gjennomført i et forholdsvis lite kollegium ved skolen, egner seg godt for å sikre at alle er trygge på å varsle rektor og at hennes inntrykk er at nå vet alle hva de skal gjøre ved mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever opplever mobbing eller krenkelser. Varsel skal formaliseres i krenkeskjema vedlagt handlingsplanen. Rektor mener hun får god informasjon fra de ansatte og har oversikt over det psykososiale miljøet til elevene.

Rektor sier de også i felleskap har tatt opp hva de skal gjøre dersom det observeres at en voksen ansatt krenker en eller flere elever og at dette er blitt tematisert i kollegiet. Rektor skal ha varsel straks. Hun forteller at det er viktig å drøfte saken sammen med hjemmet dersom slikt skjer og sier at de snakker med den ansatte det måtte angå i en grundig samtale for å belyse det aktuelle forholdet som det varsles om. Videre blir saken tatt til behandling sammen med den eller de involverte elevene og foreldre/foresatte. Sentralt står å undersøke hva som virkelig har skjedd eller pågår. Skoleeier skal varsles formelt dersom undersøkelser viser at saken er reell. Rektor sier at framgangsmåten ved behandling av varsel om skolemiljø foregår både i form av muntlige avklaringer og skriftliggjøring av alle sidene av saken. Rektor sier også at det har forekommet at en voksen ansatt har kommet i en situasjon som en eller flere har opplevd som krenkende, men etter å ha ført avklarende samtaler om saken har partene kommet til enighet med felles forståelse om at det ikke var dens voksnes intensjon å krenke noen.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at rektor blir varslet dersom det observeres at elever blir utsatt for mobbing og krenkelser samt at rektor alltid holdes orientert ved saksgang og håndtering av mistanke eller kjennskap til at en elev eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Dette framgår også av handlingsplanen som bygger på opplæringsloven kapittel 9 A. Når mobbe/krenkesaker blir registrert skal dokumentasjonen sendes videre til rektor som har et arkiv for 9A-saker. De forteller videre at det hender at varsel blir gitt muntlig til rektor i enkelte saker og da blir det vurdert i hvilken grad forholdet skal formaliseres med krenkeskjema. Undersøkelse av hva som har skjedd eller hva som pågår står alltid sentralt i behandlingen av et varsel. Informantene bekrefter at det er ulik erfaring i lærerkollegiet med hensyn til hvor mange konkrete mobbe/krenkesaker hver enkelt lærer har behandlet.

Oppfølging av konkrete mobbe/krenkesaker

For å vurdere i hvilken grad skolene i Kautokeino kommune etterlever lovverk og rutiner for håndtering av konkrete saker, herunder varsler der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, bestemte revisjonen seg for å foreta en gjennomgang av enkeltsaker ved de to utvalgte skolene Kautokeino ungdomsskole og Máze skole.

Rektorene ved skolene fortalte i intervju med revisjonen at rektors arkiv er en type fysisk perm, der sakene med all dokumentasjon registreres og arkiveres i ordnet rekkefølge kronologisk etter dato for hendelsene. Dokumentasjon i sakene skal også arkiveres i elevmappene med kopi til foreldre/foresatte.

Da revisjonen skulle starte gjennomgangen og etterspurte oversikt over enkeltsaker, viste det seg at rektorene verken hadde noe arkivsystem eller annet system for å holde egen løpende oversikt og kontroll over skolens 9A-saker. Ved Máze skole var reell praksis når mobbe/krenkesaker blir registrert å legge all dokumentasjon direkte i elevmappene til de involverte. Ved Kautokeino ungdomsskole ble det opplyst at saker som oppstår i hovedsak løses og registreres igjennom meldinger i Visma Flyt skole. Dette er en stor kontrast til de vedtatte varslingsrutinene som sier at alle saker skal registreres og arkiveres hos rektor, i elevmappene og med kopi til foreldre/foresatte. Revisjonen måtte da ta utgangspunkt i kommunalleders oversikt over skolenes rapporter med varslede 9A-saker som et grunnlag for å kunne starte gjennomgangen.

Som et ledd i metodetrianguleringen for denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen hadde revisjonen også sendt henvendelse til kommunalleder som fører kontroll over varslede 9A-saker på overordnet sektor-nivå, og fant videre frem til sakene via skolenes elevmapper.

For skoleårene 2019/2020 og 2020/2021 var det ved skoleslutt, ifølge kommunalleder kultur og oppvekst, totalt til sammen meldt inn et fåtall saker ved de to utvalgte skolene. På grunn av det lave antallet registrerte saker ved skolene så oppgir ikke revisjonen det konkrete tallet i denne forvaltningsrevisjonsrapporten. Revisjonen foretok imidlertid en gjennomgang av noen enkeltsaker og finner at ved Máze skole var sakene meldt med skjema del-1, som er varslings-skjemaet knyttet til den eleven som er blitt krenket eller hvor det er mistanke om ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det var i disse sakene også foretatt registrering av skjema del-2, som gjelder for den eller de elevene som har status som krenker eller som skolen vurderer har krenket en eller flere elever. Skjemaene er i henhold til rutinen som skal brukes ved registrering av varsel i mobbe/krenkesaker. Ved Kautokeino ungdomsskole var det benyttet andre dokumenttyper, merket Kautokeino kommune, for å skrive og sammenfatte informasjon knyttet til varsel om skolemiljø og hvordan håndtering av sakene ble gjort. Gjennomgangen av enkeltsakene ble gjort for å forsøke å få en indikasjon på skolenes praksis samt søke bekreftelser på de data som mottas via intervju, spørreundersøkelser og

dokumenter. Det vil si en gjennomgang av konkrete saker der det er meldt ifra om mistanke eller avdekket krenkende adferd, eller at det på annen måte gjennom å følge med er blitt avdekket at noen har blitt utsatt for handlinger som utløser plikt til å gripe inn og varsle ved å registrere 9A-sak på forholdet. De fåtall sakene som ble sjekket er utløst av hendelser som i henhold til opplæringsloven § 9 A-4 er blitt meldt inn og registrert i skolenes varslingssystemer. Et viktig formål med gjennomgangen av sakene var å undersøke hvordan skolene følger opp mistanke eller konkrete mobbe/krenkesaker, og herunder i hvilken grad aktivitetsplikten oppfylles. Dette har en direkte sammenheng med kravet om at rektor skal ha etablert en bestemt framgangsmåte for saksgang og håndtering av tilfeller der det er mistanke om, eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Fra den dato som en 9A-sak meldes/varsles, så har skolen 5 virkedager på seg til å kontakte de involverte parter, elever og foreldre/foresatte, starte undersøkelse av saken og igangsette utarbeidelse av aktivitetsplan med tiltak dersom det kreves. I de sakene som er undersøkt nærmere så viser dokumentasjonen med angitte førte datoer at dette etterleves av Kautokeino ungdomsskole og Máze skole.

Varslingsskjemaene og dokumentasjonen i konkrete mobbe/krenkesaker skal arkiveres i elevmappe for den enkelte elev og i rektors eget arkiv for 9A-saker. Så langt revisjonen har kontrollert de to utvalgte skolene, så viser den nærmere undersøkelsen av de utvalgte mobbe/krenkesakene at skolene ikke følger rutinen fullt ut. Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole viser ikke til et eget konkret arkivsystem som gjelder varsel om skolemiljø.

Arkivet, herunder elevmappene ved skolene, var på undersøkelsestidspunktet som nevnt i hovedsak papirbasert, men det blir opplyst i samtaler med administrativ skoleeier at en digitaliseringsprosess er under planlegging i kommunen.

Plikten til å varsle

For skoleårene 2019/2020 og 2020/2021 var det altså ved skoleslutt, totalt til sammen varslet kun et fåtall saker ved de to utvalgte skolene. Sakene var meldt som følge av mistanke eller kjennskap til at en elev eller flere elever har opplevd mobbing eller krenkelser. Revisjonen foretok så en nærmere gjennomgang av sakene for å se hvordan skolene varsler og håndterer varsel om skolemiljø. Det lave antallet med registrerte varsel og 9A-saker gjør imidlertid at revisjonen har et begrenset grunnlag for å vurdere skolenes praksis på dette området.

De sakene som revisjonen har sett nærmere på, var meldt i kategoriene Krenkende ord og Krenkende handlinger.

Skolene skal i konkrete mobbe/krenkesaker som hovedregel registrere de forskjellige hendelsene med 9A-skjemaer, hvor ett skjema skal registreres på den krenkede personen, skjema del-1, og ett skjema skal registreres på den personen som krenker, skjema del-2. Dette må gjøres for å dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten.

Skolene skal videre besvare bestemte punkter i forbindelse med utfylling av 9A-skjemaer. Revisjonen stilte derfor følgende kontrollspørsmål ved gjennomgangen av de utvalgte konkrete mobbe/krenkesakene:

Skjema del-1 – Den krenkede;

- **Dato for hendelse/forholdet**

I alle sakene ved Máze skole var det ført dato for hendelsen/forholdet.

Kautokeino ungdomsskole bruker ikke skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen. Saksbehandlingsdatoer framgår likevel av dokumentasjonen.

- **Angitt hvordan skolen ble kjent med forholdet?**

I alle sakene ved Máze skole var det angitt hvordan skolen ble kjent med forholdet. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Angitt hvordan forholdet ble meldt/ kjent?**

I alle sakene ved Máze skole var det angitt hvordan forholdet ble meldt. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Type forhold? Mobbing, Vold, Diskriminering, Trakassering, Krenkende ord, Krenkende handling, Annet**

I alle sakene ved Máze skole var det merket av med hvilken type krenkelse saken gjaldt. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Er hendelsen/forholdet beskrevet iht. angivelsen i skjemaet?**

I alle sakene ved Máze skole var hendelsesforløpet/forholdet i saken beskrevet. Kautokeino ungdomsskole bruker ikke skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen. Hendelsene/forholdet framgår likevel av dokumentasjonen.

- **Er krenker anonymisert?**

I alle sakene ved Máze skole var krenker anonymisert. Anonymisering av krenker(e) framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Er det beskrevet hva som er gjort i saken?**

I alle sakene ved Máze skole var det beskrevet hva som ble gjort i behandling av saken. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Er krenkede hørt? – kommer krenkedes versjon frem?**

I alle sakene ble krenkede hørt, og krenkedes versjon av saken er beskrevet. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Er krenkedes foresatte varslet?**

I alle sakene ved Máze skole var krenkedes foresatte varslet. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Dato for varsling av den krenkedes foresatte**

I alle sakene ved Máze skole var det ført dato for varsling av krenkedes foresatte. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Hva er vurderingen av saken?**

Avsluttet, Mistanke/Kunnskap om ikke trygt og godt skolemiljø

I alle sakene ved skolene var det foretatt vurdering av saken.

- **Er det angitt hvem som har fylt ut skjemaet? Hvem/stilling?**

I alle sakene ved Máze skole var det angitt navn og stilling på den ved skolen som hadde fylt ut skjemaet. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

- **Er skjemaet lagt på krenkedes elevmappe med kopi til foreldre/foresatte?**

I alle sakene ved Máze skole er det bekreftet at skjema er lagt på krenkedes elevmappe med kopi til foreldre/foresatte. Framgår ikke eksplisitt av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

Skjema del-2 – Den som krenker;

- **Dato for varsling til rektor**

I alle sakene ved Máze skole var det ført dato for varsling til rektor. Kautokeino ungdomsskole bruker ikke skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen. Saksbehandlingsdatoer framgår likevel av dokumentasjonen.

- **Type forhold? Mobbing, Vold, Diskriminering, Trakassering, Krenkende ord,**

Krenkende handling, Annet

I alle sakene ved Máze skole var det merket av med hvilken type krenkelse saken gjaldt. Kautokeino ungdomsskole bruker ikke skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen. Framgår av dokumentasjon i saker for de som er krenket.

• **Er hendelsen/forholdet beskrevet iht. angivelsen i skjemaet?**

I alle sakene ved Máze skole var hendelsesforløpet/forholdet i saken beskrevet. Kautokeino ungdomsskole bruker ikke skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen. Framgår av dokumentasjon i saker for de som er krenket.

• **Er krenkede anonymisert?**

I alle sakene ved Máze skole var krenkede anonymisert. Kautokeino ungdomsskole bruker ikke skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen.

• **Er krenker hørt? Kommer krenkers versjon frem?**

I alle sakene ved Máze skole viser saksbehandlingen at krenker er hørt og at krenkers versjon av saken er beskrevet. Framgår ikke eksplisitt av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

• **Er krenkers foresatte varslet?**

I alle sakene ved Máze skole viser saksbehandlingen at krenkers foresatte er varslet. Framgår ikke av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

• **Dato for varsling av krenkers foresatte**

I alle sakene ved Máze skole var det ført dato for varsling av krenkers foresatte. Framgår ikke av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

• **Er det angitt hvem som har fylt ut skjemaet? Hvem/stilling?**

I alle sakene ved Máze skole var det angitt navn og stilling på den ved skolen som hadde fylt ut skjemaet. Framgår også av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

• **Er skjemaet lagt på krenkers elevmappe med kopi til foreldre/foresatte?**

I alle sakene ved Máze skole er det bekreftet at skjema er lagt på krenkers elevmappe med kopi til foreldre/foresatte. Framgår ikke av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole.

I spørreundersøkelsen til elevene svarte 13 av 17 elever (helt enig/enig) positivt på at de vet hva de skal gjøre hvis noen blir mobbet. De resterende respondentene svarte i retning uenig på spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Si ifra til en voksen», «Si ifra!»

Videre svarte 3 elever at de vet om noen som blir mobbet på skolen, mens det var 14 elever som svarte nei på dette spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Det er lett å se», «Ikke i min klasse», «Vet ikke om noen som blir mobbet», «Ikke nå mere»

I spørreundersøkelsen til foreldrene svarte alle foreldrene positivt på at de vet hva de skal gjøre dersom de oppdager at deres barn blir mobbet. Her var det en foreldre som imidlertid presiserte at «dette har man funnet ut selv».

Videre svarte 3 foreldre at de har tillit til at skolen vil håndtere og løse problemet på en god og profesjonell måte dersom deres barn skulle bli utsatt for mobbing og krenkelser. Det var 1 som var delvis enig og 2 som var uenig i dette. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole også svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Delvis enig, litt slett holdning», «Dette er avhengig av kontaktlærer»

Revisjonen har undersøkt om rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole har bestemt en framgangsmåte for varsling, og i hvilken grad rektor følger opp at framgangsmåten blir brukt i praksis.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, omtaler plikten til å varsle og at terskelen for å varsle skal være lav. Her går det også fram at skolene skal benytte krenkeskjemaene som er vedlagt i handlingsplanen og at disse er sentrale dokumenter knyttet til skolens varslingsrutiner i mobbe/krenkesaker.

Dokumentet angir også hva som skal være rutinen og hva som skal gjøres ved varsel om skolemiljø etter opplæringsloven kapittel 9 A. Ifølge rutinen skal det ved observasjon av en krenkesituasjon gjøres en registrering av hendelsen/forholdet ved at krenkeskjema del-1 fylles ut på den eleven eller de elevene som er observert krenket og krenkeskjema del-2 skal fylles ut på den eleven eller de elevene som har utsatt en eller flere elever for krenkelser.

Krenkeskjemaene dokumenterer at varselet er registrert og at aktivitetspliktens første delplikter *følge med, gripe inn og varsle* er oppfylt av skolen. Opplæringslovens krav om at rektor skal varsles blir ivaretatt ved at rutinen videre sier at all dokumentasjon i saken skal legges fram for rektor som skolens øverste ansvarlige.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, definerer framgangsmåten ved varsel i kapittel 2.6 *Plikten til å varsle jf. § 9 A-4 andre ledd* på følgende måte;

«Plikten til å varsle gjelder for alle som arbeider på skolen. Varsling skal alltid skje dersom en har mistanke eller kunnskap om at en elev ikke har det trygt og godt på skolen.

Mistanke eller kunnskap kan du få ved at:

- *Eleven eller foresatte forteller/melder selv*
- *Medelever eller medelevers foresatte forteller/melder*
- *Observasjon*
- *Tilbakemelding gjennom å ha brukt spørre- eller trivselsundersøkelser*
- *Aktivitet i sosiale medier*
- *Elever viser sin utrygghet eller mistriivsel på ulike måter, eksempelvis; innadvendt/utadvendt, aggressiv/passiv, grenseløs, avisende, isolerende, etc.*
- *Endringer i det sosiale samspillet*
- *Du mistenker eller oppdager noe*

Terskelen for hva som vekker mistanke eller gir kjennskap til at elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal være lav. At en elev sier ifra at han/hun ikke føler seg trygg på skolen oppfylder kravet til kunnskap. Man kan ikke forvente at elevene bruker lovens ordlyd. Enkeltepisoder som kan virke uskyldig eller bagatelmessig for voksne, kan være alvorlig for barn og unge og føye seg inn i rekken av mange krenkelser.

All mistanke eller kjennskap skal varsles til rektor umiddelbart ved brudd på §9A

- *Varsling skjer skriftlig, registreringsskjema for krenkelse (vedlegg Del 1 og 2)*

- *Unntak: dersom rektor er part/involvert i saken skal det varsles direkte til skoleeier».*

I spørreundersøkelsen til elevene svarte en klar overvekt av elevene at det ikke er vanskelig å si ifra for eksempel til lærer hvis man oppdager at noen blir mobbet. Et lite mindretall av elevene svarte at det kan være vanskelig å si ifra.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Vi pleier nok å si ifra», «Sier ifra med en gang», «Det er enkelt å si ifra»

Videre i spørreundersøkelsen til elevene svarer en klar overvekt av elevene (helt enig/enig) positivt på at de vet hva som skjer hvis de voksne på skolen oppdager at elever mobber hverandre. Ett lite mindretall var helt uenig her.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Jeg vet hva som skjer da», «De prøver å ordne det»

På spørsmål om elevene vet hva rektor og lærer skal gjøre hvis en selv blir mobbet svarer en overvekt av elevene (helt enig/enig) positivt på at de vet det. De resterende respondentene svarte i retning uenig på spørsmålet.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Snakke», «De forteller til foreldrene mine», «De gjør at det blir mindre mobbing»

Til slutt i spørreundersøkelsen inviterte revisjonen elevene til å komme med eksempler på måter for mobbing som de kjenner til.

Følgende kommentarer ble gitt:

«Si stygge ting hver dag», «Dytte å si frekke ting osv.», «Si stygge ting», «Si slemme ting», «Bruke stygge ord», «Erte andre», «Snakke stygt og slå», «Si stygge ting om andre», «Nettmobbing», «Kroppsspråk», «Blikk», «Sårende ord», «Fysisk mobbing», «Snakke om noen», «Utestenge andre», «Mobbing i sosiale medier»

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, gir i kapittel 4.1 *Ansvarskjede* følgende føringer som skal gjelde for skolenes arbeid med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing;

«Prinsippet er at problemer løses på lavest mulig nivå, men at lærere vet når saker meldes videre og vet hvem de kan henvende seg til hvis problemene ikke kan løses på deres nivå. Det vil altså være som en trapp, der problemene søkes løst lavest mulig, men der en går lenger opp i trappen når nødvendig.

Det settes opp en oversikt hvem som har ansvar for hva som gjøres når det gjelder mobbing».

Vurdering

Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

Revisjonen merker seg at rektorene ved både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole svarer at *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* er det skriftlige hoveddokumentet som alle ansatte skal bruke og nyttiggjøre seg av ved varsling av forhold knyttet til mobbing og krenkelser, samt at rektorene igjennom skoleåret 2020/2021 gjennomfører en løpende prosess med implementering av denne planen på sine respektive skoler. Revisjonen vurderer at handlingsplanen med vedlagte skjemaer og varslingsrutiner som skal følges er godt egnet for å sikre at skolenes praksis kommer i tråd med opplæringslovens bestemmelser.

Rektorene sier videre at handlingsplanen inneholder framgangsmåter og rutiner for varsling av tilfeller der det er mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt

skolemiljø. Lærerne som revisjonen har snakket med i intervju viser også til kunnskap og felles forståelse av hvilken framgangsmåte som skal følges, samt viser til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* og innarbeidet praksis.

Det framheves av rektorene ved både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole at alle saker skal varsles så raskt som mulig, noe som sammenfallende bekreftes av lærerne vi har snakket med. Revisjonen legger i den forbindelse merke til at også elevene i flertall svarte positivt på spørsmålene relatert til forståelse av varsling og opplevelse av skolens håndtering av mobbeproblematikk. Også foreldrene svarer i flertall enig i at de vet hva de skal gjøre dersom deres barn blir utsatt for mobbing eller krenkelser. Ved begge skolene vises det i tillegg til avklart linje-vei ved varsling, som innebærer at informasjon kommer rektor til kunnskap.

Revisjonen vurderer dette som positivt, og merker seg at det varsles ved begge skolene, noe rektorene også bekrefter. Det er likevel et fåtall saker som blir formalisert og registrert slik rutinen sier det skal gjøres. Varsling skjer i stor grad muntlig. Her legger revisjonen vekt på skolens egne uttalelser om at mange saker løses på et tidlig stadium etter prinsipp om organisatorisk laveste nivå. Vi kan derfor ikke sannsynliggjøre at plikten til å varsle rektor ved all mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, blir fullt ut oppfylt. I den forbindelse viser vi til spørreundersøkelsen til foreldrene der halvparten av respondentene svarte at de ikke har tillit til at skolen vil håndtere og løse problemet på en god og profesjonell måte dersom deres barn skulle bli utsatt for mobbing og krenkelser. Revisjonen vurderer at årsaker til det lave antallet med skriftlige varsel om skolemiljø, herunder mobbing og krenkende adferd bør adresseres. Dette da det kan framstå som om at lista for når varsling skjer er lagt høyt.

Videre er det forhold ved Kautokeino ungdomsskole som trekker vurderingen av dette revisjonskriteriet i negativ retning. Der Máze skole har foretatt implementering av framgangsmåte for varsling med bruk av krenkeskjemaer i 9A-saker jf. rutine, viser revisjonens undersøkelse at Kautokeino ungdomsskole ikke benytter slike skjemaer. Dette selv om vi har mottatt dokumentasjon fra planleggingsdager og personalmøter, som viser at varslingsrutiner, herunder utfylling av krenkeskjema del-1 og del-2 samt aktivitetsplan med tiltak har vært til behandling i opplæringssammenheng. Revisjonen merker seg i den forbindelse også svakhetene ved å ikke benytte krenkeskjemaene, ved at forhold knyttet til den som har utført mobbing eller krenkelser ikke blir tilstrekkelig integrert i saksbehandlingen. Den dokumentasjonen som er blitt forelagt overfor revisjonen viser at Máze skole sikrer at all informasjon knyttet til begge partene i en sak (krenkede/krenker) blir sammenfattet og strukturert i mye større grad enn det som er tilfellet ved Kautokeino ungdomsskole. Bruk av krenkeskjemaene sikrer også at aktivitetsplikten blir tilstrekkelig dokumentert i henhold til opplæringslovens krav.

Intensjonen med at rektor skal varsles om mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har trygt og godt skolemiljø, er todelt. På den ene siden må rektor sikre seg en totaloversikt slik at hun kan vurdere virkningene og resultatene av skolens forebyggende arbeid. På den andre siden må rektor sikre seg informasjon slik at hun skal kunne lede skolens arbeid i enkeltsaker. Det kan bli utfordrende dersom det over tidsperiode oppstår mange saker og mye av saksbehandlingen foregår i muntlig sammenheng. Det kan derfor med fordel jobbes videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* og styrke kompetansen til de ansatte på området varsling. Dette støttes også av informantene i denne undersøkelsen.

Revisjonen registrerer at Kautokeino kommune på undersøkelsestidspunktet ikke hadde noe system for fullelektronisk saksbehandling mellom skolene og sektor-nivå og heller ikke en etablert digital løsning på kommunens internettsider for å sende varsel/melde ifra om skolemiljø. Noe som kan være en svakhet, men ikke et avvik sett i forhold til loven.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

Rektor skal varsle skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at hun har sin framgangsmåte dersom det skulle oppstå alvorlige tilfeller og hun kjenner til lovverket. Skoleeier varsles umiddelbart. Hun svarer videre bekreftende på at skoleeier blir løpende informert også i vanskelige saker. Kommunalleder blir da involvert og kommunens støttefunksjoner kan også kobles inn. Hun opplever tilgjengeligheten til skoleeier som god.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Alle i fokusgruppen gir uttrykk for en felles forståelse om at rektor varsler skoleeier dersom det oppstår saker i kategorien alvorlige tilfeller og at sektor-nivå blir koblet inn i behandlingen av forholdet. De sier at mobbe/krenkesaker prioriteres ved skolen og i alvorlige tilfeller må man legge bort andre oppgaver for å prioritere det som har skjedd.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hun opplever en god dialog med sektor-nivå og kommunalleder kultur og oppvekst samt sier videre at hun har som framgangsmåte å varsle skoleeier ved alvorlige tilfeller. Hun kan ringe og sende epost, alt ettersom hvor akutt saken er. Rektor sier hun har en løpende dialog med skoleeier og at det er lett å ta kontakt. Skoleeier hjelper og støtter rektor i vanskelige saker og de har formelle møter med hverandre.

Hver uke skal skoleeier også ha en statusrapport med en orientering om hvordan skolen følger opp det psykososiale skolemiljøet. Rektor må da rapportere om de har meldte og registrerte 9A-saker ved skolen. Hun sier at rutinen er at dersom det skulle oppstå saker i kategorien alvorlige tilfeller så varsles det direkte til kommunalleder kultur og oppvekst.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene gir uttrykk for at de er trygge på at rektor varsler kommunalleder kultur og oppvekst, dersom alvorlige tilfeller oppstår på skolen samt at de legger til grunn at rektor har en kommunikasjon med sektor-nivå og kommunens øvrige støttefunksjoner dersom skolen opplever saker som er vanskelig å løse.

Alvorlige tilfeller og saker som skolen over tid ikke klarer å løse

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir instruks om at rektor skal varsle Skoleeier umiddelbart i alvorlige tilfeller, jf. opplæringsloven § 9 A-4 andre ledd, og gir følgende eksempler på hva slike alvorlige hendelser kan være:

- *Særlig voldelige krenkelser*
- *Svært integritetskrenkende tilfeller*

- *Når flere elever over tid har krenket enkeltelev og skolen over noe tid ikke har klart å løse saken*
- *Digital mobbing på tvers av skoler*
- *Grove trusler via sosiale medier*
- *Saker hvor den krenkede har meldt forholdet til politiet*
- *Dersom det er mistanke om at en som jobber på skolen har krenket en eller flere elever*

Både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole viser i tillegg til sine beredskapsplaner med rutiner for varsling, informasjonsarbeid, støtte, omsorg og etterarbeid for involverte ved håndtering av alvorlige tilfeller. Dokumentene inneholder også tiltakskort for behandling av hendelser som ulykker og brann ved skolen, angrep på skolen, vold og trusler samt kriseledelse.

I intervju med revisjonen svarer rektorene positivt på at skoleeier varsles i alvorlige tilfeller og at støttefunksjoner kobles inn ved vanskelige og ekstra krevende saker. Det opplyses at det har vært hendelser ved skolene som har utløst beredskapsrutinene.

I samtaler med skoleeier bekrefter kommunalleder at rektorene hver uke skal rapportere om de har varslede 9A-saker og igjennom denne kommunikasjonen legges det også opp til direkte varsel om alvorlige tilfeller jamfør definisjonen i handlingsplanen.

Vurdering

Rektor skal varsle skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, varsler skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak. Instruksen i handlingsplanen, som rektorene selv har vært sentral i utarbeidelsen av, sammenholdt med den bekreftede kommunikasjonen som er mellom rektorene og kommunalleder, sannsynliggjør at varsling av slike forhold skjer.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at dette punkt henger sammen med deres instruks og prosedyre for varsling av mobbe/krenkesaker etter opplæringsloven kapittel 9 A, og sier videre at hun følger opp at de ansatte holder henne oppdatert samt oppfyller sin plikt til å varsle rektor også i slike saker. Skjerpet aktivitetsplikt er blitt gjennomgått i møter og i forbindelse med arbeid med mobbeproblematikk, og hun viser til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* der skriftlig rutine framgår. Regelen er at rektor skal varsles umiddelbart i alle saker. Saken blir tatt opp til behandling med de aktuelle partene straks rektor får kunnskap om eller varsel om forholdet.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Alle i fokusgruppen gir uttrykk for en felles forståelse om at alle mobbe/krenkesaker skal meldes til rektor, også dersom det handler om en kollega. Her gjelder den samme framgangsmåten som for varsling ellers jf. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Rektor skal varsles straks. Forholdet ved at voksne kan komme i en krenkesituasjon overfor barn er blitt mye diskutert og tematisert i fellesmøtene. Utfordringer og aspekter knyttet til gamle samiske oppdragelsesformer kommer også inn her og må avklares med pedagogisk skjønn samt via løpende vurderinger som gjøres igjennom å bli godt kjent med elevene og hjemmet. Lærerne presiserer at det er veldig viktig å bli godt kjent med elevene på dette punkt.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hennes inntrykk er at ansatte også varsler rektor i slike saker. Temaet har blitt tatt opp og til en viss grad blitt aktualisert i kollegiet. Rektor sier videre at skoleeier kobles inn umiddelbart dersom det bekreftes at ansatte mobber eller krenker en eller flere elever. Rutinen er at rektor skal følge opp partene med samtaler, undersøkelser og grundig gjennomgang av hva som har skjedd. Rektor sier at skoleeier blir koblet inn fra dag en som sentral part i behandlingen av saken og viser til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at det er samme tjenestevei dersom slike tilfeller oppstår. Rektor varsles straks og holdes alltid orientert i mobbe/krenkesaker. De peker på at skjerpet aktivitetsplikt også er nedfelt i handlingsplanen som de har jobbet en del med og at dette området er blitt noe aktualisert i kollegiet. De har imidlertid ikke hatt konkrete 9A5 – saker i de senere årene ved skolen. Selve varselet kan formaliseres ved å bruke de samme krenkeskjemaene som benyttes ved registrering av mobbe/krenke-saker mellom elever. Krenkeskjemaene er vedlagt *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Sosiallærer og kontaktlærere har også en dialog med rektor ved behandling av 9A5 – saker dersom det er mistanke eller kjennskap til at en ansatt ved skolen er involvert i en krenkesak overfor en elev.

Skjerpet aktivitetsplikt

Revisjonen har undersøkt om rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole har avklart en framgangsmåte for varsling når det er mistanke eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever, og at de følger opp at de ansatte etterlever det som er bestemt.

I intervju med revisjonen er rektorene tydelige på hva lovverket definerer, og viser til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som bygger på opplæringsloven kapittel 9 A. Dokumentet skal være den skriftlige veilederen for de ansatte og omtaler som tidligere nevnt delplikten å varsle jf. opplæringsloven § 9 A-4, samt varsling til skoleeier i alvorlige tilfeller. Den gir også eksempler på hva slike alvorlige tilfeller kan være. Videre gir handlingsplanen i kapittel 2.1.2 *Skjerpet aktivitetsplikt*, jf. § 9 A-5, følgende føring om varsling dersom ansatte krenker elever; «Alle som arbeider på skolen har en skjerpet aktivitetsplikt dersom ansatte krenker, mobber, trakasserer, diskriminerer eller utøver vold mot elever. Skolen har plikt til å undersøke saken og sette inn tiltak umiddelbart. Forøvrig gjelder de ordinære delpliktene i aktivitetsplikten. All mistanke eller kjennskap skal varsles til rektor umiddelbart ved brudd på §9A.

- *Varsling skjer skriftlig, registreringsskjema for krenkelse (vedlegg Del 1 og 2)*
- *Unntak: dersom rektor er part/involvert i saken skal det varsles direkte til skoleeier».*

Videre skal følgende være førende jf. kapittel 3.7 *Relasjon lærer/assistent og elev*;

«Mål: Lærer/assistent er en tydelig voksen som eleven kan ha tillit til

Det betyr at lærer og andre voksne er bevisst på:

- At voksne er gode rollemodeller for barna
- Måten man kommuniserer på
- Høflig, vennlig, men bestemt
- Ord og kroppsspråk samsvarer
- Er tydelig

Tillit skapes ved å:

- Være troverdig og til å stole på
- Være til stede, se enkeltelever og ta dem på alvor
- Kunne se saken fra barnets /elevens perspektiv
- Vise eleven respekt
- Vise omsorg og empati».

I intervju med revisjonen sier rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole at de er trygge på at de ansatte varsler rektor umiddelbart dersom de har mistanke eller kjennskap til at en annen voksen krenker elever, og nevner at de har opplevd problemstillinger som de har vært nødt til å løse. Videre forteller begge rektorene at de ansatte har fått instruks for hvordan varsling skal skje og at de følger med lærernes holdninger og adferd. De har gjennom arbeid med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* og i forbindelse med oppdatering på lovverk fått innføring i aktivitetsplikten.

Dette bekreftes i intervju med de lærerne og andre voksne på skolene som revisjonen har snakket med. De sier det vil være naturlig å gå linjevei og si umiddelbart ifra til rektor dersom de observerer at voksne ansatte på skolen krenker elever, men at det også med fordel kan jobbes mere med tematisering av dette i kollegiet og aktivitetsplikten i praksis.

Vurdering

Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, sikrer at alle som arbeider på skolen, straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever.

Revisjonen vurderer funnene i denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen slik at rektor gjennom *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som skriftlig hoveddokument for systemer og rutiner, samt via informasjonsgivning, har bestemt en framgangsmåte som de ansatte er kjent med. Vi finner det godtgjort at de ansatte vil varsle rektor umiddelbart dersom det skulle oppstå situasjoner der man mistenker eller kjenner til at andre voksne ansatte krenker elever. Revisjonens undersøkelse viser også at skolene har snakket om hva slike krenkelser kan innebære og hvilke situasjoner man må være oppmerksom på at kan oppleves krenkende for elevene. Vi legger likevel i den forbindelse til uttalelser fra noen av informantene ved at det også med fordel kan jobbes mere med tematisering av dette i kollegiet og aktivitetsplikten i praksis.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler direkte til skoleeieren dersom det er mistanke om eller kjennskap til at en i skoleledelsen, har krenket en eller flere elever

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at hun er trygg på at de ansatte har fått tilstrekkelig kunnskap om varsling og at de varsler direkte til skoleeier dersom de mistenker eller observerer at noen i ledelsen mobber eller krenker en eller flere elever. Rektor mener skolens retningslinjer, holdningsarbeid og informasjonsgivning knyttet til lovverket sikrer at de ansatte har denne kunnskapen. Varsling skal skje umiddelbart.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen bekrefter sammenfallende at man skal gå direkte til skoleeier når en leder ved skolen mobber eller krenker elever. Dette bekreftes selv om noen av informantene ikke har erfaring fra så mange konkrete mobbesaker.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hun er trygg på at de ansatte vet hva de skal gjøre dersom de har mistanke eller observerer at en i ledelsen ved skolen utsetter elever for mobbing og krenkende adferd. Rektor sier hun har orientert om saksgangen ved direkte varsling av slike 9A-saker.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at rutinen de har lært er at slike saker skal varsles direkte opp til sektor-nivå ved kommunalleder for kultur og oppvekst. Så blir forholdet behandlet videre av nivået over skolen.

Varsel direkte til skoleeier

På spørsmål til de ansatte ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole om hva de gjør dersom de mistenker eller observerer at for eksempel rektor selv eller noen i ledelsen ved skolen utsetter elever for mobbing og krenkelser, så svarer alle sammenfallende at de ville varslet skoleeier direkte uten ugrunnet opphold. Dette har de fått informasjon om både gjennom arbeidsgiver og i kraft av sin profesjon som lærere og omsorgspersoner i grunnskolen. Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* omtaler framgangsmåten og umiddelbar varsling direkte til skoleeier, dersom rektor eller noen i ledelsen skulle være involvert i en sak.

Vurdering

Rektor skal sikre at alle som arbeider på skolen, varsler direkte til skoleeieren dersom det er mistanke om eller kjennskap til at en i skoleledelsen, har krenket en eller flere elever

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, sikrer at alle som arbeider på skolen, varsler direkte til skoleeieren dersom det er mistanke om eller kjennskap til at en i skoleledelsen, har krenket en eller flere elever. Revisjonen vurderer funnene i denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen slik at rektor gjennom *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som skriftlig hoveddokument for systemer og rutiner, samt via informasjonsgivning, har bestemt en framgangsmåte som de ansatte er kjent med. Vi finner det godt gjort at de ansatte vil varsle umiddelbart til skoleeier dersom det skulle oppstå situasjoner der man mistenker eller kjenner til at en i skoleledelsen krenker elever.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal varsle skoleeieren straks det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at loven gir klare føringer på hva som skal gjøres og svarer bekreftende på at hun som rektor og skoleleder vil igangsette sak og innkalle partene til en gjennomgang med undersøkelse av hva som har skjedd, og videre varsle skoleeier dersom det viser seg at ansatte på skolen mobber eller krenker en eller flere elever.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Alle gir uttrykk for en felles forståelse om at rektor varsler skoleeier dersom det oppstår saker i kategorien alvorlige tilfeller og at sektor-nivå ved kommunalleder blir koblet inn via rektor i behandlingen av forholdet dersom en ansatt krenker en eller flere elever.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hennes framgangsmåte er å varsle skoleeier. Dette tas alvorlig og skolen ved rektor starter behandling av saken umiddelbart. Skoleeier er med i prosess og må gjøre sin jobb i henhold til ansvar og myndighet.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene gir uttrykk for at de er trygge på at rektor varsler kommunalleder kultur og oppvekst samt oppretter formell sak, dersom alvorlige tilfeller oppstår på skolen. De legger til grunn at rektor har en kommunikasjon med sektor-nivå og kommunens øvrige støttefunksjoner dersom en som arbeider på skolen utsetter en eller flere elever for mobbing og krenkelser.

Etiske retningslinjer

Kautokeino kommune – *Etiske retningslinjer*, omfatter alle som har arbeid eller verv i kommunen. Retningslinjene stiller krav til både holdninger og adferd ved blant annet at; «*Alle skal være seg bevisst at de i sitt arbeid danner grunnlaget for innbyggernes tillit og holdning til kommunen.*

Alminnelig høflighet i mellommenneskelige forhold og overfor publikum skal etterleves. For eksempel vil rasisme og etnisk diskriminering i ord og handling ikke bli tolerert i Kautokeino kommune».

I skolesammenheng er det åpenbart at retningslinjene både omfatter forholdet ansatte imellom og forholdet mellom skoleansatte og skoleelever med foreldre/foresatte.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* omtaler i kapittel 2.1.2 *Skjerpet aktivitetsplikt jf. § 9 A-5*, at rektor skal varsle skoleeier dersom ansatte krenker elever og i kapittel 2.6 *Plikten til å varsle jf. § 9 A-4 andre ledd*, som tidligere nevnt i denne rapporten, at skoleeier skal varsles umiddelbart om alvorlige tilfeller, for eksempel, særlig voldelige krenkelser, grove trusler eller forhold som er meldt til politiet. Det gis også en føring på at rektor skal varsle skoleeier umiddelbart allerede dersom det er mistanke om at en som jobber på skolen har krenket en eller flere elever.

Revisjonen har tidligere i denne forvaltningsrevisjonsrapporten belyst rutinene ved at skoleeier ved kommunalleder kultur og oppvekst skal ha løpende rapportering fra skolene om de har meldte mobbe/krenkesaker til behandling, samt bli forelagt dokumentasjonen i saker

med aktivitetsplaner. I dette ligger det også at skolene ved rektor skal varsle i saker dersom voksne ansatte krenker elever. Kommunalleder kultur og oppvekst sier i samtaler med revisjonen at hennes inntrykk er at rektorene vil varsle dersom slike tilfeller oppstår.

Vurdering

Rektor skal varsle skoleeieren straks det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, varsler skoleeieren straks det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever.

På undersøkelsestidspunktet finner vi det sannsynliggjort at rektorene varsler skoleeier i slike tilfeller. Denne kommunikasjonslinjen er særdeles vesentlig med hensyn til å ivareta elevenes sikkerhet.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sikre at det blir igangsatt nærmere undersøkelser i alle saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at undersøkelser gjøres på mange måter. I konkrete aktive saker er målet alltid å finne løsninger på de problemene som det meldes om. Undersøkelser kan gjøres ved at lærere samarbeider om observasjon og gjennom forsterket inspeksjon ved behov. I forbindelse med undersøkelser innkalles det til samtaler mellom elevene og skolen i tillegg til mellom skole og hjem. Det rapporteres fra observasjoner som gjøres og saker kan drøftes i lærerkollegiet. Det hender også at skolen kobler flere lærere opp mot en sak for å øke støtten i arbeidet med undersøkelser dersom man har mistanker om negativ adferd blant elevene. Rektor opplever god kommunikasjon mellom rektor og lærerkollegiet. Rektor sier hun praktiserer «åpen-dør politikk» så langt det lar seg gjøre. Hun jobber for at Kautokeino ungdomsskole skal være en «vi-skole» med et felles ansvar for trygt og godt skolemiljø der vi snakker om «våre elever», og ikke «mine eller dine elever».

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen bekrefter sammenfallende at rektor alltid er involvert i behandling av mobbe/krenkesaker. En informant forteller at det undersøkes hvordan elevene har det både i skoletiden, og utenom skoletiden når det er mistanke om eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Informantene bekrefter sin kunnskap om at skolen har en frist på fem virkedager på å igangsette undersøkelser. Fristen regnes fra den dato et varsel blir gitt. De svarer sammenfallende på at ikke alle saker som oppstår blir registrert formelt og skriftlig, dette da det forekommer at det ryddes opp i forhold mellom partene på et tidlig stadium i henhold til prinsippet om løse saker på lavest mulig nivå.

En annen informant forteller at registreringskjemaene og aktivitetsplanen som gjelder for 9A-saker har klare punkt som krever at alle forhold må undersøkes tilstrekkelig, for å kartlegge hva som skjer eller har skjedd. Sentralt i dette ligger det å involvere elever og hjemmet samt påse at alle blir hørt. Rutinen er at alle skal fylle ut krenkeskjema, og de sier at

rektor er veldig opptatt av at mistanke eller kjennskap til mobbing skal følges opp uten ugrunnet opphold. Fokusgruppen forteller videre at kontaktlæreren gjennomfører samtaler med eleven og hjemmet. Tiltak kan være elevundersøkelser med evaluering på fellesmøter og samtaler om konkrete problemstillinger på teamene ved trinnene. De opplever å få veiledning fra rektor når de må undersøke forhold nærmere.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor har inntrykk av at alle saker blir undersøkt, både de som løses på lavest mulig nivå og det som blir formelt registrert som 9A-sak. Dersom de jobber med undersøkelser i aktive 9A-saker kan forsterket observasjon gjøres i klasserom og i friminuttene. Rektor sier de har opplevd nedgang i saker med uro i friminuttene etter at de delte uteområdene inn i soner. Rektor sier hun i forbindelse med undersøkelser også kan foreta besøk i klasserommene for å snakke med elevene og gjøre sine betraktninger. I slike samtaler minner rektor på ordensreglene og de forebyggende tiltak som i felleskap er blitt avtalt ved skolen. Rektor sier at de også jobber med å undersøke om det finnes «skjulte ledere» blant elevene, det vil si om det er enkeltpersoner som kan ha negativ innflytelse på det psykososiale miljøet. Det er ikke statisk hvem disse personene er da dette kan endre seg over tidsperioder og fra situasjon til situasjon. Rektor viser til framgangsmåtene som de ansatte skal følge og som er nedfelt i handlingsplanen. Hun sier at skolen undersøker med involvering av alle parter og at foreldre/foresatte kobles inn til samtaler. Dette gjøres for å kartlegge hva som har skjedd eller pågår.

Ved behandling av 9A-saker gjøres det avtaler om oppfølging med evalueringer, helt til saken løses og kan avsluttes. Rektor sier at i slike prosesser gjennomgår de referater fra møtene og undersøkelsene som er avholdt og avklarer med de involverte at dette er lest og forstått. Dette står sentralt og må gjøres helt til saken kan konkluderes som avsluttet. Rektor sier hun er tett på når saker behandles og at kontaktlærere involveres. Hun sier også at de erfarer det som verdifullt når man lykkes med fortrolige samtaler med elevene. Her sier rektor at det også kan forekomme at hun tildeler oppgaver til enkeltlærere med å følge opp enkeltelever eller grupper. Det vil si at de enkeltlærerne som vurderes å ha best relasjon til den enkelte elev eller gruppe kan få oppgaver med å undersøke i saker. Rektor sier at dette er noen av hennes initiativ til framgangsmåter for å etterleve delplikten å undersøke ved en liten og fådelt skole.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at i henhold til skolens årshjul så foregår det undersøkelser i en forbyggende form ved at elevene deltar i ordinære elevsamtaler minst to ganger i året. Informantene er enige i at de får mye informasjon når de lykkes med fortrolige samtaler med elevene og dette kan også foregå utenom de to ordinære årlige elevsamtalene. De sier videre at de prioriterer høyt å få oversikt over elevenes trivsel og eventuell mobbeproblematikk samt at skolen i den senere tid har fokusert mye på vennskap, sosial mestring og inkludering. Informantene sier at alle samtalene de har med elevene fungerer som en god og enkel analyse av elevens opplevelse av skolehverdagen. Dersom en konkret mobbe/krenkesak blir varslet så blir sakene grundig undersøkt, dette gjelder både ved varsel om mistanke eller dersom det gjennom avdekking fører til kjennskap om at mobbing og krenkelser foregår mellom elevene.

Undersøkelse er et fast punkt i krenkeskjemaene som er vedlagt handlingsplanen og som må fylles ut for å dokumentere hva skolen har gjort for å kartlegge saken. De sier videre at ved å være en fådelt skole i en liten bygd så kommer lærerne veldig tett på elevene og til en viss grad også tett på i deres liv. Når undersøkelser foretas ved mistanke så prioriteres det høyt å finne ut av hva som skjer i relasjonene mellom elevene det gjelder. Da kan for eksempel

forsterket inspeksjon og uformelle samtaler med elevene være metoder som brukes. De sier at slike undersøkelser handler om å komme tettere på de elevene det gjelder og blant annet benytte pedagogisk skjønn for å finne ut av de eventuelle problemene. Informantene sier de har jobbet med aktivitetsplikten i praksis med å løse oppgaver og føre faglig diskusjon om hvordan man best mulig kan undersøke forhold der noen føler seg krenket.

En av informantene sier at saker kan undersøkes på mange måter, men at sentralt står likevel og ta tak i den aktuelle saken og stille spørsmålene; Hva har skjedd og eller hva pågår? Hvem er involvert? Har dette skjedd tidligere? Hvilket tidsforløp snakker vi om og hvor lenge har dette eventuelt pågått?

Informanten forteller at slike undersøkelser også kan være en del av de tidlige tiltakene som settes inn i problemløsningsarbeid, og at dette ikke må forveksles med de konkrete egnede tiltak som skolen noen ganger er pålagt å sette inn i mobbe/krenkesaker.

Begge informantene sier at skolen har et prinsipp om å løse saker på lavest mulig nivå og at det derfor forekommer ofte at saker som oppstår mellom elever kan avsluttes på et tidlig stadium uten skriftlig formalisering. I slike tilfeller har selvfølgelig rektor, lærer og eventuelt andre i pedagogisk personell ved skolen foretatt en kontrollsjekk og samtale med de involverte elevene og deres foreldre/foresatte. I en slik sammenheng blir saken avsluttet, og skolen foretar da en konklusjon for de undersøkelsene som er gjort. Det er ofte at slike prosesser kun gjennomføres muntlig etter effektivitetsprinsipper. Informantene sier at ved avslutning av saker legger skolen stor vekt på å motivere frem faktorer i dialogen med elevene som skal bidra til at uønskede hendelser ikke skjer igjen.

Plikten til å undersøke

Revisjonen har undersøkt om rektorene har avklart en arbeidsform for hvordan mobbe/krenkesaker skal undersøkes på skolen, og i hvilken grad de følger opp om praksisen blant de ansatte er i samsvar med det som er bestemt.

Både ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole deltar rektor selv i undersøkelser dersom det er mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever blir utsatt for mobbing eller krenkelser. De sier at ingen skal jobbe alene med saker der skolemiljøet må rettes opp for en eller flere elever. De viser til felles internt arbeid og informasjonsgivning knyttet til aktivitetsplikten og *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* omtaler i kapittel 2.7 *Plikten til å undersøke*, jf. § 9 A-4, tredje ledd, undersøkelsesplikten på følgende måte;

«Skolen skal reagere umiddelbart og undersøke alle saker hvor det foreligger mistanke eller kunnskap om at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det er samme lave terskel for plikten til å undersøke som plikten til å varsle. At en elev verbalt sier fra at han/hun ikke føler seg trygg på skolen, oppfyller kravet til mistanke eller kunnskap.

Undersøkelsesplikten skal i disse tilfeller utløses.

Undersøkelse iverksettes straks, og situasjonen opplyses ved å hente nok informasjon til å avdekke hva som har skjedd, og om det er en eller flere elever som opplever at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Hvor grundig en mistanke skal undersøkes vil bero på skjønn, avhengig av formålet og situasjonen man står overfor.

Hvis undersøkelsen viser at det er elever som ikke har det trygt og godt, eller det er saker eleven selv har sagt ifra om, skal undersøkelsen gi god nok kunnskap til å iverksette egnede tiltak.

Skolen sørger for elevenes medvirkning når saker undersøkes. Dette gjøres ved at involverte elever blir hørt, og barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i arbeidet».

Handlingsplanen gir videre i kapittel 2.7 *Plikten til å undersøke, jf. § 9 A-4, tredje ledd*, følgende føringer til hvordan en sak kan undersøkes;

«Undersøkelser kan gjøres ved å:

- *Samtale med eleven*
- *Samtale med elevens foresatte*
- *Samtale med andre elever, hele klassen eller ansatte som kan ha opplysninger om forholdene*
- *Systematisk observere samspill mellom elever- en kan eksempelvis bruke: Innblikk - et sosial-analytisk verktøy for å forebygge og avdekke skjult mobbing. Denne ligger på læringsmiljøsenderet.uis.no*
- *Spørreundersøkelser og sosiogram, en kan eksempelvis bruke SPEKTER. Denne ligger på læringsmiljøsenderet.uis.no*
- *Gjennomføre en intervensjon. En finner mer om dette på: læringsmiljøsenderet.uis.no*

I samtaler med de elevene det gjelder, andre elever, ansatte og foreldrene er det viktig å være bevisst på hvilke ord man bruker og hvordan man skaper en god og trygg stemning. Tips til en god samtale kan være å:

- *Passe på at du snakker med forståelige ord*
- *Gi den du snakker med tid til å tenke*
- *Avklare forventningene til samtalen*
- *Være bevisst på eget kroppsspråk*
- *Stille åpne spørsmål for å få frem barnets opplevelse*
- *Be en kollega om å gi tilbakemelding på hvordan du fremstår i slike typer samtaler*

Det kan også være nyttig å stille seg noen spørsmål i forkant av samtalen som:

- *Hva må vi snakke om før samtalen?*
- *Hva vet vi, hva tar vi med oss inn?*
- *Hva vet vi som vi ikke kan fortelle videre av personvern hensyn?*
- *Hva er målet med samtalen?*
- *Hvem er samtalen for?*
- *Hva er tegn underveis på at vi har en god samtale?*

Skolens undersøkelser har til formål å få fram fakta om en situasjon, bakgrunnen for elevenes opplevelse og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker hvordan eleven har det på skolen/skolens område».

I intervju bekreftes det sammenfallende fra alle lærerne vi har snakket med at regelen er at undersøkelser skal settes i gang umiddelbart. Det er imidlertid ulik erfaring blant lærerne med hensyn til håndtering av konkrete 9A-saker etter varsel om mobbing og krenkelser.

De som har mindre erfaring med undersøkelser, har likevel fått opplæring via felles arbeidsprosesser i personalet knyttet til undersøkelser av elevenes skolemiljø og via involvering i å løse saker på team-nivå. De viser til forskjellige metoder, blant annet elevsamtaler, forsterket inspeksjon og observasjon. Sentralt i dette ligger det å involvere elever og hjemmet samt påse at alle blir hørt. Rektorene sier at rutinen også er at de innkaller enkeltlærere, eller ved behov også grupper av lærere til å undersøke i saker samt bekrefter at det står sentralt å kontakte foreldre/foresatte når undersøkelser pågår.

Av intervju med rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole framgår det imidlertid at det ved begge skolene har vært relativt lite saker de to siste skoleårene (19/20 og

20/21), som har blitt registrert skriftlig som 9A-sak. Dette bekreftes også av kommunalleder kultur og oppvekst i Kautokeino kommune, som sier videre at rektorene hver uke skal foreta rapportering til skoleeier om de har saker som angår varsel om elevenes psykososiale miljø, mobbing og krenkelser. Rektorene skal følge instruks og framgangsmåter fastsatt i handlingsplanen med videre implementering på skolene. Det faktum at det er et fåtall saker som er formelt dokumentert gjør at revisjonen får et begrenset grunnlag til å vurdere reell praksis.

Når det gjelder 9A-sakene som revisjonen har fått forelagt, så viser imidlertid behandlingen av disse at undersøkelser gjøres og at arbeidet omfattes av elementer som skal bidra til å få fram fakta om en situasjon, bakgrunnen for elevens/elevenes opplevelse og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker hvordan eleven har det på skolen/skolens område. Av dokumentasjonen fra Kautokeino ungdomsskole framgår det at skolen ikke bruker skjema del-1 og del 2 som er vedlagt i handlingsplanen. Det innebærer at informasjon knyttet til oppfølging av den som har status som krenker/har utført krenkelsen ikke kommer fullt ut fram.

Tempo i saksbehandlingen. Skolen må undersøke saken så snart som mulig når noen får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø gir føring på at skolen skal reagere umiddelbart og undersøke i alle saker når det foreligger mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke opplever å ha et trygt og godt skolemiljø. Av sakene som revisjonen har fått forelagt framgår det at skolene setter i gang saksbehandling og undersøkelser innen 5 virkedager fra dato for mottak av varsel.

I intervju sier rektorene og de lærerne vi har snakket med at de undersøker både ved mistanke eller kjennskap, samt at dette skjer i samtidighet som mistanke eller kjennskap oppstår.

Undersøkelser i saker der voksne utsetter barn for mobbing og krenkende adferd

Rektor skal sikre at skolen undersøker saken ved mistanke om eller kjennskap til at en som jobber på skolen, har krenket en eller flere elever. Lærerne som revisjonen har snakket med i intervju sier at det er rektor som håndterer slike saker.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir en klar føring til skolene om at rektor er ansvarlig for alle undersøkelser av forhold dersom ansatte utsetter elever for mobbing eller krenkelser, ved at;

«Dersom det viser seg at det er ansatte involvert, er det rektors ansvar å undersøke, saken kan ikke delegeres, men rektor kan be om bistand fra skoleeier.

Undersøkelsen skal belyse saken så som langt mulig, ikke framskaffe bevis».

På spørsmål til de ansatte ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole, om hva de gjør dersom de mistenker eller observerer at for eksempel rektor selv eller noen i ledelsen ved skolen utsetter elever for mobbing og krenkelser, så svarer alle sammenfallende at de ville varslet skoleeier direkte. Dersom det er mistanke eller kjennskap til at krenkelsen er utført av en kollega så varsler de til rektor. Handlingsplanen gir også føringen til skolene ved at rektor omfattes av unntak for saksbehandling, herunder undersøkelser, dersom rektor selv eller noen i ledelsen har status som krenker i en sak.

Tempo i saksbehandlingen. Rektor skal sikre at skolen undersøker saken straks og uten ugrunnet opphold dersom det er mistanke eller kjennskap til at ansatte utsetter elever for mobbing eller krenkelser.

Det framgår av intervjuene med rektorene at de prioriterer høyt å slå ned på mobbing og krenkelser. Saker som omfatter ansatte som krenker elever vil bli behandlet jf. opplæringsloven § 9 A-5 og skjerpet aktivitetsplikt. Det vises til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som også definerer at skolen ved rektor har plikt til å undersøke saken og sette inn tiltak umiddelbart. Ellers gjelder de ordinære reglene i aktivitetsplikten.

Vurdering

Rektor skal sikre at det blir igangsatt nærmere undersøkelser i alle saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, sikrer at det blir igangsatt nærmere undersøkelser i alle saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Sammenfallende uttalelser fra skolene med beskrivelser av arbeidsform og at deres prinsipp er at alle saker skal tas tak i uten ugrunnet opphold, styrker vårt inntrykk her. Det er revisjonens vurdering at framgangsmåtene som er fastsatt i *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* også gir klare føringer og instruksjoner som verktøy og rammeverk for de ansatte. Dette gjelder både for behandling av saker elever imellom og dersom voksne kommer i en krenkesituasjon overfor en eller flere elever.

Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole tar selv ansvaret for at undersøkelser settes i gang. Vi merker oss videre også uttalelsene fra rektorene ved at ingen skal stå alene i behandling av en mobbe/krenkesak og at rektorene sier de delegerer oppgaver i kollegiet når undersøkelser må gjøres. Dette bidrar også til å sannsynliggjøre at skolene ikke blir sårbare med hensyn til ressurser, kapasitet og tempo i saksbehandlingen av mobbe/krenkesaker. Skolene viser også til konkrete eksempler på hvordan de undersøker i saker der det er mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Revisjonen registrerer imidlertid at Kautokeino ungdomsskole ikke benytter krenkeskjemaene slik *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* legger opp til. Denne praksisen må adresseres da det utgjør en svakhet og risiko for at skolen ikke utfører alle steg i saksbehandlingen i tråd med det som kreves i lovverket.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolen setter inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at hun alltid leder prosessene og følger opp meldte mobbe/krenkesaker i samarbeid med aktuelle lærere, elever og foreldre/foresatte. Skolen fyller ut skjema med det innholdet som er lovpålagt. De har et oppsett som følges ved at det skal lages en plan med tiltak sammen med den eleven, eller de elevene som er involvert. Tiltakene skal rette opp det psykososiale miljøet for den eller de elevene som er utsatt. Når skolen må sette inn tiltak så gjøres det alltid i samarbeid med elevene. Rektor sier det er høyt prioritert fra skolen sin side at de har aktivitetsplaner med tiltak som elevene kjenner seg igjen i.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen svarer sammenfallende på at aktivitetsplanen med skjemaer som skal fylles ut dekker dette området. De sier at sentralt står aktivitetene og oppgavene som skal gjennomføres. Tiltakene som blir avtalt skal gjennomføres for å løse problemene eleven opplever. Det forebyggende aspektet er også her veldig viktig og trekkes fram som elementer i tiltakene.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller om hvilke tiltak skolen kan sette inn når de må rette opp skolemiljøet for en eller flere elever. Hun nevner at handlingsplanen skal følges samt være verktøy for de ansatte og at tiltakene skal medvirke til å løse problemet. Tiltakene skal legges inn i en aktivitetsplan og når planen lages så følger de planen. De gjør evalueringer underveis, notater og logg føres i forhold til hva som skjer når en aktiv sak pågår, de vurderer utviklingen i relasjonene mellom elevene og må håndtere saker med sårbare elever spesielt. Eksempel på tiltak kan være forsterket inspeksjon og oppsyn rundt aktuelle elever, sette inn vikarer i perioder for å øke lærerkapasiteten, organisere samværet med lekevenner/lekegrupper, samt føre jevnlig samtaler med elevene og hjemmet for å komme tett på.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at handlingsplanen også her står sentralt. De sier at vedtatt praksis skal være å sette inn tiltak når en elev opplever å ikke ha et trygt og godt skolemiljø, for eksempel opplever mistriksel, eller opplever regelrett mobbing og krenkelser. Dersom det ikke hjelper med de avtalte tiltak, må man forandre på tiltak eller utrede alternativer. Praksis skal også være å inkludere alle elevene og foreldre/foresatte som er berørt så langt det er mulig for å videre kunne utrede de best egnede tiltak. En av informantene som har erfaring fra krenkesaker sier det har forekommet at man må foreta justeringer dersom avtalte tiltak ikke fungerer. Dette skjer som resultat av evalueringer av tiltakene underveis i prosess. Informantene svarer sammenfallende på at det også kan oppstå utfordringer når kjernen til problemer i skolemiljøet eller negativ adferd hos elever har årsakssammenhenger som er taushetsbelagt. De sier at det i enkelte tilfeller ikke lar seg gjøre å snakke åpent innad i en klasse om hvorfor enkelte problemer knyttet til adferd kan oppstå.

Plikten til å sette inn tiltak

Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* omtaler hva som kan være egnede tiltak og presiserer følgende for skolene i kapittel 2.8 Plikten til å iverksette tiltak og evaluere, jf. § 9 A4, fjerde til syvende ledd; «Når det viser seg at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen sette inn egnede tiltak for at eleven igjen får det trygt og godt.

Skolen skal arbeide ut ifra hensynet til barnets beste, og det er elevens egen subjektive oppfatning som skal ligge til grunn for skolens vurdering av hva som er trygt og godt for den enkelte elev. Skolen skal ikke bagatellisere elevens opplevelser, og kan ikke unnlate å sette inn egnede tiltak.

Ansvarlig: *Rektor har plikt til at aktivitetsplan er i tråd med §9A og påse at aktivitetsplikten gjennomføres.*

Impliserte foresatte skal kontaktes. De foresatte skal ha beskjed om at de har et barn som krenker/blir krenket, og at dette ikke er akseptabelt.

Plikten til å sette inn egnede tiltak trer også i kraft dersom skolen gjennom undersøkelser på eget initiativ, viser at elevene ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Dette betyr i praksis at skolen skal sette inn tiltak på eget initiativ, i noen tilfeller også der eleven selv ikke har bedt om det eller ønsker det.

Plikten til å sette inn egnede tiltak omfatter også en plikt til å følge opp tiltakene, evaluere effekten og eventuelt legge til eller endre tiltak dersom det er nødvendig for at eleven igjen får det trygt og godt.

Valg av tiltak må bygge på en konkrete og faglige skjønnsvurderinger. Skolen må aktivt søke etter mulige og egnede tiltak, og det vil ofte være behov for flere tiltak som i sum skal være egnet til å løse problemet.

Tiltakene kan rettes mot:

- *den som blir mobbet eller krenket*
- *den eller de som mobber eller krenker*
- *tilskuere*
- *gruppe- eller klassemiljøet*
- *hele skolemiljøet*

Tilpass tiltakene til den konkrete saken. Et tiltak som har fungert godt for en elev trenger ikke å fungere for en annen elev i samme situasjon. Ta utgangspunkt i årsakene til problemene og vær bevisst på at alle saker er unike og kan ha sammensatte problemstillinger.

Skoleveien er i en særstilling sammen med andre arenaer utenfor skolen, SFO og leksehjelp. En må kunne forvente at skolen setter inn tiltak også på selve skoleveien.

Om årsaken til at en elev ikke har det trygt og godt skyldes forhold utenfor skolen, vil skolen ha mer begrenset mulighet til å rette opp dette. Allikevel skal skolen så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at disse bli brukt. Dette kan være gjennom tiltak som settes inn på skolen som har effekt utenfor skoletiden og skolens område.

I tillegg må det vurderes om andre instanser bør varsles eller involveres, som helsetjenesten, barneverntjenesten eller andre av kommunens hjelpeinstanser».

Og videre i kapittel 2.8.1 om Aktivitetsplan;

«Skolen skal lage en skriftlig plan, en aktivitetsplan (vedlegg nr.3B), som beskriver de tiltakene som skal iverksettes for at eleven skal få et trygt og godt skolemiljø. Kopi av aktivitetsplan sendes til kommunalleder for kultur og oppvekst.

Det stilles ikke formkrav utover at den skal være skriftlig og kunne leveres fylkesmannen dersom dokumentasjon i saken blir etterspurt, jf. §9A-6.

Skolen må vurdere valg av tiltak ut ifra de undersøkelsene som er gjort, og ut ifra hvilke typer utfordringer som gjør at eleven ikke har det trygt og godt på skolen. Det vil for eksempel være noen tiltak som er nødvendig for å stoppe krenkelser, mens andre utfordringer krever andre type tiltak. Eleven/foreldre skal være med i utarbeiding og evaluering av aktivitetsplan sammen med skolen og den ferdige planen skal sendes til foreldre/eleven.

Eleven har rett til å bli hørt ved valg av tiltak, og det vil være hensiktsmessig å ta foreldre med på råd. Skolen skal løpende evaluere om tiltakene er til elevenes beste, og egnet til at eleven får et trygt og godt skolemiljø.

Plikten til å sette inn tiltak varer til eleven har et trygt og godt skolemiljø. Det er viktig å ta foresatte og eleven i evalueringa. Om evalueringa viser at tiltakene ikke har hatt ønsket effekt, må en utvide tiltaksperioden, legge til eller endre tiltak.

Mulige tiltak:

- *Ekstra inspeksjon/tilsyn rundt krenkede/krenker*
- *Ekstra inspeksjon på spesielle områder*
- *Forsterket inspeksjon på «annerledes dager» i skolens regi*
- *Lekevenn/lekegruppe som tiltak for enkeltelever, gruppe av elever eller hele klassen*
- *Det avtales hvilken lek eller hvem en kan leke med før friminuttet starter*
- *Å hjelpe elever med å etablere og beholde vennskap er viktig, særlig for mobbeofre. Konkrete tiltak kan være å koble elevene til en mentor eller en venn. Det kan hindre ytterligere mobbing, gi trygghetsfølelse og bedre selvfølelse.*
- *Jevnlige samtaler med krenkede og foresatte*
- *Konfrontasjonsmøte- om krenkede part ønsker dette*
- *Forpliktende avtaler med krenker og dens foresatte. I samtale med foresatte kan skolen be de foresatte om at de skriftlig dokumenterer at de vil hjelpe til slik at krenkende ord og handlinger stoppes*
- *Følge opp intervensjon som er gjennomført. En finner mer om dette på læringsmiljøsenderet.uis.no.*
- *Det settes inn tiltak overfor elever som viser gjentatt og/eller alvorlig krenkende adferd. Det kan utarbeides en handlingsplan for hjelpetiltak for endring av adferd til krenker.*
- *Lærere og foreldre bør oppmuntre og støtte elevene til å utvikle et nettverk av venner».*

Handlingsplanen legger opp til at tiltak må tilpasses hver enkelt elev og situasjon som oppstår i elevens skolemiljø samt uti fra de undersøkelsene som skolen har gjort. Det oppfordres også i handlingsplanen til å søke kunnskap hos anerkjente fagmiljøer som Læringsmiljøsenderet ved Universitetet i Stavanger, og at tiltak skal være forankret i faglige vurderinger gjort av skolen.

Rektorene framhever at skolens mål alltid er å utarbeide tiltak som skal hjelpe den eller de elevene som ikke har et trygt og godt skolemiljø. I eksempler på utfylte aktivitetsplaner i konkrete saker fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole finner revisjonen at dette er tilfelle. Det er imidlertid et fåtall registrerte saker ved skolene, noe som gjør at revisjonen får et begrenset grunnlag til å vurdere reell praksis.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen setter inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, i de sakene de viser til, setter inn egnede og tilpassede tiltak, dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt. Målet i disse sakene er alltid og rette opp de negative forholdene som måtte prege elevens psykososiale skolemiljø.

Rektorene viser også til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som representerer en bestemt framgangsmåte som er egnet til å sikre at skolen setter inn egnede tiltak i alle saker, og at rektorene følger dette opp.

Av dokumentasjon og informasjon forelagt i denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen framgår det at rektor både deltar og leder arbeidet med å utarbeide tiltak.

På grunn av et fåtall registrerte saker ved skolene kan revisjonen imidlertid ikke sannsynliggjøre at alle tiltakene som blir satt inn i saker, alltid vil være egnede. Vi viser her til de sakene som blir løst på et tidlig stadium og ikke blir formalisert skriftlig. Det er revisjonens vurdering at det knytter seg noe usikkerhet til om det burde vært flere saker med aktivitetsplan med tiltak ved skolene enn hva som er status per 2020/2021.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolen utarbeider en skriftlig plan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjette ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at de har et eget skjema for aktivitetsplan med tiltak som skal være i henhold til kravene som stilles i opplæringsloven kapittel 9 A. Sentrale punkter er; hvilket problem tiltaket skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres. Rektor presiserer imidlertid at det ikke har vært så mange saker de senere årene som har vært omfattet av aktivitetsplaner da man har klart å løse sakene på tidlige stadium i samtaler mellom involverte elever og i samråd med foreldre/foresatte. Sakene som varsles får tett oppfølging ifølge rektor.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen forteller at dette skjer i henhold til handlingsplanen og at sentrale punkter i aktivitetsplanen er; hvilket problem tiltaket skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres. Rektor følger opp sakene som er til behandling.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at de har et eget skjema for aktivitetsplan med tiltak som skal være i henhold til kravene som stilles i opplæringsloven kapittel 9 A. Sentrale punkter er; hvilket problem tiltaket skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres,

hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres. Rektor presiserer imidlertid at det ikke har vært så mange saker de senere årene som har vært omfattet av aktivitetsplaner da man har klart å løse sakene på tidlige stadium i samtaler mellom involverte elever og i samråd med foreldre/foresatte. Sakene som varsles får tett oppfølging ifølge rektor og hun synes de ansatte er blitt flinke på å dokumentere.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at de har hatt felles gjennomgang av handlingsplanen i møter der hovedtema har vært etterlevelse av aktivitetsplikten. De sier at kollegiet har fått opplæring i å utarbeide aktivitetsplaner. En av informantene har også reell erfaring fra flere konkrete saker. En annen informant opplever at prosessene de har hatt ved skolen i skoleåret 2020/2021 har gitt mye god læring på området. De bekrefter sammenfallende at rutinen er at aktivitetsplaner skal lages når saker ikke kan løses på et tidlig stadium og dersom en eller flere elever må få hjelp til å rette opp det psykososiale miljøet rundt seg. Innholdet i aktivitetsplanene skal være i henhold til kravene i opplæringsloven som igjen er nedfelt i handlingsplanen. Sentrale punkter i aktivitetsplanen er; hvilket problem tiltaket skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres. Rektor følger opp sakene som er til behandling.

Aktivitetsplan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjette ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak

Kravene i regelverket er at det i aktivitetsplanen må stå hvilket problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når skolen skal gjennomføre tiltakene, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene, og når skolen skal evaluere tiltakene.

Hensikten med bestemmelsen er at elevene skal oppleve at skolen tar dem på alvor og at skolen jobber systematisk og profesjonelt med å løse saker. Dokumentasjonsplikten utløses samtidig med aktivitetsplikten.

Både Kautokeino ungdomsskole og Máze skole viser til dokumentet Aktivitetsplan med tiltak, på spørsmål fra revisjonen om vise til hvert sitt eksempel på utfylt skriftlig plan i konkrete saker skolene har jobbet med. Skolens aktivitetsplaner inneholder alle opplysninger som kreves av regelverket, og oppfyller dermed bestemmelsene i opplæringsloven § 9 A-4 sjette ledd.

Av intervjuene med rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole framgår det at malen for aktivitetsplan er en del av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Revisjonen registrerer at malen for aktivitetsplan oppfyller kravene i regelverket.

I intervju med lærerne ved skolene svares det positivt på at skriftlig plan skal lages når det er mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. De viser til kunnskap om hva en aktivitetsplan skal inneholde. Noen av lærerne viser også til egenerfaring fra arbeid med tidligere mobbe/krenkesaker samt legger til at aktivitetsplaner og annen dokumentasjon relevant for den aktuelle saken alltid deles med elevene og sendes hjem til elevenes foreldre/foresatte. Dette framgår også av rutinen. Lærerne som ikke har erfaring fra å ha deltatt selv i utarbeidelse av skriftlig aktivitetsplan med tiltak har fått innføring i dette i forbindelse med opplæring i regi av skolen.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen utarbeider en skriftlig plan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjette ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, i de sakene de viser til, sørger for at skolen utarbeider en skriftlig plan i tråd med kravene i § 9 A-4 sjette ledd når skolen skal sette inn tiltak i en sak.

Eksemplene som er blitt forelagt av Kautokeino ungdomsskole og Máze skole i forbindelse med denne forvaltningsrevisjonen, oppfyller opplæringslovens krav til innhold i aktivitetsplaner/tiltaksplaner. Intervjuene med rektorene og lærerne ved skolene bekrefter at de ulike dokumentmalene knyttet til stegene i arbeidet med aktivitetsplikten, er en del av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som er under implementering på skolene.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sørge for at eleven får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at man ikke kan ha en aktivitetsplan som elevene ikke kjenner seg igjen i. Rektor følger saksgangen og sørger for at tiltak blir gjennomført. Aktivitetsplanen har egne punkt der eleven blir involvert og får uttale seg.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen forteller at deres inntrykk er at de alltid involverer elevene i saker som gjelder elevene selv og at samtalene de gjennomfører i forbindelse med problemløsning står sentralt.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at de prioriterer høyt å involvere eleven i en aktivitetsplan. Alle elever blir tydelig invitert til å uttale seg. Det gjennomføres samtaler for å legge til rette og for å løse de problemer som eleven opplever. Rektor erkjenner imidlertid at det forekommer at elever sier noe annet enn det foreldre/foresatte sier som talspersoner for sine barn og at det kan være saker der elever trekker seg unna problemløsningsprosesser. Det kan også noen ganger være utfordrende med særskilt sårbare elever som har vanskelig for å si i fra eller ikke vil uttale seg. Da må kommunikasjonen i stor grad gå mellom skolen og foreldre/foresatte. Skolen må balansere en del forhold i slike situasjoner, men sentralt står det for rektor og lærere å lytte til hva eleven selv opplever og la eleven selv bli hørt.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at ved konkrete saker som må behandles så involveres elevene og foreldre/foresatte. En av informantene sier at det står sentralt å lytte til den krenkede eleven når konkrete saker må løses, men legger til at skolen faktisk har opplevd at krenkede elever trekker seg tilbake og ikke ønsker å delta i tiltaksarbeidet. De sier de har diskutert en del innad i personalet om hva som kan være årsaker til dette. Kan det være noe med kultur og miljø i samfunnet, oppdragelsesformer eller er det andre menneskelige barrierer som forhindrer? De peker på at mulige årsaker til at spesielt gutter kan være tilbøyelige for å

trekke seg unna problemløsningsprosesser er at de ikke vil være et offer eller at de ikke vil fremstå som svake. Når slikt skjer blir det veldig utfordrende for skolen og jobbe fram løsninger da kommunikasjonen må gå via foreldre/foresatte. Informantene er klar i sin forståelse av at skolen er pålagt å følge opp forhold der mobbing og krenkelser foregår.

Elevenes rett til å uttale seg

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* sier at eleven har rett til å bli hørt ved valg av tiltak og skal føle seg trygg og ivaretatt på skolen. Den tidligere ovenfornevnte malen for aktivitetsplan med tiltak har et eget felt der elevens mening skal skrives inn. Dette kan også gjøres i samarbeid med foreldre/foresatte som støttepersoner.

Revisjonen har også fått forelagt utfylte aktivitetsplaner fra skolene hvor det framgår at eleven har fått uttale seg.

I intervju svarer rektorene og lærerne sammenfallende positivt på spørsmål om elevene får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen. De av lærerne som har vært med på å utarbeide aktivitetsplaner, og rektorene, bekrefter at elevene sammen med sine foreldre/foresatte, deltar i utarbeidelsen av aktivitetsplanene med tiltak.

Vurdering

Rektor skal sørge for at eleven får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, i de sakene de viser til, sørger for at eleven får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen.

Revisjonen vurderer dokumentasjonen slik at det er lagt opp til elevmedvirkning i de skriftlige malene og at disse malene brukes slik *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* legger opp til. Vi har også fått forelagt konkrete eksempler som viser dette i praksis. Vi vurderer det sannsynliggjort at skolen tar eleven med i prosess når aktivitetsplanen skal utarbeides.

Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole er også selv aktiv i dette arbeidet og bistår kontaktlærerne og andre ansatte som måtte være implisert i sakene. På denne måten kan rektor også sikre at fremgangsmåten brukes i praksis. Revisjonen merker seg imidlertid uttalelsen om at det kan oppstå utfordringer ved at spesielt gutter kan være tilbøyelige for å trekke seg unna problemløsningsprosesser, herunder arbeid med aktivitetsplan og tiltak. Vi mener at dette bør adresseres.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at det har vært lite saker de siste tre årene med aktivitetsplan. Rektor rapporterer til skoleeier hver fredag om de har meldte mobbe/krenkesaker. Ved behandling av saker med aktivitetsplaner står evalueringsmøtene sentralt. Da evalueres framgang og utvikling i saken med vurderinger av gjennomføringen av tiltak. Det er alltid foreldre/foresatte med i prosessene med å løse saker der elever ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen forteller at deres inntrykk er at når de setter opp en aktivitetsplan for å løse en sak så følger de opp planen og gjennomfører tiltakene.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hun er tydelig på at tiltak skal følges opp. En aktivitetsplan med tiltak skal gjennomføres og skolen må komme i mål. Man tar tak i saken ved å definere hvilket problem som skal løses, hvem som er ansvarlig og skal involveres, samt at evalueringer underveis gjøres. Rektor sier at dokumentasjon av saksbehandlingen prioriteres høyt og når arbeidet med en aktivitetsplan avsluttes, så må det dokumenteres ved at partene er enige om at saken er løst og at man kan gå videre.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at deres holdning er at når en aktivitetsplan med tiltak for en eller flere elever er utarbeidet så skal den følges, og at dette også er tilfellet ved skolen. En av informantene som har en del erfaring med konkrete saker sier man jobber seg igjennom aktivitetsplanen sammen med de involverte, følger planen og evaluerer. Det kan forekomme at elever ikke ønsker å delta og trekker seg unna arbeidet. Det blir en utfordring for skolen når slikt skjer spesielt med tanke på å sikre at eleven virkelig har fått rettet opp det psykososiale miljøet.

Gjennomføring av tiltak i tråd med aktivitetsplanen

Revisjonen har undersøkt om rektor gjennom sin oppfølging, forsikrer seg om at tiltakene som blir bestemt, blir gjennomført i praksis.

Rektorene sier i intervju med revisjonen at det har hendt at skolen underveis har gjort endringer i tiltak når de jobber med å rette opp i skolemiljøet til enkeltelever, og at de er åpne for at tiltak kan måtte endres i en aktivitetsplan. Dersom endringer må gjøres så vil det være på grunn av at man sammen med eleven og foreldre/foresatte, har evaluert seg fram til at endringer kan føre til bedring eller styrking av de tiltak som først var bestemt. Men i utgangspunktet gjennomføres tiltakene i henhold til det som blir avtalt. I eksemplene på aktivitetsplaner framgår det hva som er bestemt av tiltak og det vises til en konkret tidfestet plan for gjennomføring av arbeidet med å rette opp skolemiljøet for de involverte med evalueringer og møter mellom skole og hjem.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir en tydelig føring på at rektor er ansvarlig og skal følge opp at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, sørger for at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen.

Rektorene viser til sitt ansvar for at det gjennomføres tiltak for å rette opp det psykososiale miljøet rundt eleven. Revisjonen finner det godt gjort at rektorene ved skolene har organisert arbeidet og oppgavene på en hensiktsmessig måte, og at når de har saker med aktivitetsplaner så følger de opp gjennomføringen av tiltakene slik regelverket forutsetter.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolen innhenter tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at evalueringspunktet står sentralt når skolen skal hjelpe enkeltelever eller elevgrupper som opplever å ikke ha trygt og godt skolemiljø. Rektor bekrefter at det ligger i skolens fremgangsmåte for å løse slike saker at de vurderer andre tiltak dersom tiltakene de jobber med ikke fungerer. Rektor sier hun prioriterer høyt å snakke med elevene og hjemmet ved behandling av saker som omhandler mobbe/krenke-problematikk. Møter med de involverte er en sentral arena for få informasjon. Da er det naturlig å spørre eleven underveis om hvordan det går og drøfte løsninger. Saker avsluttes og løses imidlertid ofte på et tidlig stadium. Rektor sier videre at hennes holdning er at dersom tiltak ikke fungerer så skal det iverksettes endringer og eller flere tiltak. Evalueringer underveis med faglige vurderinger i samarbeid med berørte elever og foreldre/foresatte står sentralt. Rektor sier hun følger opp de elevene som opplever å ikke ha et trygt og godt skolemiljø. Hun snakker med enkeltelevne det gjelder også i uformelle settinger.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Informantene deler sin felles oppfatning ved at de har kontakt med rektor og snakker med hjemmet i behandling av mobbesaker. Oppfølging av hjemmet og bygge relasjoner med foreldregruppen gjøres også i «fredstid» som en del av det forebyggende arbeidet. Dette gjør at arbeidet går lettere dersom det på et senere tidspunkt skulle oppstå en sak som må løses. De er enige i at de vil barnets beste og ønsker alt vel for elevene. Det betyr at de lytter til elevene og snakker med elevene. Det gjennomføres også møter med foreldre/foresatte utenom de faste møtene når aktive saker behandles. Sentralt står det å evaluere hvordan det går og vurdere i hvilken grad eleven eller elevene opplever bedring av situasjonen. Fokusgruppas holdning er at dersom tiltak ikke fungerer så må nye eller flere tiltak utredes og iverksettes.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at hun påser at den som skal følge opp eleven i en krenkesak må føle seg trygg. Rektor gir støtte og veiledning. Eleven får også tildelt lærere i forbindelse med oppfølging som de er trygge på. Oppfølging foregår i faser når tiltak gjennomføres og for å få en fortløpende evaluering av prosessen. Gjennom denne arbeidsformen sørger rektor for at skolen får tilstrekkelig informasjon fra eleven og kan avdekke dersom det er noe som fortsatt ikke fungerer. Etter avslutning av en krenkesak blir tiltakene evaluert med hensyn til hva som gikk bra og hva som kunne vært gjort annerledes.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at dette punktet er en del av jobben med å følge aktivitetsplanen der tiltak er utredet. utfordringer er imidlertid knyttet til nevnte fenomen ved at enkelte elever trekker seg unna. Informantene gjør seg tanker om at det kan være at enkelte kanskje ikke tør å si tydelig nok ifra. At miljøet man er vokst opp i eller oppdragelsesformer kan ha noe å si. I en liten bygd kjenner alle hverandre og man vil kanskje ikke være til bry eller vise seg svak. Eller være et offer.

Innhenting av tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker

Revisjonen har undersøkt om rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole har bestemt en framgangsmåte for innhenting av tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, og om rektorene følger opp at denne blir brukt i praksis.

I intervju sier rektorene at tiltakene evalueres i møte med elever og foreldre/foresatte. De får også mulighet til å foreslå nye tiltak. Dette bekreftes av eksemplene saker som skolene har behandlet.

I intervju sier lærerne at tiltak evalueres i samtale med elev og foreldre og at rektor informeres om utfallet. Ved behov og etter evalueringer kan aktivitetsplan med tiltak endres. Malene til aktivitetsplan med tiltak har satt av plass til hva som er elevens syn, og i eksemplene på utfylte aktivitetsplaner bekreftes dette.

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir følgende føringer til skolene når de jobber med tiltak;

«Skolen skal arbeide ut ifra hensynet til barnets beste, og det er elevens egen subjektive oppfatning som skal ligge til grunn for skolens vurdering av hva som er trygt og godt for den enkelte elev. Skolen skal ikke bagatellisere elevens opplevelser, og kan ikke unnlate å sette inn egnede tiltak.

Plikten til å sette inn egnede tiltak omfatter også en plikt til å følge opp tiltakene, evaluere effekten og eventuelt legge til eller endre tiltak dersom det er nødvendig for at eleven igjen får det trygt og godt.

Skolen skal løpende evaluere om tiltakene er til elevenes beste, og egnet til at eleven får et trygt og godt skolemiljø.

Plikten til å sette inn tiltak varer til eleven har et trygt og godt skolemiljø. Det er viktig å ta foresatte og eleven i evalueringa. Om evalueringa viser at tiltakene ikke har hatt ønsket effekt, må en utvide tiltaksperioden, legge til eller endre tiltak.

Om årsaken til at en elev ikke har det trygt og godt skyldes forhold utenfor skolen, vil skolen ha mer begrenset mulighet til å rette opp dette. Allikevel skal skolen så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at disse bli brukt. Dette kan være gjennom tiltak som settes inn på skolen som har effekt utenfor skoletiden og skolens område.

I tillegg må det vurderes om andre instanser bør varsles eller involveres, som helsetjenesten, barneverntjenesten eller andre av kommunens hjelpeinstanser».

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø gir også verktøy til skolene i form av eksempler på hvordan de kan jobbe variert med forskjellige metoder for innhenting av informasjon fra elever som er involvert i en mobbe/krenkesak.

I kapittel 3.5 *Arbeid i etterkant av en mobbesak – Elevnivå*, definerer handlingsplanen videre; «Mål: Etter at en mobbesak er løst eller at det er tatt affære for å endre situasjonen, vil det være nødvendig å jobbe strategisk i forhold til de ulike partene: mobbeofferet, mobberne og tilskuerne. Målet med dette arbeidet må være å forebygge at de kommer i noen av disse rollene senere.

Prinsipper

- *Skolen må sørge for at etterarbeid i mobbesaker blir prioritert og satt på dagsorden*
- *Skolen må gjennomføre en løsningsorientert prosess og ha positivt fokus*

- Skolen må jobbe strategisk i forhold til de ulike partene i etterkant av en mobbesak
- Løsningsorientert fokus må også ivareta et godt forhold til involverte foreldre
- Skolen må generelt se på foreldre/foresatte som en ressurs

Momenter i arbeidet mot enkeltelever

- Fjerne stempel som kan ha oppstått
- Partene må ut av negative roller
- Faste grenser mot uakseptabel atferd
- Oppfølgingssamtaler
- Følge opp skriftlige og muntlige avtaler
- Elevsamtaler og kontaktmøter er naturlige oppfølingssteder

Momenter i arbeidet mot grupper

- Gjenopprette godt miljø og trygghet
- Åpenhet og empati
- Diskusjonsmøter/klasse møter
- Trivselstiltak
- Godt skolemiljø på tvers av aldersgrupper

Ansvarlig: Trinnlærere og assistenter i samarbeid med rektor».

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen innhenter tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021, legger ned en betydelig innsats i å innhente tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket, inkludert elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker. Vi anser at skolen ivaretar og har til hensikt å oppfylle elevens rett til å bli hørt og medvirke til løsningen av saken sin.

Det er også her revisjonens vurdering at framgangsmåtene som er fastsatt i *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* gir klare føringer og instruksjoner som også representerer verktøy og egnet rammeverk når rektor og de ansatte gjennomfører en aktivitetsplan med tiltak.

Revisjonen merker seg imidlertid uttalelsen om at det kan oppstå utfordringer ved at spesielt gutter kan være tilbøyelige for å trekke seg unna problemløsningsprosesser, herunder arbeid med innhenting av informasjon. Vi mener at dette bør adresseres.

I den forbindelse bør skolene være oppmerksomme og se til handlingsplanen med hensyn til å variere metodene for informasjonsinnhenting hos eleven. Dette for at skolen skal lykkes med å innhente tilstrekkelig informasjon om hvordan tiltakene har virket og i hvilken grad eleven ønsker endringer. Vi tenker da spesielt på saker der eleven kanskje ikke ønsker at foreldrene/foresatte skal få vite alt, eller der eleven av andre årsaker ikke forteller alt i et formelt møte.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Skolen skal informere elever og foreldre/foresatte, om at de kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at dette skal foreldre/foresatte ha fått god informasjon om. Det er imidlertid tre år siden sist Kautokeino ungdomsskole hadde en sak som ble meldt til Statsforvalteren. Rektor sier videre at hun legger fram saker av viktighet for skolens rådsorgan og i andre møter ved skolen. Informasjonsgivning skjer blant annet i foreldremøter hver høst hvor rektor deltar. Informasjon blir gitt og orienterende dokumentasjon deles ut. Kontaktlærere står også sentralt i dette arbeidet. Trivsel og mobbeproblematikk tas opp i møter med elever og foreldre/foresatte. Årsplan for året blir gjennomgått og skolens holdning til nulltoleranse blir kommunisert. Rektor sier hun likevel savner engasjement fra foreldre/foresatte i arbeidet med å fremme elevenes skolemiljø og at her det potensiale for større oppslutning. I forbindelse med Corona-pandemien startet skolen med digitale Teams-møter i skole-hjem-samarbeidet. Dette har imidlertid vært positivt og man har i større grad klart å involvere foreldregruppen ved å ta i bruk en slik møteform. FAU fungerer godt ved skolen med mange møter i skoleåret 2020/2021. SMU/SU har hatt to møter. Rektor sier hun i stor grad må engasjere opp foreldre/foresatte med hensyn til å fremme saker til møtene i SMU/SU. Elevrådet fungerer ifølge rektor meget godt med engasjerte elever som tar initiativ. Rektor har tilgang på møtereferater fra alle rådsorganene ved Kautokeino ungdomsskole.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen svarer sammenfallende på at skolen gir foreldre/foresatte informasjon om elevenes rettigheter samt adgangen til å kunne melde en konkret sak til Statsforvalteren. Orienteringen blir gitt både i forbindelse med generell informasjonsgivning i foreldremøter ved skolen og dersom skolen har en konkret 9A-sak til behandling. En av informantene legger imidlertid til at skolen likevel kan bli enda mer tydelig på å informere foreldre/foresatte om hva som er riktig tjenestevei dersom man ønsker å sende melding til Statsforvalteren. Regelen om at skolen må få saken til behandling først kan med fordel kommuniseres bedre overfor foreldregruppen. Informanten har en oppfatning av at noen mener denne delen av lovverket gir adgang til å gå direkte til Statsforvalteren med en mobbesak eller en bekymring knyttet til elevenes psykososiale miljø.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at dette tas opp i skolestarten hvert år og sier at Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* også er blitt gjennomgått med foreldre/foresatte. De er orientert om elevenes plikter og rettigheter både via skolen og igjennom ulike aktiviteter. Rektor har et inntrykk av at dagens foreldre/foresatte i stor grad involverer seg på dette punkt.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at de kjenner til at det informeres i brev som går til foreldre/foresatte. Elevenes rettigheter blir kommunisert tydelig til alle elevene og foreldregruppen. De sier deres inntrykk er at alle ansatte ønsker å gjøre alt de kan for elevene. De har barnets beste i fokus. Elevenes krav på et trygt og godt skolemiljø og skolens nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd, blir snakket om i klassemøtene og i foreldremøtene.

Foreldre/foresatte kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten

Dokumentet *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* som bygger på Opplæringsloven kapittel 9 A, angir at elever eller foreldre/foresatte kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom de mener at skolen ikke har oppfylt aktivitetsplikten.

I malene for aktivitetsplan med tiltak, ligger dette inne, og blir fulgt opp i eksemplene med konkrete 9A-saker som skolene har jobbet med, og forelagt revisjonen til gjennomgang.

I intervju sier rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole at skolene nå jobber systematisk ved å følge egne årshjul/årsplaner, kommunens og skolenes egne virksomhetsplaner, samt at de har et årshjul for å gjennomføre aktiviteter som sikrer etterlevelse av opplæringsloven kapittel 9 A.

Informasjon om elevenes rettigheter og prosedyrer ved håndtering av mobbing og krenkelseser blir gitt i mange ulike sammenhenger ved at dette tas opp av kontaktlærerne på foreldremøter, elevsamtaler, foreldresamtaler og via infoskriv. Kommunens internettsider har også lenker til lovverk og styringsdokumenter fra lovgiver. Om lag alle elevene vi har hatt kontakt med igjennom spørreundersøkelse, hevder at de har snakket om temaet mobbing i sine klasser og viser til god kunnskap om problematikken. De fleste av elevene som svarte hevder også at de vet hva skolen skal gjøre når noen blir utsatt for mobbing og krenkelseser.

I spørreundersøkelsen til foreldrene svarte 2 foreldre positivt på at skolen har informert foreldre/foresatte om hvilke lovfestede rettigheter som gjelder for elever i grunnskolen. Det var 1 som var usikker, 2 som var uenig og 1 som var helt uenig i dette. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Videre svarte 3 foreldre positivt enig i at skolen har informert foreldre/foresatte om hva man kan gjøre hvis skolen ikke følger opp saker hvor elever blir mobbet. Det var imidlertid 2 som var uenig og en som var helt uenig her. Det ble både fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole svart i negativ retning på dette spørsmålet.

Vurdering

Skolen skal informere elever og foreldre/foresatte, om at de kan melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten

Opplysninger om at elever og foreldre/foresatte kan melde saken sin til Statsforvalteren kommer godt fram i den skriftlige dokumentasjonen som skolene har forelagt revisjonen i denne undersøkelsen. Dette sammenholdt med den muntlige informasjonen mottatt i intervju med rektorer og lærere gjør at revisjonen vurderer det som godt gjort at skolene i Kautokeino kommune gir informasjon til elever og foreldre/foresatte, herunder om adgangen til å melde saken sin til Statsforvalteren dersom skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten. Det faktum at foreldregruppen virker noe delt i sitt syn på skolens informasjonsarbeid kan likevel tyde på at ikke alle får med seg den informasjon som skolen gir på ulike arenaer. Dette må adresseres slik at opplevelsen av informasjonstilgang blir bedre for de foreldre/foresatte det gjelder, og at usikkerhet knyttet til tjenestevei og hvordan gå fram blir eliminert.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at skolen dokumenterer sitt arbeid via elevmapper og skjema som skal fylles ut ved varsel om mobbing og krenkende adferd. Hittil er dokumentasjonen i mobbe/krenkesaker blitt lagret i papirbasert arkiv, men digitalisering av arkiv er nå under planlegging.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Informantene forteller at arbeidet som gjøres i konkrete meldte 9A-saker blir dokumentert via krenkeskjema og aktivitetsplaner som fylles ut og arkiveres. En av lærerne i fokusgruppen sier man får god veiledning av rektor når man står i en sak. Rektor håndterer dokumentene videre til et arkiv. Kautokeino ungdomsskole har også elevmapper.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at skolen har elevmapper og et arkivsystem både på skolen og på sektor-nivå. Alle meldte registrerte 9A-saker blir arkivert. Hver fredag foregår en rapportering til kommunalleder kultur og oppvekst slik at skoleeier holdes orientert.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at de ansatte skal være orientert om framgangsmåtene med skriftliggjøring av observasjoner av elevenes skolemiljø og føring av lognotater i prosesser med saker som er til undersøkelse. De bekrefter at Máze skole har elevmapper og at de ansatte skal fylle ut krenkeskjema når de er involvert i konkrete saker som krever slik saksbehandling. Dokumentasjonen skal leveres til rektor som har et arkiv. Dokumentasjon i 9A-saker skal også sendes til elevens hjem ved foreldre/foresatte.

Dokumentasjon av hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten

Revisjonen har foretatt en gjennomgang av rektors arkiv ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole for å undersøke hvordan skolene følger opp konkrete mobbe/krenkesaker og herunder i hvilken grad aktivitetsplikten oppfylles og dokumenteres. Det ble i forbindelse med intervjufasen i denne undersøkelsen oppgitt at rektors arkiv ved de to skolene er et papirbasert system der sakene legges i ordnet rekkefølge kronologisk etter dato for hendelsene. Etter nærmere vurderinger så viste det seg at så ikke var tilfelle. Skolene benytter i hovedsak elevmappene til å arkivere dokumentasjon i mobbe/krenkesaker.

Arkivsystemet generelt er ved skolene et rent manuelt og papirbasert system som ikke er integrert inn i kommunens elektroniske saksbehandlingssystem. Det betyr videre at rektorene må foreta en månedlig rapportering fra sitt arkiv for sin virksomhet opp til kommunalleder kultur og oppvekst. Dokumentasjon oppbevares i arkivskap hos skoleledelse og servicetorg ved skolene.

Revisjonens undersøkelse viser videre at det ved de to skolene som er undersøkt nærmere kun er et fåtall saker som er blitt formalisert og registrert skriftlig via varselsskjema, krenkeskjemaer og aktivitetsplaner med tiltak. Dette gjelder for skoleårene 2019/2020 og 2020/2021. Elevtallet ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole ligger på til sammen om lag 120 elever.

Dokumentasjon av aktivitetsplikten – Aktivitetsplan med tiltak;

I henhold til opplæringsloven § 9 A-4 plikter skolen å dokumentere aktivitetsplikten.

I noen tilfeller må skolen også foreta iverksetting av tiltak i konkrete mobbe/krenkesaker.

Tiltaksplikten utløses når nærmere undersøkelser av en hendelse fører til at punktet for *vurdering av saken* i skjema del-1 for den krenkede, besvares med at det er mistanke eller kunnskap om at den krenkede ikke har et trygt og godt skolemiljø. Skolene er da pålagt å sette opp en skriftlig plan som skal inneholde følgende:

- Hvilket problem tiltaket skal løse
- Hvilke tiltak skolen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene
- Når tiltakene skal evalueres

Administrativ skoleeier sier i samtaler med revisjonen at rektorene skal sende en oversikt til kommunalleder kultur og oppvekst hver uke, på om de har hatt henvendelser eller mottatt varsel om mobbing og krenkende adferd ved skolene. Dokumentasjon i sakene som for eksempel krenkeskjemaer, registreringsskjemaer og aktivitetsplan med tiltak, skal ligge på elevmappen og rektors arkiv. Rektorene ved skolene svarer at dokumenter i sakene også skal arkiveres i kommunens saks- og arkivsystem på en mappe knyttet til eleven. Kommunalleder bekrefter å ha denne overordnede kontrollen.

Mange saker løses på et tidlig stadium og etter prinsipp om lavest mulig organisatorisk nivå. Disse sakene dokumenteres og lagres på den enkelte elevmappe. «*Målet er å forebygge fremfor å håndtere. Vi prøver å løse saker før de oppstår eller utvikler seg*».

Lærerne ved de to skolene som er undersøkt nærmere sier at mange saker løses på et tidlig stadium. Dette gjelder kanskje spesielt saker som kunne vært varslet, men som har blitt løst veldig tidlig. Det vises også til at saker behandles i VISMA Flyt skole. De svarer likevel sammenfallende på at rutinen er at saker som gjelder varsel om mobbing og krenkelser i elevenes skolemiljø, skal registreres og arkiveres hos rektor.

Revisjonen har sett nærmere på noen saker der skolene vurderte at det forelå tiltaksplikt. Skolene skal i mobbe/krenkesaker der det utløses plikt til å utarbeide aktivitetsplan med tiltak, besvare bestemte punkter i skjema for dokumentasjon av aktivitetsplikten. Revisjonen stilte derfor følgende kontrollspørsmål ved gjennomgangen av noen konkrete mobbe/krenkesaker som utløste plikt til å utarbeide tiltaksplan:

- Dato for varsling av rektor?
- Er det angitt hvem som har varslet rektor? Hvem/stilling?
- Er det angitt hvordan saken er undersøkt?
- Er det angitt hvordan de(n) involverte er hørt?
- Er det utarbeidet tiltaksplan?
 - *Beskriver planen hvilket problem som skal løses?*
 - *Beskriver planen hvilket tiltak skolen har planlagt?*
 - *Beskriver planen når (tidspunkt/tidsrom) tiltakene skal gjennomføres?*
 - *Angir planen hvem som er ansvarlig for å gjennomføre tiltakene?*
 - *Angir planen når planen skal evalueres?*
 - *Er saken p.t. avsluttet? (Eleven vurderes å ha et trygt og godt skolemiljø?)*
 - *Er det dokumentert at avslutningen av saker er i samråd med elever/foresatte?*
 - *Dato for avslutning av sak*

Revisjonens gjennomgang viser at aktivitetsplanene var utarbeidet i henhold til ovennevnte punkter og var fylt ut med relevante opplysninger som dokumenterer at håndteringen av sakene ble gjort i tråd med opplæringslovens krav. Med en slik arbeidsform viser skolen hvordan de har jobbet i henhold til aktivitetsplikten med delpliktene; følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak.

Fra den dato som en 9A-sak meldes/varsles, så har skolen 5 virkedager på seg til å kontakte de involverte parter, elever og foreldre/foresatte, starte undersøkelse av saken og igangsette arbeidet med tiltaksplan dersom det kreves. I de sakene som er undersøkt nærmere så viser angitte datoer i dokumentasjonen at dette etterleves av skolene.

Skjemaene som fylles ut i konkrete mobbe/krenkesaker skal arkiveres i elevmappe for den enkelte elev og i rektors eget arkiv for 9A-saker. Så langt revisjonen har kontrollert de to utvalgte skolene, så viser den nærmere undersøkelsen av et utvalg mobbe/krenkesaker at skolene ikke gjør dette fullt ut. Skolene har elevmapper, men rektor har ikke et eget arkiv med løpende oversikt over meldte 9A-saker. Det eneste rektorene har er en sekundær-løsning gjennom rapportering til skoleeier. Kommunalleder kultur og oppvekst bekrefter overfor revisjonen at skolene rapporterer hver uke om det har innkommet varsel til skolen om skolemiljø som må behandles i henhold til opplæringsloven kapittel 9 A.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten

Rektor skal sørge for at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten. Revisjonen har fått forelagt saker fra Kautokeino ungdomsskole og Máze skole som har vært behandlet som varsel dersom en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Revisjonen vurderer på bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i forbindelse med denne undersøkelsen, at skolene i de sakene de har registrert, dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten i konkrete mobbe/krenkesaker, samt at den praksis det vises til i disse sakene i hovedsak er i tråd med opplæringslovens bestemmelser.

Revisjonens undersøkelse viser imidlertid at det ved de to skolene som er undersøkt nærmere kun er et fåtall saker som er blitt formalisert og registrert skriftlig via varselsskjema, krenkeskjemaer og aktivitetsplaner med tiltak. Det faktum at det kun er blitt registrert et fåtall mobbe/krenkesaker i et skolemiljø som består av om lag 120 elever over en tidsperiode på to skoleår (skoleårene 2019/2020 og 2020/2021), innebærer at revisjonen får et relativt lavt sikkerhetsnivå og begrenset grunnlag til å vurdere i hvilken grad saksbehandlingen ved håndtering av saker etter opplæringsloven kapittel 9 A blir utført. På den ene siden ligger det utenfor rammene for denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen å utrede årsaker til det lave antallet registrerte 9A-saker ved de to skolene. På den andre siden viser sammenfallende svar i intervjuene med rektorene og lærerne at det er høyt prioritert å være tett på og *følge med* elevene i det daglige og *gripe inn* med tidlig reaksjon når de observerer negativ adferd eller mobbe/krenkesituasjoner i skolemiljøet. Da foregår imidlertid saksbehandlingen i stor grad muntlig. Det opplyses i flertall av rektorene og lærerne ved de to skolene at de søker å løse saker etter prinsipp om lavest mulig organisatorisk nivå.

Revisjonen vurderer derfor samlet sett at det både ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole i forbindelse med denne undersøkelsen, ikke fullt ut kan godtgjøres at rektor sørger for

at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten i tidlige faser som gjelder etterlevelse av de første delpliktene *følge med, gripe inn og varsle*.

Revisjonen merker seg opplysningen som tidligere er nevnt i forbindelse med denne undersøkelsen ved at VISMA Flyt skole benyttes i forbindelse med behandling av saker som kan ligge i grensegangen til forhold som skal vurderes etter opplæringsloven kapittel 9 A, og at en del dokumentasjon knyttet til skolenes arbeid vil kunne befinne seg i dette systemet.

Skoleeiers arkiv og oversikt over meldte registrerte 9A-saker samsvarer imidlertid med arkivføringen i elevmappene ved de to skolene.

Manglende elektronisk arkivsystem vurderes av revisjonen som en svakhet, men ikke et avvik sett i forhold til loven.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolens arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø blir evaluert

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at skolens gjennomgang av den årlige nasjonale elevundersøkelsen og PA-modellen benyttes i skolens evalueringsarbeid samt at det gjennomføres Skolebasert vurdering hver vår. De har også benyttet ordskymodell gjennom Learn-lab. Rektor opplyser at kommunen er med i Ungdata-undersøkelsen. Hun medgir at de kan bli bedre på evaluering av den årlige nasjonale elevundersøkelsen.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Informantene forteller at de evaluerer sitt arbeid på området trygt og godt skolemiljø, men at de nok kan bli bedre. En av informantene legger imidlertid til at det ikke har vært så mange større mobbesaker det siste året. Teamene foretar evalueringer i forbindelse med utfordringer som må løses eller etter hendelser i skolemiljøet. PA-modellen som de bruker i det daglige arbeidet trekkes også fram som et nyttig verktøy ved at arbeidsformen også har en evaluerende tilnærming.

En annen informant forteller at de har en felles gjennomgang av skolens resultater i den årlige nasjonale elevundersøkelsen. Da blir svarene og resultatene diskutert og drøftet i ulike arbeidsprosesser. Gjennomgangen blir også tatt ned på team-nivå ved å se på hvilke områder hvor det kan være rom for forbedringer og hvor det kan settes inn ekstra innsats.

En tredje informant forteller at det gjennomføres evalueringer etter enkeltsaker.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at skolen følger årshjulet som sier at skal skolemiljøet skal evalueres. Årshjulet er hengt opp på arbeidsrommet til lærerne. Skolens resultater i den årlige nasjonale elevundersøkelsen evalueres også. Ellers er skolen såpass liten at det lett foregår evalueringer gjennom hele året med hensyn til arbeidet med trygt og godt skolemiljø. Rektor nevner at hun også har vurdert å søke om å etablere Trivselslederprogrammet -TL ved skolen og sier at dette har både forebyggende effekt og kan være til hjelp i å formalisere evalueringsarbeidet større grad. Rektor tenker på utvikling av skolen og hva man kan få til. Hun forteller i tillegg at trivselsundersøkelser på samisk nå er utarbeidet og vurderes gjennomført ved skolen.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at de i hovedsak opplever et oversiktlig skolemiljø ved skolen. Det evalueres i henhold til årshjulet. En av informantene sier de i grunn evaluerer sitt arbeid kontinuerlig igjennom hele året ved en liten skole, men da ofte i uformelle prosesser. Som et eksempel på formelle faste evalueringer nevner informantene at rektor og lærerkollegiet hvert år går igjennom skolens resultater fra den årlige nasjonale elevundersøkelsen. De har også gjennomført evalueringsprosesser via Vurdering for læring.

Informantene deler sin mening om at samarbeid mellom barnehage og skole – herunder jobben som gjøres med overganger kan bli bedre. Dette er noe man har snakket en del om i lærerkollegiet.

Evaluering av arbeidet med å skape et trygt og godt skolemiljø

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø angir i kapittel 3.1 *Årshjul for skolens arbeid med opplæringsloven kapittel 9 A*, at den årlige nasjonale elevundersøkelsen skal gjennomføres i løpet av oktober-måned og lokal trivselsundersøkelse i løpet av november-måned. Videre framgår det av årshjulet at skolene skal evaluere sitt arbeid med trygt og godt skolemiljø i personalet og i skolens rådsorganer i løpet av juni-måned. Dette framgår også av skolenes årsplaner/årshjul. Rektorene og lærerne som revisjonen har snakket med bekrefter at skolene gjennomfører evaluering i etterkant av slike undersøkelser. Rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole er også delaktig i evalueringer og rapporteringer til skoleeier ved kommunalleder for kultur og oppvekst blant annet ved at det årlig skal utarbeides en tilstandsrapport for grunnskolen i kommunen. De siste rapportene er blitt avlagt for skoleårene 2019/2020 og 2020/2021, og i dette arbeidet foregår det vurderinger og oppsummeringer av skolens arbeid blant annet relatert til trygt og godt skolemiljø. Rektorene bekrefter også videre at informasjon fra elevsamtaler, foreldresamtaler, dialog med undervisningsinspektør/rådgiver/sosiallærere, evaluering på team- og fellesmøter jf. IGP danner grunnlaget for videre evalueringer av skolens arbeid. Grunnskolen i Kautokeino kommune evaluerer sitt arbeid og jobber i henhold til system for *virksomhetsbasert vurdering* (skolebasert vurdering), dette for å innfri de krav som stilles i opplæringsloven § 13-10 andre ledd.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolens arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø blir evaluert

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole sørger for at skolens arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø blir evaluert. Revisjonen vurderer at praksis og tiltakene er tilpasset skolemiljøenes størrelse og kompleksitet.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Rektor skal sørge for at skolen endrer praksis dersom det er nødvendig

Data

Intervju med rektor Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Rektor forteller at skolen setter inn ekstra ressurser og tiltak på klasser, trinn eller grupper dersom det avdekkes utfordringer som må håndteres. Da iverksettes tiltak og endringer som påvirker skolens praksis. Eksempel kan være å flytte elever mellom klasser og at man omorganiserer med økte ressurser der det er behov. Skolen kan også beslutte å gjøre endringer i lærersammensetningen på klassene ved å sette inn nye lærere i tillegg til å øke voksentetthet samt observasjon på klasser eller grupper. Når lovendringer ikraftsettes så er kommunens *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, også et eksempel på at skoleeier og skolenivået i samarbeid iverksetter endringer knyttet til praksis. Da tar rektor sitt ansvar for lede implementering på sin virksomhet.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Kautokeino ungdomsskole 2020/2021:

Fokusgruppen forteller at deres inntrykk er at de har en rektor som er opptatt av å følge loven og at endring av praksis kan forekomme. For eksempel ved ikraftsettelse av lovendringer. Endringene kan også være initiert av kommunen som skoleeier i samarbeid med rektor eller at rektor avdekker rom for forbedringer i måten det jobbes på. En annen informant forteller at rektor er flink til å ta personalgruppen med på råd og drøfte endringer som må gjøres. En tredje informant forteller om endringer i forbindelse med innføring av tverretattlig team med politi og helse som kan involveres ved behov. Skolen har digital mobbing som et viktig fokusområde for tiden og Nettvett er blitt tatt inn som en del undervisningen. Kautokeino har to psykologer som gir et lavterskeltilbud til ungdom. Lærerne sier at dette arbeidet kan bidra positivt til elevene ved skolen. Fokusgruppen bekrefter overfor revisjonen at det er satt av fast tid hver uke ved skolen hvor elever kan gå til psykolog. Skolen har også et kontor der elevene kan avtale time med helsesøster ved behov.

Intervju med rektor Máze skole 2020/2021:

Rektor forteller at implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø* er et eksempel på tiltak som skoleeier sammen med rektor jobber med nå og som påvirker praksis for alle ansatte i grunnskolen i Kautokeino. Rektor nevner videre at innføring av soneinndeling i friminuttene og tre innganger til skolebygget også var et forslag fra foreldregruppen og som skolen innførte for å unngå uønskede situasjoner og fysiske uromomenter mellom elevene. Rektor kan melde om færre hendelser med uønsket adferd etter innføring av dette. Hun forteller videre at hun jobber en del med ideer til utviklingsarbeid og hvordan alle ansatte i fellesskap kan utvikle Máze skole til å bli en enda bedre skole, med ekstra veiledning for de ufaglærte og øket grad av kollegaveiledning. Rektor sier at man hjelper hverandre i samme retning. Lærerne kjenner hverandre godt. Og fellesmøtene er sentrale arenaer der rektor gir informasjon om endringer som gjennomføres ved skolen.

Fokusgruppeintervju med utvalg lærere Máze skole 2020/2021:

Informantene forteller at endring av skolens praksis har skjedd etter ulike evalueringer. De trekker fram at endring i arbeidsmetoder, timeplaner, inspeksjonsrutiner og hjemmeundervisning, har vært konkrete tiltak som skolen har iverksatt som endring av praksis når det har vært nødvendig.

Endring av praksis dersom det er nødvendig

Revisjonen har fått forelagt dokumentene (også nærmere omtalt i kapittel 2 i denne rapporten) *Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune 2019/2020 og 2020/2021, Kautokeino kommune - Forsvarlig system for skole, Virksomhetsplan for enhet kultur og oppvekst 2021*, i tillegg til *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*.

Dette representerer Kautokeino kommunes kvalitetssikringssystem og dokumentene beskriver hvordan kommunen som skoleeier har organisert sin opplæringsvirksomhet, samt gir en oversikt over kommunens forsvarlige system for å kunne vurdere om kravene i lover og forskrifter overholdes i henhold til opplæringslovens § 13-10 andre ledd. Her står også oppfølging av skolene og kommunikasjon mellom skole-nivå og sektor-nivå sentralt, samt at resultatene av dette arbeidet kan føre til at rektor må iverksette endring av praksis ved skolene.

Skolenes regeletterlevelse kontrolleres også i forbindelse med kvalitetsdialoger og rapporteringer.

Vurdering

Rektor skal sørge for at skolen endrer praksis dersom det er nødvendig

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole 2020/2021 tar sitt initiativ og ansvar for å adressere og iverksette endring av praksis dersom det er nødvendig. Revisjonen anser at det skriftlige rammeverket som nå er etablert på sektor-nivå og kommunikasjonen mellom rektorene og kommunalleder for kultur og oppvekst i Kautokeino kommune er av en karakter som er godt egnet for videre utviklingsarbeid. Vi vurderer at endringer av praksis blir iverksatt innenfor lovens krav og de rammer som blir gitt til rektorene ved skolene, samt at de endrer praksis dersom nødvendig.

Som et tillegg og forslag fra noen av lærerne adresserer vi deres uttalelse knyttet til forbedringspotensial og endring, ved at det med fordel kunne blitt gjort en bedre jobb med overgangen barnehage – skole. Det er også et uttalt ønske om at det bør tilrettelegges for ekstra veiledning for de ufaglærte lærerne og øket grad av kollegaveiledning i skolen.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

4 HVORDAN ARBEIDER BARNEHAGENE I KAUTOKEINO KOMMUNE MED Å FOREBYGGE, AVDEKKE OG BEKJEMPE MOBBING?

Revisjonen har på bakgrunn av forelagt dokumentasjon og informasjon gjeldende for barnehageåret 2020/2021, undersøkt hvordan ledelse og ansatte ved den største kommunale barnehagen Beazedievvá barnehage arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Revisjonskriteriene i neste punkt 4.1 er ved gjennomføringen av undersøkelsen blitt holdt opp mot et samlet datagrunnlag som har vært tilgjengelig for revisjonen og danner basis for de vurderinger og konklusjoner som trekkes.

4.1 Revisjonskriterier

- Styrer skal sørge for at personalgruppen tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø og at barnehagen har en forsvarlig pedagogisk bemanning
- Styrer skal sørge for at barna medvirker i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø
- Styrer skal sikre at foreldreråd og samarbeidsutvalg tas med i arbeidet med barnehagemiljøet
- Styrer skal sikre at foreldre/foresatte får medvirke til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel
- Styrer skal jobbe for at personalet i barnehagen skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø
- Styrer skal følge opp dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø
- Styrer skal sikre at alle som jobber i barnehagen, følger med på og følger opp om barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø
- Styrer skal sørge for at alle som jobber i barnehagen forebygger, stopper og følger opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre
- Styrer skal sørge for at barnehagen vurderer arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø basert på blant annet synspunkter fra barna, foreldre og ansatte
- Styrer skal sørge for at barnehagen endrer praksis dersom det er nødvendig

4.2 Data og revisors vurderinger

Styrer skal sørge for at personalgruppen tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø og at barnehagen har en forsvarlig pedagogisk bemanning

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at hun i det daglige er bevisst på å følge opp at alle i personalgruppen blir involvert i arbeidet med det psykososiale barnehagemiljøet. Det gjelder alle ansatte fra pedagogiske ledere til barnehagelærere, fagarbeidere og assistenter. Hun vurderer det som viktig at alle ansatte ved avdelingene har en mest mulig lik tilnærming til barnehagens verdigrunnlag og fastsatte arbeidsformer, i tillegg til en mest mulig felles forståelse av betydningen av et trygt og godt barnehagemiljø.

Aktivitetene og det pedagogiske opplæringssystemet blir tilpasset avdelingsvis etter barnas alder og modenhet. Gjennom delegert myndighet gitt av styrer, iverksetter de pedagogiske lederne det daglige arbeidet sammen med de øvrige ansatte. Beazedievvá barnehage har tre avdelinger, det er, Rød 0-3 år, Blå 0-4 år og Grønn 0-6 år. Styrer presiserer at barnehagen er en samisk barnehage, der samisk er hovedspråket, og at barnehagen bygger sin pedagogikk på samisk barneoppdragelse. Sentralt står årsplanen som er delt inn i de 8 samiske årstidene. I Beazedievvá barnehage legger man vekt på samisk språk, kultur og tradisjoner. Samiske tradisjoner, arbeid og gjøremål vies stor plass i barnehagens virksomhet.

I utarbeidelsen av årsplanen blir alle ansatte involvert. Fokusområder for arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø fastsettes i felles arbeidsprosesser som igjen skal etterleves på avdelingene. Styrer følger opp avdelingene med daglige besøk og samtaler med de ansatte.

For barnehageåret 2020/2021 står følgende verdier sentralt i barnehagens arbeid;

- *Hjelpsomhet
- *Ta vare på hverandre
- *Vennskap

Styrer forteller videre at den formelle involveringen av personalgruppen skjer i jevnlig felles personalmøter, der generelle faglige spørsmål og saker som gjelder hele barnehagen kan diskuteres med innspill fra de ansatte. Ved avdelingene gjennomføres det møter der planlegging og gjennomføring av arbeidet ved den enkelte avdeling står sentralt. I disse møtene kan det for eksempel i tillegg være behov for å løse og håndtere utfordringer knyttet til enkeltsaker og hendelser i barnegruppen.

Styrer forteller også at alle ansatte får medvirke i utarbeidelse av regler og retningslinjer som skal være gjeldende for deres barnehage og at arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø er tema i medarbeidersamtaler. Ved oppstart av barnehageåret hver høst, innkaller styrer til et felles og noe lengre personalmøte der tema som trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, barnehagebarns rettigheter, barnehagens verdier, felles holdninger, planer og eventuelle endringer i lovverk kan være på agenda. Informasjon fra slike møter som er relevant for foreldregruppen blir tatt videre til gjennomgang i foreldremøter hvor de ansatte også deltar.

Videre trekker styrer fram Kautokeino kommunes Handlingsplan mot mobbing – *Alle skal ha det bra i Kautokeino-barnehagene!* som i løpet av 2020 ble utarbeidet av Kautokeino kommune i samarbeid med ledere i barnehagesektoren. Innspill fra ansatte ble også tatt inn i forbindelse med utarbeidelse av planen. Implementering pågår nå og planen er blitt gjennomgått i felles møter i barnehagen og de ansatte har jobbet med deler av den. Handlingsplanen skal stå sentralt i barnehagens arbeid med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Styrer sier at alle ansatte i Beazedievvá barnehage gjennomfører faglige obligatoriske oppdateringer initiert av barnehagen og får tilbud om relevante kurs og opplæring dersom de ansatte uttaler behov for det. Som eksempel nevnes det at alle ansatte, i de kommunale barnehagene i Kautokeino, deltok på et kurs 10.03.21, med mobbeombud, Janne Sanner, hvor trygt og godt barnehagemiljø, aktivitetsplikten, aktivitetsplan og samarbeid var tema.

Ved ikrafttredelse av endring i barnehageloven 01.01.21 har barnehagens ledelse og personalgruppen jobbet med innholdet i den nye aktivitetsplikten. Dette er et felles arbeid som skal videreføres.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene i fokusgruppen bestående av to pedagogiske ledere, en fagarbeider og en assistent, forteller at de opplever å få ta del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø. Personalgruppens formelle deltakelse er i stor grad sentrert rundt følgende:

- Personalmøter
- Avdelingsmøter
- Ped. - møter
- Møter i tverrfaglige team
- Daglige morgenmøter
- Medarbeidersamtaler

Barnehagen har videre en årsplan som også omfattes av oppgaver der målet er å fremme «et trygt og godt barnehagemiljø». Årsplanen beskriver det felles verdigrunlaget barnehagen bygger på og skal blant annet bidra til felles forståelse av innholdet i begrepene:

- Mobbing
- Trivsel
- Samisk barneoppdragelse

Informantene sier de ansatte i barnehagen er i en prosess der man i felleskap går igjennom og setter seg inn i Kautokeino kommunes *Handlingsplan mot mobbing – Alle skal ha det bra i Kautokeino-barnehagene!* Dette gjøres i møter og blant annet ved å løse oppgaver som er relevant for planen.

Endringene i barnehageloven og hva dette innebærer er også tatt opp på personalmøter. I slike møter har de jobbet med innholdet i aktivitetsplikten, herunder arbeidet med dokumentasjon, aktivitetsplaner og tiltak. De ansatte har også gjennomført kurs der mobbeproblematikk har vært tema. I intervjuet beskriver informantene innholdet i aktivitetsplikten godt.

Fokusgruppen sier videre at de ansatte også blir naturlig involvert i forbindelse med de daglige arbeidsoppgavene i barnehagen. «*Hvis vi ser noe tar vi det opp med styrer eller andre medarbeidere, gjerne i uformelle samtaler. Når noe oppstår, tar vi det opp med en gang – Alle avdelinger kan bli involvert når vi må løse situasjoner der mobbing og krenkende adferd observeres.*»

I etterkant av intervjuet presiserer en pedagogisk leder overfor revisjonen at fokusgruppen syntes det var fint å få møte revisjonen til en samtale om temaet for undersøkelsen. Hun forteller at de hadde et refleksjonsmøte før intervjuet med revisjonen, og at det da kom opp mye til diskusjon og vurdering, som for eksempel at alle ikke hadde helt den samme tilnærmingen til mobbing og hva som er ok og ikke ok. Etter møtet med revisjonen snakket de også om forhold knyttet til bemanningen og at det forekommer ofte at barnehagen har vikarer. Den pedagogiske lederen forteller at de som er fast ansatt opplever noen tilnæringsforskjeller mellom vikarer og grunnbemanningen. «*Det kan enda hende at vi har flere vikarer i en avdeling, og da blir det vanskelig hvis de ikke vet hvordan barnehagen eller avdelingen jobber med for eksempel mobbing eller konflikter, og det kan også hende at de ikke tør å ta konfliktene barna har*». Hun sier at de veileder og informerer vikarene om barnehagens arbeidsformer og forteller om at man må holde øye med barna, og enkeltbarn. «*Vi sier også klart i fra at vi ikke tillater mobbing i barnehagen*». «*Det kan også hende at de kommer til oss og spør om hjelp, hvis de trenger*». «*Da blir det ikke det samme som det hadde blitt med grunnbemanningen, fordi vi har jo hatt møter hvor vi har snakket om hvordan vi skal ha det i avdelingen*». Grunnbemanningen er et team med fast ansatte som jobber sammen fra oppstart av hvert barnehageår med å blant annet utarbeide regler og normer i barnehagen.

Involvering av de ansatte i arbeidet med barnehagemiljøet og forsvarlig bemanning

Styrer for Beazedievvá barnehage 2020/2021, opplyser revisjonen om at barnehagen har en grunnbemanning som består av 1 styrer med barnehagelærerutdanning, 3 pedagogiske ledere med barnehagelærerutdanning, 1 førskolelærer med barnehagelærerutdanning, 3 fagarbeidere og to assistenter. Til sammen er grunnbemanningen i barnehagen på 10 ansatte, pluss 3 ekstraressurser til enkelte barn, hvor en av disse er utdannet barnehagelærer. For barnehageåret 2020/2021 var det registrert 46 barn i Beazedievvá barnehage.

Revisjonen merker seg at ifølge Utdanningsdirektoratets *Barnehagefakta*, så tilfredsstilte ikke Beazedievvá barnehage pedagognormen per 15.12.2020. Barnehagene i Norge rapporterer årlig sine ressursdata rundt denne dato. Det betyr at barnehagen på angitt tidspunkt ikke hadde tilstrekkelig antall pedagogiske ledere og ikke hadde søkt eller fått dispensasjon fra utdanningskravet.

I Foreldreundersøkelsen 2020 i regi av Utdanningsdirektoratet svarer i tillegg foreldre/foresatte i Beazedievvá barnehage i negativ retning når det kommer til i hvilken grad de opplever tilfredsstillende bemanningstetthet – antall barn per voksen.

Styrer forteller at hun involverer de ansatte hun har tilgjengelig i å planlegge og arbeide med årsplanen og temaplanen som står sentralt i driften av virksomheten. Barnehagen starter opp slikt arbeid i personalmøter, hvor alle ansatte har mulighet til å bidra til innholdet. Foreldrene blir invitert, via årsplanen, til å fremme synspunkter om det pedagogiske innholdet i barnehagen. Synspunktene videreføres til neste års arbeid med rullering og utarbeidelse av planene. De ansatte er også representert via personalets representant i samarbeidsutvalget, hvor årsplanen og temaplanen blir fastsatt i møtene. I årsplanen framkommer barnehagens pedagogiske innhold, hva barnehagen vektlegger og hvordan barnehagen arbeider for å fremme et trygt og godt barnehagemiljø for alle barn.

Revisjonen har gjennomgått dokumentasjon og redegjørelse fra styrer på at barnehagen har hatt personalmøter, og avdelingene har hatt avdelingsmøter, hvor barnehagemiljø har vært et tema.

Alle avdelingene med alle ansatte gjennomfører aktiviteter for et trygt og godt barnehagemiljø, blant annet ved daglige samlingsstunder, samtalestunder, barnesamtaler, voksenstyrt lek og observasjoner, hvor barnehagemiljøet er tema. Styrer har også forelagt revisjonen tavler for dagsrutiner, plakater om vennskap og følelser og avdelingsregler som de ansatte har jobbet med i lag med barna.

Alle barnehagens ansatte har tilgang til en plattform, Veilederen.no, hvor det er mulig å følge forelesninger, kurs og lignende, med barnehagemiljø som tema. Via plattformen har alle ansatte tilgang til gjeldende og oppdaterte nasjonale styringsdokumenter, som omhandler barnehagemiljø og plikter i forhold til barnehagemiljø. Barnehagestyrer har tilgang til oversikten over kurs, informasjon, forelesninger og lignende, som de ansatte har gjennomført. Styrer og kommunens virksomhetsleder for barnehager har også mulighet til å velge ut innhold i plattformen som de ansatte skal gjennomgå i løpet av en gitt periode.

Revisjonen har fått forelagt Beazedievvá barnehages årsplan for 2020/2021 med månedsplaner og Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing.

I månedsplanene operasjonaliserer barnehagen det pedagogiske innholdet og legger rammene for aktivitetene, hva barnehagen vektlegger og hvordan barnehagen arbeider for å fremme et trygt og godt barnehagemiljø for alle barn. Månedsplanene legger opp til å dekke det som lovgiver definerer ved at *«barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling, og videre at barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier som for eksempel respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet samt verdier som er forankret i menneskerettighetene»*.

Beazedievvá barnehage har et planverk som inneholder aktiviteter som bygger på å møte barna med tillit og respekt, bidra til trivsel og glede i lek og læring, være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap samt fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

I handlingsplan mot mobbing rettes fokuset mot hva som skal være Beazedievvá barnehages felles praksis i arbeidet med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing, samt at det ved behandling av de ulike temaene i planen gis henvisning til *Betydning for barna* og *Kjennetegn på god praksis*. Barnehageloven og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver er det rettslige grunnlaget for utarbeidelsen av handlingsplanen. Denne planen skal være et verktøy og et skriftlig rutinedokument som alle ansatte i Kautokeinobarnehagene skal nyttiggjøre seg av i arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø.

Igjennom handlingsplanen får de ansatte en rettleiding i hva som er barnehagens syn på mobbing, definisjon på mobbing, hvordan det skal jobbes forebyggende, hvordan man skal forstå barns handlingsmønstre og kunne identifisere mobbing og krenkende adferd i barnegrupper, samt hvordan man skal gripe inn og håndtere situasjoner ved bruk av tilpassede tiltak så tidlig som mulig. Forhold knyttet til voksenpersoner som kan komme i en krenkesituasjon overfor barn blir også behandlet i handlingsplanen, i tillegg til at viktigheten av foreldresamarbeid blir framhevet.

Ifølge handlingsplanen skal barnehagene i kommunen inngå i et tverrfaglig samarbeid bestående av PPT⁹, helsesøster, barnevern og kommunepsykolog. Noe som skal være støttefunksjoner og drivere i det forebyggende arbeidet.

På undersøkelsestidspunktet var endring i barnehageloven nylig tråd i kraft, slik at nytt kapittel 8 med §§ 41, 42 og 43, som gir de rettslige føringene knyttet til de plikter som barnehagen må oppfylle i sitt arbeid med psykososialt barnehagemiljø, herunder aktivitetsplikt, ikke var inntatt i handlingsplanen. Det opplyses imidlertid fra barnehageeier at handlingsplanen er et levende dokument og at lovendringen blir behandlet inn i handlingsplanen når den skal opp til neste faglige revidering. Revisjonen er blitt forelagt dokumentasjon på at lovendringen er blitt gjennomgått i forbindelse med personalmøter i Beazedievvá barnehage, med blant annet faglige diskusjoner knyttet til forståelse og etterlevelse. Dokumentene som ble presentert for de ansatte skal være et tillegg til handlingsplanen.

Utvalget med informanter fra personalgruppen bekrefter at barnehagen har en årsplan med aktiviteter som skal gjennomføres og at de ansatte involveres i utarbeidelse av planen. De har også en handlingsplan mot mobbing. De sier de tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø. Barnehagen viser overfor revisjonen hvordan de jobber med å utarbeide og forankre sine planer samt involverer alle ansatte i arbeidet med Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing.

Gjennom intervjuene med styrer og utvalg fra personalgruppen kommer det fram at personalet viser til gode holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø.

Vurdering

Styrer skal sørge for at personalgruppen tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø og at barnehagen har en forsvarlig pedagogisk bemanning

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er forelagt fra Beazedievvá barnehage, vurderer revisjonen at styrer sørger for at personalgruppen tar del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø. Vi finner det godtgjort at praksis er tråd med intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Revisjonen merker seg opplysningen om at vikarer som ikke er så kjent med barnehagens arbeidsformer iblant kan ha behov for ekstra oppfølging, men at personalgruppen da løser slike tilfeller med veiledning og inkludering av disse. Vi anser det derfor som sannsynlig at styrer også ivaretar oppfølging av vikarer som ansettes i barnehagen.

Det er imidlertid rom for forbedringer knyttet til det faktum at barnehagen ikke oppfylte pedagognormen per 15.12.2020. Dette må adresseres, slik at styrer blir sikret en tilstrekkelig sammensetning av pedagogisk formell kompetanse i personalgruppen som er i tråd med barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Det må også nå jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing sett i forhold til endringen av barnehageloven. Dette for å sikre at det skriftlige rammeverket og verktøyet som de ansatte skal nyttiggjøre seg av når de tar del i arbeidet, oppfyller kravet i regelverket.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

⁹ Pedagogisk-psykologisk tjeneste

Styrer skal sørge for at barna medvirker i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at hun delegerer de daglige oppgavene ved avdelingene til barnehagens pedagogiske ledere og at hun bistår med oppfølging av lederne. Barnehagen benytter seg av ulike pedagogiske verktøy for å kartlegge det psykososiale miljøet i barnehagen. Hun nevner blant annet faglig anerkjente verktøy som *Steg for steg* og *Bravo* der barna blir involvert i læringsprosessene med å utvikle gode lekerelasjoner, sosiale ferdigheter samt får mulighet til å uttrykke seg. Verktøyene har også en forebyggende og undersøkende tilnærming slik at de ansatte kan danne seg et bilde av samspillet og eventuelle utfordringer i barnegruppen. Noe som gir et godt grunnlag for videre arbeid. «*Ved å bruke slike verktøy får de ansatte et fast utgangspunkt og en felles ramme å forholde seg til i arbeidet med barnehagemiljøet.*»

Styrer forteller at barnehagen må tilpasse seg de ulike aldersnivåene når de involverer barna i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø. Hun sier at barnehagen prioriterer høyt å se barna fra hvert enkelt barn sitt nivå og de må som pedagoger ofte lese og tolke behovene og meningene som barna har. «*De sier ikke alltid rett ut hva de mener eller ønsker.*» Barna blir involvert i en fast dagsplan med rutiner som de innenfor visse rammer også kan påvirke. Regler lages i samspill med barnegruppen som reglene skal gjelde for. Samlingsstunden er videre en sentral møteplass som er fast innarbeidet som en av de daglige rutinene ved avdelingene i barnehagen. Her deltar barna med for eksempel sang, rim og fortellinger. Her foregår det også samtaler om ulike tema i fellesskap mellom personalgruppen og barnegruppen. Graden av verbal medvirkning i planleggingsarbeid øker med alderen og gjennom innspill som kan komme i barnehage-hjem - samarbeidet.

Styrer mener det er en felles forståelse blant de ansatte at daglige samtaler med barna og det å jobbe med å bli godt kjent med barna, er noe av det viktigste som gjøres for å lykkes med medvirkning. «*Vi forsøker å lytte på hva barnas uttalte ønsker består av, eventuelle løsninger de har og hva som må forstås som deres ideer.*» Barnehagen har også aktiviteter igjennom hele året knyttet til verdier som blant annet skal forebygge mobbing og krenkende adferd. Sentralt står barna som deltar i gjennomføringen og viser til barnehagens årsplan med månedsplaner.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at de snakker med barna hele tiden og er tett på barnegruppen igjennom en hel dag. De har en dialog med barna der målet er å styrke sosial kompetanse til hvert enkelt barn. De sier videre at samlingsstunden og måltidene er noen av mange gode arenaer i det daglige samværet der barna også involveres og medvirker.

Det lages felles regler, der barna er med på å lage reglene og målet er at barna skal få et eierskap til å overholde dem. Reglene omfatter også hvordan barna skal være overfor hverandre.

«*Vi har pratet med barna, både i fellesstunder og en til en, om problematikk og tematikk knyttet til for eksempel mobbing og utestengelse.*»

De ansatte forklarer at de jobber med problematikken og tematikken på ulike måter, gjennom blant annet organisering i grupper og lære å bygge relasjoner og vennskap. De ansatte bruker

blant annet et verktøy som kalles *Steg for steg* som skal fremme refleksjoner hos barna om følelser – det å ha, mestre og vise følelser.

I intervjuet viser informantene til en god forståelse av innholdet i begrepet sårbare barn. Informantene forteller videre at deres syn er at barnet alltid skal stå sentralt i deres arbeid. De sier at deres holdning er at ingen barn skal tåle å bli mobbet og bekrefter at de forstår det subjektive aspektet på dette området. De har også drøftet forholdet ved at de har et ansvar for å fremstå som gode voksne rollemodeller. Fra dette utgangspunktet må de involvere og påvirke barna til å innta en felles holdning med kobling til nulltoleranse for mobbing og krenkelser.

Involvering av barna i arbeidet med barnehagemiljøet

Styrer dokumenterer med årsplanen der det framkommer hvordan barna får mulighet til å medvirke i planleggingen og gjennomføringen av det pedagogiske innholdet i barnehagehverdagen.

Aktiviteter som samlingsstunder og samtalestunder blir brukt som evaluerings- og planleggingsarenaer for barna. Revisjonen er blitt forelagt plakater om følelser, sanser og gode menneskelige væremåter, program for barnestund, plan for gjennomføring av dagen, informasjon om hvem av de voksne som er på jobb i avdelingene og ordensregler. Dette er dokumenter som barna blir involvert i arbeidet med.

Styrer legger til i skriftlig redegjørelse overfor revisjonen, at barna også kan medvirke gjennom de ansatte, ved at de ansatte observerer barnas erfaringer og opplevelser, og tar dette med i planleggingen og gjennomføringen. Observasjonene kan være både formelle og uformelle, ved loggbokføring, interne arbeidsnotater og andre observasjonsmetoder. Som eksempel på en formell metode for observasjon, fikk revisjonen forelagt et utfyllt *Alle Med-skjema*. Revisjonen har blitt opplyst om at avdelingene også bruker verktøyet *Steg for Steg* for å forebygge og fremme et trygt og godt barnehagemiljø og at dette verktøyet ivaretar systematikken i hvordan barn kan ta del i planleggingen.

Steg for steg-programmet brukes systematisk som verktøy i barnehagen, for alle barn, til å styrke barnas sosiale kompetanse og empati. Styrer i Beazedievvá barnehage forteller at de jobber med å være oppmerksom på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov.

Også Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing gir føringer til barnehagen med hensyn til å la barna få medvirke i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø, og hvordan dette kan gjøres. I handlingsplanen ligger også vedlegg og tips til aktiviteter for involvering av barna i arbeidet.

Vurdering

Styrer skal sørge for at barna medvirker i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø

Revisjonen vurderer på bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i forbindelse med denne undersøkelsen, at styrer sørger for at barna medvirker i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø. Praksis i Beazedievvá barnehage vurderes til å være i henhold til intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Styrer skal sikre at foreldreråd og samarbeidsutvalg tas med i arbeidet med barnehagemiljøet

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at en del av barnehage-hjem – samarbeidet formelt består av foreldremøter som avholdes jevnlig der foreldre/foresatte blant annet blir involvert og informert om barnehagens arbeid relatert til trygt og godt barnehagemiljø. Foreldrekontakter velges hver høst ved oppstart av et nytt barnehageår. Foreldrerådet og Samarbeidsutvalget velges også hver høst. Styrer sier hun prioriterer dette og tar sitt ansvar samtidig som hun innrømmer at det kan være litt utfordrende å få engasjert foreldre/foresatte til verv i rådsorgan, men at de klarer å løse dette med noen tilpasninger. I barnehageåret 2020/2021 har for eksempel tre foreldre kommet til enighet om å være sammen og dele på ett verv med én stemme i samarbeidsutvalget. Sammensetningen og antall stemmeberettigede oppgis å være i henhold til barnehageloven. Styrer er sekretær i samarbeidsutvalget og legger fram saker av viktighet til foreldreråd og samarbeidsutvalg. Eksempler kan være info om ny barnehagelovgivning, presentasjon av kommunal handlingsplan mot mobbing eller viktig info fra barnehageeier/sektornivå. Det er likevel et forbedringspotensial knyttet til engasjement fra foreldre/foresatte. Styrer sier hun for eksempel har opplevd tilfeller der kun et fåtall i foreldregruppen svarer på brev når barnehagen inviterer til å komme med forslag og innspill til barnehagens arbeid. «*Det kunne vært større engasjement for barnehagen som helhet*». «*Vi har ikke så mange saker i samarbeidsutvalget og møtene tar ikke lang tid å gjennomføre*». «*Når det dreier seg om saker som gjelder sitt eget barn blir engasjementet tydeligere og mye større*». Styrer medgir at barnehagen også sikkert kunne blitt flinkere til å kommunisere til foreldregruppen hvilke formelle påvirkningsmuligheter man har igjennom barnehagens rådsorgan.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at de ansatte deltar i foreldremøter, men at de ikke er så mye involvert når det kommer til rådsorgan. De sier at de ansatte har en representant fra personalgruppen som er medlem i samarbeidsutvalget. Denne representanten er ikke en av informantene som var med på fokusgruppeintervjuet. Informantene har inntrykk av at det ikke har vært så stor aktivitet i samarbeidsutvalget for barnehageåret 2020/2021.

Involvering av foreldre/foresatte i arbeidet med barnehagemiljøet

Hver barnehage skal ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Rådsorganene som består av foreldre i barnehagen skal fremme felles interesser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø. Med bakgrunn i den dokumentasjon og informasjon som er forelagt i denne undersøkelsen finner revisjonen i liten grad at foreldreråd og samarbeidsutvalg deltar særlig aktivt i planleggings- og vurderingsarbeid. Barnehageeieren skal sørge for at saker av viktighet forelegges foreldrerådet og samarbeidsutvalget. I Kautokeino kommune gjøres dette i hovedsak ved at virksomhetsleder for barnehager legger fram sakene for styrer i den enkelte barnehage, som igjen tar disse videre til rådsorganene.

Handlingsplan mot mobbing omtaler ikke eksplisitt hvordan rådsorgan skal organiseres med hensyn til valg og sammensetning. På dette området vises det til veiledning med retningslinjer gitt av barnehageeier som igjen skal etterfølges av alle barnehagene i kommunen.

Revisjonen har mottatt skriftlig redegjørelse og opplysninger fra styrer som sier at Beazedievvá barnehage engasjerer foreldregruppen til foreldreråd, foreldremøter og samarbeidsutvalg og at dette tidfestes i barnehagens planer. Informasjonsgivning står sentralt i møter med foreldre/foresatte og i barnehageåret 2020/2021 har mye ressurser gått med til organisering av barnehagehverdagen og ivaretagelse av barnehagemiljøet i en tid med Corona-pandemi.

Videre registrerer revisjonen at styrer viser til et møte i samarbeidsutvalget der saker av viktighet er lagt fram til behandling. Her ble blant annet barnehagens årsplan vedtatt og resultater fra den årlige barnehageundersøkelsen gjennomgått. Det ble også informert om situasjonen knyttet til oppfyllelse av pedagognormen.

Revisjonen merker seg imidlertid at det ikke var noen politisk representant som deltok på dette møtet (Politihkalašáirras ii searvan).

Foreldreundersøkelsen 2020 i regi av Utdanningsdirektoratet viser på enkelte spørsmål at over en fjerdedel av foreldre/foresatte i Beazedievvá barnehage er noe kritisk til barnehagen når de svarer på påstander knyttet til *Informasjon* og *Medvirkning*. Revisjonen merker seg også at opp mot en fjerdedel i foreldregruppen noen ganger svarte «verken enig eller uenig» og «vet ikke», på enkelte spørsmål knyttet til disse områdene. Et godt signal til barnehagen kan likevel være at et flertall svarte i positiv retning med «enig» og «delvis enig» i at de opplever at barnehagen jobber for å sikre foreldrenes medvirkning og at de opplever foreldremøtene som nyttig.

Det var 25 av 43 inviterte respondenter som valgte å besvare spørreundersøkelsen.

Vurdering

Styrer skal sikre at foreldreråd og samarbeidsutvalg tas med i arbeidet med barnehagemiljøet

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer gjør en betydelig innsats med mål om å involvere foreldregruppen i arbeidet med barnehagemiljøet, herunder ved å sikre deres mulighet for brukermedvirkning gjennom formelle rådsorgan.

Når det gjelder intensjonen med både foreldreråd og samarbeidsutvalg så er denne at disse rådsorganene skal ha mulighet til å ivareta foreldregruppens kontakt med barnehagen og sikre deres medvirkning. Denne muligheten gir Beazedievvá barnehage til foreldre/foresatte. Foreldrekontakter velges hver høst ved oppstart av et nytt barnehageår. Foreldrerådet og Samarbeidsutvalget velges også hver høst. I tillegg dokumenterer styrer overfor revisjonen at saker av viktighet blir lagt fram.

Det er imidlertid rom for forbedringer knyttet til det faktum at barnehagen opplever varierende engasjement i fra foreldregruppen og at dette må adresseres. Vi legger i den forbindelse vekt på styrers egen uttalelse om at hun har opplevd tilfeller der kun et fåtall i foreldregruppen svarer på brev, når barnehagen inviterer til å komme med forslag og innspill til barnehagens arbeid.

Videre viser revisjonens undersøkelse at et lavt antall saker i for eksempel samarbeidsutvalget kan tyde på at foreldre/foresatte ikke får delta i tilstrekkelig grad i arbeidet med barnehagemiljøtiltak, herunder planleggings- og vurderingsarbeid. Da kan også opplevelsen av informasjon og medvirkning bli forringet.

Resultatene i Foreldreundersøkelsen 2020 forsterker dette inntrykket.

Ifølge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver kan man slutte at et godt og tett samarbeid med barnas hjem er en vesentlig kvalitet ved en god barnehage. Den daglige kontakten er viktig, men formelle samarbeidsorganer skal i tillegg sikre at foreldre/foresatte som gruppe har en reell innflytelse på barnehagens drift. Foreldreråd og samarbeidsutvalg står sentralt i barnehage-hjem – samarbeidet og er viktige arenaer for brukermedvirkning. Det er derfor revisjonens vurdering at Beazedievvá barnehage har en oppgave å løse med hensyn til å styrke toveiskommunikasjonen mellom barnehagen og foreldregruppen. Barnehagen må legge til rette for en kommunikasjon som gjør at foreldregruppen responderer i større grad når barnehagen tar initiativ til å sammen arbeide for et trygt og godt barnehagemiljø. Her legger vi i tillegg vekt på styrers egen uttalelse om at barnehagen også sikkert kunne blitt flinkere til å kommunisere til foreldregruppen hvilke formelle påvirkningsmuligheter man har igjennom barnehagens rådsorgan.

Selv om barnehageeier følger opp barnehagene i kommunen og stiller krav om at virksomhetene følger barnehagelovens intensjoner, anser vi at det er behov for ytterligere innsats og at Beazedievvá barnehage med fordel kan få tettere oppfølging og støtte på dette området i barnehage-hjem – samarbeidet. Dette da det er barnehagen som skal ivareta foreldregruppens rett til medvirkning igjennom rådsorganene.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

Styrer skal sikre at foreldre/foresatte får medvirke til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at barnehagen har faste foreldresamtaler minst to ganger i året som tidfestes i planer og ved behov kan det avtales flere møter mellom barnehage og hjem. I slike møter, ønsker barnehagen å styrke kommunikasjonen med barnets foreldre og foresatte, i tillegg til å invitere til innspill knyttet til hvert enkelt barns individuelle behov. Da er også hvert enkelt barns helse og trivsel tema. Hun sier videre at de får relativt lite tilbakemeldinger og innspill fra foreldregruppen når det gjelder barnehagen generelt og som helhet, men at når det kommer til eget barn så øker engasjementet.

Når det gjelder foreldremedvirkning og dialog med hjemmet så trekker hun videre spesielt fram at den tradisjonelle hente-bringe – situasjonen har endret seg i perioden med Corona-pandemien. I en normal hverdag skjer det ifølge styrer mye god og nyttig informasjonsutveksling i disse daglige møtepunktene som også anses som et godt verktøy for å ivareta brukermedvirkning. I løpet av en uke kan samlet samtale-tid i hente-bringe – situasjoner i sum utgjøre mye tid som barnehagen får med hver enkelt foreldre/foresatte. Styrer sier imidlertid at tiden med Corona-pandemien preger hverdagen i barnehagen og at ledelsen, personalgruppen, barngruppen og foreldregruppen har vært nødt til å omstille seg en god del for å etterfølge alle reglene for smittevern. Mulighetene for kontakt og samtaler i hente-bringe – situasjoner har blitt redusert.

Til gjengjeld har barnehagen tatt i bruk digitale verktøy som teams-møter for å opprettholde kontakten med foreldregruppen. Det er blitt løst ved å invitere til digitale informasjonsmøter i lunsjtiden midt på dagen. Dette tilbudet har foreldregruppen respondert positivt på ifølge styrer og det har vært veldig god deltakelse på møtene. Det er raskt og enkelt å logge seg på. En slik møteform åpner for å kjøre kortere møter og noen ganger kan det være kun ett tema per møte. Et eksempel var da barnehagen meldte om behov for å involvere foreldregruppen i arbeidet med å løse utfordringer i barnegruppene knyttet til deling av leketøy. Det er blitt gjennomført mange slike møter i løpet av 2020 og 2021. I møtene får foreldre/foresatte muligheter til å komme med innspill til barnehagens arbeid og drøfting av barnehagehverdagen til barna. Lengden på møtene settes til 15-30 minutter. Det er også blitt gjennomført foreldresamtaler med enkeltforeldre/foresatte via Teams.

«Vi ser mange gode sider ved digitale løsninger som nok kan bli videreført også etter pandemien. Når vi i tillegg får tilbake det tradisjonelle møtepunktet i hente-bringe – situasjoner kan man komme styrket ut.»

Styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at foreldre/foresatte oppfordres til å ta kontakt med barnehagen dersom de har innspill eller spørsmål som angår eget barn og de opplever også at dette skjer. Formelt gjennomfører barnehagen foreldresamtaler og foreldremøter. De ansatte forteller at de opplever å ha god kontakt med alle i foreldregruppen. Kommunikasjonen foregår enten ved at foreldrene tar kontakt eller i forbindelse med foreldresamtaler. *«Dersom det skulle oppstå noe tar vi en foreldresamtale nesten umiddelbart. Hente-bringe - situasjoner er gode arenaer for dialog».*

Det har vært utfordringer i forbindelse med Corona-pandemien, men foreldresamtaler med enkeltforeldre/foresatte via Teams har fungert godt og har vært et positivt tilskudd til dialogen med foreldregruppen. De forteller imidlertid at de savner et pedagogisk verktøy for å kunne vise «hva vi gjør i barnehagen».

Foreldre/foresattes medvirkning til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel

Styrer i Beazedievvá barnehage 2020/2021 sier at foreldresamtaler først og fremst er hovedarena for individuell foreldremedvirkning, og deretter hente-bringe - situasjoner og foreldremøter. Hun forteller at foreldresamtaler blir i hovedsak gjennomført to ganger i barnehageåret, og deretter ved behov. Det finnes ingen begrensning for antall foreldresamtaler som kan gjennomføres i løpet av et barnehageår. Samtalene benyttes også som verktøy i det forebyggende arbeidet og trenger ikke nødvendigvis å være utløst av konkrete hendelser eller mobbe/krenkesaker. Både barnehagen og foreldre/foresatte kan kreve en foreldresamtale. Her legger styrer opp til en lav terskel.

Revisjonen har gjennomgått dokumentasjon der styrer viser barnehagens arbeid på området og at dette tidfestes i barnehagens planer. Hun viser til årsplanen, fremlegg i personalmøter og foreldremøter, referat fra en foreldresamtale, referat fra møter i forbindelse med saker som utløser aktivitetsplikt og aktivitetsplaner med tiltak. Dokumentasjonen for dialogen med enkeltforeldre viser hvordan styrer, og de ansatte jobber med individuell oppfølging av enkeltbarn over en tidsperiode og der foreldre/foresatte er sentrale aktører i tilrettelegging og evaluering. Hun viser også til mal for aktivitetsplaner som barnehagen benytter i saker der enkeltbarn følges opp i tett kommunikasjon med hjemmet.

Saker som omfattes av individuell oppfølging kan være utløst av forskjellige årsaker. Som for eksempel at de ansatte har observert mistriivsel eller negative samspillsmønstre, mistanke om utestenging fra leken, men også at det vurderes som nødvendig å sette inn forebyggende tiltak for øket aktivisering og inkludering av barnet med hensyn til å fremme trivsel og læring.

Foreldreundersøkelsen 2020 i regi av Utdanningsdirektoratet viser at foreldre/foresatte i Beazedievvá barnehage på den ene siden er positive når de svarer på spørsmål om i hvilken grad de er fornøyde med hygienen i barnehagen og om de er fornøyde med hvordan barnehagen ivaretar barnas sikkerhet. De fleste svarer fra «ganske fornøyd» til «svært fornøyd» knyttet til dette. På den andre siden er de noe mer negative til barnehagens mattilbud, utearealer, leker og utstyr.

Videre i spørreundersøkelsen svarte også om lag alle positivt på at de er fornøyde med hvordan personalet møter foreldre/foresatte i hente/bringe – situasjoner. Det var i tillegg høy positiv score på spørsmål om barnehagen tar hensyn til synspunkter fra foreldre/foresatte som i flertall sier at de opplever foreldremøtene som nyttig.

Det som imidlertid trekker i negativ retning i Foreldreundersøkelsen 2020 er noen av besvarelsene på spørsmålene knyttet til informasjon om hvordan barnet har det i barnehagen, informasjon om innholdet i barnehagen og informasjon om eventuelle endringer i personalgruppen samt dialog med barnehagen om barnets utvikling.

Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing gir føring til barnehagen med hensyn foreldresamarbeid og foreldre/foresattes medvirkning til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel. I handlingsplanen ligger også vedlegg og tips til aktiviteter for involvering av foreldregruppen i arbeidet, herunder for eksempel *Dialogmodellen*.

Vurdering

Styrer skal sikre at foreldre/foresatte får medvirke til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer har fastsatt en arbeidsform og etablert løsninger for hvordan foreldre/foresatte i Beazedievvá barnehage skal følges opp, og få muligheten til å samarbeide med barnehagen i spørsmål som angår trygt og godt barnehagemiljø for eget barn. Vi merker oss seg det faktum at det er enkelte i foreldregruppen som er noe kritisk til barnehagen når det kommer til informasjon og dialog. Revisjonens undersøkelse viser imidlertid at barnehagen under Corona-pandemien har foretatt endringer av praksis som er godt egnet til å styrke opplevelsen av foreldremedvirkning.

Revisjonen finner det godgjort at styrer sikrer at foreldre/foresatte får medvirke til den individuelle tilrettelegging av barnets helse og trivsel. Det at barnehagen proaktivt tar initiativ til individuell oppfølging, og ikke i hovedsak kun reagerer når for eksempel konkrete mobbe/krenkesaker oppstår, anses som veldig bra samt trekker vurderingen av dette revisjonskriteriet i positiv retning. Praksis vurderes av revisjonen til å være i tråd med intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Styrer skal jobbe for at personalet i barnehagen skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at de månedlige personalmøtene er faste møtepunkt der styrer og personalgruppen i fellesskap diskuterer og evaluerer det daglige arbeidet i barnehagen. Det kan være ulike tema i tilknytning til arbeidet med det psykososiale miljøet til barna som blir gjennomgått. Eksempler kan være at pedagogisk faglige tema kan bli løftet opp i diskusjoner i møtene og at man jobber med tematikken rundt de ansatte som gode voksne rollemodeller. Styrer sier hun er spesielt opptatt av at alle ansatte har felles holdninger med seg inn i jobbsituasjonen som bygger på barnehagens nedfalte verdier og retningslinjer. Årsplanen med de 8 samiske årstidene og læren om den samiske levemåten står sentralt i tillegg til verdier for barnehageåret 2020/2021 som er; * Hjelpsomhet *Ta vare på hverandre *Vennskap.

Verdiene skal etterleves i barnehagefellesskapet. I den senere tid har de ansatte i barnehagen også jobbet med nytt lovverk og den nye kommunale handlingsplanen mot mobbing, hvor igjen personalets praksis, holdninger og verdier har en sentral plass. Styrer har delegert den operative ledelsen av barnegruppene til de pedagogiske lederne som iverksetter og leder arbeidet. I avdelingsmøter går man igjennom regler og retningslinjer for hvilken praksis som de ansatte skal følge, hva en skal tolerere og ikke tolerere, herunder nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd. Hvordan man løser utfordrende situasjoner som kan oppstå mellom barn samt hvordan barnehagen skal jobbe forebyggende på området trygt og godt barnehagemiljø kan også være tema.

Styrer sier hun jobber for at alle ansatte skal følge med barna i det daglige og at man tar utgangspunkt i hvert enkelt barns egne premisser og subjektive opplevelser i arbeidet med barnegruppen. Styrer sier også at Beazedievvá barnehage organiserer barna i grupper for å oppnå størst mulig oversikt og voksentetthet. «*Vi har jobbet med begrepet nulltoleranse og definisjoner av hva mobbing og krenkelser er for noe, alle de ansatte involveres i slike prosesser*». Videre nevner styrer det pedagogiske verktøyet «Alle med», som de bruker for å kartlegge barnehagehverdagen til hvert enkelt barn.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at de ofte reflekterer i fellesskap over de visjoner, verdier, læringssyn og den samiske barneoppdragelsen som deres barnehage skal bygge på. De viser blant annet til tidligere nevnte formelle møtepunkt og arenaer i regi av barnehagen. «*Vi har blant annet fokus på at vi skal være gode rollemodeller og at det enkelte barn gjennom lek skal lære å bli selvstendig*».

Holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø

Kautokeino kommune – *Etiske retningslinjer*, omfatter alle som har arbeid eller verv i kommunen. Retningslinjene stiller krav til både holdninger og adferd ved blant annet at; «*Alle skal være seg bevisst at de i sitt arbeid danner grunnlaget for innbyggernes tillit og holdning til kommunen.*

Alminnelig høflighet i mellommenneskelige forhold og overfor publikum skal etterleves. For eksempel vil rasisme og etnisk diskriminering i ord og handling ikke bli tolerert i Kautokeino kommune».

I barnehagesammenheng er det åpenbart at retningslinjene både omfatter forholdet ansatte imellom og forholdet mellom barnehageansatte og barnehagebarn med foreldre/foresatte.

Styrer viser til barnehagens årsplan og referater fra personalmøter, med innhold som tar for seg arbeid for et trygt og godt barnehagemiljø med holdninger og verdier som tema. I tillegg til møter og aktivitetene nedfelt årsplanen så foregår det jevnlig samtaler i det daglige arbeidet om hvilke holdninger og verdier som skal være gjeldende i barnehagen.

Beazedievvá barnehage får god score i Foreldreundersøkelsen 2020 på området *relasjon mellom barn og voksen*, der alle foreldre/foresatte svarer at de opplever at sitt barn, er trygg på personalet i barnehagen. Om lag alle som svarte oppgir også at de opplever at de ansatte tar hensyn til barnets behov og at de ansatte er engasjerte i barnet.

Videre i spørreundersøkelsen svarte om lag alle positivt med «delvis enig» til «helt enig», i at eget barn trives i barnehagen, at barnet har venner i barnehagen og at foreldre/foresatte har inntrykk av at barnehagen legger til rette for allsidig lek og aktiviteter. Hente-bringe – situasjoner oppleves også som positive hvorpå det svares at de er fornøyde med hvordan personalet møter foreldre/foresatte. På spørsmål i undersøkelsen knyttet til området *barnets utvikling* svarer de fleste av foreldre/foresatte i Beazedievvá barnehage at de er delvis eller helt enig i at barnehagen bidrar til sosial utvikling for eget barn, herunder læring om vennskap, empati og vise hensyn. Et flertall av de som svarte på spørreundersøkelsen er positiv til at personalet i barnehagen oppmuntrer til nysgjerrighet og lyst til å lære samt at barnehagen tilrettelegger for barnets språkutvikling.

Foreldre/foresatte i Beazedievvá barnehage er totalt sett «ganske fornøyd» til «svært fornøyd» med barnehagen til eget barn, og de beste resultatene kommer i undersøkelsens samiske bolk som måler tilfredsheten knyttet til i hvilken grad barnehagen arbeider med å styrke og videreføre samiske verdier, kultur og tradisjonskunnskap samt organiserer arbeidet med å bevare og utvikle barns samiske språk.

Revisjonen har som tidligere nevnt mottatt årsplan for Beazedievvá barnehage 2020/2021 med månedsplanene og handlingsplan mot mobbing.

Vi har også mottatt dokumentasjon fra avholdte personalmøter og planleggingsdager samt et informasjonshefte for ansatte i Beazedievvá barnehage.

Disse skriftlige dokumentene omtaler og gir tydelige føringer for hva som er barnehagens verdier, aktiviteter, retningslinjer for hvordan ansatte skal opptre som fagpersoner i møte med foreldregruppen og barnas hjem, være trygge og gode rollemodeller overfor barnegruppen samt hva som skal ligge til grunn for innholdet i barnehagen.

Av dokumentasjonen fra møtene framgår det hvordan personalgruppen har reflektert over barnehagens mål, holdninger og verdier samt at man har jobbet med ny lovgivning.

Dokumentet Handlingsplan mot mobbing definerer kjennetegn på god praksis i Kautokeinobarnehagene. Personalet i barnehagen skal prioritere leken høyt i hverdagen og at arbeidet med lek er bevisst og pedagogisk forankret. De ansatte skal støtte barnas vennsapsrelasjoner og praktisere anerkjennende kommunikasjon i arbeid med barn og i samarbeidet seg imellom. Sentralt står det at de ansatte i barnehagen skal ha et felles definert syn på barna og at grunnleggende verdier som respekt og god omsorg skal prege kommunikasjonen med barna. Alle barn må inkluderes i fellesskapet, de må omtales positivt, og de ansatte i samspill med foreldre/foresatte må sikre denne prosessen.

Gjennom intervjuene med styrer og utvalg fra personalgruppen kommer det fram at personalet viser til tydelige holdninger og verdier knyttet til arbeidet med å fremme et trygt og godt barnehagemiljø.

Vurdering

Styrer skal jobbe for at personalet i barnehagen skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø

Ifølge barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver kan man slutte at personalet må reflektere over sine egne holdninger for å best mulig kunne formidle og fremme verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet. Personalet skal være tydelige rollemodeller. Revisjonens undersøkelse viser at ansatte i Beazedievvá barnehage har jobbet med holdninger og verdier i barnehageåret 2020/2021, og det vises til skriftlig dokumentasjon som bekrefter retningslinjer og rammeverk som de ansatte må forholde seg til i det daglige arbeidet sammen med barna. Vi anser dette som positivt.

Det er revisjonens vurdering at refleksjoner rundt barnehagens holdninger og verdier er et arbeid som må gjøres kontinuerlig for at god praksis skal opprettholdes over tid. Vi har inntrykk av at slik refleksjon skjer i Beazedievvá barnehage. Refleksjon kan bidra til en åpen diskusjon om barnehagens formål, innhold og oppgaver, noe som også gir forbyggende effekter som kan hindre at uønskede situasjoner oppstår.

Alle som har vært til intervju med revisjonen bekrefter sammenfallende hvilke verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø.

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer jobber for at personalet skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Styrer skal følge opp dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at hun følger opp alle saker dersom det observeres eller på annen måte framgår at ansatte ikke praktiserer holdninger og verdier som skal være gjeldende i barnehagen. Som framgangsmåte foretar hun enkeltsamtaler med de ansatte det gjelder dersom enkeltsaker er av en mere person-sensitiv karakter som krever dette.

Det kan også være tilfeller der saker som omhandler uønsket praksis egner seg til drøfting i personalmøter eller på avdelingsnivå. Hun beskriver at arbeidsformen da gjerne kan være at saker først blir behandlet på et avdelingsmøte i den avdelingen saken ble kjent og at neste steg blir å løfte saken videre til et personalmøte for videre felles gjennomgang med hele personalgruppen i barnehagen. Dette gjelder type ikke-person-sensitive problemstillinger og eller områder hvor styrer vurderer at det er rom for forbedringer i personalgruppen som helhet. Styrer ønsker at det skal være en åpenhetskultur blant de ansatte i barnehagen som innebærer at man kan dele erfaringer og videreutvikle hverandre.

Styrer sier også at nytt lovverk nå påvirker barnehagens praksis og arbeidsformer ved at det vil bli utarbeidet nye rutiner og framgangsmåter som skal følges i saker med skjerpet aktivitetsplikt. Tematikken rundt voksne som kan komme i en krenkesituasjon overfor et barn er behandlet i personalet. Hun sier videre at gamle oppdragelsesformer som er en del av den samiske kulturen også er drøftet i personalet. «*Her må vi imidlertid være veldig balansert i den pedagogiske tilnærmingen som barnehage*». De gamle metodene for læring som er kulturelt nedarvet er en del omdiskutert og det blir hevdet at noe av innholdet i virkemidlene for læringen består av elementer som kan oppleves krenkende. Det er delte meninger i det samiske samfunn hvorvidt man skal praktisere gamle oppdragelsesformer i vår tid. Gamle skikker er på den ene siden en viktig del av den samiske kulturarven som må ivaretas samtidig som barnehagen må være tydelige på at den opplæringen som gis ikke skal være krenkende for barnet. «*Vi har et internt system i barnehagen for registrering av saker dersom en voksen krenker et barn*».

Styrer sier at barnehagen har egne skjema som skal fylles ut dersom det kommer inn varsel om at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, det vil si saker som skal behandles i henhold til aktivitetsplikten. De har ikke et elektronisk system som omfatter fullelektronisk saksbehandling mellom barnehagen og barnehageeier/sektornivå i kommunen. De har et eget internt arkiv med mapper. Barnehagen rapporterer alvorlige konkrete meldte saker om mobbing og krenkende adferd til kommunens virksomhetsleder for barnehager.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at dersom ansatte ikke etterlever holdninger og verdier som barnehagen har vedtatt som gjeldende, så blir dette adressert og tatt opp. Både i medarbeidersamtaler og andre samtaler med den enkelte ansatte. I tillegg blir temaet tatt opp i interne møter. De ansatte forteller at de har veldig god kommunikasjon med styrer. Dersom det skulle oppstå noe så utarbeides det tiltak som evalueres og korrigeres ved behov. Barnehagen bruker også pedagogisk kollegaveiledning - både i organisert og mer uformell sammenheng. De sier de også er kjent med hva de skal gjøre dersom det forekommer lovstridig praksis blant ansatte, ref. Aktivitetsplikt og skjerpet aktivitetsplikt med direkte varsel til barnehageeier ved alvorlige tilfeller.

Dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø

Styrer i Beazedievvá barnehage 2020/2021 bekrefter at barnehagen har håndtert tilfeller der ansatte ikke har etterlevd de verdier og holdninger som er vedtatt for barnehagen. Hun viser til dokumenter som ble gjennomgått i et personalmøte, der det ble tatt opp hvordan konflikter i barnehagen skal behandles og sier videre at dersom det er tydelig avvik fra barnehagens holdninger og verdier, og en medarbeidersamtale ikke gir resultater, så blir forholdet behandlet som en personalsak som må løses.

I saker hvor ubevissthet og usikkerhet er grunnen til ulik praksis, løses dette ved både uformelle samtaler og ved formelle medarbeidersamtaler.

Skjerpet aktivitetsplikt og endring i barnehageloven er kjent blant de ansatte. Styrer sier hun følger opp forhold dersom en ansatt ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver definerer at barnehagen er en lærende organisasjon, der hele personalet skal reflektere rundt faglige og etiske problemstillinger, oppdatere seg og være tydelige rollemodeller. Barnehagen viser til eksempler på at slike prosesser gjennomføres.

Kautokeino kommunes Handlingsplan mot mobbing gir føringer til alle ansatte i barnehagen og omtaler i eget punkt **Når voksne mobber barn**;

«at barn får utvikle gode vennskap og lekestrategier i barnehagen er svært viktig, og de voksne er viktige rollemodeller i denne prosessen. Det er derfor ikke tilstrekkelig å se barn isolert fra de voksne når vi snakker om mobbing, vennskap og lekekompetanse. Det skjer at voksne ubevisst mobber barn. Å ta opp en problemstilling som voksen-barn – mobbing kan være vanskelig, men ser man en voksen som utviser krenkende adferd mot barn må det stoppes med en gang. Ansatte har aktivitetsplikt når mobbing observeres».

Videre gir handlingsplanen rettleiding og eksempler til de ansatte med hensyn til å være reflektert og oppmerksom på hvilken holdning og adferd som voksne må utvise i møte med barna. Eksemplene viser også til hva som kan være krenkende voksenadferd overfor barn.

På undersøkelsestidspunktet var endring i barnehageloven nylig tråd i kraft, slik at nytt kapittel 8 med §§ 41, 42 og 43, som gir de rettslige føringene knyttet til de plikter som barnehagen må oppfylle i sitt arbeid med psykososialt barnehagemiljø, herunder aktivitetsplikt, ikke var inntatt i handlingsplanen. Det opplyses imidlertid fra barnehageeier at handlingsplanen er et levende dokument og at lovendringen blir behandlet inn i handlingsplanen når den skal opp til neste faglige revidering. Revisjonen er blitt forelagt dokumentasjon på at lovendringen er blitt gjennomgått i forbindelse med personalmøter i Beazedievvá barnehage, med blant annet faglige diskusjoner knyttet til forståelse og etterlevelse. Dokumentene som ble presentert for de ansatte skal være et tillegg til handlingsplanen.

Styrer sier også at nytt lovverk nå påvirker barnehagens praksis og arbeidsformer ved at det vil bli utarbeidet nye rutiner og framgangsmåter som må følges i saker med skjerpet aktivitetsplikt. Det kommer likevel fram i den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt at styrer følger opp dersom en ansatt ikke praktiserer holdninger og verdier som er bestemt og skal gjelde for barnehagen.

Vurdering

Styrer skal følge opp dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer i Beazedievvá barnehage følger opp dersom en ansatt i barnehagen ikke praktiserer holdninger og verdier som bidrar til et trygt og godt barnehagemiljø. Det må imidlertid nå jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing sett i forhold til endringen av barnehageloven. Dette for å sikre at det skriftlige rammeverket og verktøyet som de ansatte skal nyttiggjøre seg av når de tar del i arbeidet, oppfyller kravet i regelverket. Det er likevel revisjonens vurdering at styrer viser til hvilken framgangsmåte som er bestemt for håndtering og læring av situasjoner hvor ansatte ikke etterlever barnehagens verdier og retningslinjer. Vi finner det også godt gjort at man i fellesskap reflekterer rundt faglige og etiske problemstillinger. Informasjon mottatt i intervjuene viser at de ansatte er kjente med hvilke verdier og holdninger som gjelder i barnehagen. Det kommer fram i intervju at personalet har opplevd situasjoner ved at noen ansatte ikke praktiserer de holdninger og verdier som de har blitt enige om. Informantene svarer sammenfallende at pedagogiske ledere og styrer følger opp slike saker.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Styrer skal sikre at alle som jobber i barnehagen, følger med på og følger opp om barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at de ansatte har fått opplæring i hva de skal gjøre når de følger med barnegruppen som de har ansvar for. De har jobbet med bevisstgjøring av hva de skal følge med på og tydeliggjøring av hvem som har ansvar for hva. De pedagogiske lederne og de øvrige ansatte har ifølge styrer en intern kommunikasjon der de deler erfaringer og observasjoner som gjøres i barnehagemiljøet. Styrer sier hun er trygg på at de ansatte er sitt ansvar bevisst og følger opp dersom de observerer negativ eller uønsket adferd.

Styrer sier også at arbeidet med bevisstgjøring av de ansattes ansvar i henhold til ny lovgivning og aktivitetsplikten vil få økt prioritet i tiden fremover. Barnehagen og alle ansatte vil jobbe videre med innholdet i delpliktene. Ny barnehagelovgivning har ført til at arbeidsformene ved håndtering av situasjoner med mobbing og krenkende adferd har blitt endret. Tidligere har hente-bringe - situasjoner vært et naturlig møtepunkt for melding av saker eller samtaler om hendelser. Styrer sier at nå blir dette i stadig økende grad formalisert i skjemaer som fylles ut og som barnehagen behandler videre etter fastsatt rutine. «*Vi har hatt mange saker allerede*». Styrer legger til at selv om dette er en del av utviklingen så foregår det likevel mye nyttig informasjonsutveksling mellom de ansatte og foreldre/foresatte når barna hentes og bringes i barnehagen. I slike situasjoner snakker man gjerne om hvordan barna samhandler og opplever hverdagen sin, noe som gir god informasjon til de ansatte i arbeidet med å følge med.

Styrer legger også vekt på at hun jobber for at alle ansatte skal være oppmerksomme på sårbare barn. Ekstra ressurser med hensyn til personell er også tildelt av kommunen. «*Vi observerer og er kjent med de barna som av ulike grunner er sårbare. Dette er noe barnehagen følger med på*». Hver enkelt avdeling kjenner sine barn herunder hvilke situasjoner og forhold som kan gjøre enkelte barn sårbare. De ansatte gjør seg også kjent med familiesituasjonen til barna. Ved å være tett på barna i hverdagen blir man veldig godt kjent med hvert enkelt individ.

Inspeksjon i uteområdene foregår i oppdelte soner etter fastsatt rutine. De ansatte har loggbøker hvor observasjoner og hendelser føres opp og som er til hjelp i arbeidet med å følge med barna i det daglige. Styrer sier hun jobber for at alle ansatte skal følge med barna i det daglige og at man tar utgangspunkt i hvert enkelt barns egne premisser og subjektive opplevelser i arbeidet med barnegruppen. Styrer sier også at Beazedievvá barnehage organiserer barna i grupper for å oppnå størst mulig oversikt og voksentetthet. «*Vi har jobbet med begrepet nulltoleranse og definisjoner av hva mobbing og krenkelser er for noe, alle de ansatte involveres i slike prosesser*». Videre nevner styrer det pedagogiske verktøyet «Alle med», som de bruker for å kartlegge barnehagehverdagen til hvert enkelt barn.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at de jobber veldig tett med barna. «*Vi ser og observerer nesten alt*». «*Vi har loggbøker der vi gjør notater*». De sier at de merker raskt dersom et barn endrer adferd og at de da følger ekstra godt med og undersøker nærmere hva som skjer. Da snakker de med barnet og gjør en kartlegging av situasjonen. Informantene bekrefter sin kunnskap om

det subjektive aspektet knyttet til mobbeproblematikk, ved at det er hvert enkelt barns uttalte opplevelse av barnehagehverdagen som skal legges til grunn i vurderingen av om et barn har et trygt og godt barnehagemiljø.

De sier også at de er oppmerksomme på hvilke barn som kan være særskilt sårbare og at de har sårbare barn i Beazedievvá barnehage.

Barnehagen har inspeksjon i uteområdene som er inndelt i soner der det alltid er voksne til stede i den enkelte sone. Det er utarbeidet en plan for inspeksjon der det sørges for at det er ansatte på vakt i alle sonene. Styrer og pedagogiske ledere er veiledere for de ansatte.

Plikten til å følge med

Beazedievvá barnehage har en felles mal som ansatte skal fylle ut og levere til nærmeste leder dersom de oppdager krenkelser eller mobbing.

Styrer bekrefter hvordan systematikken knyttet til å følge med enkeltbarn og barnegrupper blir ivaretatt ved at observasjoner blir skriftliggjort gjennom observasjonsskjema.

Videre har styrer forelagt for revisjonen et informasjonshefte som er utarbeidet for ansatte, om arbeidet og rutiner i Beazedievvá barnehage. Heftet blir delt ut til både fast ansatte og vikarer ved tiltredelse. Dette dokumentet gir blant annet føringer og retningslinjer knyttet til det ansvaret som voksenpersoner har i omsorgsarbeidet som utføres i barnehagen.

Alle avdelingene i barnehagen har avdelingsrutiner, som sørger for at alle ansatte vet hva slags oppgaver de har i løpet av dagen, og at alle oppgavene/rutinene blir gjennomført. Det finnes også dagsrutiner for barn. Her viser styrer til eksempler i form av skriftlige dokument som skal bidra til organisering, struktur og orden, samt også være virkemiddel i arbeidet med å følge med barnas psykososiale miljø. Videre benytter barnehagen systemet *Min vakt*, for å organisere arbeidstiden for de ansatte og sette opp plan over hvem som til enhver tid er på jobb på de tre avdelingene i barnehagen.

Barnehagen har også rutiner i utetiden, hvor de enkelte avdelingene/vaktene har fått utdelt soner som de har ansvaret for i en periode, som gjør at det er tett oppfølging av barna også i barnehagens uteområder. Referater fra personalmøter bekrefter at alle ansatte i barnehagen deltar i planlegging og gjennomføring av tilsyn med barnegruppene.

Endring i barnehageloven og lovfestet aktivitetsplikt med delplikter er kjent blant de ansatte. Referater og presentasjoner fra personalmøter bekrefter at barnehagen har jobbet med lovendringen og hva dette betyr for det systematiske arbeidet med barnehagemiljøet.

Lovgiver definerer at styrer skal sikre at alle som jobber i barnehagen vet at de skal følge med på og følger opp forhold dersom barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. De ansatte vi har intervjuet uttaler at de er trygge på hva de skal følge med på og at de tar tak i negativ adferd i barnegruppen straks når det observeres.

Videre presiserer lovgiver at personalet skal skaffe seg informasjon om hvordan barn opplever barnehagemiljøet og det er barnas subjektive opplevelse som er avgjørende. Revisjonen registrerer av forelagt dokumentasjon at kompetansehevede tiltak gjennomføres i barnehagen når det gjelder hvilke tegn personalet skal se etter ved mistanke om at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø og at det subjektive aspektet er tematisert. Styrer viser også til systemer og rutiner for kurs og kompetanseheving som de ansatte er omfattet av. Styrer sier at barna blir delt i mindre barnegrupper for å skape en tettere oppfølging.

Observasjonsrutiner og systematisk observasjon, som for eksempel *Alle Med*-skjema, bidrar til at utgangspunktet for observasjonene er lik for alle barn og ansatte. Med denne arbeidsformen skaffer barnehagen seg samtidig informasjon om hvordan barna har det.

Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing gir i punktet *Å se mobbing i barnehagen*, informasjon om de voksnes ansvar, hva personalet skal følge med på når de observerer barna i det daglige, samt hvilken tilnærming de må ha i sitt arbeid. Handlingsplanen definerer at de mest kjente tegnene på at mobbing foregår i barnehager viser seg i form av at små barn utestenger og eller ekskluderer hverandre fra deltakelse i leken. Likevel skal de ansatte i barnehagen også evne å differensiere hva som er reell mobbing og krenkende adferd, og hva som er villkårlig erting eller type impulsiv adferd som kan forekomme i barns lek og samspill. Handlingsplanen peker her mot det som kalles barnas «æring» av sosiale normer, verdier og moral, men som ikke trenger å være mobbing eller krenkelser.

Handlingsplanen gir videre føring til de ansatte om å være tett på barna og observere barna gjennom deltakelse i de ulike sosiale systemene som organiseres i barnehagen. De ansatte må se hvert barn som et individ med egne behov, legge hvert barns subjektive opplevelse til grunn i vurderingene av situasjoner som kan oppstå og samtidig se til de sosiale systemene og dynamikken i barnegruppen. Det må rettes stor oppmerksomhet til barnas handlingsmønstre. Barna er forskjellige individer med ulike måter å uttrykke seg på. Da noen barn er godt synlig, mens andre kan være mere innesluttet, peker handlingsplanen på at det er særdeles viktig at alle skal bli sett. Implisitt i dette ligger også at de ansatte skal identifisere de barna som er sårbar og har behov for forsterket oppfølging og inkludering. De voksne må vite at målet som alle barn har er å føle seg betydningsfull for fellesskapet.

Handlingsplanen angir også viktigheten av foreldresamarbeid når det er mistanke eller kjennskap til at et barn blir utsatt for mobbing eller mobber andre. Barnehagen har plikt til å inkludere foreldre/foresatte dersom mobbing blir observert, og både barnehagen og hjemmet skal ha lav terskel for å ta kontakt med hverandre. Foreldre/foresatte oppfordres til å observere eget barn ved å spørre;

- Viser barnet glede over å være i barnehagen?
- Hva forteller barnet hjemme om barnehagen?
- Har barnet venner i barnehagen?
- Virker det som at barnet kjenner seg trygg i barnehagen?
- Forteller barnet om lek og morsomme opplevelser?

Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing i barnehagene var på undersøkelsestidspunktet ikke oppdatert i henhold til endringen i barnehageloven av 01.01.2021. Handlingsplanen omtaler aktivitetsplikt, men gir ikke en eksplisitt føring til aktivitetsplikten med delpliktene som er pålagt barnehagen å oppfylle i sitt arbeid med å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Revisjonen merker seg at forelagt dokumentasjon fra Beazedievvá barnehage som er knyttet til ny lovgivning, og som er blitt gjennomgått i personalmøter, skal være til veiledning for de ansatte samt representere et tillegg til handlingsplanen. Barnehageeier opplyser at handlingsplanen vil bli omfattet av endring ved neste faglige revidering.

I dokumentasjon forelagt overfor revisjonen viser styrer til at Beazedievvá barnehage har jobbet med opplæring og forståelse av følgende knyttet til det nye lovverket; «*Alle som arbeider i barnehagen har jf. barnehageloven § 42 et ansvar for å etterleve delpliktene med å følge med hvordan barna har det, gripe inn hvis et barn ikke har det bra,*

melde ifra til styrer dersom det er mistanke om eller kjennskap til at barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Ved alvorlige tilfeller skal styrer varsle til barnehageeier. Dersom et barn eller barnets foreldre/foresatte sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø eller barnehagens ansatte har mistanke om eller kjennskap til at et barn blir utsatt for mobbing eller krenkende adferd, så skal barnehagen undersøke saken snarest. Barnehagen er pliktig til å gjenopprette det psykososiale barnehagemiljøet for den krenkede, og må derfor sette inn tiltak basert på faglige vurderinger som er konkret for den aktuelle saken. Når tiltak må settes inn skal barnehagen videre lage en skriftlig aktivitetsplan som angir følgende;

- Hvilke problemer tiltakene skal løse
- Hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som skal gjennomføre tiltakene
- Når tiltakene skal gjennomføres

Som en del av dokumentasjonen framgår det også at de ansatte har blitt forelagt følgende; «Barnehageloven § 43, skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren. Videre «dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte».

Vurdering

Styrer skal sikre at alle som jobber i barnehagen, følger med på og følger opp om barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer i Beazedievvá barnehage, sikrer at alle som jobber i barnehagen følger med på og følger opp om barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Det må imidlertid nå jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing sett i forhold til endringen av barnehageloven. Dette for å sikre at det skriftlige rammeverket og verktøyet som de ansatte skal nyttiggjøre seg av når de tar del i arbeidet, oppfyller kravet i regelverket.

Revisjonen finner det likevel godt gjort at styrer og de pedagogiske lederne prioriterer høyt å etterleve delplikten å følge med, og at resten av personalgruppen i tillegg til vikarer blir inkludert i arbeidet. De vi har intervjuet, det vil si styrer og et utvalg fra personalgruppen, bekrefter sin kompetanse knyttet til det subjektive aspektet ved mobbeproblematikk, og de er oppmerksomme på de av barna som kan ha behov for ekstra oppfølging. De virker trygge på at de vet hva de skal se etter og nevner kjennetegn som kan indikere at mobbing og krenkelser foregår. De er tydelige når de snakker om barnehagens nulltoleranse for mobbing og krenkelser, samt at de viser til kunnskap om ny lovgivning der aktivitetsplikten står sentralt. Videre anser vi at den tette kontakten som de ansatte har med barnehagebarna igjennom en hel dag, sammenholdt med deres framgangsmåter for tilsyn med barnegruppene, sannsynliggjør at personalgruppen følger med i tilstrekkelig grad og følger opp forhold dersom noen ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Styrer skal sørge for at alle som jobber i barnehagen forebygger, stopper og følger opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller hvilken framgangsmåte som er bestemt for å håndtere konkrete saker der det er mistanke eller kjennskap til at mobbing og eller krenkelser foregår i barnehagemiljøet. De formelle stegene i en slik prosess er at den som oppdager eller har mistanke om noe fyller ut et skjema om hva det gjelder og hvem det gjelder, og at det meldes videre til pedagogisk leder og styrer. Styrer tar da saken til en gjennomgang og danner et bilde av hva som har skjedd eller pågår. Noen ganger kan det hende at saker ikke handler om enkeltbarn, men at det er gruppeutfordringer eller fenomener i miljøet som må tas tak i. I den videre fasen starter undersøkelser av hendelsen eller det som er beskrevet, og de ansatte forsterker arbeidet med observasjoner i barnehagemiljøet til de involverte. «Vi tar med flere ansatte i prosess dersom behov». Foreldre/foresatte til partene i en sak blir koblet inn til møter, de blir informert og blir invitert til drøftinger der de kan stille spørsmål. Her ønsker barnehagen en så god dialog som mulig. Barnehagens pedagogiske ledere legger fram saken til foreldre/foresatte og man jobber da konkret for å rette opp miljøet for de involverte. Vi utarbeider også tiltak som vi må iverksette for å ordne opp i saker der det meldes om at barnehagemiljøet ikke er trygt og godt. Vi lager ordensregler i samarbeid med barna. Rammene for hvordan vi skal oppføre oss og være mot hverandre er blant annet knyttet opp mot barnehagens verdier og nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd.

Styrer sier at hun er opptatt av at barnets beste alltid skal være i fokus og at barnehagen skal ta tak i saker så tidlig som mulig før de eventuelt eskalerer og utvikler seg ytterligere i negativ retning. Barnehagen må være tydelig overfor barna hva som tolereres og ikke tolereres. Styrer sier hun er trygg på at de ansatte i praksis vet hvordan de skal gripe inn i situasjoner med uønsket adferd blant barna, og at barnehagens verdier skal være styrende også når man må gripe inn. Hun sier de har kunnskap om hvilke type former for mobbing og krenkelser som kan forekomme på barnehagenivå. Styrer sier imidlertid at de må jobbe mere med den formelle delen og innholdet i aktivitetsplikten som er presisert i ny barnehagelovgivning.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at barnehagen har en praksis hvor de er blitt enige om at den som oppdager uønsket adferd innenfor definisjonen mobbing og krenkelser skal gripe inn med det samme for å stoppe det som pågår. Dersom det oppstår uheldige samspillmønstre i barnegruppen, og dette vurderes som tendenser til mobbing og krenkende adferd, så skjer inn gripen ved observasjon av barna det gjelder og samtaler om - hva som skjer/ har skjedd. Pedagogiske ledere og styrer kobles inn. Dersom krenkesituasjoner oppstår så involveres hele barnehagen på tvers av avdelingene i arbeidet med å følge med og undersøke. I tilfelle det er usikkerhet om hva som skal gjøres for å løse vanskelige samspillmønstre kan også tverrfaglig team (eksterne ressurser som for eksempel PPT) også kobles inn. Informantene har gjennom opplæring og arbeid med handlingsplan mot mobbing og aktivitetsplikten fått kunnskap om hvordan de skal registrere/dokumentere arbeidet med enkeltsaker.

Plikten til å gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak

Å gripe inn handler om umiddelbart å stanse negativ oppførsel, for eksempel ved å bryte opp en krenkelse eller stanse en utestenging. Alle som jobber i barnehagen, skal ha nulltoleranse for diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. Styrer skal forsikre seg om at alle griper inn mot krenkelser, dersom det er mulig i praksis. Aktivitetsplikten og skjerpet aktivitetsplikt som framgår av endringen i barnehageloven er kjent blant de ansatte i Beazedievvá barnehage. Styrer viser som eksempel til referater fra en innmeldt og pågående sak. Vedlagt følger også malen som skal brukes for å melde inn saker, og mal for aktivitetsplan.

Beazedievvá barnehage bekrefter med sin dokumentasjon og informasjon overfor revisjonen at de jobber for å innrette sitt arbeid etter aktivitetspliktens delplikter. Praksisen består av følgende elementer som er;

- Å følge med på om barna har det bra
- Å gripe inn ved mistanke eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø
- Å varsle og si ifra til styrer i barnehagen
- Å undersøke hva som har skjedd eller pågår
- Å sette inn tiltak og lage en plan for å sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø

Styrer sier at alle faste ansatte skal ha kjennskap til arbeidsrutinene og retningslinjene knyttet til arbeidet med barnehagemiljøet. Dette har som tidligere nevnt vært tema i personalmøter.

Videre merker revisjonen seg at barnehagene i Kautokeino ikke har et elektronisk system som omfatter fullelektronisk saksbehandling mellom barnehagen og barnehageeier/sektornivå i kommunen. De har et eget internt arkiv med mapper.

Det er heller ikke lagt opp til en digital løsning for eksempel på kommunens internettsider hvor ansatte, foreldre/foresatte eller andre kan varsle i saker om barnehagemiljø. Barnehagen rapporterer alvorlige konkrete meldte saker om mobbing og krenkende adferd direkte til kommunens virksomhetsleder for barnehager. Styrer viser i den forbindelse til barnehagens *HMS-perm* og *Kriseperm* som gir instruks og framgangsmåter for håndtering av mobbing og alvorlige hendelser i barnehagen.

Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing gir blant annet igjennom punktene ***Forebygging, Mobbing i barnehagen, Å se mobbing i barnehagen og Tiltak ved mobbing***, en rekke føringer til barnehagene når de må håndtere mobbeproblematikk i barnegrupper. Sentralt i det forebyggende arbeidet mot mobbing står utvikling av barnas kompetanse innen områdene relasjoner og lek så tidlig som mulig, allerede når barna er små. Gjennom dette skal barna lære seg gode leke og relasjonsstrategier, å få oppleve å være betydningsfull for fellesskapet, å få seg venner, bli gitt støtte fra voksne etter behov og lære seg å håndtere konflikt.

Praksis til de ansatte i barnehagen må kjennetegnes ved at leken prioriteres høyt i hverdagen, foreldre/foresatte og ansatte har felles forståelse og tilnærming til vennskap og lek, ansatte ser og forstår relasjonsarbeid som sosiale systemer i konstant utvikling, personalet i barnehagen støtter barns vennsapsrelasjoner samt at personalet praktiserer anerkjennende kommunikasjon i arbeid med barn og i samarbeid seg imellom. Handlingsplanen plasserer også ansvar og sier at de ansatte har aktivitetsplikt dersom de opplever at barn blir mobbet

eller at barn/foreldre/foresatte melder ifra om mobbing. De voksne skal si ifra om de ser mobbing utført av voksne eller av barn, og ta ansvar for barn som ikke trives.

Handlingsplanen legger i tillegg vekt på at de ansatte skal følge nøye med barnas handlingsmønstre og foreta inngripen i negative handlingsmønstre med en positiv og konstruktiv tilnærming, forankret i de verdiene som barna lærer om i barnehagen. De voksne må forstå barnets adferd ut fra barnets ståsted og behandle situasjoner ved å vise at de er aktive til stede, tar barna på alvor og lytter til dem. Når en mobbesak oppstår sier handlingsplanen videre at de ansatte i barnehagene i Kautokeino kommune ikke må låse seg ved å definere barnet som «mobber» eller «offer», men heller se på hele systemet rundt barnet. Det framheves som viktig at barn som er inne i negative handlingsmønstre blir gitt veiledning og støtte fra voksne slik at de blir inkludert og får utvikle god lekekompetanse samt gode relasjoner i samspill med andre barn. Samtidig sier handlingsplanen tydelig at mobbing og krenkende adferd skal stoppes med en gang det observeres. Når man ser et barn blir mobbet, eller at et barn selv kommer og forteller at det blir mobbet, er det viktig at den voksne;

- Tar imot barnets subjektive opplevelse som sannhet
- Informerer foreldre/foresatte og starter samarbeid og dialog
- Deler sine observasjoner med hele personalgruppen
- Barnet løftes frem og omtales positivt av de voksne
- Jevnlige samtaler med barnet hvor det lyttes, og barnet blir tatt på alvor
- Det lages en handlingsplan for å jobbe med de sosiale systemene rundt barnet
- Tiltak må evalueres i samarbeid med foreldre/foresatte
- Dokumentasjon – Møter, avtaler, planer med tiltak, gjennomføring, ansvar, oppfølging og evalueringer dokumenteres skriftlig

Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing i barnehagene (utarbeidet i 2020) var på undersøkelsestidspunktet ikke oppdatert i henhold til endringen i barnehageloven av 01.01.2021. Handlingsplanen omtaler aktivitetsplikt, men gir ikke en eksplisitt føring til aktivitetsplikten med delpliktene som er pålagt barnehagen å oppfylle i sitt arbeid med å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Revisjonen merker seg at forelagt dokumentasjon fra Beazedievvá barnehage som er knyttet til ny lovgivning, og som er blitt gjennomgått i personalmøter, skal være til veiledning for de ansatte samt representere et tillegg til handlingsplanen. Barnehageeier opplyser at handlingsplanen vil bli omfattet av endring ved neste faglige revidering.

I dokumentasjon forelagt overfor revisjonen viser styrer til at Beazedievvá barnehage har jobbet med opplæring og forståelse av følgende knyttet til det nye lovverket;
«Barnehageloven § 41 sier at barnehagen skal ha nulltoleranse for- og ikke skal godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser. Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna».

Vurdering

Styrer skal sørge for at alle som jobber i barnehagen forebygger, stopper og følger opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer i Beazedievvá barnehage, sørger for at alle som jobber i barnehagen forebygger, stopper og følger opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre. Praksis vurderes å være i tråd med intensjonen barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Det må likevel nå jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing sett i forhold til endringen av barnehageloven. Dette for å sikre at det skriftlige rammeverket og verktøyet som de ansatte skal nyttiggjøre seg av når de tar del i arbeidet, oppfyller kravet i regelverket.

Revisjonen merker seg også at barnehagene i Kautokeino ikke har et elektronisk system som omfatter fullelektronisk saksbehandling mellom barnehagen og barnehageeier/sektornivå i kommunen. De har et eget internt arkiv med mapper.

Det er heller ikke lagt opp til en digital løsning for eksempel på kommunens internettsider hvor ansatte, foreldre/foresatte eller andre kan varsle i saker om barnehagemiljø. Dette kan være en svakhet, men ikke et avvik sett i forhold til regelverket.

Den skriftlige dokumentasjonen sammenholdt med den muntlige informasjonen viser imidlertid i denne undersøkelsen at Beazedievvá barnehage framstår som en lærende organisasjon, og at de ansatte i barnehageåret 2020/2021 har jobbet med å tilpasse seg endringen i barnehageloven. Vi viser i den forbindelse til styrers egen uttalelse om at dette er et arbeid som skal videreføres og at barnehagen med fordel kan jobbe enda mere med aktivitetsplikten i praksis.

Å gripe inn handler om umiddelbart å stanse negativ oppførsel, for eksempel ved å bryte opp en krenkelse eller stanse en utestenging. Alle som jobber i barnehagen, skal ha nulltoleranse for krenkelser som for eksempel diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre. Det er revisjonens vurdering at nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd står sentralt i Beazedievvá barnehage. De ansatte sier de griper inn og ikke tillater mobbing og krenkelser i barnehagen, og at de er trygge på hvordan de skal gjøre det. De har en rutine de skal følge når saker må behandles etter å ha foretatt inngripen i en situasjon eller dersom det observeres uheldige samspillmønstre i barnehagemiljøet. Rutinen videre omfattes av varsling, undersøkelse av forholdet og tiltak som barnehagen må gjennomføre for å rette opp eller forbedre det psykososiale miljøet rundt barnet. Tiltakene det vises til er forebyggende og i tråd med det som Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing i barnehagene legger opp til.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

Styrer skal sørge for at barnehagen vurderer arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø basert på blant annet synspunkter fra barna, foreldre og ansatte

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at barnehagen gjennomfører noe som kalles hoved-vurderinger to ganger i løpet av barnehageåret. Kartlegging av samspill og psykososialt miljø i barnegruppen gjøres blant annet ved hjelp av pedagogiske verktøy sammen med barna. Her får barnehagen ut nyttig informasjon som også blir tatt med videre til evaluering og vurdering av egen praksis. Videre så inviteres foreldre/foresatte både som gruppe og enkeltvis til innspill og tilbakemeldinger. Dette skjer i forbindelse med det daglige arbeidet tett på barna og i møte med enkeltforeldre samt via formelle møter med foreldre/foresatte i barnehage-hjem – samarbeidet. Informasjonen som kommer ut av slike prosesser brukes i evalueringen og vurderingen av arbeidet med å fremme et trygt og godt barnehagemiljø. Enkeltsituasjoner som kan oppstå i barnehagemiljøet fører også til evalueringsprosesser sammen med barna og foreldre/foresatte.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at de ansatte gjør evalueringer av sitt arbeid for eksempel i avdelingsmøtene eller personalmøtene. Når det jobbes med enkeltsaker foretas det utarbeidelse av tiltak som igjen evalueres på neste avdelingsmøte og da kan korrigeringer av tiltak komme som et resultat av de vurderingene som de ansatte gjør. Enkeltsituasjoner som kan oppstå i barnehagemiljøet fører også til evalueringsprosesser sammen med barna og foreldre/foresatte. I forbindelse med det daglige arbeidet tett på barna og i barnehage-hjem – samarbeidet så inviterer barnehagen til innspill og tilbakemeldinger.

Vurderinger av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø

Styrer i Beazedievvá barnehage 2020/2021 forteller at resultater og informasjon fra Foreldreundersøkelsen i regi av Utdanningsdirektoratet brukes til evaluering- og vurderingsarbeid. Denne undersøkelsen gjennomføres årlig, og hun sier at alle foreldre/foresatte hvert år får en mulighet til å delta i denne spørreundersøkelsen som i stor grad måler foreldregruppens opplevelse av barnehagens arbeid med det psykososiale barnehagemiljøet. Sammendraget av undersøkelsen blir i tillegg lagt fram og gjennomgått i samarbeidsutvalget, hvor foreldregruppen har mulighet til å komme med innspill til barnehagens arbeid. Vi har tidligere i denne forvaltningsrevisjonsrapporten vurdert praksis som bekrefter at foreldre/foresatte inviteres med i den *individuelle* tilrettelegging av barnets helse og trivsel med tilhørende vurderingsarbeid, både gjennom foreldresamtaler og foreldremøter. Den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt revisjonen viser likevel et forbedringspotensial knyttet til opplevd foreldremedvirkning og det faktum at Beazedievvá barnehage har en oppgave å løse med hensyn til å involvere foreldregruppen i større grad i felles planleggings- og vurderingsarbeid i barnehagen, herunder arbeid med barnehagemiljøtiltak.

Videre blir resultatene fra Foreldreundersøkelsen lagt fram og evaluert i personalmøter der de ansatte foretar en felles gjennomgang av resultatene og vurderer disse opp mot det pedagogiske arbeidet i barnehagen, herunder refleksjon over ansattes roller og praksis. Dette bekreftes i intervju med utvalg fra personalgruppen i Beazedievvá barnehage 2020/2021.

Revisjonen har også blitt forelagt bekreftelser på at de ansatte i forbindelse med medarbeidersamtaler vurderer bruken og nytten av ulike pedagogiske kartleggingsverktøy. Kautokeino kommunes handlingsplan mot mobbing har også et eget skjema for **Egenvurdering**, hvorpå de ansatte i samtaler med leder skal reflektere over egen praksis og besvare med «Nei» – «Av og til» eller «Ja» på følgende påstander knyttet til egen praksis;

- Jeg praktiserer anerkjennende kommunikasjon
- Jeg er bevisst på å inkludere barna daglig
- Jeg ser og er aktiv sammen med barna inne
- Jeg ser og er aktiv sammen med barna ute
- Alle familier møtes med likeverdige respekt av meg
- Jeg inkluderer foresatte i alle relevante sammenhenger
- Jeg griper inn når jeg ser et barn utestenges

Styrer i Beazedievvá barnehage 2020/2021 dokumenterer videre med en gjennomført 10-faktor-undersøkelse som et ledd i vurderingsarbeidet i barnehagen.

Denne medarbeiderundersøkelsen kartlegger og får fram refleksjoner over områder hvor personalgruppen lykkes og har en god praksis i tillegg til at undersøkelsen identifiserer områder hvor de ansatte mener man kan forbedre seg. Resultatene blir tatt med til videre utviklingsarbeid i barnehagen.

Både styrer og de ansatte som har vært til intervju med revisjonen sier at barnesamtaler, samtalestunder og observasjoner blir brukt som verktøy til interne vurderinger og evalueringer. Her får barna uttrykke seg, og de ansatte gjør vurderinger gjennom observasjoner av barnas uttalte signaler, meninger og behov.

Vurdering

Styrer skal sørge for at barnehagen vurderer arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø basert på blant annet synspunkter fra barna, foreldre og ansatte

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer i Beazedievvá barnehage sørger for at barnehagen vurderer arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø basert på synspunkter fra barna og de ansatte samt at praksis her er i tråd med intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Barnehagen skal jevnlig vurdere det pedagogiske arbeidet. Vurderingsarbeidet skal bygge på refleksjoner som hele personalgruppa er involvert i. Barn og foreldre har rett til medvirkning og barns erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsarbeidet. Revisjonen vurderer at både de ansatte og barna medvirker til vurdering av arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø i Beazedievvá barnehage.

Videre er det revisjonens vurdering at foreldre/foresatte ikke deltar i tilstrekkelig grad i vurderingsarbeidet.

Selv om barnehageeier følger opp barnehagene i kommunen og stiller krav om at virksomhetene følger barnehagelovens intensjoner, anser vi at det er behov for ytterligere innsats og at Beazedievvá barnehage med fordel kan få tettere oppfølging og støtte på dette området i barnehage-hjem – samarbeidet.

Revisjonskriteriet vurderes ikke fullt ut oppfylt.

Styrer skal sørge for at barnehagen endrer praksis dersom det er nødvendig

Data

Intervju med styrer Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Styrer forteller at Kautokeino kommunes *Handlingsplan mot mobbing – Alle skal ha det bra i Kautokeino-barnehagene!* er et eksempel der barnehagen må igangsette prosesser hvor endring av praksis og forbedring av arbeidsformer står sentralt. I et slikt eksempel så starter prosessen på barnehageeier-nivå der styrerne deltar i et samarbeid med barnehageeier om å utarbeide planen. Dette igjen fordrer kommunikasjon mellom barnehageeier og barnehagene i kommunen. Styrer får videre en delegert myndighet og oppgave med å foreta implementering av planen på sin virksomhet og må da involvere alle de ansatte.

Barnehageeier har oppfølging og dialog med barnehagen og sender innkalling med saksliste til månedlige møter i Styrer-forum. Disse møtene er en formell arena der alle styrerne i kommunens barnehager samles til felles gjennomgang av aktuelle tema og problemstillinger. Styrer sier at hun i det daglige også følger med på om det er tendenser og utvikling i egen barnehage som må tas tak i. Da blir endringer i arbeidsmåter drøftet i personalgruppen og iverksatt. Styrer sier hun prioriterer å få alle ansatte med i prosesser med endringer og har inntrykk av at hun i stor grad har frihet til å forme barnehagen innenfor tillatte rammer. Styrer sier det er lett å ta kontakt med sektor-nivå og virksomhetsleder for barnehager. Hun kan ringe til virksomhetsleder opptil flere ganger for dagen dersom behov og opplever at det er lav terskel for å ta kontakt med hverandre. Styrer har også uformell kontakt med barnehageeier og beskriver et tett samarbeid mellom nivåene.

Fokusgruppeintervju med utvalg fra personalgruppen Beazedievvá barnehage 2020/2021:

Informantene forteller at inntrykket er at endring av praksis gjøres ofte og fortløpende. Både i forhold til det enkelte barn og til å utvikle barnehagens arbeidsformer, systemer og rutiner. Som et forbedringspotensial knyttet til endring nevner informantene at det med fordel kunne blitt gjort en bedre jobb med overgangen barnehage – skole. De sier det burde vært gjort mer fra skolens side i forbindelse med overgangen fra barnehage til skole. Fremtidige kontaktlærer(e) burde for eksempel kommet på barnehagebesøk for at barna kunne blitt bedre kjent med de nye voksenpersonene som skal møte barna på ny skole.

Endring av praksis dersom det er nødvendig

Styrer i Beazedievvá barnehage 2020/2021 sier at medarbeiderundersøkelser, samtaler og evalueringer sammen med personalgruppen, barnegruppen og foreldregruppen, brukes som grunnlag for endring av praksis. Som et eksempel her dokumenterer hun dette med 10-faktor-programmet, som ble gjennomført i alle barnehagene i Kautokeino kommune. Videre viser styrer til hvordan barnehagen har brukt medarbeidersamtaler, gruppesamtaler og evalueringer til endringsarbeid.

Aktuelt endringsarbeid blir til enhver tid tatt opp på de månedlige møtene i Styrerforum. Revisjonen har fått forelagt referater fra møtene i Styrerforum som viser til eksempel på hvordan barnehageeier sammen med styrerne driver erfaringsutveksling, tar opp faglige og dagsaktuelle temaer relevant for barnehagene, foretar drøftinger og evalueringer av praksis samt gjennomgår hvordan barnehagene må rette seg etter lovendringer.

Revisjonen har i forbindelse med denne undersøkelsen i tillegg mottatt følgende skriftlige redegjørelse fra Virksomhetsleder for barnehager i Kautokeino kommune;

«Vi veileder barnehagene (jf. bhl §10) når det er behov for det, og vi deltar på møter (med foreldre, personalmøter etc.) der barnehagene og/eller foreldre ønsker det.

Når vi mottar henvendelser fra foreldre kontakter vi den aktuelle barnehagen for å kunne gjøre en vurdering og finne en løsning som alle parter kan enes om.

Vi har en lav terskel for henvendelser fra barnehagene, og barnehagene skal raskt kunne få hjelp når det er noe vi kan hjelpe med, i tillegg til at vi har månedlige møter i Styrer-Forum der styrere i alle Kautokeinos kommunale- og private barnehager deltar og hvor man tar opp aktuelle tema og problemstillinger.

Det utarbeides rutiner og årshjul i samarbeid med barnehagene og andre aktuelle instanser som f.eks. PPT, disse dokumentene er levende i den forstand at de endres og revideres ved behov som når f.eks. det er lovendringer, endring i forskrift o.l.

Det tilbys også kompetanseheving på aktuelle områder, f.eks. tidligere i vårvinter har mobbeombudet i Troms og Finnmark hatt webinar for barnehageansatte om hva aktivitetsplikten innebærer».

Vurdering

Styrer skal sørge for at barnehagen endrer praksis dersom det er nødvendig

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen vurderer revisjonen at styrer i Beazedievvá barnehage 2020/2021 sørger for at barnehagen endrer praksis dersom det er nødvendig, samt at praksis her er i tråd med intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Revisjonen anser at kommunikasjonen mellom barnehagestyrer og virksomhetsleder for barnehager i Kautokeino kommune er av en karakter som er godt egnet for videre utviklingsarbeid. Endringer av praksis blir iverksatt av styrerne innenfor de rammer som blir gitt til styrerne i barnehagene.

Som et tillegg og forslag fra personalgruppen adresserer vi deres uttalelse knyttet til forbedringspotensial og endring, ved at det med fordel kunne blitt gjort en bedre jobb med overgangen barnehage – skole. Fremtidige kontaktlærer(e) burde for eksempel ha kommet på barnehagebesøk slik at barna kunne blitt bedre kjent med de nye voksenpersonene som skal møte dem på ny skole.

Revisjonskriteriet vurderes oppfylt.

5 KONKLUSJONER

5.1 Hvordan arbeider skolene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Hovedkonklusjon:

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt i denne undersøkelsen konkluderer revisjonen med at Kautokeino ungdomsskole og Máze skole legger ned en betydelig innsats for å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Skolene har de senere årene jobbet aktivt med systemer og rutiner som skal forebygge mobbing og at alle som arbeider på skolen skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø. Nulltoleranse for mobbing og krenkelser står sentralt. Det er blitt jobbet etter faglig anerkjente metoder med relasjoner elev-elev og lærer-elev. Det skriftlige rammeverket og den dokumentasjon som skolene i den forbindelse viser til, sammenholdt med intervju med rektorer og lærere, viser dette. I tillegg gir de positive besvarelsene og resultatene i spørreundersøkelser til elever og foreldre/foresatte indikasjoner på hvordan disse sentrale brukergruppene, sett fra et brukerperspektiv opplever skolenes praksis.

Videre konkluderer vi med at rektorene i stor grad utfører arbeidsordre fra sektor-nivå med hensyn til å iverksette bestemte systemer og rutiner som forebygger mobbing og i tillegg følger opp at alle som jobber på skolen har, eller får, kunnskap om at det er elevens subjektive opplevelse som avgjør om eleven har et trygt og godt skolemiljø. Rektorene dokumenterer at skolene skal jobbe i henhold til Kautokeino kommunes *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*. Dette er et plandokument som blant annet inneholder bestemte systemer, rutiner og framgangsmåter som skal følges i arbeidet med å oppfylle kravene i opplæringslovens bestemmelser, herunder spesielt kapittel 9 A og aktivitetsplikten med delplikter. Dette igjen for å sikre elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Da rektorene har vært sentrale aktører i utarbeidelse av handlingsplanen kan man også slutte at rektorene har deltatt i arbeidet med å fastsette framgangsmåtene som framgår av planen.

Funn i revisjonens undersøkelse tyder på at rektorene og lærerne har kunnskap om det subjektive aspektet knyttet til mobbeproblematikk og er bevisste på dette i møte med elevene. Det har både ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole foregått læringsprosesser med kompetanseheving i fellesskap for å utvikle denne kunnskapen. Handlingsplanen definerer også det subjektive aspektet. Revisjonen anser at skolenes systemer og rutiner som skal forebygge, avdekke og bekjempe mobbing og deres skriftlige rammeverk som verktøy oppfyller opplæringslovens krav.

Når det gjelder pliktene til *å følge med og gripe inn*, sørger rektorene ved skolene for at de ansatte får opplæring i dette. Alle som jobber på skolen skal vite hvordan man skal følge med på elevenes skolemiljø, og gripe inn dersom det er mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektorene nevner også at de har sine egne arbeidsmetoder for å følge opp om de ansatte faktisk følger med og griper inn. Revisjonen konkluderer med at rektorene ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole legger til rette for erfaringsdeling eller annen oppfølging som kan være med å sikre at de ansatte oppfyller disse delpliktene og at praksis ved skolene er i henhold til opplæringslovens bestemmelser. Skolenes inspeksjonsrutiner og *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, sammenholdt med informasjon fra intervju med rektorer og lærere bekrefter dette.

Når det gjelder å innhente informasjon om hvordan elevene har det, anser vi at begge skolene i hovedsak har gode rutiner for gjennomføring av elevsamtaler og den årlige nasjonale elevundersøkelsen. I tillegg viser skolene til sitt interne evalueringsarbeid der praksis og tiltak er tilpasset skolemiljøenes størrelse og kompleksitet. Videre viser de ansatte ved skolene til kunnskap knyttet til å identifisere særskilt sårbare elever og at det er bevissthet i personalgruppene når det gjelder hva man bør være oppmerksom på.

Vår oppfatning er at de ansatte i Kautokeinoskolen kjenner sine elever godt og vet mye om sine elever.

Revisjonen merker seg imidlertid at det ligger noen utfordringer i skole-hjem – samarbeidet, herunder involvering av foreldre/foresatte i planlegging/gjennomføring av skolemiljøtiltak og evalueringsarbeid. Revisjonens undersøkelse viser også at skolene ikke benytter seg av kartleggingsverktøy som *Spekter* og *Innblikk* slik handlingsplanen legger opp til.

Det er også revisjonens konklusjon at skolene med fordel kan jobbe videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og styrke kompetansen til de ansatte på området. Dette støttes også av informantene i denne undersøkelsen.

Revisjonen konkluderer videre med at skolene i Kautokeino kommune har følgende forbedringspunkter som representerer risiko for avvik sett i henhold til lovverket, knyttet til arbeidet med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing:

- Samarbeid mellom skole og hjem, herunder elev og foreldremedvirkning
- Skolens ordensreglement, herunder oppdateringer
- Formalisering og skriftliggjøring av varsel om mobbing og krenkelser (§9A-saker), herunder bruk av registreringsskjema del-1 og del-2 jf. *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*
- Skolens hjemmesider på kommunens internettside; herunder informasjon om/fra skolene, lovverk, rettigheter og digitalt varslingsystem
- Egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt
- Metoder for innhenting av informasjon hos involverte parter i konkrete saker
- Arkivsystem ved skolene og dokumentasjon av aktivitetsplikten, herunder formalisering og skriftliggjøring av skolens arbeid med å oppfylle delpliktene i fasene med *å følge med, gripe inn og varsle*

Revisjonen har også gjort følgende funn i undersøkelsen som har blitt vurdert som avvik sett i henhold til lovverket:

- Manglende valg og konstituering av rådsorganer som elevråd og skolemiljøutvalg/samarbeidsutvalg ved Máze skole

5.2 Hvordan arbeider barnehagene i Kautokeino kommune med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing?

Hovedkonklusjon:

På bakgrunn av den dokumentasjon og informasjon som er blitt forelagt fra Beazedievvá barnehage, konkluderer revisjonen med at styrer og de ansatte legger ned en betydelig innsats for å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing. Vi finner det godtgjort at praksis i stor grad er i tråd med intensjonen i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Revisjonen konkluderer imidlertid med at Beazedievvá barnehage har følgende områder hvor det er rom for forbedringer:

Barnehagen har hatt utfordringer med hensyn til å oppfylle pedagognormen (per 15.12.2020). Dette må adresseres, slik at styrer blir sikret en tilstrekkelig sammensetning av pedagogisk formell kompetanse i personalgruppen som er i tråd med barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Det må også jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing i Kautokeinobarnehagene sett i forhold til endringen av barnehageloven. Dette for å sikre at det skriftlige rammeverket og verktøyet som de ansatte skal nyttiggjøre seg av når de tar del i arbeidet, oppfyller kravet i regelverket.

Revisjonens undersøkelse viser i tillegg at barnehagen opplever varierende engasjement i fra foreldregruppen. Vi legger i den forbindelse vekt på styrers egen uttalelse om at hun har opplevd tilfeller der kun et fåtall i foreldregruppen svarer på brev, når barnehagen inviterer til å komme med forslag og innspill til barnehagens arbeid.

Videre viser revisjonens undersøkelse at et lavt antall saker i samarbeidsutvalget kan tyde på at foreldre/foresatte ikke deltar i tilstrekkelig grad i arbeidet med barnehagemiljøtiltak, herunder planleggings- og vurderingsarbeid. Dette kan føre til at opplevelsen av informasjon og medvirkning blir forringet. Resultatene i Foreldreundersøkelsen 2020 forsterker dette inntrykket.

Ifølge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver kan man slutte at et godt og tett samarbeid med barnas hjem er en vesentlig kvalitet ved en god barnehage. Den daglige kontakten er viktig, men formelle samarbeidsorganer skal i tillegg sikre at foreldre/foresatte som gruppe har en reell innflytelse på barnehagens drift. Foreldreråd og samarbeidsutvalg står sentralt i barnehage-hjem – samarbeidet og er viktige arenaer for brukermedvirkning. Det er barnehagen som skal ivareta foreldregruppens rett til medvirkning igjennom rådsorganene. Her legger vi i tillegg vekt på styrers egen uttalelse om at barnehagen også sikkert kunne blitt flinkere til å kommunisere til foreldregruppen hvilke formelle påvirkningsmuligheter man har igjennom barnehagens rådsorgan.

Barnehagen skal jevnlig vurdere det pedagogiske arbeidet. Vurderingsarbeidet skal bygge på refleksjoner som hele personalgruppa er involvert i. Barn og foreldre har rett til medvirkning og barns erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsarbeidet. Revisjonen konkluderer med at både de ansatte og barna medvirker til vurdering av arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø i Beazedievvá barnehage.

Videre er det imidlertid revisjonens konklusjon at foreldre/foresatte ikke deltar i tilstrekkelig grad i vurderingsarbeidet.

6 ANBEFALINGER

Skolene i Kautokeino kommune

På bakgrunn av de funn som er gjort i undersøkelsen vil revisjonen anbefale at kommunen vurderer å iverksette tiltak som:

- Sikrer valg og konstituering av lovpålagte rådsorgan
- Oppdaterer ordensreglementet i grunnskolen
- Identifiserer muligheter for å videreutvikle skole-hjem - samarbeidet, slik at man kan øke involveringen av elever, foreldre/foresatte i arbeidet for et trygt og godt skolemiljø
- Elektronisk digital varslingsknapp på kommunens internettside for å melde ifra om mobbing/krenkelser (§9A-saker)
- Vedlikeholder og oppdaterer skolens internettsider

Det anbefales også at administrativ skoleeier følger opp skolene videre med implementering av *Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø*, og at skolene videreutvikler systemer, rutiner og kompetanse på områdene varsling om skolemiljø samt dokumentasjon av aktivitetsplikten.

Barnehagene i Kautokeino kommune

På bakgrunn av de funn som er gjort i undersøkelsen vil revisjonen anbefale at kommunen vurderer å iverksette tiltak som:

- Sikrer tilstrekkelig sammensetning av pedagogisk formell kompetanse i barnehagene som er i tråd med kravene
- Identifiserer muligheter for å videreutvikle barnehage-hjem - samarbeidet, slik at man kan øke involveringen av foreldre/foresatte i arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø
- Sikrer økt formell foreldremedvirkning i arbeidet med barnehagemiljøtiltak, herunder planleggings- og vurderingsarbeid.

Selv om barnehageeier følger opp barnehagene i kommunen og stiller krav om at virksomhetene følger barnehagelovens intensjoner, anser vi at det er behov for ytterligere innsats, og at Beazedievvá barnehage med fordel kan få tettere oppfølging og støtte i barnehage-hjem – samarbeidet.

Det anbefales også at administrativ barnehageeier følger opp videre implementering og utvikling av handlingsplanen mot mobbing i Kautokeinobarnehagene sett i forhold til endringen av barnehageloven.

7 KILDER OG LITTERATUR

Lovverk

Elevenes skolemiljø:

- Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) av 17. juli 1998 nr. 61. Endring med lov 9. juni 2017 nr.38 (ikr. 1. aug. 2017 iflg. res. 9.juni 2017 nr. 711)
- Forskrift om utfylling av dei overordna måla og prinsippa for opplæringa i grunnskolen og i den vidaregåande opplæringa av 1. september 2017 nr. 1332
- Forskrift til opplæringslova av 23. juni 2016 nr. 724

Barnehagens innhold og oppgaver:

- Lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64 (barnehageloven)
- Kunnskapsdepartementet (2017) Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Lovforarbeider

- Prop. 57 L (2016-2017) Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)

Veiledere og rundskriv

- Utdanningsdirektoratet (2010) Arbeid mot mobbing - Veileder for ansatte og ledere i Grunnskolen
- Utdanningsdirektoratet (2010) Retten til et godt psykososialt miljø – Rundskriv Udir-2-2010
- Utdanningsdirektoratet (2017) Skolemiljø - Rundskriv Udir-3-2017
- Utdanningsdirektoratet (2017) Mobbing og mistriivsel – hva skal skolene gjøre?
- Utdanningsdirektoratet (2017) Læreplanverket – overordnet del – Verdier og prinsipper for grunnopplæringen
- Utdanningsdirektoratet (2017) Intervjuteknikk for intervju i tilsyn etter barnehagelova og opplæringslova
- Utdanningsdirektoratet (2018) Barns trivsel – voksnes ansvar – Veileder for ansatte i barnehager
- Utdanningsdirektoratet (2018) Nasjonal ordning med fylkesvise mobbeombud – Informasjon om bakgrunn, mandat og innhold
- Utdanningsdirektoratet (2018) Veileder - Hjelp til tolkning av resultater i den årlige nasjonale elevundersøkelsen
- Helsedirektoratet (2014) Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler (Helsedirektoratet 2014, IS-2073)
- Regjeringen (2011) Manifest mot mobbing 2011-2014 – Et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø
- Regjeringen (2015) Partnerskap mot mobbing 2016-2020 – Sammen for et inkluderende lærings- og oppvekstmiljø

RSK Midt-Finnmark

- Nettverk for utvikling - Kvalitet og kompetanse i barnehager og skoler.
www.rskmidt.no

Faglitteratur

- Olweus, Dan (1993). *Bulling at School: What we know and what we can do.*
- Lillegården kompetansesenter – Statlig spesialpedagogisk støttetteam
- LP-modellen – Læringsmiljø og pedagogisk analyse (2010)
- Roland, Pål og Cosmovici Idsøe, Ella (2018). *Mobbeatferd i barnehagen: Temaforståelse – forebygging - tiltak*

KS

- Kommunenes Sentralforbund - «*Rådmannens internkontroll -hvordan få orden i eget hus?»* (2015)

Kautokeino kommune – Dokumenter innhentet fra skoleeier og barnehageeier

- Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø 2020/2021, Kautokeino kommune
- Kautokeino kommunes *Kvalitetssikringssystem-Skoleeiers forsvarlige system*
- *Virksomhetsplan for enhet kultur og oppvekst*
- *Kvalitetsårshjul-planlegging, gjennomføring av tiltak, måling, vurdering og forbedring*
- *Kommuneplanens samfunnsdel*
- *Handlingsplan mot mobbing – Alle skal ha det bra i Kautokeinobarnehagene!*
- *Etiske retningslinjer-Kautokeino kommune*
- Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune gjeldende for skoleåret 2020/2021
- Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune gjeldende for skoleåret 2019/2020
- Forskrift Skolerute 2020/2021
- Sjekkliste for kvalitetssikring av skolene etter opplæringsloven
- Informasjon om Veilederkorps
- Redegjørelser fra kommunalleder for kultur og oppvekst og virksomhetsleder barnehager til revisjonen. Vedrørende kommunens arbeid med trygt og godt skolemiljø og barnehagemiljø i Kautokeino. Per opplæringsåret 2020/2021.

Kautokeino kommune – Dokumenter innhentet fra Kautokeino ungdomsskole

- Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø 2020/2021, Kautokeino kommune
- Beredskapsplan for Kautokeino ungdomsskole med tiltak ved alvorlige tilfeller, trusler og vold
- Årshjul/Aktivitetsplan 2020/2021 – Læringsmiljø/Aktiviteter/Skole-Hjem
- Årshjul for det systematiske arbeidet med § 9 A

- Utviklingsplan Kautokeino ungdomsskole
- Ressursdata/skoledata Kautokeino ungdomsskole
- Rutiner for halvårsvurdering
- «Å være lærer» - plakat om lærerrollen, oppgaver, ansvar, holdninger og verdier
- Skjema for medarbeidersamtaler
- Skolebasert vurdering (IGP-metoden)
- Ordensreglement Kautokeino ungdomsskole
- Rutiner og Prosedyrer for arbeid i henhold til opplæringsloven § 9 A
- Inspeksjonsrutiner/plan for elevtilsyn Kautokeino ungdomsskole
- Redegjørelser fra rektor til revisjonen. Vedrørende skolens arbeid med trygt og godt skolemiljø skoleåret 2020/2021
- Dokumentasjon fra personalmøter og kurs for ansatte Kautokeino ungdomsskole
- Dokumentasjon fra rådsorgan Elevråd, FAU og SU/SMU ved Kautokeino ungdomsskole 2020/2021
- Informasjon til elever og foreldre/foresatte «Velkommen til ungdomsskolen»
- «Mobben» - Presentasjon til foreldre/foresatte om mobbing og krenkelser i skolen
- Dokumentasjon aktivitetsplikt Kautokeino ungdomsskole

Kautokeino kommune – Dokumenter innhentet fra Máze skole

- Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø 2020/2021, Kautokeino kommune
- Beredskapsplan for Máze skole med tiltak ved alvorlige tilfeller, trusler og vold
- Årshjul/Aktivitetsplan 2020/2021 – Læringsmiljø/Aktiviteter/Skole-Hjem
- Årshjul for det systematiske arbeidet med § 9 A
- Virksomhetsplan Máze skole
- Oversikt ansatte med funksjoner
- Ressursdata/skoledata Máze skole
- Skjema for medarbeidersamtaler
- Ordensreglement Máze skole
- Rutiner og Prosedyrer for arbeid i henhold til opplæringsloven § 9 A
- Inspeksjonsrutiner/plan for elevtilsyn Máze skole
- Redegjørelser fra rektor til revisjonen. Vedrørende skolens arbeid med trygt og godt skolemiljø skoleåret 2020/2021
- Dokumentasjon fra personalmøter og kurs/kompetanseutvikling for ansatte
- Dokumentasjon fra rådsorgan FAU ved Máze skole 2020/2021
- Informasjon til elever og foreldre/foresatte om mobbing og krenkelser i skolen
- Dokumentasjon aktivitetsplikt Máze skole

Kautokeino kommune – Dokumenter innhentet fra Beazedievvá barnehage

- *Handlingsplan mot mobbing – Alle skal ha det bra i Kautokeinobarnehagene!*
- Redegjørelser fra styrer til revisjonen. Vedrørende barnehagens arbeid med trygt og godt barnehagemiljø 2020/2021
- Ressursdata/barnehagedata Beazedievvá barnehage 2020/2021
- Årsplan Beazedievvá barnehage 2020/2021 med utdrag månedsplaner/temaplaner
- Dokumentasjon fra personalmøter og kurs/kompetanseutvikling for ansatte
- Plakat om følelser
- Plakat om sansene våre
- Plakat om gode væremåter
- Evaluering for ansatte
- Plan for barnestund/samlingsstund/barnesamtaler ved avdelingene
- Ordensregler ved avdelingene i Beazedievvá barnehage 2020/2021
- Informasjonsplakat om hvem som er på jobb og hvilke voksenpersoner som barna møter på avdelingene
- Dokumentasjon foreldremøter og samarbeidsutvalg Beazedievvá barnehage 2020/2021
- Eksempel på plan for gjennomføring av barnehagedagen/daglige rutiner på avdelingene med aktiviteter
- Referater fra møter i Styrer-forum for Kautokeinobarnehagene
- Eksempler og mal/skjema på gjennomføring av foreldresamtaler og håndtering av forhold relatert til psykososialt barnehagemiljø
- Sjekkliste for ansatte med oppgaver og ansvar knyttet til sin vakt, herunder inspeksjonsrutiner
- Skjema for registrering og rapportering av alvorlige hendelser, mobbing og krenkelser
- Skjema for aktivitetsplan for å systematisk arbeid med rette opp det psykososiale barnehagemiljøet i enkeltsaker
- *Alle med, Steg for steg* og *Bravo*. Eksempler på verktøy for arbeid med kartlegging og analyse av psykososialt barnehagemiljø
- Håndbok/informasjon for ansatte i Beazedievvá barnehage. Retningslinjer, holdninger og verdier
- HMS-perm med beredskapsplan for håndtering av alvorlige hendelser
- HMS-Prosedyrer for håndtering av uønsket adferd mellom barn eller fra ansatt
- Krise-perm som gir instruks for håndtering av mobbing og krenkelser
- 10 – faktor Ståstedsanalyse for Beazedievvá barnehage

Saksfremlegg/protokoller:

- Kommunestyret Sak 65-21 - Saksfremlegg Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune for skoleåret 2020/2021
- Kommunestyret Sak 65-21 - Behandling Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune for skoleåret 2020/2021
- Kommunestyret Sak 69-20 - Saksfremlegg Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune for skoleåret 2019/2020
- Kommunestyret Sak 69-20 - Behandling Tilstandsrapport for grunnskolen i Kautokeino kommune for skoleåret 2019/2020

Nettsider:

Kautokeino kommune – www.kautokeino.kommune.no

Spekter – Lokal elevundersøkelse som kan kjøres jevnlig om skolemiljø-mobbing -
Læringsmiljøsenderet.no

Vedlegg 1: Kommunedirektørens kommentarer

Guovdageainnu suohkan
Kautokeino kommune

Unntatt offentlighet: Offl. § 5

VEST-FINNMARK KOMMUNEREVISJON IKS
OARJE-FINNMARKKU
SUOHKANREVISUVDNA SGO
Postboks 1023

Vår ref.	Arkiv:	Deres ref.	Saksbehandler:	Dato:
2020/1271-10	216		Karin Hætta 909 79 633	06.03.2022

FORVALTNINGSREVISJON - MOBBING BLANT BARN OG UNGE - KOMMUNEDIREKTØRENS KOMMENTAR

Det vises til mottatt oversendelse av høringsbrev og forvaltningsrapport datert 23.02.22, samt til søknad om utsatt høringsfrist og innvilget utsatt høringsfrist til 07.03.2022.

Vedlagt ligger kommunedirektørens kommentar til forvaltningsrapport – mobbing blant barn og unge i Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune.

Hvis noe er uklart er det bare å ta kontakt med undertegnede.

Jeg er for tiden fungerende kommunedirektør.

Med hilsen

Karin Hætta
Fungerende kommunedirektør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevet signatur.

Vedlegg:

- 1 Kommunedirektørens kommentar til forvaltningsrevisjon

Kopi til:
Bodil Utsi Vars

Postadresse:
Bredbuktnesveien 6
9522 Kautokeino
E-post: e-post@kautokeino.kommune.no

Telefon:
78 48 71 00
www.kautokeino.kommune.no

Bank:
4740 05 01129
Org.nr.
945 475 056

Kommunedirektørens kommentar til forvaltningsrevisjon "Mobbing blant barn og unge"

Mobbing blant barn og unge er en utfordring i de fleste miljø der barn er samlet. Mobbing og krenkende hendelser er områder det er viktig å ha fokus på, ta tak i og gjøre det man kan for å redusere antall tilfeller. Voksne må være mer bevisst på hvordan vi selv omtaler og behandler andre og mer bevisst på hva vi lærer videre til våre barn, både hjemme, i vår omgangskrets, på skolene og i barnehagene. Forvaltningsrevisjonen har i rapporten tatt for seg både de kommunale barnehagene og grunnskolene i Kautokeino kommune. De har intervjuet, gått gjennom skriftlige rutiner og eksisterende dokumentasjon knyttet til forholdene.

Vår grunnskole har i utgangspunktet nulltoleranse for mobbing og har utarbeidet en handlingsplan for et godt og trygt skolemiljø som rektorene sier følges og dette er bekreftet av intervjuede lærere. Kommunedirektøren er kjent med at det er en del mobbing i grunnskolen, dette er dokumentert i en helt ny elevundersøkelse hvor hvert 5. barn i småskolen har svart at de blir mobbet. Dette er et altfor høyt tall, det er derfor ekstra viktig å ta tak i de anbefalinger som gis i denne forvaltningsrevisjonen og ha et sterkt fokus på disse utfordringene. Bedre samarbeid skole-hjem er blant annet et tiltak kommunedirektøren anser som særs viktig. Videre er det behov for oppdatering på en del områder som er tatt opp i rapporten og som kan være gode tiltak for å oppnå målet om nulltoleranse for mobbing og krenkende handlinger i vår grunnskole. Et annet moment som er viktig er å få gjennomført valg og konstituering av lovpålagte utvalgt, dette må tas tak i snarest mulig. Alle tiltak som foreslås i forvaltningsrevisjonen er viktige tiltak for å oppnå skolens nulltoleranssmål. Det kan også være andre tiltak som bør drøftes og gjennomføres for å få en god og trygg skolehverdag for alle.

Når det gjelder de kommunale barnehagene anbefales det at det jobbes videre med implementering og utvikling av handlingsplan mot mobbing i Kautokeino barnehagene. De ansatte har fokus på utfordringen, følger godt med i barnegruppene og tar tak i tilfeller som oppstår, men dette må dokumenteres og det må ferdigstilles en handlingsplan som de ansatte skal følge. Barnehagene blir også anbefalt å jobbe mer med og utvikle samarbeidet barnehage – hjem. Her er kommunedirektøren informert om at det er en utfordring å få foreldrene til å engasjere seg, og at barnehagene jobber med forskjellige alternativer for om mulig å få et bedre samarbeid. Barnehagene har slitt ekstra de siste årene med å få tilstrekkelig pedagogisk personell, en av hovedgrunnene er at skolen har hatt behov for personell og en god del av barnehagelærerne er tilbudt og tatt imot stillinger der. Dette har ofte skjedd like før skolestart eller midt i året og da er det ekstra vanskelig for barnehagene å få fylt opp med pedagogisk personell. Det er også en realitet at for få utdanner seg innenfor områdene barnehagelærere og lærere, og enda færre med samisk kompetanse.

Kommunens hjemmeside har en «knapp» for «Barn og familie». Under denne knappen finnes informasjon om både skole og barnehage. Den informasjon som ligger der er det rektor og virksomhetsleder for barnehagene som må utarbeide og oppdatere, det er kun de som kjenner detaljene og kan forme og legge ut korrekt og oppdatert informasjon. Dette er et punkt i rapporten som må vektlegges, slik at foresatte lett kan finne ønsket informasjon på vår hjemmeside.

Forvaltningsrevisjonen konkluderer med en del tiltak som anbefales gjennomført både for grunnskolene og barnehagene. Kommunedirektørens slutter seg til konklusjonen og ser at resultatet av forvaltningsrevisjonen gjenspeiler en god del av de behov grunnskolene og barnehagene for å redusere mobbing og krenkende hendelser blant barn og unge i vår kommune.

Karin Hætta
Fungerende kommunedirektør

Kautokeino 06.03.2022

Vedlegg 2: Metode og gjennomføring

Generelt om forvaltningsrevisjon

Forvaltningsrevisjon er en lovpålagt oppgave. Forvaltningsrevisjon innebærer å gjennomføre systematiske vurderinger av kommunens økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak.

De sentrale elementene for planlegging, gjennomføring og kvalitetssikring av forvaltningsrevisjoner bygger på *Standard for forvaltningsrevisjon* (RSK 001). Standarden angir god kommunal revisjonsskikk i forvaltningsrevisjon. Med utgangspunkt i temaer og problemstillinger som ligger i oppdraget fra kontrollutvalget, utledes relevante revisjonskriterier.

Deretter kartlegges og beskrives de undersøkte virksomhetenes systemer, rutiner, praksis eller resultater på aktuelle områder. Det endelige datagrunnlaget blir så vurdert opp mot revisjonskriteriene, med vekt på avvik og sammenfall. Dette leder frem til konklusjoner og eventuelle anbefalinger.

Forvaltningsrevisjon Kautokeino kommune, *Mobbing blant barn og unge* - Beskrivelse av prosjektgjennomføringen

Oppstart

Oppstartsbrevet ble sendt til kommunedirektøren den 19.08.2020. På dette tidspunktet var kommunedirektøren opptatt, hvilket medførte noen utfordringer knyttet til oppstart av datainnsamling. Den 21.09.2020 utpekte kommunedirektøren videre kommunalleder for kultur og oppvekst til å være revisjonens hovedkontaktperson i kommunen.

Oppstartsmøtet ble avholdt som fjernmøte på Teams den 04.12.2020. Til stede fra revisjonen deltok prosjektgruppen ved prosjektleder og prosjektmedarbeider. Fra revidert enhet deltok den utpekte hovedkontaktpersonen.

Datainnsamling og metode

Prosjektgruppen valgte å innlede prosjektet ved å la hovedkontaktpersonen gi en innførende redegjørelse i oppstartsmøtet om kommunens organisering innenfor det aktuelle tjenesteområdet. I den forbindelse ba prosjektleder om å få tilsendt sentrale styringsdokumenter og andre relevante dokumenter. Etter å ha mottatt de første dokumentene gikk prosjektgruppen i gang med videre gjennomføring av datainnsamlingen.

Datainnsamling ved gjennomføring av denne forvaltningsrevisjonen har i hovedsak vært å foreta en nærmere undersøkelse av Kautokeino ungdomsskole og Máze skole i tillegg til Beazedievvá barnehage som er den største kommunale barnehagen i kommunen. Undersøkelsen har dermed omfattet både grunnskolen (1. – 10. trinn) og barnehagenivået i Kautokeino kommune. Utvalget ble gjort i dialog med kontrollutvalget i Kautokeino kommune for å oppnå et tilstrekkelig tilfang av mengde data, samt grunnlag for å gjennomføre undersøkelsen. Med dette utvalget lagt til grunn har revisjonen undersøkt forhold som berører om lag 120 elever og 45 barnehagebarn i Kautokeino kommune.

Undersøkelsestidspunktet for selve datainnsamlingen har i hovedsak vært skoleåret/barnehageåret 2020/2021.

Det er blitt gjennomført intervju og samtaler med relevante informanter ved skolene, utvalgt barnehage og hos skole/barnehageeier, samt blitt foretatt dokumentanalyse av skriftlige systemer og rutiner ved skolene og utvalgt barnehage. Revisjonen har også fått forelagt enkeltsaker knyttet til mobbing og krenkelsers som har vært til behandling ved de utvalgte skolene. Det er i tillegg blitt gjennomført statistiske analyser og bearbeiding av tallmateriale, herunder oppsummering av undersøkelser utført av Utdanningsdirektoratet og spørreundersøkelser som revisjonen selv har utarbeidet og gjennomført.

I løpet av andre kvartal 2021 ble gjennomføringen av datainnsamlingen og prosjektet forsinket sett i forhold til revisjonens målsetting om å få fullført prosjektet innen høsthalvåret. Ved skoleslutt hadde ikke revisjonen tilstrekkelig datagrunnlag til å levere en fullstendig beretning i form av endelig rapport. Informantene ved skolene hadde ulike utfordringer som medførte at endelig datagrunnlag for rapporten var på plass først i begynnelsen av november 2021. Informantene ved Beazedievvá barnehage ga imidlertid sine endelige svar til revisjonen innen rimelig tid.

Revisjonen kunne så videre i løpet fjerde kvartal jobbe fram en verifiseringsutgave av rapport. Da dette er et skoleprosjekt, har også revisjonen hatt utfordringer med Corona-pandemien samt å få tilpasset datainnsamlingen med skoleruta.

Revisjonen vurderte at problemstillingene i dette prosjektet med tilhørende kriterier i stor grad har kvalitativt innhold, og valgte derfor å ta i bruk kvalitative intervjuer som en del av metodene i datainnsamlingen. Revisjonen anser at data fra disse intervjuene har stor verdi med hensyn til tyngde og legitimitet for datagrunnlaget i en forvaltningsrevisjon som denne.

Rektor og et utvalg lærere ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole ble av prosjektgruppen vurdert som de mest sentrale respondentene på grunnskole-nivå for denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen. Styrer og et utvalg fra personalgruppen ved Beazedievvá barnehage stilte også til intervju med revisjonen.

Revisjonen har som prosedyre å fortrinnsvis benytte medreferent ved prosjektmedarbeider under intervjuer. Prosjektleder og prosjektmedarbeider gjennomførte intervjuene med de ovenfornevnte respondentene, og data fra intervjuene ble deretter grundig bearbeidet sammen med prosjektmedarbeider i prosjektmøter. Prosjektgruppen har igjennom hele prosessen avholdt jevnlig arbeidsmøter der man har diskutert framdrift og hvordan arbeidet med undersøkelsen skal legges opp. Faglige konsultasjoner, bearbeiding og analyse av innsamlet data har også blitt oppsummert i arbeidsmøter. Informanter og respondenter har fått mulighet til kontradiksjon gjennom verifiseringsprosesser.

Begrunnelsen for å benytte semi-strukturerte intervju og samtaler med sentrale informanter var på den ene siden fordi de respektive respondentene arbeider tett sammen, på den andre siden anså prosjektgruppen det som hensiktsmessig å få frem dynamikken i arbeidsmetodene. Samtidig ville respondentene kunne bekrefte hverandres påstander, og på den måten gi intervjudataene en ytterligere pålitelighet.

På grunn av smittesituasjonen med covid-19 valgte prosjektgruppen å gjennomføre nødvendige intervju og muntlige samtaler digitalt over Teams og telefon. Ved gjennomføring av intervjuene sendte prosjektgruppen en egen intervjuguide til respondentene. Det ble stilt spørsmål til respondentene med utgangspunkt tatt i revisjonskriteriene for undersøkelsen. Intervjuene med lærerne ved Kautokeino ungdomsskole og Máze skole samt med utvalget fra personalgruppen i Beazedievvá barnehage, ble således gjennomført som fokusgruppeintervjuer.

Prosjektgruppen valgte i tillegg å gjennomføre datainnsamling på dokumentnivå gjennom henvendelser til og korrespondanse med kommunalleder og virksomhetsleder barnehage i Kautokeino kommune, og rektorene ved skolene samt styrer ved utvalgt barnehage.

Ved dokumentgjennomgang etterspurte prosjektgruppen styringsdokumenter m. m. i oppstartsmøtet, og fikk dokumentene tilsendt. Videre har revisor tatt kontakt med kontaktpersoner over telefon og epost, fulgt opp med bekreftende epost, etterspurt supplerende data ved behov og fått tilsendt dokumenter på epost og brev. Noen revisjonshandlinger har også vært mulig å gjennomføre uten å ta fysisk kontakt med revidert enhet.

Statistiske analyser har i denne forvaltningsrevisjonen i hovedsak vært bearbeiding av data som er blitt innhentet fra blant annet årlige nasjonale undersøkelser i regi av Utdanningsdirektoratet og oppsummering av spørreundersøkelser som revisjonen selv har utarbeidet og gjennomført.

Revisjonen anser at besvarelsene og resultatene i spørreundersøkelsene til elevene og foreldre/foresatte ved skolene, har gitt gode indikasjoner på hvordan disse sentrale brukergruppene sett fra et brukerperspektiv, opplever skolenes praksis. I tillegg representerer flere av respondentene sine respektive brukergrupper i kraft av sine verv i rådsorgan.

Revisjonen vurderer at ovenfornevnte framgangsmåter har belyst problemstillingene, samt medvirket til å fremskaffe et relevant og tilstrekkelig grunnlag for å kunne konkludere på hvordan skolene og barnehagene i Kautokeino kommune arbeider med å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing.

Gyldighet og pålitelighet

Revisjonens kvalitetssikring av datagrunnlaget omfatter en vurdering av dataenes gyldighet og pålitelighet. Med gyldighet menes hvor godt man klarer å måle det man har til hensikt å måle eller undersøke, mens pålitelighet refererer til hvor nøyaktig innsamlingen av data har vært.

Undersøkelsen bygger på data innhentet ved hjelp av flere metoder og fra ulike datakilder. I denne undersøkelsen har vi ved dokumentanalyse innhentet kommunens styringsdokumenter, og skolenes/barnehagens styringsdokumenter samt skolenes/barnehagens skriftlige rammeverk og dokumentasjon for arbeidet knyttet til trygt og godt skolemiljø/barnehagemiljø. Elevene og foreldre/foresatte ved skolene har gitt sine svar til revisjonen gjennom spørreundersøkelser.

Vi har gjennomført kvalitative intervjuer med relevante ansatte i kommunen, og data fra disse intervjuene ble verifisert ved at respondentene fikk referatene til gjennomlesning. Gjennom disse intervjuene og andre muntlige samtaler med informanter har vi fått overlappende tilbakemeldinger som også bidrar til å styrke påliteligheten til det samlede datagrunnlaget for rapporten.

Revisjonen sendte rapportutkast på verifisering til sentrale kontaktpersoner den 20. desember 2021. Tilbakemeldingene som revisjonen fikk fra revidert enhet, var ikke av en karakter som førte til noen endringer eller presiseringer i rapporten.

Intern kvalitetssikring

Gjennomføringen av denne forvaltningsrevisjonen er kvalitetssikret i samsvar med RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon og ISQC1¹⁰. Undersøkelsen og rapporten er vurdert å ha nødvendig faglig og metodisk kvalitet, herunder også konsistens mellom bestilling, problemstillinger, revisjonskriterier, data, vurderinger og konklusjoner.

Høring

Kommunedirektøren har fått anledning til å gi uttrykk for sitt syn på de forhold som framgår av rapporten. Høringssvaret er framlagt i rapportens vedlegg 1.

10 International Standard on Quality Control 1

Vedlegg 3: Om revisjonskriteriene

Elevenes skolemiljø:

Den mest sentrale kilden til revisjonskriterier knyttet til grunnskole, er i denne undersøkelsen opplæringsloven som definerer elevens lovmessige rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, jf. opplæringsloven § 9 A-2.

Forebygge mobbing

Opplæringsloven § 9 A-3 sier at skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljø og sikkerhet for elevene. Rektor har et ansvar for at dette blir gjort ved den enkelte skole, mens kommunen som skoleeier har det overordnede ansvaret med å sørge for at skoleledelsen ved skolene oppfyller kravene som stilles i loven.

Opplæringsloven § 9 A-8 sier at elevene også skal få ta del i arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Det formelle organet for elevene her er skolens elevråd og igjennom dette organet kan elevens innspill og interesser relatert til skolemiljø bli ivaretatt. For å oppfylle tilstrekkelig brukermedvirkning skal også elevenes rettigheter sikres gjennom et godt skole-hjem – samarbeid, der elevene sammen med foreldre/foresatte får ta del i arbeidet med å skape et godt skolemiljø. De formelle organene i den forbindelse er samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg (SU/SMU) og foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU). Rektor har ansvar for at saker av viktighet blir forelagt de ovennevnte rådsorgan, som skal velges og konstitueres etter regler fastsatt i opplæringsloven §§ 11-1, 11-1a, 11-2 og 11-4.

Opplæringsloven §§ 9 A-10 og 9 A-11 gir føringer til kommunen og skolene med hensyn til ordensreglement som skal utarbeides følges ved hver enkelt skole. Det må lages regler relatert til elevenes rettigheter og plikter. Skolene skal i sine ordensreglement ha definerte regler som går på orden og oppførsel, hvilke sanksjoner som kan benyttes ved brudd på ordensreglementet og hvordan slike saker skal behandles.

Utdanningsdirektoratet har laget et rundskriv i 2017 som heter *Skolemiljø* (Udir-3-2017) og i dette dokumentet framheves det at opplæringsloven kapittel 9 A er vedtatt av Stortinget og består av regler som ikke er valgfritt å følge, men må følges av alle skolene og skoleeierne i Norge. Elevene har en individuell rett til et trygt og godt psykososialt og fysisk skolemiljø. For det psykososiale miljøet er det elevens egen opplevelse som er avgjørende.

Utdanningsdirektoratet har også laget en veileder utgitt i 2010 for ansatte og ledere i grunnskolen som heter *Arbeid mot mobbing*. Dette dokumentet gir god hjelp og støtte til de som jobber i skolen med å utvikle og opprettholde et godt skolemiljø. I veilederen pekes det på at et godt psykososialt miljø og et godt læringsmiljø forebygger mobbing. Det vises også til tidligere forskning på elevenes læringsmiljø der det kommer fram at følgende faktorer er grunnleggende for å forebygge mobbing;

- God ledelse, organisasjon og kultur for læring på skolen
- Lærerens evne til å lede klasser og grupper
- Positive relasjoner mellom lærer og elev
- Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene
- Godt samarbeid mellom skole og hjem

Avdekke mobbing

Opplæringsloven § 9 A-4 første ledd sier at alle ansatte på skolen har en handlingsplikt til å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig. Alle som arbeider ved skolen, skal varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt

skolemiljø. I tilfeller der det er mistanke om eller kjennskap til at mobbing foregår så skal skolen snarest undersøke saken. Videre beskriver opplæringsloven § 9 A-4 den konkrete aktivitetsplikten som skolen skal oppfylle i behandling av saker der elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller. Opplæringsloven § 9 A-5 presiserer «*skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider ved skolen krenker en elev*» og videre at «*undersøkelser og tiltak etter § 9 A-4 tredje og fjerde ledd skal iverksettes*». «*[D]ersom en som arbeider ved skolen får mistanke om, eller kjennskap til, at en annen som arbeider på skolen, utsetter en elev for krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering*» skal vedkommende straks varsle rektor om forholdet. «*Rektor skal varsle skoleeier*». Videre «*dersom det er en i ledelsen som står bak krenkelsen, så skal skoleeier varsles direkte av den som fikk mistanke om, eller kjennskap til krenkelsen*».

Utdanningsdirektoratets rundskriv *Skolemiljø* (Udir-3-2017) framhever at skolenes aktivitetsplikt utløses straks når det avdekkes at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Aktivitetsplikten består av fem delplikter. Tre av disse fem delpliktene står sentralt å oppfylle i en avdekkingsfase og dette er plikten til å *følge med, gripe inn, og varsle*. Aktivitetsplikten skal sikre at skolene følger opp elever som ikke har det trygt og godt på skolen samt at skolen på et tidligst mulig tidspunkt griper inn når en elev blir mobbet. Videre sier rundskrivet fra Utdanningsdirektoratet at skolene har en plikt til å informere elever og foreldre om deres rettigheter etter opplæringsloven kapittel 9 A og om skolenes aktivitetsplikt samt muligheten til å melde en mobbesak til Statsforvalteren jf. opplæringsloven §§ 9 A-6 og 9 A-9.

Utdanningsdirektoratets veileder *Arbeid mot mobbing*, utgitt i 2010, beskriver at en mobbesituasjon kan vare over lang tid og kan føre til alvorlige skader dersom ingen stopper den. Mobbing forringer livssituasjonen for den som blir mobbet og dette kan hindre utviklingsmulighetene til for eksempel læring. Veilederen peker på at også den som mobber må få bistand og hjelpes ut av situasjonen, da forskning viser at også de som mobber tar skade av handlingene. Dokumentet *Arbeid mot mobbing* angir følgende aktiviteter som bør gjennomføres for å avdekke mobbing;

- Årlige anonyme spørreundersøkelser eller bruke data fra Elevundersøkelsen
- Fokuser på kvaliteten i samspillet mellom elevene ved å trene på observasjon og på å bruke forskjellige kartleggingsverktøy
- Være til stede og føre tilsyn i friminuttene
- Ta opp mobbing i individuelle samtaler med elevene, i ukentlige evalueringer i klassen, i foreldresamtaler og på foreldremøter
- Meldinger om mobbing fra elever og foreldre skal alltid tas på alvor
- Ved mistanke om mobbing må observasjon, undersøkelse og innhenting av opplysninger intensiveres

Oppfølging av mobbesaker

Opplæringsloven § 9 A-4 sier at skolen skal gripe inn når en elev sier at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Skolen skal da så langt det er mulig sørge for at forholdet blir rettet opp. Dette gjelder også dersom forutgående prosesser med avdekking av mobbing har ført til bekreftelse på at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Aktivitetspliktens to siste delplikter som går på å *undersøke og sette inn egnede tiltak* inntre da og står sentralt i skolens håndtering av situasjonen. Skolen skal involvere alle parter i en mobbesak og sørge for at alle blir hørt. Skolen skal ha fokus på barnets beste i behandlingen av forholdet. I henhold til opplæringsloven § 9 A-4 fjerde ledd plikter skolen i konkrete mobbesaker å foreta iverksetting av tiltak og er videre pålagt å sette opp en skriftlig plan som skal inneholde følgende;

- Hvilket problem tiltaket skal løse
- Hvilke tiltak skolen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres

- Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene
- Når tiltakene skal evalueres

I tiden før 01.08.2017, altså i tiden før det nye kapittel 9 A i opplæringsloven ble satt i kraft, så gjaldt regelen om at rektor måtte fatte enkeltvedtak i saker som gjelder mobbing og andre forhold der elever ikke har et trygt og godt skolemiljø. I det nye kapittel 9 A i opplæringsloven er det tidligere enkeltvedtaket blitt byttet ut med aktivitetsplikten.

Skolens dokumentasjonskrav i mobbesaker er todelt. I tillegg til den ovennevnte planen som skal utarbeides skriftlig, skal skolen også på et overordnet nivå dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten. Dette for å sikre at skolens praksis er hensiktsmessig, forsvarlig og etterprøvbart.

Opplæringsloven § 9 A-10 pålegger kommunen som skoleeier å lage forskrift til ordensreglement som skal følges ved at hver enkelt skole må utarbeide regler relatert til elevenes rettigheter og plikter. Skolene skal i sine ordensreglement ha definerte regler som går på orden og oppførsel, hvilke sanksjoner som kan benyttes ved brudd på ordensreglementet og hvordan slike saker skal behandles. Fysisk refsing eller annen krenking må ikke forekomme. Før en eventuell sanksjon blir foretatt, har eleven rett til å forklare seg.

Opplæringsloven § 9 A-11 åpner for at kommunen i ordensreglementet kan fastsette at elever bortvises fra skolen ved alvorlig eller gjentatte brudd på skolens regler. Elever på 1. til 7. trinn kan bortvises fra enkelttimer eller resten av dagen. Foreldre/foresatte må varsles før bortvisning foretas. Elever på 8. til 10. trinn kan bortvises opp til tre dager. Før vedtak om bortvisning fattes, så skal andre tiltak være vurdert.

Utdanningsdirektoratets rundskriv *Skolemiljø* (Udir-3-2017) framhever også skolens aktivitetsplikt når tiltak må iverksettes i konkrete mobbesaker. Opplæringsloven § 9 A-2 innleder med at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Dersom skolen har avdekket en mobbesak og eller andre forhold som er i strid med opplæringsloven § 9 A-2, så skal skolen se til ordensreglement og videre oppfylle aktivitetsplikten. Rundskrivet konkretiserer også at alle med arbeidskontrakt ved skolen utgjør en personkrets som i utgangspunktet omfattes av aktivitetsplikten, men at det er forskjellig ansvar for ulike grupper, jf. Prop. 57 L (2016-2017). Dette innebærer at det kreves mer av en person som har en omsorgsrolle overfor elevene enn det kreves av personer med andre typer arbeidsoppgaver på skolen. I dette hierarkiet er rektor skolens øverste leder og ansvarlige. Likevel sier opplæringsloven § 9 A-4 første ledd at alle som arbeider ved skolen skal gripe inn mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering hvis det er mulig. Rundskrivet presiserer videre at plikten til å gripe inn i umiddelbare oppståtte situasjoner i elevenes skolemiljø ikke er det samme som tiltaksplikten etter opplæringsloven § 9 A-4 fjerde ledd. Utdanningsdirektoratets veileder *Arbeid mot mobbing*, utgitt i 2010, gir råd i en mal med følgende punkter som bør gjennomføres for å løse konkrete mobbesaker;

- Undersøkelser og observasjon for å skaffe informasjon
- Samtaler med den som er blitt plaget, for å skaffe informasjon og gi støtte. Husk at den som er blitt mobbet, som regel underdriver
- Samtaler med foreldrene til den som er plaget
- Samtaler med den som mobber
- Samtaler med mobbernes foreldre
- Sanksjoner og dokumentasjon. Sett inn sanksjoner overfor mobbere dersom det er nødvendig. Sanksjoner bør dokumenteres
- Oppfølging. Mobbesituasjonen følges inntil den opphører helt. Etter en tid kan det være gunstig å ha en samtale med partene, men ikke for tidlig. Husk det tar tid å komme over alvorlige krenkelser

Ansvar for etterlevelse av lov- og forskriftsbestemmelsene

Det er kommunen som jf. opplæringsloven § 13-10 er skoleeier og har det overordnede ansvaret for at kommunens skoler etterlever opplæringslovens krav. Bestemmelsen pålegger også kommunen å ha et forsvarlig system både for «*vurdering av om krava i opplæringslova og forskrifter til lova blir oppfylte*» og oppfølging «*å følgje opp resultatane tråd med desse vurderingane*». Kommunens oppfølgingsansvar omfatter også utarbeidelse av en årlig rapport som blant annet skal omhandle tilstanden i grunnskoleopplæringen, læringsresultat, frafall og skolemiljø.

Barnehagens innhold og oppgaver:

Den mest sentrale kilden til revisjonskriterier knyttet til barnehage, er i denne undersøkelsen barnehageloven. Denne lov sammen med forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver definerer de lovmessige rettighetene som gjelder for barnehagebarn i Norge. Loven tydeliggjør også de plikter og det ansvar som er pålagt barnehager og barnehageeiere i Norge med hensyn til å oppfylle barnehagebarns rettigheter, samt kravene til forsvarlig drift. Utdanningsdirektoratets veileder *Barns trivsel – voksnes ansvar*, blir derfor i denne forvaltningsrevisjonsundersøkelsen også en autoritativ kilde til revisjonskriterier. Veilederen operasjonaliserer innholdet og budskapet i lovgivningen. Den gir forslag, råd og konkrete eksempler som kan relateres til hvordan barnehagene bør arbeide for å forebygge, avdekke og bekjempe mobbing.

Forebygge mobbing

Barnehageloven § 1 sier at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet skal ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Videre presiserer lovgiver viktigheten av at samarbeidet må baseres på at partene utviser respekt og forståelse for de ulike rollene og oppgavene som er tildelt voksenpersoner med ansvar for barnehagebarn. Lovgiver legger vekt på at med samarbeid i hovedsak menes informasjonsutveksling mellom barnehage og hjem, oppfølging av hver enkelt barns utvikling og drøfting av spørsmål knyttet til den pedagogiske praksis som barnehagen utøver.

Foreldre/foresatte har ansvaret for barnets oppdragelse og har derfor en rettighet til å komme med ønsker knyttet til den omsorg og oppdragelse som gis når barnet er i barnehagen. Det betyr imidlertid ikke at foreldre/foresatte har myndighet å detaljstyre barnehagen som pedagogisk virksomhet. Ifølge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver kan man slutte at både foreldre/foresatte og de som jobber i barnehagen må forstå grensegangen ved at det er barnehagens oppgave å forvalte sitt samfunnsmandat og verdigrunnlag.

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier som for eksempel respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet samt verdier som er forankret i menneskerettighetene. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, bidra til trivsel og glede i lek og læring, være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap samt fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Barnehageloven § 2 gir de rettslige føringene som stiller krav om at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal følge og tilpasse seg de nærmere regler som framgår av rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver jf. forskrift som fastsettes av departementet. Barnehageloven § 24 sier videre at barnehagen skal ha en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse. Styrer er daglig leder og må være utdannet barnehagelærer eller ha høyskoleutdanning som gir barnefaglig og pedagogisk kompetanse. Barnehageloven § 25 definerer videre utdanningskravet knyttet til pedagogisk bemanning og sentralt står kravet til pedagogiske ledere

som må være utdannet barnehagelærer eller ha treårig pedagogisk utdanning på høyskolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

I henhold til barnehageloven § 2 a. plikter barnehagen også å sikre at barn får en trygg og god overgang til skole og SFO når skolealderen nærmer seg. Dette må gjøres igjennom et samarbeid mellom barnehagen og skolen.

Barnehageloven § 3 definerer barns rett til medvirkning ved at barnehagebarn skal få gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, få mulighet til å jevnlig delta i planlegging og vurdering av virksomheten i tillegg til at barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. For å sikre samarbeidet med barnas hjem, skal hver barnehage jf. barnehageloven § 4, ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Foreldrerådet skal bestå av foreldre/foresatte til alle barna i barnehagen og skal bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø. Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ. Dette utvalget skal være sammensatt av foreldre/foresatte og ansatte i barnehagen og hver gruppe skal være likt representert. Barnehageeier kan være representert, men ikke med flere representanter enn hver av de andre gruppene. Barnehageeier skal sørge for at saker av viktighet forelegges foreldrerådet og samarbeidsutvalget.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver bygger på barnehageloven. Rammeplanen definerer at hver enkelt barnehage skal ha en styrer, som igjen har det daglige ansvaret for den pedagogiske virksomheten i tillegg til ansvar for personal og administrasjon. Dette innebærer at styreren skal sørge for at personalgruppen blir involvert og får ta i bruk sin kompetanse samt får ta del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt barnehagemiljø. Rammeplanen sier videre at barnehagens pedagogiske ledere skal iverksette og lede det daglige pedagogiske arbeidet i tråd med godt faglig skjønn. Styreren skal lede og følge opp arbeidet med planlegging, dokumentasjon, vurdering og utvikling av barnehagens innhold og arbeidsmåter. Styrer er også ansvarlig for at barnehagen har innarbeidet systemer og rutiner for samarbeid med relevante institusjoner som skolen, helsestasjonen, PPT og barnevernet. Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen.

Avdekke mobbing

Barnehageloven § 1 sier at barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, bidra til trivsel og glede i lek og læring, være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap samt fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. Av dette kan man slutte at nulltoleranse for mobbing og krenkende adferd skal stå sentralt i barnehagens verdigrunnlag. Lovgiver legger vekt på at styrer er barnehagens øverste leder og er ansvarlig for at alle ansatte følger med barngruppen i det daglige og aktivt følger opp alle forhold hvor det er mistanke om eller det observeres at barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Dette gjelder også situasjoner der voksne utsetter barn for krenkende adferd. Det innebærer at de ansatte skal være årvåkne og følge med barnas adferdsmønster i tillegg til å spesielt være oppmerksom på barn som kan være særskilt sårbare. Det er hvert enkelt barns subjektive opplevelse som skal legges til grunn i vurderingen av om barnet har et trygt og godt barnehagemiljø. Dersom et barn uttaler å ha opplevd krenkende adferd eller mobbing, så skal de ansatte i barnehagen følge opp forholdet snarest og løse dette slik at barnehagemiljøet blir gjenopprettet for den det gjelder.

Styrer i barnehagen har et ansvar for at alle ansatte har tilstrekkelig kunnskap og kjenner til sine plikter. Barnehagen skal ha systemer og rutiner som sikrer at alle ansatte vet hva de skal se etter når de følger med barna i det daglige. Barnehageloven § 26 presiserer at grunnbemanningen som hovedregel skal bestå av minst én ansatt per tre barn når barna er under tre år og én ansatt per

seks barn når barna er over tre år. Dette for å ivareta at personalgruppen kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet. Barnehageloven § 2 presiserer at barnehagen skal etterleve og tilpasse seg de nærmere regler som framgår av rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Barnehageloven § 3 definerer barns rett til medvirkning og rammeplanen gir videre føringer om barnehagens ansvar knyttet til å sørge for at alle barn blir sett og hørt. Alle barnehagebarn har rett til å få gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet og dette gjelder også i faser ved avdekking av saker der barnehagebarn blir utsatt for mobbing og krenkende adferd. Barnets beste er grunnleggende og må alltid hensyntas. Alle som jobber i barnehagen, må derfor observere og følge opp alle barns ulike uttrykksformer og behov.

Utdanningsdirektoratets veileder *Barns trivsel – voksnes ansvar*, peker på at de som jobber i barnehagen må være oppmerksomme i situasjoner når de observerer at barnehagebarn krangler om lekegjenstander eller om roller i den daglige leken. Det er viktig at de voksne som er rundt barna tar på alvor de aspekter som kan tyde på at noen blir ertet og plaget eller utestengt fra å delta i leken og fellesskapet. Personalgruppen må ha høy bevissthet om og reflektere over de sosiale prosessene i barnegruppen. Hvert enkelt barns opplevelse av episoder og hendelser er essensiell og må legges til grunn i vurderingen av hver enkelt sak. Veilederen trekker fram følgende som barnehagen må prioritere i sitt arbeid med det psykososiale miljøet;

- Et godt samarbeid mellom barnehage og hjem
- Tilrettelegge for en trygg og god start i barnehagen
- Personalet må bygge omsorgsfulle relasjoner til barna og mellom barna
- Verdsette barnas egne omsorgshandlinger
- Bekrefte og anerkjenne hvert enkelt barn og være tålmodig
- Tilrettelegge hverdagsrutiner som skaper gode opplevelser for enkeltbarnet
- Personalet må være tilstedeværende voksne som inviterer barna til læring og samspill og hjelper barna til å føle egen mestring
- Personalet må praktisere en empatisk væremåte og være bevisst på at voksne er etiske rollemodeller for barna
- Alle ansatte i barnehagen må etterleve og formidle barnehagens verdigrunnlag
- Tilrettelegge for at barna utvikler etisk bevissthet og egne etiske holdninger
- Tydelige og forståelige regler og grenser for samværet i barnehagen
- Involvere barna og foreldre/foresatte i arbeidet for et trygt, inkluderende og stimulerende barnehagemiljø
- Barnehagen må jobbe systematisk, planmessig og jevnlig vurdere sitt arbeid med det psykososiale barnehagemiljøet

Håndtering av mobbing og krenkende adferd

Barnehageloven kapittel 8 stadfester videre i §§ 41, 42 og 43 de rettslige føringene knyttet til de plikter som barnehagen må oppfylle i sitt arbeid med psykososialt barnehagemiljø. Barnehageloven § 41 sier at barnehagen skal ha nulltoleranse for- og ikke skal godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser. Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver bygger på barnehageloven. Rammeplanen sier at personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. Her legger lovgiver vekt på at alle som jobber i

barnehagen skal gripe inn og stanse negativ oppførsel som for eksempel krenkende ord, fysiske krenkelser eller sosial utestenging. Styrer i barnehagen må sørge for at alle ansatte vet hva de skal gjøre når man må gripe inn og stoppe negativ oppførsel.

Barnehageloven § 42 definerer en eksplisitt aktivitetsplikt med delplikter som er pålagt barnehagen å oppfylle i sitt arbeid med å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Alle som arbeider i barnehagen har et ansvar for å etterleve delpliktene med å *følge med* hvordan barna har det, *gripe inn* hvis et barn ikke har det bra, *melde ifra* til styrer dersom det er mistanke om eller kjennskap til at barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Ved alvorlige tilfeller skal styrer varsle til barnehageeier. Dersom et barn eller barnets foreldre/foresatte sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø eller barnehagens ansatte har mistanke om eller kjennskap til at et barn blir utsatt for mobbing eller krenkende adferd, så skal barnehagen *undersøke saken snarest*. Barnehagen er pliktig til å gjenopprette det psykososiale barnehagemiljøet for den krenkede, og må derfor *sette inn tiltak* basert på faglige vurderinger som er konkret for den aktuelle saken. Når tiltak må settes inn skal barnehagen videre lage en skriftlig aktivitetsplan som angir følgende;

- Hvilke problemer tiltakene skal løse
- Hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som skal gjennomføre tiltakene
- Når tiltakene skal gjennomføres

Barnehageloven § 43 presiserer «*skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren. Videre «dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte».*

Ansvar for etterlevelse av lov- og forskriftsbestemmelsene

Det er kommunen som jf. barnehageloven § 7 er barnehageeier og har det overordnede ansvaret for at kommunens barnehager drives i samsvar med gjeldende lover og forskrifter. Barnehageeier skal jf. barnehageloven § 9 ha en etablert internkontroll for å sikre at barnehagene etterlever lov- og forskriftsbestemmelsene, herunder også de juridiske bestemmelsene knyttet til barnehagens arbeid med trygt og godt barnehagemiljø. Internkontrollen skal være systematisk og tilpasset barnehagens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold. Barnehageloven § 10 definerer videre kommunens plikter, myndighet og ansvar knyttet til lovpålagt barnehagetilbud til barn under opplæringspliktig alder. Kommunen som lokal barnehagemyndighet skal gi veiledning om og påse at virksomhetene oppfyller de krav som stilles i barnehageloven.